תלמוד בבלי · ראשונים · חידושי רמב״ן · סדר נשים

חידושי רמב"ן על גיטין

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רמב"ן על גיטין

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רמבן-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 9
דף ג. 11
דף ג: 11
דף ד. 12
דף ד: 12
דף ה. 13
דף ו: 19
דף ז. 21
דף ז: 22
דף ח: 26
דף ט. 29
דף ט: 32
דף י. 32
דף י: 33
דף יא. 37
דף יב: 40
דף יג. 40
דף יג: 42
דף יד. 44
דף טו. 46
דף טו: 47
דף טז. 47
דף טז: 48
דף יז. 51
דף יז: 52
דף יח. 55
דף יח: 56
דף יט. 58
דף יט: 59
דף כ. 61
דף כ: 63
דף כא. 64
דף כא: 65
דף כב. 69
דף כב: 69
דף כג. 70
דף כג: 74
דף כד. 75
דף כד: 75
דף כה. 78
דף כה: 78
דף כו. 82
דף כו: 83
דף כז. 85
דף כז: 86
דף כח. 90
דף כח: 91
דף כט. 91
דף ל. 94
דף ל: 95
דף לא. 96
דף לב. 99
דף לב: 100
דף לג. 106
דף לה. 106
דף לה: 107
דף לו. 109
דף לז. 115
דף לז: 115
דף לח. 117
דף לח: 118

דף לט. 121
דף לט: 122
דף מ. 122
דף מ: 123
דף מא. 124
דף מב. 125
דף מב: 126
דף מג. 127
דף מד: 127
דף מה. 128
דף מה: 129
דף מו. 135
דף מו: 135
דף מז. 136
דף מז: 137
דף מח. 137
דף מח: 138
דף מט. 139
דף מט: 142
דף נ. 143
דף נא. 144
דף נא: 148
דף נב. 149
דף נב: 150
דף נג. 152
דף נג: 152
דף נד. 153
דף נד: 153
דף נה. 156
דף נה: 156
דף נו: 159
דף נח. 159
דף נח: 159
דף נט. 160
דף ס: 160
דף סא. 161
דף סא: 162
דף סב. 163
דף סג. 164
דף סג: 165
דף סד. 168
דף סד: 172
דף סה. 172
דף סה: 174
דף סו. 174
דף סו: 176
דף ע: 181
דף עא: 182
דף עב. 182
דף עב: 182
דף עג. 184
דף עג: 187
דף עה: 188
דף עו. 191
דף עו: 192
דף עז. 194
דף עז: 195
דף עח. 196
דף עח: 198
דף עט. 199
דף עט: 199
דף פ: 200
דף פא. 201
דף פב. 202

דף פג. 204
דף פג: 206
דף פד. 207
דף פד: 208
דף פה. 210
דף פה: 210
דף פו. 211
דף פו: 215
דף פז. 218
דף פח. 219
דף פח: 220
דף פט. 220
דף פט: 220

דף ב.

המביא גט ממ"ה. פי' תנא בא"י קאי, וממקום רחוק קרי מדינת הים כדאתמר בעלמא פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים, ואילו היה פי' למ"ה כמו שרש"י ז"ל מפ' קשיא הא דאמר ר"ג אף המביא מן הרקם ומן החגר דמשמע דלת"ק הני לא צריך והא מחוץ לארץ הוו.

ר"ג אומר אף המביא מן הרקם וכו'. נראה דרקם וחגר לאו היינו קדש וברד כמ"ש מפירש"י ואע"פ שתרגם אונקלוס כן הני אחריני נינהו שהרי קדש וברד מא"י הוו כמ"ש בס' יהושע, ובמס' מכות אמרי' דתרי קדש הוו, ומיהו תרווייהו מא"י הוו אלא דחד עיר מקלט וחד לא, ואף אנו נאמר שהם ג' ואחד בח"ל וכן חגר, וליכא למימר דרקם זהו קדש שבגבול עשו כדכתי' והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך דא"כ היכי אמרי' דסמוך לארץ ישראל הא מירחק טובא, ועוד דכתיב והיה לכם פאת נגב מדבר צין על ידי אדום, וקדש במדבר צין דכתיב ותצא כל העדה מדבר צין והאיך שנינו מרקם למזרח ורקם כמזרח, אלא הני דכתי' ביה בין קדש ובין ברד ומתרגמי' בין רקם ובין חגר, וי"א שהרבה ברכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ואימור הנך הוו מאותם שלא כבשום עולי בבל משום הכי לא הוו בקיאים ולא מצווים לקיימו אלא בחוץ לארץ הוו.

מאשקלון לדרום וכו'. אף זו קשה שהרי אשקלון מא"י הוה דכתיב בשופטים וילכוד יהודה וכו' ואת אשקלון וכו', וכ"כ ביהושע חמשת סרני פלשתים האשקלוני וכו' הפילה לבני ישראל לנחלה.

וכן בעכו ששנינו עכו כצפון קשה דכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו ומשמע שמא"י הוה, וכדאמר בחולין ומי איכא למ"ד בית שאן לאו מא"י הוא והכתיב מנשה לא הוריש את יושבי בית שאן, וכ"ת שלא כבשוה עולי בבל הא אמר בכתובות ר' אבא הוה מנשק כיפי דעכו אלמא קדושה, א"ל ס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעת' וקדשה לעת"ל ולפי' היתה חביבה עליהם, אבל לענין גיטין כיון שלא כבשום אינם בקיאין לשמה ולא מצויין לקיימו דלא שכיחי ב"ד, וא"נ ס"ל לא קדשה לעת"ל, לענין תרומות ומעשרות חביבה עלייהו דהא איכא דאמרי קדושה שלישית יש להם ואעפ"כ בחיבתה היא עומדת ובקדושת' לענין ישיבתה ודירתה.

חבל על דאבדין פירוש משנה ראשונה ממסכת גיטין לרבינו הרמב"ן ז"ל, כי נקרע דף א' מספר הנעתק ממנו. ואך אפס קצהו ממנו נראה בדף השני. וזהו החלו **ויש אומרים עכו חציה בארץ ישראל וחציה בארץ העמים**. והיינו דאמרינן בפ' מי שאחזו דעכו לאו במדינת הים קיימא ואיתמר נמי התם כי הוו איפטרו רבנן מהדדי בעכו הוו מפטרי

משום שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ. וכן מפורש בירושלמי דגרסינן התם המוכר עבדו לעכו יצא לחירות. ר' ישמעאל ברבי יוסי בעי ואפילו מעכו לעכו ואתיא כדמר בר אחא מן תרי עובדא דר' אנן ילפינן עכו יש בה ארץ ישראל ויש בה חוצה לארץ. וכן כתב רש"י ז"ל במס' סנהדרין (ה' ע"ב).

וכיון שכן קשה לי הא דאמרי' בגמ' אבל עבו דמרחקא טובא לא והיכא מרחקא והא חציה בארץ ישראל. ואפשר דר"מ סבר כל עכו כארץ ישראל לגיטין וכיון דחציה בארץ שכיחי טפי מהנך דסמוכות ואע"ג דמרחקא מעיקר ארץ ישראל שהיא ירושלים שבתי דינין קבועים שם. וכפר סיסי קרובה לצפורי שיש שם ב"ד הגדול ותניא בתוספתא ר"מ אומר עכו ותחומיה כארץ ישראל לגיטין.

ומיהו קשה הא דאמרינן המוכר עבדו לעכו כמוכר לחוצה לארץ. במאי עסקי' אי בחציה שבארץ ישראל אמאי אי בחציה שבחוצה לארץ היכי אמרי' עלה וכ"ש סוריא אדרבא סוריא קדישא טפי. ונ"ל דפלגא כארץ ישראל ופלגא כסוריא והיא כחוצה לארץ לטומאה וצ"ע ותלמוד. עוד מצאנו בספרי תחומי ארץ ישראל עד מקום שהחזיקו עולי בבל. וקתני פרשת אשקלון וחומת עכו ורקם דחגרא אלמא כולם כבשום שניהם.

לפיכך העלו בתוספות שכל אלו מארץ ישראל הם אלא שעומדות על הגבולים ורחוקות מן המדינות בעיקר ארץ ישראל שבתי דינין קבועים כדאמרינן וקרובה לצפורי יותר מעכו דמשמע דמשום קורבתה וריחוקה לצפורי היא נידונת. והיינו מובלעות וסמוכות. כלומר למקום ישוב דארץ ישראל שבתי דינין שם. ועדיין לא העלו אותה בחוור.

אלא י"ל פרשת אשקלון לא היינו עיר אשקלון שלה אלא פרשת דרכים שלה ההולכת לארץ ישראל וחומת עכו מגדל סמוך לו או חציה כמו ש פי' ורקם דחגרא אינו רקם השנויה במשנתנו וכך מצינו בירושלמי במסכת שביעית בתחומי ארץ ישראל גניא דאשקלון ובעי אשקלון עצמה. אמר רבי יעקב בשם רבי זעירא מן מה דתנא גניא דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ.

ויש תימא תנא מהיכא סליק דקתני המביא. וי"ל התם קאי דתנן וקונה את עצמה בגט בפ"ק דקדושין. ומיהו ה"ל לפרושי הלכות הגט ברישא אלא איידי דתקנתא היא חביבא ליה ואקדמה.

גמרא **מ"ט רבה אמר לפי שאין בקיאין לשמה.** א"ל וליחוש נמי לשאר דברי' הפוסלי' בו דהא איכא מחובר ואיכא נכתב ביום ונחתם בלילה. והא איכא שלא אמר לסופר כתוב ולא אמר לעדים חתומו. ואיכא למימר סתם ספרי דדייצא מפקעי פקיעי ודברים הללו דברים המסורים לסופרי הדיינים הם הילכך ליכא למיחש אבל לשמה איכא למיחש

דילמא איהו שקליה מבר מאתיה דשמיה כשמיה. והיינו דאמרינן בגמרא סתם סופרי דייני מיגמר גמירי ורבנן הוא דאצרוך פי' משום חששא זו דדילמא אשכח בר מאתיה דשמיה כשמיה ושקליה מיניה ואע"פ שלא היה לנו לחוש לכך שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון אא"כ הוחזקו כיון שיש לחוש למיעוטא דמיעוטא דספרי לא גמירי. א"נ דאיהו גופיה כתביה ודלמא אשכחיה בר מאתיה אצרוך רבנן למיחש למילתא.

עוד יש לי לומר דנכתב ביום ונחתם בלילה דהוא דבר הנוהג בשטרות הכל יודעים דשטרי חוב המוקדמים פסולים. וכן לא אמר לסופר כתוב אף בשטרו' הוא נוהג ואין סופר ועדים כותבים וחותמים גט לאשתו של זה שלא במצותו.

ועוד י"ל שכל הכותב וחותם שלא במצות המגרש שלא לשם גירושין הוא. והכי מוכח בפ' שני וכדבעינן לפרושי קמן הילכך בכלל לשמה הוו אבל מחובר לא שכיח כלל ולא חששו אלא לשמ' שהוא מצוי וטועין בו.

ואי ק"ל נהי נמי דספרי לא טעו דילמא איהו אחתמיה בקרובים או בפסולים או בלילה ולקלקולה נתכוון א"כ אפילו בנותן גט מידו לידה בארץ ישראל ליחוש ואין לדבר סוף אלא לכולי האי לא חיישינן דכיון דלא ידעינן אנן אמאי ניקום ומערער. ובגמרא דארץ ישראל תרגומו דאינו חשוד לקלקלה הוא שמתוך שהוא יודע אם בא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים כיון דליכא למיחש לשאין בקיאין לא חיישינן דילמא יתכוון לקלקל דאינו חשוד לקלקל בידי שמים שאם אין דעתו לגרש לא יגרש. והיינו דאמרינן לקמן השתא מינקט נקיט ליה וערעורי קא מערער עלויה אלמא אינו חשוד לקלקלה בידי שמים אלא פעמים שמתחרט ובא מערער לקלקלה בב"ד. וכשהוא שולח גט ממדינ' הים נמי יודע הוא שהיא הולכת ונשאת ואי אתי לקלקול' לא מהימן הילכך איסורא לאינשי לא הוו ספו.

וכי אמר שליח בפני נכתב ובפני נחתם דיו בכך דמימר אמר האי שליח למה הוא לרבנן למשאל אי נכתב ונחתם בפני אלא ש"מ שיש כתיבה וחתימה בגט שהיא פסולה ואלו לא היה שם נכתב לשמה היה אומר כך וכך אירע מעשה דלאחר נכתב ועוד דכיון שהוא שלוחו של בעלה והוא אומר שבפניו נכתב ונחתם תולין להקל ואומרים שבעלה של זו כתבו וחתמו בפניו ועשאו שליח ואין חוששין שמא אחר כתבו וחתמו ואח"כ מצאו זה וכתבו לו ועשה שליח שאין הדבר מצוי כן.

והא דאמרינן לקמן (ג' ע"א) בדין הוא דליתני הכי. ה"ק בדין הוא דליתקון רבנן דלימא הכי בפני אלא משום דחיישינן דילמא גייז ליה ולא אמר לשמה וכיון שהכל אומרים כן וזה אינו אומר אין דבריו לשמה ועוד דה"ל משנה ממטבע חכמים. וי"מ גייז ליה ויאמר

בפני לשמה ולא יאמר נכתב ונחתם.
ורש"י ז"ל פי' בלשון ראשון ששואלין לו אי נכתב לשמה ויש לו ממשמעות ירושלמי דגרסינן התם בפני נכתב ובפני נחתם לשמה. ולא דייק דא"כ הוה ליה למימר איכא בינייהו הא דלרבה צריך לומר לשמה ולרבא אין צריך לומר והא עדיפא לן טפי למימר. וי"מ דכי אמר רבה לפי שאין בקיאין לשמה לאו דוקא אלא ה"ה לשאר הדברים הפוסלין בגט ושואלין ממנו הכל או סומכין עליו בסתם. וזה הפי' לתרץ הקושיות הראשונות שכתבנו למעלה.
ושמא למדוהו מן הירושלמי דאמרינן התם ר' יהושע בן לוי שניא היא לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין. ואין זה הפי' נכון לפום גמרא דילן מדאמרינן לקמן בפירקן והא איכא לשמה בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אלא לרבא קשיא ובין לרבה ובין לרבא הא איכא מחובר אלמא במוליך ומביא ליכא אלא לשמה. וה"נ משמע בהא דאמרינן חדא מתלת גייז. ורבינו תם ז"ל פי' שדרשת לה לשמה לאינשי לא משמע להו ולפיכך חוששין לה יותר משאר דברים גם זה אינו נכון בטעם.

דף ב:

רבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. וחיישינן דילמא אתי וטעין מזוייף הוא. קשה ליה לראב"ד ז"ל ולומר שליח באפי תרי או באפי תלת שהבעל עשאו שליח לתת גט זה לאשתו וליהמנוה ותו לא יכול למימר הבעל היא זייפתו ולמה לי קיום. וניחא ליה דילמא אתי ואמר אני עצמי זייפתי לפי שלא מצאתי עדים והייתי סבור שהוא כשר ומקלקל לה. ולא מחוור לן, שהדין נותן שלא יהא נאמן בכך שכשהצריכו חכמים קיום שטרו' לא אמרו משום חשש שמא זייף בעל השטר.
אלא היינו טעמא שא"א להאמינו בכ"מ לומר שבעל עשאני שליח כשהבעל מערער לומר לא עשיתיו מידי דהוה אכל עדיות שבתורה ואע"פ שבמקצת מקומות נאמן השליח כיון שמקצתן נאמן הבעל כמו שמתברר בפ' התקבל לפיכך חכמים כריכים להתקין לכולם דרך א' ושלא יהא עיקר הנאמנות על השליחות שלא יאמינו אותו בכל מקום אלא עיקר העדות על החתימה תקנו לומר בפני נכתב ובפני נחתם ונאמן משום דכל קיום שטרו' דרבנן הוא. ועוד דשליח כשהגט מקויים נאמן לומר גירושין משום דהימניה אבל אם בא ואמר מזויף הוא היאך יהי' נאמן הילכך קיימו הגט תחלה והאמינו אותו בקיומו וממילא שליח נאמן דהא הימניה והיינו דאמרינן איכא בינייהו דאתיוה בי תרי דכיון שהם שנים ונאמנים לומר הבעל עשאנו שלוחיו ליתן גט זה לאשתו אין יכול לומר זייפתו

ואין צריך קיום ואע"פ שאין מכירין חתימתידי עדים כלל. ולא כדברי המפרשי' שכיון שיש כאן שנים שהם יכולין להעיד מסתפי הבעל ולא אתי ומערער דמימר אמר שמא יודעים שאמרתי לעדים חתמו או שהם מכירים חתימת ידי עדים.

ומיהו אכתי צריכא עיונא, דמשמע כדברי הראב"ד ז"ל דנוח לחכמים להתקין קיום לאפוקי מכולהו חששות דלקמן דריש פ' שני (דף ט"ז ע"ב) אמרינן בשניים שהביאו גט ממדינת הים למ"ד צריכים לומר בפני נכתב משום לשמה דגזרינן ביה דא' מהם אומר בפני נחתם משום דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא אלמא קיימו על פי היחיד הוא ולא מקיים משום השנים שאומרים הבעל עשאנו שליח וכדמפרשינן בריש פ"ב (ט"ו ע"א).

אלא י"ל כיון דמ"מ צריך להעיד בפני נחתם הגט מתקיים נמי על פיו של זה גזרינן. ולי קשה ולימא נמי איכא בינייהו דמקיימי ליה סהדי לרבה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ולא לרבא לאו קושיא היא דכל שכן הוא דלרבא לא צריך ולרב' פשוט נמי דצריך.

עד א' נאמן באיסורין. פי' רש"י ז"ל שכל אחד האמינתו תורה על הפרש' תרומה ונקור בשר וגיד הנשה ושחיטה.

וי"מ משום דכתיב וספרה לה לעצמה. וק"ל התם איתחזק איסורא שאפילו פירסה נדה עמו במטה או שילדה סופרת לעצמה ונאמנת על טבילתה וניגמר מינה דעד אחד נאמן אפילו איתחזק איסורא אלא שאני התם שמתוך שנאמנת על עצמה נאמנת נמי לבעלה אבל בשאר עדיות מנ"ל. אי נמי התם א"א שתביא עדים לפסיקת זיבתה ונדתה ולספירת' ולטבילתה לפיכך האמינתה תורה ואין למידין ממנה לשאר עדיות כלל שאין דנין אפשר משאי אפשר.

ובתוספ' תירצו דהתם בידה לתקן שתספור ותטבול אע"פ שאין בידה לתקן עכשיו אם לא שלמו ימיה מ"מ יכולה היא להמתין לספור ולטבול וכל שבידי לתקן עד א' נאמן אף ע"ג דאיתחזק איסורא כדאמרינן בפ' האשה רבה (יבמות דף פ"ח), וכבר פירשתי יותר מזה בפ"ק דשחיטת חולין (י' ע"ב).

אבל הכא הא איתחזק איסורא דאשת איש הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים. ק"ל הא כיון דאיתחזק איסורא אפילו בשאר איסורים נמי כדאמרינן בפ' האשה רבה בהקדש וקונמות דאיתחזק איסורא דלא מהימן ודבר שבערוה אפילו לא איתחזק איסורא נמי אין פחות מב' ואפי' לאיסור נמי אין פחו' משנים כדאמרינן בפ' האיש מקדש. ואית נוסחי דלא גרסי הכי אלא אבל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש לא.

ואי גרסי' ליה ה"נ והוי דבר שבערו' וכן נמי בפ' האשה רבה ופי' דחדא ועוד קאמרי' ולא נהירא.

דף ג.

התם אשה לא מהימנא הכא אשה מהימנא. והק' הא נמי אתי לאיחלופי כדאמרינן לקמן ואתי למיסמך עלה לאו מילתא דהתם טעו וסמכי' אשנים אבל להאמין אשה ממש בשום עדות לא חיישינן שהכל יודעים שהאשה פסולה לעדות ואין בני אדם רגילין בעדות כדי שיטעו בה.

והא דאמר רבא **אטו התם כי אמרי בפנינו מי לא מהימני.** קשיא דהא איכא תרתי דאשה ובעל. א"ל דלא חש לתרוצינהו דאי מייתי לה שליח ליכא היכירא ואתי לאיחלופי.

ה"ג: **אטו התם כי אמרי בפנינו מי לא מהימני.** אבל הכא ודאי מודה רבא דהכא אי אמר ידענא לא מהימן ואע"פ שהוא משום קיום הגט דלא הימנו' רבנן בהכי אלא דומיא דנכתב ואי לא אמר הכי ה"ל משנה ממטבע חכמים ורש"י ז"ל פי' אטו הכא אי אמר ידענא מי לא הוה מהימן ולא דייק. ובנוסחי נמי לא גרסי אלא אי אמרי ידענא מי לא מהימני ופי' וע"י תרי שכיון שיש שנים מקיימין אותו ואמרי אנו יודעים נאמנים נרבא מאן דחזי סבר דחד נמי כי אמר בפני משום קיום גט הוא ואתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא אבל חד לעולם לא מהימן עד שיאמר בלשון מטבע חכמים בפני נכתב ונחתם.

דף ג:

אי ר"מ חתימה בעי כתיבה לא בעי. איכא למידק הא תניא לקמן המביא גט ממדינת הים ולא אמר בפני נכתב ונתתם יוציא והוולד ממזר דברי ר"מ אלמא לר"מ בעי לומר בפני נכתב בשלמא לרבא ניחא אלא לרבה קשיא איכא למימר התם לאו דוקא אלא משום סירכא דרבנן קאמר כלומר לדידי משום דלא אמר בפני נחתם ולדידכו אי לא אמר נכתב יוציא והוולד ממזר. ולא קשיא דהא אסקינן דרבה אית ליה דרבא ומעיקרא אלימא לן לאקשויי ממתני' וברייתי' דילמא לא שמיע לן.

אי ר"א כתיבה בעי וכו'. ואע"ג דאיכא לד"א אף עידי חתומה כרתי מיהו לא בעי לשמה דהא דכתב רחמנא וכתב לה לשמה אכתיבת גט דאחתימת עדים ליכא למימר כיון שאם רצו אינם חותמים הכי משמע בפ' ב'. ולא נהירא דא"כ היכי אסקי' דהיכא דאיכא עדים בעי' דה"ל מזוייף מתוכו הא אמרת אפילו בעידי חתימה בלחו' לא בעינן לשמה וליכא

למיחש דילמא סמיך עלייהו אלא מעיקרא הכי אקשינן למה לי לתקוני הכי והא כי יהיב ליה בפני שנים יהיב ליה והוו ליה עידי מסירה ותו לא צריך מידי.
הא דתנן ג' **גיטין פסולין ואם נשאת הוולד כשר**. במקומה (דף פ"ו ע"א) אפרש בס"ד.

דף ד.

מהדרינן אדר' אלעזר משום דקי"ל הלכתא כר' אלעזר בגיטין. אומר אני דלאו לאפוקי שטרו' אלא משום דרב פליג בשטרות אין בעלי הגמ' מכניסים ראשם בין המחלוקות שלא לצורך, אלא לגיטין הם צריכים כאן וגיטין הזכירו.

דף ד:

אי מההיא הוה אמינא ה"מ דיעבד. איכא דקשיא ליה הא צריך ואינו צריך לכתחלה משמע כדאמרינן במס' חולין פ"ק (דף ג') אין השומר צריך להיות יושב ומשמר וכו' לכתחלה הוא ובפ' המביא תנין נמי אמרינן אי מההיא ה"א צריך ואי לא אמר כשר. ויש מתרץ דכיון דתנא בפר' המביא תנין ולא אמר בפני וכו' פסול ש"מ דמתני' דיעבד היא והוה אמינא כי קתני אינו צריך ה"מ דיעבד אבל לכתחלה צריך וי"ל דהוה אמינא שאם נתגרש' תנשא לכתחלה והיינו דקתני אינו צריך כלומר אין צריך שיטלנו ממנו ויחזור ויתננו לה. ומיהו לכתחלה אומרים לו שלא ימסור לה גט אא"כ יאמר בפני נכתב ובפ"נ קמ"ל. א"נ ה"ק דיעבד כגון שלא ראה כתיבת הגט ונעשה שליח אינו צריך אבל לכתחלה וכגון שבא הבעל לכתוב הגט ושלחו לה צריך שיכתו' אותו ויחתו' בפני שליח קמ"ל, כך פי' בתוס'.
כיון דאיכא בתי דינין דקביעי משכח שכיחי. איכא למידק והא תנן בפ' חזקת הבתים (בבא בתרא דף ל"ח) ג' ארצות לחזקה יהודה יעבר הירדן והגליל וכו' ואמרי' בגמ' חזקה שלא בפניו הויא חזקה אלא דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי פי' ולא שכיחי ולא אמרי' בהו חברא חברא אית ליה.
וא"ל התם ממילא הכא ע"י דרישה וחקירה כלומר גבי חזקה כיון דלא שכיחי רבים משו' חירום לא היה זה יודע מי יורד לתוך שלו וא"נ שמע ומיתה לא שמע מחזיק מחאתו שאין הדבר נשמע מאיליו ומפני כך חזקתן בטלה אבל הכא כיון שהאשה מחזרת אחר העדי' לקיים את גיטה ושכיחי אינשי דאזלו לב"ד למקום הוועד ולקיים קיום שטרות וכל הלכות גיטין מילי דמסירי לבי דינא נינהו א"א שלא יהיו עדי' מצויי' שם בב"ד לקיימו ומה אלו שני' שהביאו גט ממדינת הים חשבינן כאלו עדים מצויין לקיימו כפי שכתבנו

כ"ש הני. ובספר הישר מתורץ גבי מחאה לא רכיבא איסורא עליה אבל גבי ערוה רכיבא איסור' עליה.

מאי בינייהו. פירש"י ז"ל, בין אתירוצא קמא בין אשנויא בתרא פרכינן. ואין צורך לכך אלא דברים כפשוטן אשנויא בתרא דוקא דאע"ג דאמרי' ממדינה למדינה בא"י לא צריך מיהו אכתי איכא בינייהו מהגמוניא להגמוניא בא"י א"נ ממדינה למדינ' בא"י במקום שיש ודאי חירום דלרבה לא צריך ולרבא צריך אלא השתא מאי בינייהו דהא לרבה נמי כל היכא דלא שכיחי צריך.

דף ה.

לרבא ניחא. פי' דהכי קתני, אם אינו יכול לומר בפני נכתב ובפ"נ צריך הוא לב' עדים שיקיימוהו ולא דיו בעד א' לקיימו וכ"ש יכול ולא אמר כן ומתני' רבותא קמ"ל דאיתא להך תקנתא אפילו לעיכובא. כנ"ל. ויש לפרש לרבא יכול תקינו ליה רבנן שלא תנשא עד שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם כדי להקל עליה שלא תזדקק לעדים אבל אינו יכול העמידוהו על דין קיום שטרות דעלמא ותנשא ואם עוררים יתקיים בחותמיו שלא אמרו להחמיר עליה לישב עגונה כיון שאינו יכול ולא מחוור ובמתני' אם יש עליו עדים גרסי' בכולהו נוסחי.

אי הכי יכול נמי. וקשה להו לרבוותא ז"ל והא אמרת רבה אית ליה דרבא הלכך ניחא ליה לרבה לאחר שלמדו כדניחא לי' לרבא ורש"י ז"ל מפרש לה למאי דקס"ד מעיקרא כענין מה שאמרו במקומות אחרים נימא מיהא נמי תהוי תיובתא ואין פי' נכון דיכול נמי' משמ'דנימא יתקיים בחותמיו כשאינו יכול ואלו לדבריו הל"ל אי הכי למה לי קיום ואפי' ביכול ועוד דלקמן הוא גורס כן ת"ש דבעא מיניה שמואל מרב הונא וליכא למקשי מאמוראי נימא מיהא תהוי תיובתיה.

וה"ר משה בן יוסף ז"ל פי' אי הכי יכול נמי כי היכי דשאינו יכול לא צריך לומר בפני נכתב יכול נמי לא נימא אלא בפני נחתם לחודיה שלא תזקק לעדים דהא לרבה לית ליה גזרה דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא כדאמרן לעיל.

ולא דאיק ליה דהשתא דאמרינן דרבה אית ליה דרבא גזירת דילמא אתי לאיחלופי נמי אית ליה ואע"ג דלדידיה דלגופי' צריך נכתוב מ"מ איכא למימר כל היכא דצריך נחתם צריך נכתב דאל"ת הכי הא דתנן רשב"ג אומר אפי' מהגמוניא להגמוני כלומר צריך לומר בפני נכתב ובפ"נ קשיא לרבה אלא ש"מ דאית ליה נמי גזירה דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא וליכא למימר דרשב"ג אנחתם קאי דא"כ מאי אפילו סתם ליתני

הכי בהדיא ותו דאמרינן לקמן מעשה באדם א' שבא לפני ר' ישמעאל וכו' ואמר ליה צריך אתה לומר בפ"נ ובפ"נ שלא תזקק לעדים והתם בא"י הוה וליכא משום לשמה ואפילו אתי בעל ומערער אלא שלא תזקק לעדים ואע"פ כן הצריכו לומר בפני נכתב ועוד הא ר' מאיר דלא בעי כתיבה לשמה ואמר בפני נכתב והיינו משום גזירה דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא כדאמרינן לעיל ועוד שזו הסברא גורמת לערבוב גדול ושבוש של אותה הלכה שבפר' המביא תנין בתחלתו ואני עתיד לפרשה בס"ד (ט"ז ע"ב).

וא"ת אם איתי ליה לרבה דרבא משום דילמא אתי לאיחלופי הדרה קושיא לדוכתה דאמרן ורבא מ"ט לא אמר כרבה לאו מילתא היא דמעיקר' קס"ד דרבא חאיש להא ולא חאיש להא הוה למשאל הכי אבל השתא אמר לך רבה היינו טעמא דידי משום דחששו רבנן לכולהו חששי כדי שלא תבא האשה לידי קלקול וזו ראיה היא למה שפרשנו דרבה אית ליה דרבא לגמרי שכל עיקר לא אמרו דלית ליה לרבה גזרה דאחלופי אלא משום קושיא דמ"ט לא אמר כרבא ועכשיו בטלה הקושיא ובטל הטעם.

והראב"ד ז"ל פי' דלאתר שלמד שכיחי מתיבתא בחוצ' לארץ ובתי דינין דקביעי הלכך כארץ ישראל דמי ובארץ ישראל הא אמרן דאפילו ממדינה למדינה לא צריך בשלמא לרבא לא קשיא דלדידיה בדלא שכיח מתיבתא עסקינן ואפ"ה לא חיישינן דסתם ספרי דדיינא בקיאי אלא לרבה דמוקי לה לאחר שלמדו ושכיחי מתיבתא דמגמרי להו הרי הוא ודאי כארץ ישראל או כבבל ולא צריך לא משום לשמה ולא משום קיום דכיון דאיכא מתיבתא משכח שכיחי לקיימו ואמר הרב ז"ל דהכי משמע בירושלמי דגרסינן לא אמרנו אלא בדורות הראשונים אבל בדורות האחרונים שחברים מצויין בחוצה לארץ לא משמע דשכיחי רבנן וקביעי מתיבתא.

וק"ל הא דאמר ר' יהושע בן לוי לא אמרו אלא בדורות הראשונים אבל בדורות האחרונים שהן בקיאין לשמה לא ואקשי' והא רבה אית ליה דרבא ומאי קושיא והא אמרת דלאחר שלמדו חבירים מצויים בחוצה לארץ ועדים מצויין לקיימו.

ויש לומר דהכי פירושו היכי קאמר ר"י בן לוי לא אמרו אלא בדורות הראשונים שאין בקיאים לשמה ואין עדים מצויין לקיימו אבל בדורות האחרונים לא צריך ומפרקינן משום דתרי הוי ואפילו בדורות ראשונים ליכא למיחז אלא משום לשמה גם לזה הפי' יקשה מה שאמרנו על רש"י ז"ל דהוה ליה למימר א"ה אמאי יתקיים בחותמיו ואפי' ביכול ועוד כשאני מגיע אצל פ"ב רואה אני אותו משתבר מאיליו דמתני' דהתם מוקי רבה לאח' שלמדו ור' יהודה לא גזר שמא יחזור הדבר לקלקולו ואפ"ה בעי בפני נכת' ובפ"נ ואפי' אמר נחתם אבל לא נכתב גזירה משום דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרו'

דעלמא.

ובתוס' חכמי הצרפתים ז"ל מפורש א"ה דטעמא דהא מתני' מפני שאין עדי' מצויין לקיימו משו' חשש לשמ' במתני' דאיירי ביכול נימ' דמשו' ההוא טעמ' הוה ואמאי אמ' רבה עלה לפי שאין בקיאין לשמ' ומפרקי' אין ה"נ דריש' דומי' דסיפ' כלאח' שלמדו ומיהו התם איכא טעמא משום לשמ' שמא יחזור דבר לקלקולו וכן נמי הא דאקשי' לקמן א"ה חד נמי ה"פ אי הכי בחד נמי לית ביה אלא משום האי טעמא דהא אמתני' דבפרק המביא דלקמן איתמר עלה לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת שניה' דש"מ דמשמ' להו מתני' משום קיום שטרות ולא משום לשמה וזה הפי' פיתוי דברי' למי שאין לו עינים.

ול"נ דה"ק:א"ה דמתני' משום שלמדו הוא ולא אמרינן הואיל ונגזרה גזירה נגזרה אי נמי אע"פ שיש בודאי מקומות שלא למדו לא גזרינן משום שלא תחלוק במדינ' הים אפי' ביכול נמי משכחת לה להאי דינא דלא צריך לתקנת חכמים זו בין בנכתב בין בנחתם כגון דלמדו ושכיחי ולשמעי' מתני' ביכול דלא צריך כלל ואפילו קיום עדים נמי וכ"ש שאינו יכול במקום שאין מצויין דדי לו בקיום ומפרקי' הא לא מצית אמרת דבכל יכול גזרינן שמא יחזור הדבר לקלקולו ושכיחי ולא שכיחי ואקשינן א"ה כשאינו יכול נמי לגזור ומ"ש ויש כיוצא בשיטה זו בתלמו' הרבה וגדולות מזו ע"ד זו שתי' בפ' כל הבשר בשחיטת חולין וכבר כתבתי' ואינו יכול לגרוס באידך ת"ש א"ה חד נמי לפי דרך זו אבל כגרסת קצת ספרים שגורסין והאמרת גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו אלא שמתמי' אני לפי גרסא זו מאחר שסמך על מה שתירץ תחלה למה חזר ושאל כאן והא אשה וכו'.

ול"ק דתרי דמייתו גיטא סבר לרומויי לאשה דס"ד אשה נמי לא שכיחי טפי מנייהו ושלא תחלוק דידה בשלא תחלו' דידהו וזה הלשון עולה ויש לי לשון אחר בספר מלחמות ה' והוא מתוקן מזה.

והא דאקשי' **והא אשה דלא שכיחא וכו'**. איכא דקשה ליה אשה מאי קושיא ההיא קודם שלמדו היא ולאו משום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו אלא מדין תקנה ראשונה ומצאתי בספ' הישר דאדחיק ר"ת ז"ל ואומר כיון דאוקימנ' להא מתני' דהמביא גט ואינו יכול לומר וכו' לאחר שלמדו ההיא נמי לאחר שלמדו היא דרישא לאחר שלמדו וסיפא קודם שלמדו לא מוקמי' ובחדא מסכת' יש סדר למשנה. ולא נהירא.

ואפשר נמי משום דתנן בריש ההוא פרקא א' אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם וכו' ואוקי' לרבה לאחר שלמדו.

וי"א דה"ק: אלא מילתא דלא שכיחא היא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו כלומר הך חששא דלשמה גזרת חכמים היא כדאמרינן לעיל ופקח ונתחרש מילתא דלא שכיח היא ולא

גזרו בה רבנן כלום' לא הצריכוהו לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואפי' קודם שלמדו ולהכי לא גרסי' אלא משום דלא הדר ביה ממאי דאמר גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו ומיהו במקום אלא קאי. ואקשי' והא אשה דלא שכיחא ותנן שצריכים לומר בפני נכת' ובפני נחתם ואי ק"ל א"ה היכי אקשינן לקמן והא אמרת גזרה שמא יחזור הדבר לקלקולו דהא לא צריך להוא טעמא אלא משום דשמעינן ליה לרבה דאמר הכי בפ' המביא גט תנין. ובהכי אוקמה למתני' דהתם.

וזה מוטעה שכשיגיע למה שאמרו א"ה תרי נמי תרי דמייתי גיטא מילת' דלא שכיחא אם נאמר כן דאפילו קודם שלמדו לא הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם קשיא הא דאמרי' בריש שמעתין איכא בינייהו דאתיוה בי תרי ולקמן נמי א"ר יהושע בן לוי לא אמרו אלא בדורות ראשונים וכו' ואע"ג דתרי הוו.

ועיקר קושיא ליתא, ומאן דקשיא ליה לא ניחא ליה בקושטא דמאי אית לך לאקשויי אמאי לא מתרץ לה מתני' קודם שלמדו אבל לאחר שלמדו לא צריך מפני שאין האמת כן דקים לן אפילו לאחר שלמדו אשה כשליח צריכא לומר בפני נכתב ובפני נחתם ודעדיפא וקושטא מתרצינן.

ולענין פסק כתב ר"ה ז"ל וסוגיין כרבא והיכא דאיכא סהדי דמקיימי ליה לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואיכא הך סוגיא כרבא דכל הנך תיובתא לרבה קשיין ולרבא ניחא ואע"ג דשנינהו אשנויא לא סמכינן ובפ' המביא תנין אמר רב חסדא אפי' שנים מעידים על חתימת ידי שנים פסול מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים משמע דכולו בקיום הגט כשר ולא בעי בפני נכתב ובפני נחתם ואי חיישינן לשמה אפי' כולו בקיום הגט פסול ורבא ורב אשי מכשריבשנים מעידין על חתימת ידי שנים ואין חוששין שמא אותה חתימה שלא לשמה היתי' ואע"פ שעידי הגט אין חותמין זה בלא זה מיהו מיחש לא מיבעי דהא אצרוך רבנן משום לשמ' בפ"נ ובפ"נ ואפילו היכא דליכא משום קיום כגון יוצא מתחת ידי שניהם ואי אמר נחתם חציו לא אמר כלום שלא אמר כתקון חכמים ועוד דכולו בקיום הגט לרבה לה משכחת לה דכשר והתם מכשרי לי' כולהו ורב אשי נמי דבתרא הוא וקי"ל כבחראי. ועוד דלרבה איצטריך לאוקמה למתני' דלא כר' אליעזר וקי"ל הלכתא כר' אליעזר בגיטין ולדידיה לא צ"ל נחתם לשמה וכיון דנחתם לאו משום לשמה היא נכתב נמי לאו משום לשמה קאמר דהא רב אשי אסקה כר' יהודה דאלו לר' אליעזר כיון דחששא בעלמא היא לא מזוייף מתוכו מיקרי דבדרבנן לא חיישינן למיעוטא..

ואיכא דקשה ליה מעובדא דבר הדיא דבעי לאייתויי גיטא וא"ל ר' אחאי צריך אתה

לעמוד על כל אות ואות שבו ואע"ג דלית הלכה כותיה משמע דלשמה בעי כרבה ור' אלעזר נמי אמר אפי' לא כתב בו אלא שיטה א' לשמה. והא דתניא אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו כשר ואוקימנא בסופר ומהו דתימא דילמא אינש אחרינא אשכחי' וקאמר לי' קמ"ל משמע דחיישי' לשמה.

ורגיל אני לומר דאע"ג דלית ליה לרבא דרבה דלצרוך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום חששה דלשמה אלא ס"ל דלפי שאין עדים מצויין לקיימו הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם ומשום דלא אתי לאיחלופי הצריכו לומר בפני נכתב מ"מ צריך שיהא עדותו במה שאמר בפני נכתב עדות גמורה. והיינו לשמה למאן דבעי כתיבה לשמה ולא משום שחששו לשאינן בקיאים דהא במקום שעדים מצויין לקיימו אין צריך לומר כלום אלא כיון דמשום גזרה דלא ליתי לאחלופי הוא אם לא אמר לשמה כיון דבעי כתיבה לשמה לא הויא עדות גמורה וכיון שאין אותה העדות מועילה כלום הרי הוא כמי שאינה הילכך משום גזירה לדילמא אתי לאחלופי בשאר שטרו' הצריכו שיאמר בפני נכתב לשמה והילכך אם היה צריך לכתוב כל הגט לשמה וזה אומר בפני נכתב חציו כיון שאין עדותו מועיל כלום פסול דה"ל משנה ממטבע חכמים שאמרו שצ"ל בפני נכתב לשמה ועוד דבכל מקום שאין עדותו בנכתב מועיל אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא. והיינו דתנן בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול ואוקימנא בחציו אחרון וטעמא כדפרישנא.

ומדלא אקשי' עליה דרבא מההיא מתני' שמעינן מינה דלא פליגא עליה דרבא ורבא נמי בהכי מוקי לה כדמוקי לה בגמ' שאם היה רבא צריך לתירוץ אחר הוה מקשי ליה גמ' ומתרץ חדא דהא ר' יהודה לא גזר משום שמא יחזור הדבר לקלקולו ואע"פ כן מודה בנכתב חציו שהוא פסול משום גזרה דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא כדמוכח שמעתא התם.

ואי קשה להך סברא דידן הא דאקשי' לקמן והא איכא לשמ' בשלמא לרבא היינו מוליך ומביא אבל לרבה קשיא ואי כדברינו לרבא נמי משום לשמה איכא ואע"ג דאיכא משום קיום הגט ומאי קשי' ליה לרבא טפי מדרבה דלרבה נמי משום קיום הגט א"ל כיון דמ"מ לאו משו' לשמה אתקון אלא כי היכי דלא ליתי לאחלופי ואפילו היכא דליכא למיחש משום לשמה צ"ל בפני נכתב והיכא דליכא משום קיום לא צריך בפני נכתב ה"ל למיתני לשמה דלשמה אינו בכלל מוליך ומביא אבל לרבא ניחא דהא משום ההוא טעמא איתקון אפילו איכא עדים לקיימו.

וכל זה איננו שוה לי ולא נכון ומחוור בעיני אבל אין מה שהקשינו קושיא דאע"ג דלא חיישינן לשמה צריך לעמוד על כל אות ואות או על תורף הגט שאם אינו עושה כן אינו

יכול לומר בפני נכתב וה"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים ואתי נמי לאחלופי בקיום שטרות שהרואה אומר כיון שלא נכתב תורפו או כולו בפניו אין עדותו בנכתב כלום ועיקר עדותו שקבלו חכמים ממנו הוא מה שאומר בפני נחתם ומשום קיום הגט ואתי לאחלופי בקיום שטרות ואי מדר' אליעזר דאמר לא כתב בו אלא שיטה א' לשמה שוב אינו צריך ה"ק שוב אינו צריך לעמו' על כל אות ואות שכיון שאפילו שלא לשמה כשר אינו בכלל הגט וא"נ ר' אליעזר סבר כרבה אנן לא כר' אליעזר קי"ל אלא כרבא ורב אשי.

והא דתניא אפילו יוצא ונכנס כל היום כשר ואוקימנא בסיפא כנ"ל דמילתא אירשא קיימא דקתני אפילו הוא בבית וסופר בעליה כיון שא"ל הבעל כתוב לי את הגט והוא שומע קול קולמוס כשר ואין אומרים גט זה שהוריד לו מן העליה לא גט זה ששמע קול כתיבתו אלא היה תולין להקל בדבר וקתני סיפא שאפילו יצא הסופר מן העליה לשוק וחזר והשלי' וזה שמע קול קולמוס אין אומר שמא איש אחר מצאו ולא כתב גט שהתחי' ובשמו ושם עירו של שני וגט זה שהביא לשליח אחר היה שהי' כתוב קודם לכן קמ"ל. וזה הפי' נכון.

ויש שרוצה לומר דסיפא לאו משום מביא שצ"ל בפני נכתב לשמה אלא ה"ק אפילו סופר בעליה אין חוששין שמא לא כתבו שחזקה שליח עושה שליחותו וכיון שהתחיל גומר וכן נמי אפילו הלך הסופר לחוץ אין מצריכין לשאול ממנו אם כתבו לשמה שכיון שהתחי' גומר וזה הדין בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ בין בנותן בין בשולח תדע מדלא מקשי' מינה תיובתא לרבא ש"מ דלא קשיא ליה כלל.

ונקטינן שהמביא גט ממדינה למדינה היכא דשכיחי לקיימו לא בעי שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואפילו בחוצה לארץ דלית ליה לרבא שמא יחזור הדבר לקלקולו ולא שכיחי וליכא למיחש לדברי ר' אליעזר דלא פלוג במדינת הים וגזר הא אטו הא דיחידאה הוא ורבים פליגו עליה ואף על גב דאמרינן לקמן המביא גט בספינה כאלו מביא בחוצה לארץ וטעמא שלא תחלוק בחוצה לארץ לית הלכתא הכי דהא רב חסדא אצרוך מבי ארדשיד לקטיספון ומקטיספון לארדשיד לא אצטריך ולא גזר מוליך אטו מביא ולא חדא אטו חברתה ועוד דהא אסיק רב נחמן דכנהרות דארץ ישראל כולי עלמא לא פליגי וכי פליגי בים הגדול ולאו משום שלא תחלוק שאין בים לא עדים מצויין ולא אינן מצויין אלא שאם הוא בארץ ישראל לשאר דברים אין לחלוק ביניהם לענין גיטין שלא גזרו מתחלה בים ואם היה בחוצה לארץ הרי אין עדים מצויין לקיימו שנוציא זה מכלל הגזירה.

ואי לא מסתפינא מרבוותא ז"ל הוה אמינא דהאידנא ארץ ישראל כחוצה לארץ לגיטין דהא בעונותינו לא קביעי בה בתי דינין ולא שכיחי וליכא למימר דכיון דלא גזור בארץ

ישראל מתחלה לא גזרינן השתא דהא רבן שמעון בן גמליאל הצריך בעסיון שבארץ ישראל באותה מדינה ואפילו תימא דרבנן פליגי עליה התם בעיר א' אי אפשר דלא משתמטו וידעי הני בדהני אבל ממדינה למדינה בכל מקום דלא שכיחי צריך שמתחלה כך היתה הגזירה כל מקום שאין מצויין צריך לקיימו. תדע שהרי בבל כארץ ישראל במקומות שעדים מצויין ועל השאר גזרו אלמא אין ארץ ישראל חלוקה בכך אלא מפני מנהגה ואין לך בגזרה זו אלא מקומה ושעתה.

דף ו:

וכתב ליה בלא שרטוט. פי' ר"ת ז"ל בספר הישר דהיינו שרטוט העליון שאין ס"ת וכ"ש שאר ספרים צריכים שרטוט אלא שיטה ראשונה חוץ מן המזוזה שהלכה למשה מסיני שצריכה שרטוט והיינו בין שיטה לשיטה ונתן טעם לדבריו שא"ת ס"ת צריך שרטוט בין שיטה לשיטה ואפי' ג' תיבות נמי אין כותבין אמאי אצטריך הלל"מ במזוזה והא דאמרינן במס' מגילה (דף ט"ז) מלמד שצריכה שרטוט כאמתה של תורה היינו כמזוזה שיש בה מלכות שמים תדע דהא אמרינן התם נקרא ספר ונקרא אגרת נקרא ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה כס"ת ואי ס"ד ס"ת צריכה שרטוט תיפו' לי' שרטוט מהתם משום שנקרא ספר ולמה לי דברי שלום ואמת. עוד הביא ראיה מדאמרי' במנחות (דף ל"ב) שתפילין אין צריכין שרטוט ומי גרע מכל הספרים וא"ת שהלכה למשה מסיני הוא לא חזינ' בגמ' דגמירי הלכה בתפילין כלל וכי גמירי במזוזה הוא דגמירי שהיא צריכה שרטוט.

אבל רש"י ז"ל פי' שם במגילה כאמתה של תורה היינו כס"ת עצמו. וכן משמע בירושלמי (מגילה א,א) דגרסינן נאמר כאן דברי שלום ואמת ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור הרי היא כאמתה של תורה מה זו צריכה שרטוט אף זו צריכה שרטוט מה זו נתנה להדרש אף זו נתנה להדרש אך קאי אס"ת.

ותפילין שאינן צריכים שרטוט אפשר לומר מדאמר רחמנא מזוזה צריכה מכלל דתפילין לא צריכי. וא"ת וא"כ נימא רחמנא הלכה בתפילין יש לי להשיב אם נאמרה הלכה בתפילין שלא יהו צריכין שרטוט הייתי אומר ק"ו למזוזה שקדושתה קלה מהן לפיכך נאמרה הלכה במזוזה שצריכה שרטוט ומכלל שתפילין אין צריכין שא"ת ק"ו לתפילין שקדושתן חמורה מן המזוזה א"כ לשתוק רחמנא מהלכה של מזוזה לגמרי והיה הכל בכלל שרטוט שסרגול תורה שבכתב הלל"מ כדאמרינן בירושלמי מדאצטריך למימר הלכה במזוזה ש"מ תפילין אין צריכין שרטוט.

עוד אפשר לומר שתפילין ומזוזה כיון שלא ניתנו לקרות בהן מן הדין אינן צריכין שרטוט אבל בס"ת ושאר הספרים שנתנו לקרות בהן כדי שלא יתערבו השיטות וירוץ קורא בהן ואתיא הלל"מ והצריכה שרטוט למזוזה אבל תפילין בדינם הם עומדים ואין צריכים שרטוט כלל שלא נתנו לקרות בהן אלא מחופין הן וטמונים בעורם ותפורים בגידין שא"א לקרות בהם כלל.

ובתשובת הגאונים מצאתי בתשובה כטעם הזה לרב נטרונאי גאון ז"ל כך ראינו שכל דבר שהוא משום קדושה צריך שרטוט ואסור לכתוב פסוק א' בלא שרטוט חוץ מן התפילין שמצותן לכרכן לקמען בקמיע ולא לקרות בהם כל עיקר בספרים.

ומה שהוקשה לו לר"ת ז"ל אמאי צריך דברי שלום ואמת במגילה שהרי נקראת ספר כיון שנקראת אגרת ה"א שאינה צריכה שרטוט ומה שנקרא ספר להלכתיה אתא שאם תפרה בפשתן פסולה ולא לשאר מילי לפיכך הוצרך לומר דברי שלום ואמת שהחזירה לכלל ספר לגמרי להצריכה שרטוט וה"ה לעבוד ולכתיבה אשורית ובדיו ושמא לא הוצרך אלא לשרטוט שהייתי אומר כיון שנקראת אגרת אינה צריכה שרטוט שבכך היא דומה לאגרת יותר משאר דברים.

והתם במסכת מגילה ירושלמי גרסינן: הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין בעורות בדיו מסורגל פי' משורטט בין שיטה לשיטה דהיינו סרגול בכל מקום. ובב"ר זה ספר תולדות אדם אף סרגול הספר אדם הראשון למד. ואשכחינן התם בספר ויקרא רבה קווצותיו תלתלים זה הסרגול שחורות כעורב אלו השיטות והיינו סרגול כל שיטה ושיטה שהן עשויות תלתלים.

והורו מקצת חכמי הצרפתים ז"ל דכי אמרי' דג' אין כותבין ה"מ כי ההוא דאמר והם קיימו בעצמם ויתנו הילד בזונה דקרא גופיה מייתי א"נ כגון דאמרינן בתלמוד שנאמר אבל במקום שכותב אגרת הרשות ומדבר בלשון נקיה ונקט לישנא דקרא אין צריך שרטוט דאין זה קדוש שלא נתכוון לפסוק אלא לשון צח.

ובירושלמי לא משמע הכי דגרסי' בפ' בני העיר שלח ר' אבהו כתב לן הרי פייסנו לג' ליטורין וכו' אבל תמר תמרורי' בתמרוריה היא עומדת ובקשו למתקא ולשוא צרף צרוף ר' מנא משלח כתב לר' אושעיא בר שימי ראשיתך מצער מאד תשגה אחריתך משמע דאפי' בכה"ג אינו רשאי לכתוב פסוק בלא שרטוט.

ואפי' בתלמוד וסבורים לומר שלפרש הפסו' או להלכותיו מותר וטועים הם דהא ר' אביתר דומיא דהלכותיו הוא ואמרי' נמי ביבמות ואקרינהו מאי דכתיב בספר אורייתאדמשה מאן יבמי ואמרי' מר זוטרא משרטט וכתב להו וכן הדין נותן דלמה יהא

מותר אם צ"ל ישרטו' ויכתוב. אבל נ"ל שכתיבה זו שאינה אשורית מותר לכתוב בלא שרטוט שלא אמרו אלא כגון ס"ת ונביאים וכתובים שכתיבתם אשורית אבל כתיבה זו ודאי מותרת שאינה כתיבה כלל ולא הוכשרו בכל כתבי הקדש ועל דא אנא סמיך למיכתב בכתיבה זו בלא שרטוט וכן עמא דבר.

ר' אביתר אמר זבוב מצא לה והקפיד. לא ידענא מאי קא קשיא לה דלמא ממש זנות הי' ואונס היה דאי ס"ד הבי לא היה מחזירה דמאיסא ליה כענין שנא' ותהיין צרורות עד יום מותן באלמנות חיות כ"ש. ולאו מילתא היא דבאונס לא קרי ליה זנות ואלו ברצון לא היה מחזירה. ויונתן ע"ה תירגם ותזנה עליו פילגשו לשון מזון והעד והילדה מכרו ביין ישתו. והיינו דשלח נמי ר' אביתר בני אדם העולים משם לכאן הם קיימו בעצמם ויתנו את הילד בזונה לפי שמניחי' בתיהם ריקם והם עוסקים בתורה ויורדים מנכסיהם לצורך מזונות. וכך בירושלמי מעשה באדם א' שמכר את בתו ללמוד תורה. (ולכך) [ולא כך] פי' רש"י ז"ל.

דף ז.

הא דאמרינן **כלילא מנלן דאסור**. פירוש לחתנים אבל לשאר אינשי שרי ודומי' דכהן גדול הוא שיש כבוד ושמח' לפניו ורבינא דקא גדיל כלילא לברתיה בהילולה דברתיה הוה וא"ל דומיא דכהן גדול בגברי. ואק"ל דהא תנן במ' סוטה בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות הא פרישו התם מאי עטרות כלות עיר של זהב אבל כלילא בנשי לא גזור אפילו כשהיא כלה ושאר נשים מותרות אפילו בעיר של זהב ולא אסרוה אלא בשבת דהא ר' עקיבא עבד לה לדביתהו ירושלים דדהבא כדאיתא במס' שבת פ' במה אשה (שבת דף נ"ט) כך פי' ר"ת ז"ל בענין מ"ש זו אפר מקלה שבראשי חתנים שבמקו' גילה שם תהא רעדה על חרבן הבית היינו דכתי' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. מתוה"א: **אמר ליה ריש גלותא לרב הונא כלילא מנא לן דאסור, אמר ליה מדרבנן דתנן בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים וגו', אמר ליה רב חסדא קרא כתיב כה אמר ה' הסר המצנפת והרם העטרה, וכי מה ענין מצנפת אצל עטרה לומר לך כל זמן שמצנפת בראש כהן גדול תהא עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול נסתלקה עטרה מראש כל אדם וגומר**. ואמרי' רבינ' אשכחיה למר בר רב אשי דקא גדיל כלילא לברתיה אמר ליה לא סבר לה מר הסר המצנפ' והרם העטרה אמר ליה דומיא דכהן גדול בגברי וההיא לבתו כלה גדיל. וכן הני גברי דאסור להון כלילת חתנים נינהו דעטרות חתנים תנן ודומיא דגברי בנשי מותר, כך פירש רבינו תם ז"ל.

נמצאו חתנים אסורין בכל העטרות והכלות מותרות בכולן חוץ מעיר של זהב. ושאר אנשים ונשים מותרין בכולן. וקשה לי מה שאמרו בפ' במה אשה יוצא' (נ"ז ע"ב) ג' דברים נאמרו באצטמא אין בה משום כלאים ואין מטמא בנגעי' ואין יוצאי' בה לר"ה משו' ר"א בר"ש אמרו אין בה משום עטרות כלות. אלא יש לומר דכל דאנסכא אסור משום עטרות לאו דוקא עיר של זהב ואצטמא יש בה משבצות זהב וכיון דעיקרא בגד לא גזרו. ודרבינא של מיני צבעונין הוה כדקאמר דקא גדיל דומיא דמצנפת דאסורה לחתנים ומותרת לכלות שאי אפשר לכולן לגמרי. והיינו דתניא סתם אי זו היא עטרות כלות עיר של זהב אבל עושה היא כפה של מלח לא התיר בה עטר' שיש בה כסף וזהב אלא של מלח הזו.

מתוה"א: **שלחו לי' למר עוקב' זמר' מנא לן דאסור שרטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, ולשלח להו בשיר לא ישתו יין אי מההיא הוה אמינא דמנא אסור אבל זמרא דפומא שרי קא משמע לן דאסור**. ובסוף סוטה אמר רבא אודנא דשמע זמרא תעקר ואמר רבא זמרא בביתה חורבא שנאמר קול ישורר בחלון חרב בסף. אמר רב הונא זמרא דנגרי ודבקרי שרי דגרדאי אסור פירוש שאלו לסייע בכובד מלאכתן ואלו לזמר בעלמא אמר ר' יוחנן כי השותה יין בארבע מיני זמר מביא חמש פורעניות לעולם שנאמר הוי משכימי בבקר שכר ירדופו וכתיב והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם וכתיב בתריה לכן גלה עמי מבלי דעת וגומר.

פירש גאון ז"ל הא דאמרינן זמרא בפומא אסור ה"מ כגון נגינות של אהבת אדם לחבירו ולשבח יפה ביפיו כגון ישמעאלים קורין אשער אבל שירות ותושבחות וזכרון חסדיו של הקב"ה אין אדם מישראל נמנע מזאת ומנהג כל ישראל לאמרן בבית חתונה ובבית משתאות בקול נגינות וקול שמחה ולא מצינו מי שמיחה בזאת עד כאן בהלכות רבינו ז"ל.

דף ז:

אמר אביי רצועה נפקא. פי' רש"י ז"ל מארץ ישראל ועכו למזרחה של רצועה. ואקשי' ומי חשיבא חדא רצועה לאתנוחי על' סימנא ולא מחוור לי דדלמא רצועה גדולה היתה ותו קשה לי ומאי א"ל לתנא למיתנא והלא על כרחו צריך הוא להודיעו כמה ראשה של רצועה לחייבה במעשר ובשביעית לכלי קדושת הארץ ואפי' לא היתה אלא קטנה ביותר ותו דלא מייתי ראיה כה"ג דקרא לאו לרצועה מתנח סימנא אלא ברצועה הוא דמתנח סימנא לעיר. ועוד שהוא ידוע שעכו על שפת הים הוא וכך אמרו בפסיקתא קול צעקה

משער הדגים זו עכו שנתונה על פיהם של דגים.
אבל כך אני אומר מתוך הדוחק דמעיקר' קס"ד דעכו לצפון ארץ ישראל היתה וא"י מרובעת מאותו הצד ומעכו ואילך ועכו בכלל חוצה לארץ והיינו דתנן ועכו כצפון אלמא לאו מארץ ישראל היא. והשתא אמרינן דרצועה נפקא מארץ ישראל לצפון לצד מערב ובה חצי עכו ונמשכת אותה רצועה עד כזיב וחצי עכו חוץ מאותה רצועה לצפון ארץ ישראל ובה שנו במשנתנו מעכו ולצפון ועכו כצפון והדרך שמעכו לכזיב ממוצעת בחצי עכו ומכוונת מעכו לכזיב והמהלך בה ימינו למזרח הדרך טמאה (זה מצאתי בספר שהעתקתי נ"א) ושמאלו למערב הדרך טהור' שהיא אותה רצועה שיוצאה מארץ ישראל ואקשי' א"כ עכו לאו לצפונה לארץ ישראל קיימא כי יהיב תנא סימנא מן הדרך שהולכת מעכו לכזיב לא מפני שביל הדרך עצמה בלבד אלא מפני שהדרך מכוונת למזרח עיר עכו רואין כאלו חוט מתוח ממזרח עכו עד (כתיב) [כזיב] והיא מארץ ישראל אלא אי אמרינן עכו לצפונה דארץ ישראל קיימא ומחציה שבמזרח ולצפון עד סוף העולם הוא מחוצה לארץ כדתנן מעכו ולצפון ועכו כצפון א"כ אין הסימן של ההולך מעכו לכזיב אלא משביל הדרך עצמו ויהיב תנא סימנא הכי והלא הדרך פעמים מתעקם ופעמים משתנה לגמרי בשנים מועט' ופריק אין קרא נמי יהיב סימנא הכי ולדידיה יהיב סימנא.
וזו היא צורתה כדי שתתבאר למראית העין:
והחכם הגדול ר' משה בר חסדאי מפוליניא שיחי' ויאריך ימים כתב שנראה שגרסא זו שמועה התלמידים שבשוה מפני שהוקשה עליו כי בפ"ו דמסכת שביעית מייתי לה בתלמוד ירושלמי וגריס לה בהפך וכן כתב בסוף מסכת אהלות תניא העיד רבי יהודה הנחתום על סטר מזרחי שהוא טהור המהלך מעכו לכזיב מימינו למזרח הדרך טהורה משום ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית שמאלו למערב הדרך טמאה ופטורה ועוד אמר נראה דהכי מוכח במסכת חלה רבן שמעון בן גמליאל אומר שלשה ארצות לחלה מארץ ישראל עד כזיב חלה אחת פי' לפי שהכל מארץ ישראל ויכולין לשמרה בטהרה מכזיב ועד הנהר אמנם ב' חלות א' לאור וא' לכהן של אור יש לה שיעור ושל כהן אי לה שיעור מנהר ולפנים ומאמנם ולפנים ב' חלות א' לאור וא' לכהן של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור פי' הנהר הוא הנהר הגדול נהר פרת שהוא במזרחה של ארץ ישראל ומפ' בירושלמי דהכי קתני מכזיב ועד הנהר ומן כזיב ועד אמנם ועל כרחנו כך הוא שאם שניהם ברוח אחד ליתני איזה מהם שהוא יותר רחוק ומפורש התם נמי בירושלמי של אור יש לה שיעור לפי שהוא ארץ ישראל וחלה מן התורה אלא שהיא רחוקה מעיקר ארץ ישראל ואינן יודעין לשמרה בטהרה ושל כהן אין לה שיעור מפני

שהיא מדבריה' ולאמנם ולפנים שתיהן מדבריהם מוטב לרבות בנאכלות ולא בנשרפות וזו היא צורתה:

כך מפורש שם בתלמוד ארץ ישראל. וא"ת מאי קאמר מאמנם ולפנים והוא לצד פנים ארץ ישראל הוא והו"ל למיתני ולחוץ דהא רישא בלפנים קיימא היינו רצועה יוצאה במקום עכו וכזיב ועולה למעלה לצד מזרח עד הנהר והיינו דקאמרינן מן הנהר שהוא במזרח ולפנים עד (כתיב) [כזיב] שהוא מזרחה של ארץ ישראל וכן מאמ' מאמנם ולפנים שאמנם הוא לרוחב כל הצפון ונכנס לתוך הים הוא חוצה לארץ עד כזי' מ"מ קשיא דשמעי' השתא דמכזיב לצד מזרח עד הנהר קדוש טפי מצד מערב. ופי' שמועה זו כך היא שהמקשה היה סבור שהדרך הולך בעקלתון יוצא ונכנס ולעולם עכו לצד מזרח וה"ק היה מהלך מעכו לכזיב וימינו למזרח הדרך והולך מדרו' לצפון פעמים שנכנס הדרך לתוך ארץ ישראל שאפילו למזרח הדרך הוא ארץ ישראל ופעמים שהדרך עולה לתוך ארץ העמי' הוא לצד מזרח שאפי' לצד שמאל הדרך שהוא לצד ארץ ישראל טמאה ולעולם עכו במזרח. ושני אביי רצועה נפקא מרבועה דארץ ישראל לצד צפון ששם עכו וכזיב והמהלך בדרך ימינו לצד מזרח מארץ ישראל ושמאלו לצד מערב לארץ מחוצה לארץ והיינו סטר מזרחי שהוא טהור.

ואין פי' שמועה זו עולה כהוגן לפי דעת זו שהרי שנינו מעכו ואילך חוצה לארץ שאין לך בכל ארץ מקום שיהיה כמדינת הים לגיטין ואפשר לי לומר שמה ששנינו במסכת חלה מכזיב ועד הנהר שתי חלות הוא כנגד אותה רצועה שיוצאה מארץ ישראל צפונית מערבית כמו שפירשנו אנו למעלה ואותה רצועה נמשכת מכזיב ולהלן עד טורי אמנום והיא רחבה הרבה לצד מערבה נכנסת להים ובה כזיב נוטה לצד מערבה או על צד מערב יושבה לגמרי על שפת הים ונהר פרת כנגד ארץ ישראל הוא מזרחי לארץ ישראל הולך מדרום אל צפון עד כנגד כזיב וכשהוא מגיע כנגד כזיב הוא מתעקם ויורד ממזרח למערב עד אותה רצועה של ארץ ישראל שבה כזיב ומשם הוא חוזר לילך מדרום לצפון ויורד לו לבבל וההולך מעכו לכזיב כל זמן שימינו למזרח הדרך טמאה משום ארץ העמים ושמאלו הוא לאותה רצועה שיוצאה מארץ ישראל אבל כשהוא כנגד כזיב מתעקם והולך ממזרח למערב באותה רצועה שמארץ ישראל עד שהוא בא לכזיב שהוא נוטה למערבה של רצועה כמו שפירשתי. והיינו דכתי' במקצת נוסחי וימינו למזרח ושמאלו למערב.

וזו היא צורתה:

ופרטן של דברים ומה שנמצא כתוב בתוספתא ר' יהודה הנחתום על סטר מזרחי שהוא טהור שמא סטר מערבי וכולה ברייתא משובשת ומאן לימא לן דמתרצתא היא. וי"ל

שאותה רצועה מארץ ישראל מתרחבת מכזיב ועד טורי אמנום יותר מעכו לכזיב עד שאפילו סטר מזרחי שלדרך עד הנהר הוא טהור. ומיהו סופא משובשתא היא מ"מ ולא סמכינן אלא אגירסא דגמ' דילן ושמעתי' נמי מוכחא.

ה"ג בנוסחי: **דתניא עפר חוצה לארץ הבא בספינה לארץ וכו'**. ובריייתא היא והיינו דאמר ר' זירא באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן משמע דאימתי דברייתא אינו לפרש דברי חכמים ואע"ג דמייתי במס' סנהדרין (דף כ"ה) להא דאמר ר' יוחנן כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים ולא מסיים בה במשנתנו ואמרינן בפ"ב דייני גזרות (דף ק"ט) בכה"ג מי קאמר במשנתנו בכל מקום קאמר וה"נ אמרינן בפר' הקומץ רבה לא קשיא דהתם בסנהדרין אגב גררא מייתי לה ולא חש לפרושי אבל במס' עירובין (דף פ"ב) איתא להא דר' יוחנן וגרסינן לה במשנתנו. ואף ע"ג דהא דעפר חוצה לארץ וכו' במשנתנו נשנית במס' חלה כיון שנשנית נמי בברייתא לחלוק הוא אבל אפשר שמי ששנה אימתי במשנה היה סבור שלחלק בא והכי משמע בשחיטת חולין פ' כיסוי דם. כן מצאתי לחכמי הצרפתים ז"ל.

ועוד י"ל דגברא אגברא ליכא למירמי כדאמרינן התם במס' סנהדרין דמקשי מהא והאמרת אר"י אינו בא אלא לפרש דברי חכמים ופריק גברא אגברא קא רמית ואף אנו נאמר דר' זירא ור' ירמיה לא סבירא להו דר"י כלל ומשמע נמי דמשנה היא מביא ותנן גרסי' ומיהו לרב נחמן ניחא ואיהו מצי סבר כר' יוחנן. והכי קיי"ל.

באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן. פי' ובספינה לא בעי נקובה שסתם ספינה של עץ הוא ובשל עץ לא בעינן נקובה שהעץ מלחלח ואינו מפסיק יניקת הקרקע אבל עציץ סתמו של חרס והחרס מפסי' וכן מפורש בתוספתא הטומן את הלוף בשביעית כיצד יעשה יניחנו בעציץ של חרס כדי שלא יצמח ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר דכתיב ונחתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים פי' לפי שאסור לזרוע בשביעית זה שיש לו לוף בשביעי' כיצד יעשה יניחנו בכלי חרס ויטמננו בקרקע כדי שלא יצמח שאם היה טומנו בכלי עץ היה יונק וצומח והיינו דגרסינן במס' מנחות (דף פ"ד) תני חדא המעבי' זרעים בעציץ נקוב ובספינה מביא וקורא ותני' אידך מביא ואינו קורא ומפרקינן עציץ אעציץ ל"ק כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב ספינה אספינה נמי ל"ק כאן בשל עץ כאן בשל חרס כלומר הך דקתני מביא וקורא בעציץ נקוב ובספינה של עץ והא דקתני מביא ואינו קורא בעציץ שאינו נקוב ובספינה של חרס שאינה נקוב' שסתם ספינ' כך הוא והיינו שאמרו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ולא כדברי רש"י ז"ל.

דף ח:

כל נכסי נתונים לך. פי' אע"ג דעבדא איקרי נכסי וכיון שאמר נכסי לפלוני עבדיו בכלל אע"ג דלא אמר כל דמשמע בפר' מי שמת (בבא בתרא דף ק"נ) מיהו כשהוא נותן לעבדו אין במשמע שיהא גיטו ומתנתו באין כאחד אלא א"כ פירש ואמר כל נכסי והיינו דקאמרינן הכא עצמך ונכסי והכא כל נכסי.

הא דתנן **הכותב כל נכסיו לעבדו שייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות**. פי' רש"י ז"ל אפילו אמר בית כור פלוני דכיון דנחית לשיורא אמרינן לדידיה נמי שייר הואיל ולא אמר ליה לעצמך. ור"ש סבר לעולם הוא בן חורין דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי ומדקאמר ר"ש לעולם הוא בן חורין ולא אמר יצא לחירות משמע דאפילו חוץ מבית כור קרקע ולא מצר ליה מצרים דלא קני ליה שאר נכסים דמצי מדחי מכל חד וחד אפ"ה לר"ש יצא לחירות דהא לאו קרקע הוא ולא שייריה ופלגינן דבורא זהו תוקף פי' רש"י ז"ל. ואיכא למידק עליה א"ה מנלן דת"ק נמי לית ליה דפלגי' דבורא הא איהו לא איירי במפלג דבורא כלל ור"ש טעמא דנפשי' קאמר.

ולענין הדין עצמו שהזכיר הרב ז"ל קשיא לן דאי א"ל חוץ מבית כור קרקע ודאי קנה נכסים דתנן חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם ונוטל חצי שדהו אלמא קנה אע"ג דמצי דחי ליה לכל הצדדים ומ"ש משייר. ותו דגרסינן בפ"ב דייני גזרות (דף ק"ט) ההוא דאמר להו דיקלא לברת' אזול יתמי פלוג ולא יהבי לה דיקלא סבר ר' יוסף למימר היינו מתניתין א"ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו היא ושמעינן דקנת' אותו הדקל ונוטלתו מהן ומאביהן ואע"ג דלא אמר להו דקל פלוני.

וראיתי לר' יוסף הלוי בן מיגש ז"ל שסובר וכתב כיון דהכי דינא מאן דמקני מידי לחבריה אגב ד' אמו' קרקע צריך לסיומי ליה הנך ד' אמות דכיון דלא סיים ליה ד' אמות בפי' לא קנה ולהכי אמרינן אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתיה דהוא מקום מסוים ואע"ג דאמר חצי שדה אני נותן לך משמנין ביניהם ונותן לו חצי שדהו משום דמסיים לו השדה ולא מהני ד' אמות סתם אלא להרשאת מלוה או פקדון דהכי משדרו ממתיבתא דאפילו על ד' אמות דארץ ישראל סמכינן דתקנת' היא כי היכי דלא ליפסיד מארי חובא או מארי פקדונא אלו דברי הרב הלוי ז"ל. ואינם נכונים בזה כמו שכתבנו.

ותו קשיא הא דאמרינן בפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ג) תנו חלק לפלוני בנכסי שקנה רביע אלא דאיכא למימר כיון דבכולהו נכסי קנה רביע בכל א' וא' משדותיו קנה חלקו וה"ל כאומר חצי שדה אני מוכר לך שתרצה הרב כרצונו.

אבל זו קשה מן הראשונות דגרסינן בשלהי פר' בתרא דמנחות (דף ק"ט) א"ר הונא בר

חייא בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלי' ואסיקנא משום דגריעא ויד בעל השטר על התחתונה ואיתא נמי במס' נדרים וגרסי' נמי התם במנחות בית בביתי אני מוכר לך ונפל מראהו נפל עבד בעבדי אני מוכר לך ומת מראהו מת אלמא קנה.
וריא"ף ז"ל כתב שייר קרקע כל שהוא סתם לא יכיל עבדא לברורי כמה שוי לנפשיה. וכן משמעות דבריו ז"ל באמת.
והאי פי' גופיה לא משתני ליה בפ' מי שמת (בבא בתרא דף ק"נ) דאמרינן התם עשו מטלטלין שיור אצל עבד כלום' בין דשייר מטלטלי כל שהוא או קרקע כל שהוא דקני מיהת חד מינייהו בלשון כל נכסי לא יצא בן חורין ומ"ש משייר כל הקרקע וקונה מטלטלי א"נ משייר כל המטלטלים וקונה קרקעות ומ"ש משייר מקצת בקרקע וקונה השאר חד דינא וחד טעמא נינהו ועוד אתמר התם אמר רבא א"ר נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם וכו' עבד דתנן וכו'. דמשמע אפילו שייר קרקע כל שהוא הוי שיור ולאו משום מברר שיעורא דכל שהוא תנן ובההיא איכא למימר דההי' ללישנא דלא אמר כרות גיטא אתמר דלההוא טעמא ודאי בעי כל נכסיו. ולא מחוור.
ואיכא דאמרי דטעמיה דת"ק משום דמעיקרא כולל כל נכסיו והעבד בכלל ועכשיו אמר חוץ מקרקע פלוני יפגם כלל הראשון ושייר בו הילכך הוה ליה כמי שאמר בגופו של עבד חוץ שכיון שנכנס בכלל ולא פלגינן דבורא נעשה כל הנכלל דבר אחד ור"ש פליג עליה ופלגינן דבורא וזה הפי' הנכון וכך פי' הרב ר' יוסף הלוי בן מיגש בפ' מי שמת ודאי שחזר בו ממה שכתב כאן לפי שאינו נכון כלל. וכתב במס' בתרא תניא הכי ר"ש אומר כל נכסי וכו' חוץ מא' מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלוני אע"פ שאין שם אלא אותה עיר ואותה שדה לא קנה שאר נכסים וקנה עצמו בן חורין וכשנאמרו דברים לפני ר' יוסי וכו'.
וכיון שנתברר דינינו שכתבנו במקנה ד' אמות בחצרו שקנה צריכים אנו להודיע שלא אמרו הגאונים ז"ל שהיא תקנתם אלא במי שאין לו קרקע שסומכין על ד' אמות של ארץ ישראל או של קבורה שאין זה מן הדין כדמוכ' במס' נזיקין בב' ובג' מקומות. ונ"ל שלא הוצרכו לכך אלא במקום שאין להם בית הכנסת ידוע לכולם אלא שכל א' וא' יש לו מקום ידוע לישיבתו וזה אין לו אבל במקום שיש להם בית הכנסת ידוע לכולם או בית הקברות שקנו אבותם מממון צבור יכולין להרשות אגבן ולהקנות מעיקר הדין למה זה דומה לחצר של שותפין שאין בה דין חלוקה. ואסיקנא לשמעתי' דפלגינן דבורא ואע"ג דבפ' יש נוחלין פליגו בה רב מרי ורב זביד ההיא בחדגופא הוא והכא עבד ונכסים תרי גופי נינהו ובתרי גופי פלגינן כדרבא דאמר רבא בפ"ק דסנהדרין (דף י') פלוני בא

על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו אבל לא להורגה והכא לטעמי' אזיל ולפום מאי דאיתמר עלה סד"א אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן ולא פלגינן דבורא אלא בעצמו משמע לכאורה דהכא נמי קרוב שבא בגט אשה בחוצה לארץ וכתוב בו מתנת נכסים אינו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפי' לגבי אשה דלא פלגינן דבורא בפסול קורבא אלא גבי עצמו ואשתו אבל בשאר קרובים עדות מיקרי וכל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

ומיהו כי מעיינא בשמעתא לא חזינא דשייך מפלג דבורא דהכא בכולהו פסולי דעדות ולא מדמי להו בגמ' להנך דאמרן ולפום הכי איכא למימר דהא מילתא לא שייכא בהני דהכא על פי הגט שהוא כתוב ברחוקים היא נשאת וקרוב גלויי מלתא בעלמא הוא דמגלה דהיינו חתימתידייהו דסהדי לאפוקן מחששא בעלמא דחיישינן בה ואיהי על פי הגט היא נשאת ואין כאן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כלל ואין מקום לחוש אלא שיהיו סבורין מתחלה שכל גט שאין עושין מעשה בכולו אין דנין במקצת שבו ומ"ה מדמו לה לשייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין אבל בדין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לא שייכא כלל ומ"ה לא הוה קשה לן מהתם ואשכחן ליה לר"ה ז"ל. ירושלמי כתב כל נכסיו לשני בני אדם ובו עדים קרובים לזה ורחוקי' לזה ר"י אומר מאחר שהם פסולין לזה פסולין לזה דלא פלגינן דבור' בפסולי עדו' בהכ"ג דעדו' שבטלה מקצתה בטלה כולה היא.

אבל השתא משכחי' התם בגמ' דמערבאי בהאי פירקא הכי כתב כל נכסיו לעבדו את אמר הוא גיטו הוא מתנתו מה את עבד לה בגט הוא וערעורו בטל או כמתנה הוא וערעורו קיים יבא כהדא כתב כל נכסיו לב' בני אדם כאחד והיו העדים פסולין לזה וכשרים לזה ר' זירא בשם ר' אסי אתפלגון ר' יוחנן ור"ל חד אמר מאחר שהם פסולין לזה וכו' ר' זירא לא מפרש ר' אבין מפרש ר' יוחנן אמר מאחר שהם פסולין לזה ריש לקיש אמר פסולין לזה וכשרין לזה א"ר אלעזר מתניתין מסייעא לר' יוחנן מה השנים נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף וכו' ור' יעקב בר אחא אמר אתפלגון חברין דרבנן ורבנן חד אמר יאות אמר ר"א וח"א יאות אמר ר"א מן דמר יאות א"ר אלעזר עושה עדות א' באיש כעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מן דמר לא א"ר אלעזר יאות נעשה כשתי כתי עדיות כשרים לזה ופסולים לזה ועכשיו לפי זה הירושלמי כיון שעלתה שמועה זו דפלגינן דבורא התם נמי פלגינן ונעשה כשתי כתי עדים כשרים לזה ופסולים לזה.

ורבינו הגדול פסק בפ"ק דמכות כר' יוחנן וקשיא ליה הלכתא אהלכתא.

ואפשר דהכי קאמרי מערבאי. דלר"ל דאמר התם פלגינן דבורא והתם עדות שבטלה

מקצתה בטלה כולה ומ"ה קשה ליה בתרווייהו א"נ מעיקרא קס"ד דכיון דעל ב' בני אדם הן מעידין לא דמיא לעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אלא טעמיה דר' יוחנן משום דלא פלגי' דבורא והיינו דאמרת לא יאות אמר ר"א כלומר שאין טעמו דר"י משום דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דהכא כשתי עדיות היא אלא טעמיה דר"י משום דלא פלגינן דבורא וכל שטר שבטל מקצתו בטל כולו וכן הדין בעבד שהביא גיטו אבל למ"ד יאות אר"א טעמיה דר"י משום פסול עדות הוא דה"ל כעדות אחת וכל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דגלי רחמנא ע"פ שנים עדים או שלשה עדים וקי"ל כר' יוחנן אליבא דמ"ד יאות אמר ר"א וקי"ל דפלגינן דבור' ולא קשיין אהדדי ועוד אני עתיד לכתוב בענין זה בפ"ק דמכות בענין אילעא וטוביה בס"ד.

דף ט.

הא דאמרינן **בש"מ שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד**. הקשו בתוספות והא מתנת ש"מ אינו קונה אלא לאחר גמר מיתה ואין גט לאחר מיתה. וי"ל הכי נמי קאמרינן חוזר בנכסים ואינו קונה אלא לאחר גמר מיתה ואינו חוזר בעבד ונמצא שקונה מחיים ואיכא למימר אומדן דעתא שאדם יודע שאסור להוציא קול שלבן חורין על העבדים וגמר ויהיב, כנ"ל.

אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו. ראיתי בתוספות חכמי הצרפתים ז"ל שדקדקו מכאן דכיון שאנו משיאין את האשה על פי גיטה ואין אנו מצריכים אותה לקיימו אלא א"כ יש עליו עוררים אלמא שהמוציא שטר על חבירו אעפ"י שהוא נפרע שלא בפניו או שבא ליפרע מן היתומים או מן הלקוחות לא טענינן ליה מזוייף הוא ואין צריך לקיים את השטר ומביאין עוד ראיה מהא דגרסי' במציעא פ"ק (דף י"ד) אמר שמואל המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים אי משום שכתב ללות ולא לוה הא שיעבד נפשיה ואי משום פרעון לפרעון לא חיישינן מדקאמר הא שיעבד נפשיה אלמא בשאינו מקויים עסקינן שאם נתקיים היל"ל הא כתיב בו הנפק כדאיתמר התם בסמוך ואע"פ כן אין חוששין לזיוף. וא"ת היא הנותנת משום הכי יחזיר משום דטענינן להו ליתמי וללקוחות מזויף הוא ואי נפרע בפניו איהו טעין ואי מודה מודה. הא לאו מילתא היא דגרסי' נמי התם אמתני' דתנן מצא שטרי חובות אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר אין בהם אחריות נכסים יחזיר והוינן בה במאי עסקינן אילימא בשחייב מודה כי יש בה וכו' ואי כשאין חייב מודה כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חורי

מגבי גבי וכו' וא"א דטענינן ליה מזויף מאי פריך מב"ח גבי תיפו' ליה דטענינן לי' שלא בפניו מזויף אלא וודאי דלא טענינן ליה.

אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו. ראיתי בתוספות הצרפתים ז"ל שדקדקו מכאן דכיון שאנו משיאין את האשה על פי גיטה ואין מצריכין אותה לקיימו אלא א"כ יש עליו עוררין ש"מ שהמוציא שט"ח על חבירו אעפ"י שהוא נפרע שלא בפניו או שבא ליפרע מן היתומים או מן הלקוחות לא טענינן להו מזוייף הוא וא"צ לקיים את שטרו, ומביאים עוד ראיה מהא דגרסינן במציעא פ"ק אמר שמואל המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים אי משום כתב ללות ולא לוה הא שעבד נפשיה ואי משום פרעון לפרעון לא חיישינן, מדקאמר הא שעבד נפשיה ש"מ בשאינו מקויים עסקינן שאם נתקיים הול"ל הא כתוב בו הנפק כדאתמר התם בסמוך ואעפ"כ אין חוששין לזיוף, וא"ת היא הנותנת משום הכי יחזיר משום דטענינן להו ליתמי וללקוחות מזוייף הוא אי נפרע בפניו איהו טעין ואי מודה מודה, הא לאו מילתא היא דגרסי' נמי התם אמתני' דתנן מצא שטרי חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר אם אין בהם אחריות נכסים יחזיר והוינן בה במאי עסקינן אילימא בשחייב מודה כי יש בהם אחריות נכסים אמאי לא יחזיר אי בשאין חייב מודה כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר, ואין חייב מודה היינו שאומר מזויף הוא ואין מחזירין על סמך זה שלא יגבה אלא בקיום השטר אלו דבריהם ז"ל.

ואין בהם ראי' של כלום, והדין אינו כן שבודאי כל הנפרע שלא בפניו ומן היורשים ומן הלקוחות צריך הוא לקיים שטרו דאפוקי ממונא לא מפקינן בלא שטרא דמקויים, אבל זה אינו דומה למשנתנו שאין אשה זו ממונו של בעל אלא ברשות עצמה היא לינשא ואנן לא טענינן לה כדאמרינן איהו לא מערער אנן ניקום ונערער, ועוד מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה ונאמנת כעין מה שהאמינוה לומר מת בעלי, וזה שאמר שמואל יחזיר ולא חיישינן לזיוף אפשר שהיא בשעדים מצויין לקיימו.

אבל לפי דעתי יותר ראיה היא לדברינו דבכל שטר שנפל אמרינן כיון שנפל איתרע ליה וחוששין לכל מה שאפשר לחוש וכדמקשי' התם בכל אותו הפרק וליחוש דילמא כתב בניסן ולא לוה, א"ג לא נתן עד תשרי, ואפי' בדברים שאין לחוש להם במקום אחר חוששין שם בשנפל, ועל כרחן של חכמים הללו ז"ל התם ראוי הוא לחוש לזיוף שכיון שנפל איתרע ליה ואפי' כשתמצא לומר בעלמא אין חוששין, וכיון שכן האיך מחזירין ליחוש שמא יבוא ליפרע מנכסי יתומים או מנכסי לקוחות והם אינן יודעין לטעון, אלא ש"מ שטוענין ליתומים וללקוחות לפיכך יחזיר דכל אימת דלא מקיים לא גבי אלא מיניה ובמודה, ומה שהקשו בגמ' ממתני' אי בשאין חייב מודה אמאי יחזיר משום דבחששת

פרעון נמי עסקינן וה"ק אי בשאין חייב מודה אלא שהוא אומר איני חייב לך כלום אמאי יחזיר, ואי הוה מוקי לה בשטוען מזוייף הוא ויחזיר משום דלא גבי עד דמקיים ליה אי הכי רישא נמי אמאי לא יחזיר, ותו דכיון דאין חייב מודה אע"גדמקיים ליה כיון שנפל חיישינן ביה לפיסולא וכ"כ שם רש"י ז"ל ושמואל לא חייש ובשלהי בתרא גרסינן שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ואוקימנא התם כגון דאיכא שטרא בידיה ולא מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה, מדקאמר אין נותנין סתם משמע שאעפ"י שלא טענו יתומים טענינן להו ואמרינן ליה קיים שטרך וחות לדינא, והכי מסתברא דאי לאו משום דטענינן להו, אע"ג דטענו לאו כלום הוא דטענתייהו טענת שמא היא, ומשום שמא לא מצרכי' ליה כלום.

והא דאמרינן בשמעתין **ערער בעל** דין הוא דהול"ל ערער לקוחות אי הוציאה גט ואין עמו כתובה, אלא משום דמתני' להתירה לינשא היא משום הכי ניחא להו לאוקמה בבעל, ובירושלמי גרסינן מי עורר רב הסדא אמר בעל עורר א"ר יוסא אף הלקוחות עוררין שלא (תפר) תטרוף מידם, ומסתברא דהיכא דאמר שליח בפ"נ ובפ"נ דהימנוהו רבנן ואפי' בא"י משום תקנת עגונות גובה מן הלקוחות ואעפ"י שטענו מזוייף הוא, שמספר כתובה נלמוד שכך כתב לה כשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכי כדאמרינן ביבמות באומרת מת בעלי, ומיהו אפשר דה"מ לענין מנה מאתים אבל לענין תוספת לא שאין מדרש כתובה אלא לעיקר אבל לא לתוספת, וכן דעת מקצת מורים וכתוב אצלנו בפ' הכותב, וכיון דמשום מדרש כתובה לית לה מדינא לית לה שאין קיום שטרות מתקיים בעד א' לענין ממון כדאמרינן עצמו קנה נכסים לא קנה.

אילימא חרש. איכא דק"ל דילמא אלם הוא שהוא כפקח לכל דבריו, ונראה דאלם יכול להגיד מתוך הכתב הוא שהרי האמינוהו בעדות אשה להעיד מתוך הכתב כדאיתא בפ' מי שאחזו, וכ"ש הכא דכתב הגט מוכיח כדאיתא בשלהי פ' המביא דלקמן.

שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים. איני יודע למה שנו לשון זה והי"ל לשנות שוו שחרורי עבדים לגיטי נשים, שכל הדברים הללו בגיטי נשים נאמרו והיכי תלו תניא בדלא תניא, ושוב מצאתי בתוספו' האחרונות שאמרו כיון דתנא בגיטי נשים קאי נקט ליה ברישא. ואיכא למידק בשחרורי עבדים נבעי שני עדים דהא בין לרבה בין לרבא גבי אשה משום עגונה הקילו ובעבד ליכא למימר הכי כדתניא רשב"ג אומר בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדי' ושאר כל השטרות לא, ואמרי' בפרקין דלקמן מ"ט דרשב"ג שלא יהיו בנות ישראל עגונות אלמא בשחרורי עבדים ליכא משום עיגון, ואין לומר במביא גט

ממדינת הים אפי' בעבד איכא עיגון שמשנתנו לידו לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול, אבל בעדים שאינן יכולים לחתום גבי אשה איכא למיחש שמא ילך בעל למדינת הים ותעגן ותיתיב א"נ מאית ומיעגנא ויתבה, אבל עבד אם אינו משחררו ישא שפחה ולא ליעגן, א"נ כיון שהאמינוהו בגיטי נשים האמינוהו בשיחרורי עבדים שלא נחמיר בקל יותר מבחמור, אבל התם כיון שאם חתמו בזה ובזה השטר כשר אין כאן חומרא.

שוו למוליך ומביא וכו'. והקשו בתוספתא בשלמא באשה איכא משום תקנת עגונות אבל בעבד מה עיגון יש כדאמרינן לקמן עדים שאין יודעים לחתום וכו' אמר ר' שמעון בן גמליאל בד"א בגיטי נשים פי' רש"י ז"ל משום תקנות עגונות שמא ירצה זה המגרש לפרש בים וכו' אבל שיחרורי עבדים ליכא משום עיגון. וא"ל במביא גט ממדינת הים אפילו בעבד איכא עיגון לפי שמשכתב לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול אבל בעדים שאין יודעים לחתום גבי אשה איכא למיחש שמא ילך הבעל למדינת הים ותעגן ותיתיב אבל עבד אם אינו משחררו ישא שפחה ויעגן. א"נ כיון שהאמינוהו בגיטי נשים האמינוהונמי בשחרורי עבדים שלא יחמיר בקל יותר מבחמור אבל התם שאם חתמו בזה ובזה השטר כשר אין כאן חומר.

דף ט:

בעידי מסירה ורבי אלעזר היא. איכא דמקשו והא תניא ולדברי ר' מאיר בארבעה ולר' מאיר בעידי מסירה פסולא דאורייתא הוא ולא משכחת ארבעה מדרבנן. ומתרצין הק"א ואם כדברי ר' מאיר כתבו שחרור זה לעבדי ומת וס"ד כותיה ארבעה הן.

דף י.

מילתא דאיתיה בקדושין לא קתני. פי' רש"י ז"ל וערכאות נמי ליכא בקדושין היכא דאיכא עידי מסירה ישראל דבגט שחרור הוא דגזרינן דלמא אתי למיסמך עלייהו ומצרכינן ליה גיטא אחרינא אבל בקידושין כיון דמאורייתא מקודשת משום עידי מסירה א"א אינה מקודשת שרינן אשת איש לעלמא.

וא"ת נימא כי היכי דהכא גט פסול הוא וקדושי אחר תופסין בה אף הכא נמי קדושין פסולים הם ואם בא אחר וקידשה חוששין לקדושי שניהם להחמיר. ולאו מילתא דכיון דהכא מן הדין כשר אלא שחוששין משום מזויף מתוכו א"נ דגזרינן שמות מובהקים אטו שאינן מובהקים לא גזור אלא בגיטי נשים משום דילמא סמכו עלייהו בלא עידי

מסירה ואתו למישרי אשת איש לעלמא אבל הכא ליכא למיגזר שמות מובהקים אטו שאינן מובהקים דאי אתי למיסמך בשאינן מובהקי' גופייהו או בלא עידי מסירה אין אתה מתיר את האסור אלא אוסר את המותר אע"ג דאיכא למיגזר אטו שאינן מובהקים דלמא סומכים עלייהו בלא עידי מסירה ואם בא אחר וקידשה יאמרו שאינה מקודשת אין חוששין לכל זה וזה פי' לפירש"י ז"ל.

ועוד שאין גוזרין בקידושין כל הגזירות הללו שהרי אין אנו גוזרין בו שעידי הקדושין אין חותמין זה בלא זה גזרה משום כולכם שאם כן היה עד כותי כשר בקדושין וטעמא משום דלא שכיח כל ה"מ בקדושין אלא בגיטי נשים שפעמים שהוא כותב גיטו בערכאות משום קטטה או לקלקולה או שחששו שלא תהא כל א' וא' הולכת ותולה עצמה ביד כותי ומפקעת עצמה מיד בעלה אבל בקדושין אין אדם כותב קדושין בערכאות, ועוד דקדושין כיון דאיכא קדושי כסף וביאה קדושי שטר לא שכיחי כולי האי ולא גזור בהו רבנן.

דף י:

זאת אומרת עידי הגט אין חותמין זה בלא זה וכו'. פירש"י ז"ל זה שלא בפני זה גזירה משו' כולכם דתנן בפירקן דלקמן אמר לי' כולכם כתובו גט לאשתי א' כותב וכולם חותמין ואי לאו הוו חתמי כולהו פסול דבקפידא דבעל תליא מילתא דלא שויא גיטא אלא בהכי לפיכך תקנו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים בשעת החתימה פי' לפי' גזירה שמא יתנהו לה בשנים מהם וסבור שהוא כשר אבל עכשיו כשהם נקבצים ודאי חתמו כולהו ועוד דכיון שהם צריכים להמתין זה את זה בחתימה הדבר ידוע לכולם שכולם צריכין לחתום בו ולא אתי למיהבה ניהלה בלא חתימת כולם. ואחרים אמרו שכשאמר להם חתומו צריכין לחתום זה בפני זה כדאמרינן בכולכם כתובו בשלהי פר' האומר ואין דבריהם נכונים שלא אמרו כן אלא בכתיבה שאדם יודע שא"א לכולם לכתוב את הגט וגמר ואמר לשם כך שיכתב א' בפני כולם אבל בחתימה כיון שכולם חותמין אין צריכין להיות במעמד כולם אלא מטעמא דלעיל.

והראב"ד ז"ל פי' זו שאמרו בפ"ב בכולכם חתומו שנים משום עדים וכולם משום תנאי ואפילו מכאן ועד י' ימים ובלבד שיהיו צריכים לחתום זה בפני זה וכן נמי פי' בפי' אין חותמין זה בלא זה היינו שלא בפני זה אבל לפניו חותם זה בלא זה.

ול"נ דהכי פי' שני עדים שבגט אין חותמין זה בלא זה אלא זה בפני זה חותמין גזרה משום כולכם עדים שאם אמרן בפי' צריכים הם לחתום ביום א' לפיכך גזרו על כל ב'

עדים שלא יחתמו אלא זה עם זה ממש ששניהם דומים לכולכם עדים שאלו ואלו משום כולכם עדים ולא משום תנאי אבל בכולכם סתם אין צריך לחתום זה בפני זה כלל אלא חותמים ב' מהם ביום זה ואינך מכאן ועד י' ימים אפילו שלא בפניהם דלא גזרינן בהו כלל אלא הרי הן כשאר כל התנאים דמקיים ואזיל אנפשי' והיא תחוש לעצמה והבעל יחוש לעצמו וקולר תלוי בצווארו.

ובירושלמי (א,ד) גרסינן: מעתה אפילו שניהם כותיים שנייה היא לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין מעתה אפילו כותי א' יהי' פסול א"ר בון בר חייא תפתר בשחתם ישראל בסוף אמר ר' יוסי אתיא כמאן דאמר עדים חותמין בשטר זה בלא זה בריר כמאן דאמר אין חותמין אלא זה בפני זה אפילו חתום כותי בסוף כשר פי' דאי לאו דכותי חבר הוה לא מחתים ליה בהדיה כלל.

ולפי סברא זו שאמר בפי' עידי זה שלא בפני זה דאמתני' קאי ושביק כל הנך פרוקי ולעולם דחתים להו וכיון שאין חותמין אלא זה בפני זה אי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים ליה בהדיה ואין חוששין שמא חתם בפני עד א' ישראל והלך לו ובא כותי זה וחתים שכיון שבפניו של עד לא חתם לא היה נשמט עד שיחתום ומעיקרא דאמרינן בגמ' דידן לא הוה מחתים ליה מקמיה לאו משום כבוד ההקדמה אלא משום דבסוף שמא חתם שלא מדעת ישראל אבל חתם ישראל לבסוף מחזא חזי ליה ולא חתים ליה בהדיה ולא הוה ס"ד למיחש לרווחא שבק ומיהו אפ"ה הוה לי' למימר אלא אמר רב פפא זאת אומרת וכו' אלא גמרא דמערבאי פליגא כדפליגא נמי בהאי דמכשר אפילו למ"ד חותמין זה שלא בפני זה כשישראל חתום לבסוף ולא חאיש לרווחא.

בשלמא מכר מדיהיב ליה זוזי קמייהו קנה ושטרא ראיה בעלמא הוא אי לאו דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו. פי' ומשום כן נאמנים ואפילו טען הלה לא מכרתי לך לעול' וה"ה לשטרי הלואות שבכלל הכשר הם דהא כל השטרות קתני וטעמא נמי מ"ה דכיון דיהיב זוזי אשתעבדו ליה נכסי ושטרא ראיה בעלמא הוא כי היכי דתיפו' ליה ואי לא דיהיב זוזי קמייהו לא מרעי נפשייהו וכתבי וגבי נמי ממשעבדי דכיון דעביד בערכאות קלא איתי ליה.

והיינו דאמרי' בפ' המביא דלקמן (י"ט ע"ב) רב פפא כי אתי ליה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של כותים מקרי ליה לשני כותים במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי וליכא למימר התם דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל דהא נעשה בהדיוט אע"ג דמסריה ניהליה לא מגבי ביה אלא מבני חרי דאלמא עידי מסיר' בשטר של כותים לא מפקי קלא ומ"ש בערכאות וליכא למימר דחתימי עלוה סהדי ישראל דאי חתימו עליה מאי

עבוד בערכאות איכא עבוד בישראל הוא ואפילו בהדיוט נמי כדאמרינן התם בסמוך האי שטרא פרסאה דחתימו עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי ושטרא פרסאה סתם דעביד בהדיוט מדלא קאמר דעביד בערכאות כדקאמר בקמייתא ואע"פ כן הכשירו וכדאתמר התם ששטר בכל לשון כשר. וכן פי' רש"י ז"ל שטרא פרסאה דעבי' בערכאות וחותמיהן כותים וערכאות קלא אית להו ומאן דגריס התם ומגבי ביה מבני חרי דלמא משום דלא סמיך אמסיח לפי תומו דכותי למיגבא ממשעבדי ואבני חרי סמיך אלא שאין גרסא זו נכונה וכך מצינו נמי לגאון איכא דגרסי מבני חרי ואיכ' דגרסי ממשעבדי מיהו רובא דרבנן דעלייהו סמכא גרסא מפומא דרבוותא דעליהון סמכא שמעתא וגבי בה ממשעבדי גרסי.

ואי ק"ל היכי אמרינן הכא מכר מדיהיב זוזי קמייהו קנה הרי אמרו אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר ואין זה שטר להקנות בו לא תטעה בזה דהתם היינו טעמא משום דלא סמכא דעתיה עד דיהבי שטרא לראיה אבל כשנכתב בכסף קנה הילכך אף כאן קנה בשטר ערכאות.

אלא שטרא מתנה במאי קני בהאי שטרא כחספא בעלמא הוא. פירש"י ז"ל וה"ה דמצי לאוקומה בעידי מסירה דאינהו משוו ליה שטרא אלא שנוייא דחיקא היא דשני לעיל דהא פרכינן עלה מדקתני סיפא ר"ש ואצטריך לשנויי.

ולא מחוור לי, דע"כ ההוא שנוייא איתיה דאי לא בעידי מסירה ור' אלעזר מילתא דאיתיה בקדושין קתני. אבל אני אומר שמעול' לא העמידו משנתנו דוקא כר' אלעזר דהא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול ואפילו בשמות מובהקים לתנא קמא דגזר גזרי' דלא למיגבי ממשעבדי ומשמע נמי בלא עידי מסירה כלל. ועוד דאי בעידי מסירה ובשמות מובהקים אפילו נעשה בהדיוט נמי כשרים.

אלא ודאי כי מתרץ לעיל בעידי מסירה אסיפא מתרצינן וכו' וה"ק כל השטרות העולין בערכאו' אע"פ שחותמיהן כותים ואין שם עידי מסירה כשרי' חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שאין להם הכשר לעולם ואפי' בעידי מסיר' ושמות מובהקים.

ואב"א תני חוץ מכגיטי נשים. פי' ה"ק אפי' באתרא דליכא הרמנת מלכא אערכאות אלא ערכאות העומדות מאליהן הן ואפ"ה קתני מתני' דכשרים וקתני חוץ מכגיטי נשים אבל ודאי הלכה כשמואל דדינא דמלכותא דינא בכל כיוצא בזה ובפר' חזקת הבתים נוסיף ביאור בע"ה,

ואע"ג דאמרן לעיל מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני הא אזיל ליה להההוא פירוקא ועוד

דכיון דהני תרי לישני לא פליגי אהדדי ומודה דהיכא דאיכא דינא דמלכותא כשרים חוץ מגיטי נשים מילתא דליתיה בשטרות הוא.

והאי לאו בני כריתה נינהו. קשה לן ולימא נמי דלאו בני עדות הם ועוד אפילו בעידי מסירה ליחוש שאינן בקיאין לשמה ועוד שאינ' כשרים לכתו' את הגט דאדעתא דנפשייהו עבדי הכי כדאית' בפ"ב. וליחוש נמי למחובר ולנכתב ונחתם בלילה ולשלא אמר להם כתובו וחתומו ולשאר כל דקדוקי גיטין השתא במדינת הים חיישינן בכותים לא ניחוש.

ואני אומר דבהא סלקי ונחתי בגמ' וה"פ דשמעתא והא לאו בני כריתות נינהו כלומר אין להם עסק בכלל גיטין מפני שפסולי עדות הם ואין גיטי נשים כגיטי ממון שנסמוך עלייהו משום דלא מרעי נפשייהו ועוד שאין כתיבתן כשירה ואפילו אחרים עומדים על גביהם ובא לשון זה כולל נמי כל דברים שפוסלים בגט שאין נזהרים בהם כלל. ומפרקינן בעידי מסירה עסקינן ועידי מסירה כיון שרואי' שמות מובהקים שואלין על הדבר ובודאי שמעו מי כתב גט זה בערכאות והיאך נעשה מעשה ואלמלא היה בו א' מהדברים הפוסלים בו לא היו נזקקין לו וכיון שהוזקקו להיות עליו עידי מסירה ודאי עמדו עליו ושאלו ושמעו שישראל כתבו בכל דקדוקי גיטין אלא שכתבו במעמד ערכאות והם חתמו עליו.

ומפני טעם זה נפסל גט אשה שנעשה בהדיוט בשמות מובהקים ובעידי מסירה משום דלית ליה קלא ושמא לא שמעו עידי מסיר' שנכתב בכותים והיו סבורים שמא ישראל כתבו ששמו כשם הכותים ואף ע"ג דלא שכיחי ושם מובהק הוא לא שכיח נמי דכותים כתבי גיטי נשים ואפילו שמעו שנכתב בהדיוט לא שמעו היאך נכתב ומי כתבו שם ותולין שנעשה בסופר ישראל ופסול אבל בערכאות ליכא למיחש כדאמרן.

והיינו דאמרן אבל שמות שאינן מובהקים מאי לא א"ה אדתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט כלומר שפסולין לעולם ליפלוג וליתני והא דמפרקינן נמי אבל שמות שאינן מובהקים נעשו כשאר שטרות שנכתבו בהדיוט ופסולין כך פירש"י. ואב"א לא הוזכרו גיטי ממון קתני ואריש' קאי.

ואין פי' זה עולה לי כהוגן, דא"כ לא היה לו לומר ליפלוג וליתני בדידה דמשמע דמתניתין גופא ניחא אלא שהיה לו לחלוק חלוק אחר כדרך כל ליתני וליפלוג בדידה שבתלמוד אלא הכי הי"ל אלא הא דקתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט במאי אי בשמות מובהקים הא אמרת כשרים ואי בשמות שאינן מובהקים אפילו ערכאות נמי ועוד דקאמרינן הרי הוא כשאר שטרות שנעשו בהדיוט מי דמי פסולו של זה אפילו

בעידי מסירה ומטעם אחר והיכי תלי מילתא בדלא דמי לה כלל ה"נ אפשר לומר הרי הם כשאר שטרות שעדיהם כותיים שפסולין ועוד דאי בגיטי ממון לא היה ליה למימר אסורה ועוד מדקאמרינן סיפא אתאן לגיטי ממון משמע דעד השתא כולה סיפא בגיטי נשים שנעשו בהדיוט הוה מפרש לה.

והפי' שפירשתי נכון. ומן הירושלמי למדתיו, דגרסי' התם (א,ד) אמר ר' יעקב בר אחא קול יצא ברבים מעתה אפילו שניהם כותיים שנייה היא שאין בקיאין בדקדוקי מצות גיטין והא ר"ש מכשיר בגיטיהן רבא בשם ר' זעירא אתיא דר"ש כר"א דר"א אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר כן ר"ש אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר מעתה אפי' נעשה בהדיוט הוי צורבא להההיא דאמר ר' יעקב בר אחא קול יצא ברבים וכך פי' דקא סלקא דעתין שקול יוצא בערכאו' ואם לא נכתב בהכשר או שעשאוהו קול יש לה ולפיכך כשר. ואקשינן א"כ נמה ר"ש מכשיר בגיטי ערכאות והדרן קושיין לדוכתא ומפרקינן כשהכשיר ר"ש לא הכשיר אלא בעידי מסירה ואקשינן אם אתה סומך על עידי מסירה אפילו נעשו בהדיוט נמי ומפרקי' מפני שזה יש לו קול וזה אין לו קול ואין סומכין על עידי מסירה הואיל ואין לו קול כמו שפירשתי.

ואפשר שזה הקשו מעתה אפילו שנים וכו' הוא ק"א היכי אמרת דמשום קול שיוצא לערכאות כשרים והא אמרי' לעיל מעתה אפילו שניהם כותיים ומפרקינן לה עלה שנייה היא לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין כמו שהוא מפורש באותו תלמוד והרי אני רואה שרבי שמעון מכשיר בגיטיהם של ערכאות ואינו חושש לדקדוקי גיטין.

דף יא.

תניא אמר ר' אלעזר בר' יוסי כך אמר להם ר' שמעון לחכמים לא נחלקו ר"ע וחכמים על כל השטרות העולין בערכאות שכשרים. ואפילו בלא עידי מסירה חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שפסולים בלא עידי מסירה אבל בעידי מסירה דברי הכל כשרים על מה נחלקו על גיטי נשים שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר בעידי מסירה וקסבר עידי מסירה דייקי וחכמים פוסלין מפני הטעם שפירשנו ורשב"ג אומר אף אלו כשרים גיטי נשים בהדיוט א"כ אערכאות קאי במקום שאין ישראל חותמין.

וי"ל על מה נחלקו בזמן שנעשו בהדיוט אשאר שטרות ובלא עידי מסירה וכל הברייתא כפשוטה ואתיא כהאי לישנא דאמרינן לא הוזכרו גיטין דפסולין אלא בזמן שנעשו בהדיוט אלא שאין טעמו של ר' עקיבא מחוור ואפשר דמשום דמסתפי דאי משקרי נתפסין למלך בגניבה ומש"ה לא הוו מפסדי נפשייהו וכת' שטרא דשקרא וגרסא דכולהו

נסחי כדכתיבנא וכת' תניא כל השטרות העולין בערכאות של כותים אע"פ שחותמיהן כותים ר"ע מכשיר בכולם וחכמים פוסלין בגיטי נשים ושחרורי עבדים א"ר אלעזר בר' יוסי אמר להם ר"ש לזקנים לא נחלקו ר"ע וחכמים על שטרות העולין בערכאות של כותים שאע"פ שחותמיהן כותים שכשרים על מה נחלקו על שנעשו בהדיוט שר"ע מכשיר בכולן וחכמים פוסלין בגיטי נשים ושחרורי עבדים רשב"ג אמר אף גיטי נשים ושחרורי עבדים כשרים שאין ישראל חותם וגרסא זו התוספתא מסכמת לפי מה שפי' ראשון אע"פ שאין הלשון דומה למה שכתוב בגמר' ורש"י ז"ל מחק והגיה ודבריו מפורשין בפירושיו.

והא בעינן כתב שיכול להזדייף וליכא. ק"ל מכדי רבא כמאן אמר לשמעתיה כר"א דאמר עידי מסירה דר' מאיר בשטרא לא מיחייב כלל עד דאיכא סהדי דקמייהו אוזפי' ור' אלעזר לא בעי כתב שאינו יכול להזדייף שהרי שנינו אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדפתרא וחכמי' מכשירין ואמרי' מאן חכמים ר"א היא ואיכא למימר דהכא פריך אליבא דר"א תלמידו של ר"י דאמר לא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין בשטרו' לא משום דלראיה קיימי וחיישינן דלמא הוה ביה תנאיה וזייפיה אבל בגיטין שאין יכול להזדייף ליכא למיחש לאחלופי שעידי מסירה מכירין ועוד אני עתיד לפר' זה בפ' המביא תניין בפ' בתרא דמכילתן בס"ד.

והא בעינן צריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה. פי' לאו למימרא דבגיטין ושטרות העולין בערכאות דאמרן דכשרים לא בעינא אלא משום דקשה א"ה ממשעבדי נמי קס"ד דהכא בדלא מהדר עסקינן ומ"ה לא עדיף ממשעבדי ולהכי אקשי' והא אפילו לבני חרי נמי בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ופריק בדאהדר ופריך א"ה אפילו ממשעבדי לית ליה קלא.

ויש לפרש דבגיטין לא בעינן שיחזור ומתירין אותה בעידי מסירה כדאמרי' באידך פירקי' לקמן שאפילו על החרס ועל הנייר המחו' שיכולין להזדייף כשר בעידי מסירה לאלתר והכא נמי לאלתר עסקינן. ומיהו בעידי חתימה צריך לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה בגיטי נשים.ויש אומרים שסומכין על מה שכותבין בו בשיטה אחרונה ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין וז"א שהרי צריך הדבר לאומרו כדאמרינן בפ' המגרש לר' יהודה.

וי"א שאין צריך להחזיר ענייני של שטר כלל בגיטי נשים שהרי כותבין בו כדת משה וישראל ובמקו' שריר וקיים קאי ובמקום שכתוב שריר וקיים נמי אין למידין משיטה אחרונה משום דהא שטר דאין כתוב בו שריר וקיים כשר הוא וחוששין שמא בלא שריר

וקיים חתמו ובא הוא וזייף שיטה אחרונה וכתב בה שריר וקיים לפי שלא תקנו חכמים שריר וקיים במקומה ומה שאמרו שהיו כותבין בו מושל עם משה בגט מנהג היה להם ואפילו בגט ממון ואע"פ כן אין ללמוד משיטה אחרונה כלל אפילו מגיטי נשים, וכן השיב הראב"ד ז"ל.

אבל במקום שכתוב בו שריר וקיים י"א שלמדים בכל השטרות ואינו עיקר ובפ' הראוי לו אאריך אם יאריך הקב"ה ימי וראיתי כל סופרי הדיינין כותבין זה כדת משה וישראל בלבד בשיטה אחרונה שאין הדבר צריך ללמוד ממנו.

והוי יודע שכל הגיטין והשטרות שיש עליהם עידי חתימה ישראל אם לא החזיר מענינו של שטר בשיטה אחרונה אין השטר נפסל אלא שאין למידין משיטה אחרונה לפי שאין לחוש לזיוף יותר מאותה שיטה שאין העדים מרחיקין מן הכתב לא יותר משיטה אחת אבל בשטרות שאין שם עידי חתימה אם לא החזיר מענינו של שטר בשיטה אחרונה ונראה בסוף השטר פסול ואם כתוב בו משם למטה כלום חוששין לומר דזייפו. וככר כתבתי שכל זה לדעת ר"א אבל לר' יוחנן אפילו שטר שיכול להזדייף ואפי' בשאר שטרות מכשיר ר' אלעזר בעידי מסירה וכיון דסוגיין כר' אלעזר הלכתא כותיה והכי פסק ר"ה ז"ל ולא כן כתב ר"ח ז"ל.

בעא מיני ר"ל מר"י עדים החתומין על הגט ושמותיה כשמות הכותים מהו וכו'. י"ל "מהו" לחוש שמא כותים הם וא"ל לוקוס ולוס הכשרנו ומשום דאפי' כותים נמי כשרים בעידי מסירה ואתיא כר"ש אליבא דר"ע וכ"ש כר"ע ובאלו יש לחוש שמא בהדיוט נעשו ואפילו בעידי מסירה נמי פסולין לר"ש ורבנן כדפרישית לעיל ולפי' אינו מחוור ועוד שהיל"ל וחששנו ואין הכשרנו סתם בעידי מסירה.

וי"מ לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנו משום דשכיחי ישראל טובא דמסקי ההוא שמא ואומרים שישראל הם וכשרי' בלא עדי' אחרים.

וי"מ כגון שהוא יודע שהם ישראל וכך שאל מי חיישינן שאם אתה מכשיר אתי למימר גיטי נשים שחותמיהם כותים כשרים בלא עידי מסירה או לא א"ל לא הכשרנו אלא לוקוס ולוס וגרסי' הכי דוקא לוקוס ולוס דלא שכיחי בישראל דמסקי בשמייהו כלומר ולא אתו למישרינהו אלא בידוע, אבל שמהתא אחריני דשכיחי בהו ישראל לא שאם אתה מתיר בידוע יתירו מן הספק, וצ"ע.

ול"נ כלשון ראשון ור' יוחנן קל הוא שהקל בשאינו ידוע והכשירן בעידי מסירה ושמות מובהקין וכן אמר ליה לא בא מעשה בידינו בשאלתך ולא הורינו בהאי לקולא לתלות אותן בישראל אלא בשמות מובהקים שהכשרנו דכדי הוא ר"ש לסמוך עליו בספק כותיה

אבל בגט הפסול לכותים לד"ה לא סמכנו על הספק לומר ישראל הם ולשון הגמ' עולה יפה עם הפי' הזה.

דף יב:

בפחות פחות משוה פרוטה. פי' רש"י ז"ל דלא חאיל הקדש אפחות מש"פ. ואק"ל והא אמרינן במס' מעילה צרף את המעילה לזמן מרוב' ולאו מילתא היא דהתם כשחל הקדש אשוה פרוטה ואכל פחות פחות מש"פ. ומיהו לא מחוור דא"כ ליתני התם בב"מ שש פרוטות הן וליחשוב הא אלא הכי קאמר האי גברא מעשה עבדי הקדש ואין פחות משוה פרוטה מעשה ידיו אבל אם היה אותו ממון בעין והקדישו אפילו אפחות משוה פרוטה נמי אחילי.

דף יג.

לעולם בבריא וכו'. קשה ליה לר"ת ז"ל למה לי מעמד שלשתן תיפוק משום דמצוה לקיים דברי המת דהא אפילו בבריא נמי אמרינן הכי כדאמרינן לקמן ואומר ר"ת ז"ל שלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שאינו מתחת ידיו של יתומים ומסר לשליח כגון אומר לשליח הולך מנה לפלוני או תן וכגון משליש מעותיו לבתו וכגון תנו שקל לבני בשבת שמסר נכסיו לאפוטרופ' ונוכל לומר כך וכך עשה מהן בההיא אמרו מצוה לקיים כדאיתא במסכת כתובות אבל כשאינו מוסר לא ועוד היה מקשה להביא ראיה לדבריו אלו בהא דאמרינן מתנת ש"מ במקצת בעי' קנין אמאי לימא מצוה לקיים דברי המת וכתב דא"ל משום מצוה אם רצו שלא לקיים אין כופין אותן הא אמרינן לקמן בפ' השולח שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח כופין את היורשים משום דמצוה לקיים דברי המת אלא ש"מ שאין אומרים מצוה לקיים אלא במוסר מתנתו לשליח ואק"ל א"כ אמאי כופין את היורשים לעשות לשפחה קורת רוח א"ל התם כיון שאמר כך זכו בהשמים וכמוסר מתנתו לשליח דמו כ"ז כתב ר"ת ז"ל בספר הישר.

ואפשר לפרש דמשום מצוה לקיים דברי המת אין כופין אותן שהרי אמרי' מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם והדבר ידוע שאין כופין אותן וכדפי' רש"י ז"ל בפ' מי שהיה נשוי אבל שאני שפחה שכיון שאמר יעשה לה קורת רוח נעשה כמפקיר שפחתו ויצא לחירות וצריך גט שחרור ואי לאו מצוה לקיים דברי המת אינו אלא כמשטה בה אבל מכיון שאמר לבניו שלא להשתעבד בה ומצוה לקיים דבריו מדעת גמורה אמר ונעשה כמפקירה ולפיכך כופין אותן לכתוב לה גט ולדברי בה"ג ולר"ה ז"ל שפירשו

קורת דאי אמרה לא מצינא למעבד הך עבידתא דקשי' לא כייפינן לה למה זה דומה לאומר תן מנה לפלוני ונתן שליח שאין היורשים יכולים להוציא מידו מאחר שזכה אף היא זכתה בעצמה על פיו, וכל זה אינו מתחוור.

אבל העיקר שנראה לי בדברים הללו שש"מ שמנה שליח או שצוה ליורשיו עשו כך וכך מנכסי ומת מצוה לקיים דבריו בין במוסר בין במצוה וזהו שאמרו בהולך מנה לפלוני שמצוה לקיים דברי המת מפני שהוא אומר תן מנה זה לפלוני או מנה סתם וזהו משליש מעותיו לבתו וזהו דין אומר תנו שקל לבני בשבת שהוא מלוה לנו לעשו' ומפני זה אמרו עשו לה קורת רוח כופין את היורשים ועושין לה קורת רוח אבל האומר נותן מנה לפלוני במתנה אין אומרים מצוה לקיים דברי המת שהוא לא צוה לנו ליתן אלא הוא נותן מתנה אם קנה מן הדין קנה ואם לא קנה אין מצוה לקיים מה שאמר ובהא אמרו מתנת ש"מ במקצת בעיא קנין. ודאמרינן לקמן הב"ע בפלוגתא דר"א ורבנן דמשמע דבנותן הוא ואע"פ כן אמר ר' יהודה הנשיא דמצוה לקיים דברי המת ודאי הכי הוא דכל שאמרתנו או הולך יש בלשון הזה לשון צואה או מתנה כדאמרינן התם עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו דהויא מתנה אבל כל שאמר יטול ויקנה יחזיק ויזכה וכל לשון מתנה שאין בו לשון צואה לבנים אין אומרים בו מצוה לקיים.

וא"ת הא מתני' תנו קאמר ולוקמה משום מצוה לקיים זו אינה שאלה שאם ליורשים צוה ליתן אפילו בשטר שחרור יתנו לאחר מיתה אלא ודאי מתני' כשאמר לעדים הוי עלי עדים ותנו מנה לפלוני שאני חייב לו שהוא כמוסר דבריו לעדים ואינו מצוה אותם לקיים דבריו אבל צוה ליורשים ליתן משלהם או שמנה שליח לקיים דבריו אומרים מצוה לקיים דברי המת ואפילו בשחרור מצוה על היתומים לשחררו לעבד. ורש"י ז"ל העמידה אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים.

ועוד ראיתי מקשים בשם ר"ת ז"ל במעשה דאיסור גיורא דהוו ליה תריסר אלפא זוזי בי רבא אמר היכי קני להו רב מרי הני זוזי וכו' לימא מצוה לקיים ועל כרחו יש לו לרבא ליתנם לרב מרי מפני מצוה זו ומשבשים בתירץ סברות רבות ולדידי אין מצוה לקיים דברי המת אלא ליורשיו וה"ה למקבלים מתנתו שיש להם לעשות בשלו כמו שמצוה להם כענין עשו לה קורת רוח ותנו שקל וכן משליש מעותיו לבתו מכח מתנתו זכתה בהם אסור להן לעבור על מצותו אבל רבא בזוזי דאיסור מן ההפקר זכה בהם מה מצוה היא זו לקיים דברי המת בנכסים אחרים.

ומצאתי בירושלמי (א,ה): האומר עבדי עשיתי בן חורין הרי הוא זוכה ר' חייא בשם ר' יוחנן וכולן בשטר ויעשה בן חורין ר' אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה תנו שטר שחרור

זה לעבדי ומת ר' אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה כופין את היורשים לקיים דברי המת א"ר זעירא בסתם חלוקים מהנן קיימין אם באומר שחררו אפילו ר' מודה אם באומר כתבו ותנו אפילו רבנן מודו אלא מהנן קיימין באומר תנו ר' אומר תנו כאומר כתבו ותנו ורבנן אמרי האומר תנו כאומר שחררו פי' הא למדת שבאומר ליורשים שחררו אפי' ר' מודה שכופין את היורשים לשחרר מפני שמצוה לקיים דברי המת ובאומר לעדים כתבו ותנו דהיינו מחמתו כשהוא משחררו אפילו רבנן מודו שאין כופין ואין אומרים מצוה לקיים וכו' מאחר שהוא לא צוה ליורשים לעשות כן, ונתבררו דברינו.

ושוב מצאתי כתוב [בתוספתא] במס' בב"ב (ט,ה) באומר נתתי שדה פלוני לפלוני נתתיה לו נתונה תהא שלו והרי היא שלו לא אמר כלום יטול פלוני בנכסי ויקנה בנכסי ויחלוק פלוני בנכסי ויזכה פלוני בנכסי הרי זה מתנה תנתן לו ר' אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה וכופין את היורשים לקיים דברי המת פי' ר"א זכה שהוא כאומר הריני נותן שדה פלוני לפלוני וכולם בשטר וחכ"א לא זכה ואין זה אלא כמצוה שתנתן לו אבל הוא אינו נותנה לו עכשיו ואע"פ כן מצוה לקיים דבריו למדנו מכאן שאע"פ שאינו מוציא שדהו מתחת ידו כיון שאמר תנתן מצוה לקיים דברי המת וכופין במצוה זו את היורשים ואפילו בשאר דברים חוץ מן השחרור של עבדים ולא כמו שהיינו סבורים לדמות מצוה זו למצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם אלא מצוה זו נמסרה אף לב"ד לכוף עליה.

דף יג:

אמר רבא מסתברא מילתא דרב בפקדון. (אי) [איכא] דק"ל פקדון למה לי במעמד שלשתן לימא כל האומר תנו כאומר זכו דמי ותניא ברשות הלה המופקדין אצלו כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ומתרץ דמעמד שלשתן אע"פ שלא קבל עליו נפקד קנה הלה ואע"פ שאומר לא אתן. וראיה לדבריו כפי דעתו ממ"ש רבא בבתרא אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אתינא אלמא אי אתי אפילו בעל כרחיה. ולא מסתבר לי מדאמר רב אשי בההיא הנאה דקא משתניא ליה ממלוה ישינה למלוה חדשה גמר ומשתעבד נפשיה והאי טעמא לא שייך אלא במודה ומקבל עליו ליתן ואע"ג דאסיקנא דהילכתא בלא טעמא היא מיהו ודאי לאפלוגי במילתי' דרב ורב אשי קים לי' שפיר טפי מינן בתכסיס' דהמחא' אי בעינן למימר בהכין אי לא. ולישנא דאמרינן נעשה כמאן. והא דאמרינן בבתרא אי שלח לי לא אתינא משום דאי אתי כסיפא ליה מילתא ועוד דמאי דהוה עביד קאמר ואמאי ליטול כיון דלא הוה מקבל עליה.

וי"א משום דאמר תנו לאו כאומר זכו דמו אלא כמוציא מתנה מתחת ידו והיינו דלא אוקי

למתני' משום דאמר תנו וכאומר זכו וראיה לדבר כפי כוונתם מדאמר בפ"ק דמציעא (דף י') וא"ת משנתנו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי ולא נראה כפי דעתי דשאני התם דכיון דמציאה ביד מוצא נאמן הוא לומר לא נתכוונתי לזכות אלא ליתן שיש במשמע נתינה והוא נאמן בזה כמו שהוא נאמן לומר אני זכיתי בה תתלה כדאיתמר התם אבל לעולם כל האומר תנו כאומר זכו דמי וא"ת מ"מ קשיא א"ל לרבה אליביה דרב לית ליה כל האומר תנו כאומר זכו דמי ועוד דהכי קני אע"פ שאינן ברשותו של נפקד כגון שהטמין בשדה שאינו שלו או שהפקידן אצל אחר ואע"פ כן קנה במעמד שלשתן הואיל וישנן בעולם אבל במלוה שאינה בעולם לא קנה.

נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות וכו' ודאמר רב אשי בהאי הנאה דקא משניא ליה וכו'. תמהני למה לי מעמד ג' מכיון דאמר מלוה תנהו לפלוני ואמר הלה אין משתעבד לי בהאי הנאה או משום דנעשה כמי שאומר לו כן בשעת מתן מעות וא"ל במעמד ג' דכסיפא ליה מילתא לנותן למיהדר ביה סמכא דעתיה דהאי וגמר ומשתעבד נפשיה אבל שלא בפניו מימר אמר השתא הדר ביה ולא גמר ומשעבד ובשעת הלואה נמי ה"ק משתעבדנא לך ולכל מאן דקים לי ביה דאתי מחמתך ומטעמך דלא תיהדר ביה ובעי' נמי להאי טעמא מדעתיה תדע דאי לאו הכי לא אשתעבד אלא למאן דקני בקנין ודאי דמקרי אתי מחמתיה מן הדין ואפילו אמר ליה הכי בפי' אלא לדעתיה וקא מתנו.

ואיכא דדאיק מינה דאע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול אי אקנייה ניהליה במעמד ג' קנה ואינו יכול למחול דהתם טעמא מאי משום דלא קני ליה מדאורייתא כדפריש ר"ה ז"ל אבל הכא בעיקר שעבודא משעת הלואה נשתעבד לו ואין זה עיקר לפי שיש לומר בהאי נעשה ולא מדין תורה הוא אלא מתיקון חכמים דאינהו הוא דאמדינהו ואמרו כיון דמעמד ג' אקני ליה סמכא דעתייהו ואתי מחמתך קרינא ביה אע"ג דלא אקני לי' ממש בדרכי הקנאה דכל מוכר שטר חובו לחבירו נמי אתי מחמתו הוא ולא משתעבד ליה עד דאקני ליה ממש ואפ"ה יכול למחול א"נ לאמימר הכי הוה אנן לא ק"ל כאמימר וליכא למימר איהו קים ליה בדרב כדאמרינן לעיל דמחיל מילתא אחריתי היא ולא איירינן בה השתא ולא מסקינן ליה אדעתיה כלל וליכא למיחש להאי דיוקא כלל ובפר' מי שמת אברר הדבר אם גמר עלי השם.

ומיהו שמעינן מהא דאמימר דהיכא דאמר לי' בפי' בשעת מתן מעות משתעבדנא לך לדידך ולכל מאן דאתי מחמתך משתעבד לכל מאן דאתי מחמתיה ואי זבין או יהיב במתנה וחזר ומחלו אינו מחול דהא משתעבד ליה ולכל מאן דאתי מחמתיה כך שמעתי בשם הראב"ד ז"ל וכך מצאתי בספר עטור סופרים ואם כדבריהם לאמימר לא משכחת

להו לדשמואל דמחילה דהא בשע' הלואה הוא שנעשית כמו שאמר ליה משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך ומאן דקנה מיניה בכתיבה או במסירה או באגב ודאי אתי מחמתיה הוא ולא יהי' יכול למחול וכי מפני שהקנה לו במעמד ג' הוא שנעשה למפרע כמי שא"ל כך אלא לאמימר בכל הלואה קאמר דנעשה כמשעבד לו ולכל מאן דאתי מחמתיה וא"כ לעולם לא משכחת דמוחל וקשה דשמואל אדשמואל ועוד שמעתי מביאין ראיה מסוגיא דשנים אוחזין (דף י"ג) מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל והוינא בה ליחוש לקנוניא ומפרקי' אמר רבא ש"מ איתא לדשמואל ואמאי ליחוש דילמא משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך אמר לה ולא מצי מחיל דהא בשאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה מוקי לה רבה והא מילתא שכיחא היא והוה לן למיחש וכיון דנפל שובר אתרעי ליה אלא ש"מ ליכא תקנתא דלא לימחול.

דף יד.

א"כ קנין בטעות הוא וקנין בטעות חוזר. כתב ר' יצחק ז"ל, כתבו רבוותא בהך עובדא הכי הוא דאיכ' סהדי דקמיהון עבדי חושבנא והכא הוה חושבנא ואשתכח דטעותא הוה א"נ דקא מודו ליה חבריה דהכין הוא חושבנא דאי לא תימא הכי כל שטרא דעלמ' נמי נימא דטעותא הוה וקשה לן ולהימניה מגו דמצי אמר פרעתיך דקי"ל המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים א"ל היכא דאיכ' מגו לא קאמרינן כי אמרינן בדליכ' מגו דטעין במעמד של עדים דאיכ' סהדי שלא פרע. שלא כוונו הגאון ז"ל אלא ללמד שאינו נאמן בטענת הטעו' מחמת עצמה אבל בבא בטענ' מגו נאמן ואפשר שדעת אלו הגאונים ז"ל שהטוען פרעתי לאחר שקנו מידו לא אמר כלום שכיון שסתם קנין לכתיבה עומד לא היה לו לפרעו אלא בפני עדים וכבר כתבתי דעת זו בפר' האשה שנתאלמנה.

וי"א שאע"פ שהטוען פרעתי אחר קנין נאמן אינו נאמן לומר טעיתי דאי לאו דהא חושבנא דוקא קים לי' בגוה לא הוה משעבד נפשיה בין בהמחאה בין בקנין ומדמו להא דאמרינן בשלהי בתרא (דף קע"ה) ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אינן נאמנין מ"ט אם אית' דפרעו לא הוה אמר תנו ואע"פ שהיתומים נאמנים לומר פרענו אנו אין נאמנים לומר חזר וא"ל אבינו פרעתי דאי לאו דקים ליה לאבוהון לא הוה אמר תנו וזה דעת חכמי הצרפתים ז"ל. ומיהו היכא דליכ' סהדי אע"פ שמודה שאמר במעמד שלשתן או שקנו מידו נאמן לומר טעיתי בחשבון דהיכ' דאיכ' סהדי הוא דאמרינן אי לאו דקים ליה לא הוה משעבד נפשיה אבל בליכא עדים מימר אמר אם איתא דטעיתי הדרנא בי דליכא דמסהדי עלי.וכן כתב הראב"ד ז"ל

דהיכא דליכא עדים שהמחהו אצלו נאמן לומר טעיתי חשבוני מגו דלהד"מ, אבל יש עדים אע"פ שלא אמר להם אתם עידי אינו יכול לומר משטה אני בכם דאלימא מילתא בשטרא, ומסתברא ה"ה למודה אפילו בלא עדים דליכא טענת משטה אלא שיכול לומר טעיתי בחשבון מגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם.

ודקאמר מר"ן ז"ל אי דקא מודה ליה חבריה מחוורתא דההוא דינא דהיכא דמרי ארעא מודי ליה דטעותא הויא פטור ומיהו גננא לא משלם לי' בשמודה דמעדנ' דאקני ליה מפטר כדכתב ר"ה ז"ל בפ' המקבל.

והיכא דגננא מודה ומרי ארע' לא מודה ודאי אי קנו מיני' למרי ארע' לא מהימן ומנא תימרא מדגרסי' במציעא (דף י"ג) מצא שובר בזמן שאשה מודה יחזיר לבעל וליחוש דילמא כתבה בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלא וזבינתה לכתובתה מניסן ועד תשרי ואתיא למיפסד לקוחות שלא כדין ומפרקינן ש"מ איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול והכא נמי אי במעמד שלשתן אקני כיון דיכול למחול כדכתבינן לעיל נאמן לומר טעינו בחשבון מדשמואל ואי קנו מיניה דלוהלמרי ארע' כיון דליתא לדשמואל בהא לא נאמן.

ואי ק"ל, נהי נמי דאינו יכול למחול כיון דאי בטעות הוה עליה דידיה הדר ליהמניה א"ל כיון שמכר אינו נאמן על ממון אחרים בשביל כך אא"כ עומד ופורע ואם תשאל הכא והתם וכיון שאין לוקח טוען בריא ליהמניה להאי דאמר פרעתי ועוד ליהוי להאי כעד א' שהוא פרוע וחייב שבועה שהרי אינו נהנה באותו עדות כלל. והא לאו מילתא היא דכיון שאין הלוקחיכול לידע בבריא אם נפרע כבר אם לאו והוא ודאי לקח מזה כבריא הוא כי היכא דלא ליטעון כל חד וחד פרעתיה שאם לא נאמר כן אין לך לוקח שטר חוב ויורש שלא הפסיד אלא אמרינן ליה א"כ שטרך בידיה מאי בעי וגבי המחאה נמי אם דפרעיה לא הוה סמיך ליה גביה ודקא קשיא לן נמי ליהוי כעד א' מעיד שאינו פרוע התם נמי אם אינו יכול לישבע לא הפסיד דהת' נמי תקנתא דרבנן הוא ובכה"ג לא תקון רבנן ומיהו לדידיה ודאי אמרינן שלים או לזה או לזה דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

ור"ח ז"ל כתב אי אין ראיה ובעלי הדין מכחישין אותו או שהלכו להם למדינת הים או שטוענין שאבד לנו או שכחנו החשבון ואין הנתבע יכול לברר הטעות בראיה בהוראת בעלי דין, אין בדבריו ממש.

לא דכ"ע הולך כזכי דמי. פירש"י ז"ל כגון במתנה דליכא אחריות מודה שמואל שאינו חוזר. ואינו נכון דהא אמרינן לקמן בשמעתין דכ"ע הולך לאו כזכי דמי וכן אמר ר' יוסף הלכה כר' שמעון הנשיא ובפ' השולח (דף ל"ב ע"ב) בהדיא נקטינן שליח מתנה כשליח

הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי.
אלא ה"פ: דכ"ע לא פליגי דלשון הולך דכזכי הוא פרעון אלא דשמואל סבר אע"פ שהוא כזכה יכול לחזור בו דא"א לזכות בו מאחר שברשות זו עומדים והוא חייב באחריותן ואפילו אמר בפי' זכי ורב סבר לא אמרינן האי מגו ואפילו הולך נמי זכי ולהודיעך כחו דרב פליגי בהולך.
ור"ת ז"ל פי' בספר הישר דכ"ע הולך כזכי ואם שלח מלוה אצלו שליח לשלוח מעותיו שהוא אינו חייב באחריותו שוב אינו יכול לחזור בו ולא מסתבר דהתם אפילו תאמר הולך לאו כזכי מכיון שהגיע ליד שליח מלוה זכה לו שידו כיד שלוחו ומיהו בשליח מתנה הולך לא כזכי ושמעתין דלקמן בשליח מתנה והיינו דלא קתני שאני חייב כדאמרינן הכא וכן כתב בהלכות ר"ה ז"ל. ואע"ג דגבי שחרור אי לאו דעביד ליה נייח נפש אלא הוה משחרר ליה וה"ל כתוב, כך פי' בתוס' בשם רבינו תם ז"ל.

דף טו.

מי איכא מידי דאלו אמר חד כשר השתא דאיכא תרי פסול. פירש"י ז"ל שאם היה השליח אומר אני מכירה כשר וכן פי' בדרבא שאם לא היה א' מעיד עליה אלא השליח בלבד ואפילו בלשון יודע אני כשר. וכבר כתבתי למעלה בפ"א שאינו נראה כן דאפילו לרבא בפני דוקא אבל ביודע אני לא המנוהו משום דהיינו קיום שטרות ממש ואתי לאחלופי ושמעתין נמי דיקא כוותיה דא"כ היאך עלה על דעת רבא לומר דמשום דא' מעיד פסול וכן לרב חסדא נמי קשיא דהא קיום הגט ותקנת חכמים הכל אחד.
אבל כך נראה, דבלשון יודע אני ומכיר ודאי לא מהימן עד א' ומ"ה אמר רב חסדא דשנים מעידין על חתימת ידי שני שאומרים מכירין אנו כדרך שטרות דעלמא לא מצטרפי משום דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים ואפ"ה אקשי' עליה מכדי בפני נמי דרך שטרו' דעלמא הוא דאטו התם כי קאמרי בפנינו מי לא מהימני וכיון שכן היאך קיומו של א' כשר וקיומו של ב' פסול כיון דקיומו של א' לא אתי לאחלופי דהא קאמר נכתב בפני קיום השנים למה יפסל כולא חד גוונא נינהו בקיום.
והדר אמר רבא דאפילו הוא ואחד מעידין על חתימת ידי שני פסול משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא כיון דאמרי ידעינן ולא אמרי בפנינו ואקשינן ואי איכא מידי דאלו מסיק איהו לדיבוריה כשר דעדות זה מתקיימת ביחיד היא דכלדאמר בפני נכתב ובפני נחתם לא אתי לאחלופי בשאר שטרות דעלמא ואלו אסקיה הכי ביחיד כשר השתא דאיכא אחד בהדיה בחתימה שנייה כדרך קיום שטרות דעלמא יהא פסול כיון שהשנים

מעידין עליה ליכא למיחש לקיום שטרות דעלמא ואוקמה רב אשי אפילו אמר אני עד שני על עיקר הגט הוא מעיד ובהך דקאמר בפני אינו מעיד אלא על חתם ידו ואמאי דקא מסהיד בהאי לא מסהיד בהאי ואף על גב דבעלמא מצטרי' הכא לא תקון להמוני יחיד לחצאין כן נ"ל.

דף טו:

ה"ג רש"י ז"ל: **אלא לאו או כרבא או כרב אשי ולאפוקי מדרב חסדא.** ופי' משום דרבותא יתירא היא ולא אתיא ממשנה יתירא וי"ל משום דא"כ סיפא למה לי דקתני אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול השתא בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו וב' מעידין על חתימת ידי שני פסול משום דבעינן כתקון חכמים לגמרי אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם שאינו כתקנת חכמים ואין כאן אלא א' מיבעיא ולא בעי לתרוצי זו ואין צריך לימר זו קתני משום דרישא קתני לא זו אף זו ובתרי גווני לא מוקמינן מתניתין, וכל זה אינו מחוור.

ויש גורסין או כרב חסדא או כרבא ולאפוקי מדרב אשי דאמר משום דמתני' קתני בפני נכתב חציו ואלו לרב אשי בפני נחתם כולו ופריק מתני' לא קתני הכי דלא זו אף זו קתני ומיהו דינא הכי ודרב אשי בעלמא איתמר וזה יותר מחוור אלא שאף פירוש של ר"ח ז"ל גרסינן ולאפוקי מדרב חסדא.

דף טז.

אמר רבי ירמיה הרי אמרו הבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין. כבר פי' במס' שבת פ"א שמטמא גזרו אף ביאה וכ"ש נפילה שעיקר גזירה ראשונה לא היתה אלא משום נפילה כדאיתא התם שהיו מעבירין עליהן ג' לוגין מים שאובין והיו אומרים לא אלו מטהרים אלא אלו ואלו מטהרים ולפיכך גזרו נפילה בטמא וגזרו ביאה משום דלתא דידה דאי לאו ביאה לא קיימא נפילה וגזרו אטו לתא דטמא שנפל נפילה בטהור דאי לאו טהור לא קיימא בטהור בנאו ביאה אכתי לית לן בה שעיקר גזירה בנפילה דטמא הית' ואין חוששין לשמא תעקר ביא' דטמא משום טהור ונפילה דטמא משום ביאה דטמא שכ"כ אין לחוש ועוד שאין רוב הצבור יכולין לעמו' בביאה דטהור שא"כ אין לך אדם רוחץ באמבטי.

ור"ח ז"ל כתב והא דבעא ר' ירמיה טהור שנפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין טמא חציו בביאה וחציו בנפילה מאי תיקו. ואין זה נכון שהרי בטהור לא גזרו ביאה ואפילו

כולו בביאה טהור כ"ש חציו אלא בטמא היא ומשום דביאה ונפילה גזרו בו וכולו בביא' וכולו בנפילה טמא אבל בחצאין קא מיבעי' לן כדרך כל הסוגיא.

דף טז:

אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכים שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. ואי ק"ל מנא לן הא מילתא לעולם אימא לך שצריכים ושאני הכא משום דקאמרי הני וא"ת אמירה דהני לית בה ממשא כיון דלא אמר חד בפני נכתב ובפני נחתם הא לאו מילתא היא דהא אמרינן לקמן לא שנו אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דנעשה כשנים מעידים על זה ושני' מעידין על זה וכו'. אלמא אע"ג דלא אמר חד בפ"נ ובפ"נ אלא חד מנייהו נאמן הכא נמי נהימניה לכל חד.

וא"ל כי המנוה רבנן ה"מ ביוצא מתחת יד א' אבל ביוצא מתחת יד ב' אין היחי' נאמן והא טריא דבכל אשמעת' משמע דב' עדיפי מחד ולא גריעי ועו' דא"כ ניתני נמי מתני' אחד אומר בפני נכתב ונחתם פסול כשהביאו שנים.

אלא טעמא דמילתא משום שאין היחיד נאמן לומר בפני נחתם דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא.

וא"ת ולוקמה כרבה דלא גזר ואי משום דר' יוחנן סבר לה כרבא כדאמרינן בפ"ק הא ללישנא בתרא כרבה אמר ולא קשיא לן. כבר פירשתי בפ"ק דרבה אית ליה דרבא כדאמרי' בפ"ק לגמרי וגזר נמי משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ומ"ה שמעינן מדר' יוחנן הכא דקסבר ב' שהביאו גט ממדינת הים אין צריכים לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם.

והכי מוכחא שמעתא כולה דאמר בלישנא בתרא ואפילו גט יוצא מתחת שניהם פסול אלמא קסבר ב' שהביאו גט ממדינת הים צריכים שיאמרו וכו' ונהי נמי דצריכין להימנוהו להני כיון שהגט יוצא מתחת יד שניהם דהוו להו כב' מעידים על זו וב' מעידים ע"ז כדאמרן והאי לישנא כרבה אתיא דאלו לרבא לעולם א"א לומר בב' שהביאו גט שצריכים לומר כלום כדמפרש בגמ' וכן הא דתנן ב' אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול ומפרשינן בגמ' דקסבר לפי שאין בקיאין לשמה כרבה ואמאי פסול לא מיבעיא ביוצא מתחת ידי שניהם כלומר מתחת יד א' מעידי כתיבה ועידי חתימה דומיא דרישא דכשר אלא אפילו ביוצא מתחת ידי חתימה כשר וכדתני סיפא א' אומר בפ"נ וב' אומרים בפנינו נחתם כשר ואוקמוה ביוצא מתחת יד היחיד ואי ס"ד ליה משום גזירה דלמא אתי לאחלופי מ"ש נכתב ומ"ש נחתם אפי' ברישא נמי משכחת כה"ג

דכשר כגון כשיוצא מתחת יד היחיד שהוא נאמן על ידי עצמו משום דאמרינן נעשה כשנים מעידים ע"ז ושנים מעידים ע"ז כסיפא וההיא לישנא דלא כרבא אלא כרבה וש"מ רבה אית ליה דרבא לגמרי וחייש נמי משום חלופי שאר שטרות הילכך א' אומר בפני נחתם עדותו אינה כלום אפילו יוצא מתחת ידו ומ"ה דייק הכא אלמא קסבר ב' שהביאו גט ממדינ' הים אין צריכים שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם.

וכי אין גט יוצא מתחת יד שניהם במאי פליגי. פי' בשלמא בגט יוצא מתחת יד שניהם בהא פליגי דמ"ס לפי שאין בקיאין לשמה כלישנא בתרא וגזרינן דלמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ולר' יהודה נמי משום לשמה ומיהו לא גזרינן משום חלופי שאר שטרות א"נ השתא ניחא ליה לאביי בפלוגתא דרבה ורבא כדמתרץ בלישנא אחרינא ובההוא לישנא הוה ניחא ליה לאוקומה כלישנא קמא.

מ"ס גזרינן דילמא אתי לאחלופי בקיום שטרות. פי' לרבא וה"ה לרבה ולאחר שלמדו וביוצא מתחת יד שניהם מודה רבא דמילת' דלא שכיחא היא ומ"ס לא גזרינן כיון שיש עדו' שלימה על הכתיבה בב' וגט יוצא מתחת יד עד א' חתימה שהוא נאמן על החתימה עדותן קיימת אבל ברישא מודה ר' יהודה דכיון דאין על הכתיבה אלא עד א' ואין גט יוצא מתחת ידו הדבר ידוע שאין היח' נאמן ע"י עצמו ואתי לאחלופי דמימר אמרי עדות כתיבה לא קבלוה רבנן מיניה דיחיד ומשום עידי חתימה קיימוה ש"מ משום קיום הגט הוא ואפי' בשאר שטרות נמי.

אפילו הגט יוצא מתחת יד שניהם פסלי רבנן. פי' מתחת יד א' מעידי כתיבה ועידי חתימה, ולאו למעוטי יוצא מתחת ידי שלשתן אלא מעידי כתיבה ועידי חתימה לישנא ע"מ נקט שהדבר ידוע שאין לחלק בין יוצא מתחת ידי שני' אלו ליוצא מתחת ידי שלשתן א"נ שניהם לאו דוקא אלא כולן וסרכא נקט וכ"ש יוצא מתחת ידי עידי כתיבה שאין צ"ל שפסול.

מ"ס לפי שאין בקיאי לשמה. פי' אף משום לשמה וה"ה דבעי נמי לקיימו דהא רבה אית ליה דרבא הילכך אפילו ב' שהביאו גט ממדינת הים צריכי' שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם כדאמרינן בפ"ק ואלו אע"פ שאומרי' כן כיון שהגט מתקיים בחותמיו ע"פ היחיד שמכיון שאמר בפני נחתם אע"פ שהבעל מערער לומר מזוייף אינו נאמן חיישינן דילמ' אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא.

ומ"ס לפי שאין עדים מצויין לקיימו הילכך כיון דאתיו' בי תרי לא צריכי למימר כלום וה"ה דפליג ר' יהודה ברישא.

והב"ע לאחר שלמדו ובגזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו. פי' להאי לישנ' דרב שמואל א"ר גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו פי' להאי לישנא פליגי. ומיהו אפשר ה"ל לרבה לתרוצה כלישנא קמא וכדרבא דלאחר שלמדו רבה ורבא שוין בדבר ואע"ג דשמעו ליה לרבה דאמר בפ"ק גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו הוא מצי למימר תרי דמייתו גיטא מילת' דלא שכיחא היא ולא גזרינן אלא לתרוצה להך לישנא דר' יוחנן מהדר דלא לאפוקה לי' מיהת מדרבה ועוד דלישנ' קמא לרבה לא אתיא ליה דמאי דוחקיה דר"י לאוקמ' למתני' קודם שלמדו כפשטה ובאין גט יוצא מתחת יד שניהם לאחר שלמדו אין צריכין וחד מהני לישנ' דר"י בעי לרבה לתרוצי כשמעתיה.

ומיהו אי בעי רבה מצי מוקים מתני' קודם שלמדו ואפי' גט יוצא מתחת ידי שניהם ומצי למימר הא לאחר שלמדו וגט יוצאמתחת ידי שניהם לא צריך תדע דהא בפ"א מיית' ת"ש דבעא מיני' שמואל מרב הונא ב' שהביאו גט וכו' וא"ל אין צריכין ומקשינן מיניה לרבה קשיא ופריק ליה וההיא ודאי לאו להאי לישנ' אתיא דהא קאמרינן הכא ב' שהביאו גט לרבנן צריכים ורב הונא לאו כר' יהודה פשט ליה ש"מ דרבה נמי מצי מוקי למתניתין דלא בהך אוקימת' דמוקי הכא אלא כסברא דאין צריכים וכדפרישית ומ"ה אוקמה לפלוגתייהו בשמא יחזור דת"ק סבר גזירה הילכך אפילו ביוצא מתחת ידי כולם פסול שכיון שהם צריכים לומר בפנינו נכתב ובפ"נ משום לשמה נהי נמי דגזירה היא מ"מ קיום הגט נתקיים ע"פ היחיד שאמר בפני נחתם וכיון שכן אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמ' ור' יהודה סבר לא גזרינן הילכך לא בעי למימר כלל ומיהו כי אמרי נמי לא מהני משום קיום גט ואי אתי בעל ומערער משגיחין ביה שאם אתה אומר ואי עביד מהני הוה לי' למיגזר נמי משום דילמ' אתי לאיחלופי כדגזרינן בא"י וכדכתיבנ' בפ"ק זהו תורף פי' רש"י ז"ל בשמועה זאת, והפורש ממנו כפורש מחיים.

ומיהו קשה לי לוקמה לרבה בקודם שלמדו וביוצא מתחת ידי שניהם רבנן פסלי משום עידי חתימה דהוא יחיד ואתי לאחלופי ור' יהודה לית ליה חלוף כלל ונכתב גופיה משום לשמה הוא הילכך מכשיר היה אפילו בראשון.

וי"ל סברא דגמ' הוא להך לישנ' דכולהו גזרו משום חלוף ואורח' דתלמוד' הוא דנאדי בחד לישנא מסברא דאידך דאי ס"ד בחלוף פליגי מאי חזית דמוקמת מתני' לחומרא ביוצא מתחת יד שניהם לוקמא לקולא כלישנא קמא אלא מסתברא דכולהו אית להו גזירה דחלוף ועוד מדקתני בברייתא זו למעוטי נחתם ולא נכתב ואי קודם שלמדו א"נ לאחר שלמדו וגזירה שמא יחזור דבעי כתיבה לשמה ולא מצי לתרוצי כדמתרץ גמרא סד"א וכו'. ועוד פרש"י ז"ל דטעמיה דר' יהודה דלא גזר שמא יחזור הדבר לקלקולו משום

דתרי דמייתו גיטא מילת' דלא שכיח' הוא ולא גזרינן והא דאקשי' וליפלוג ר' יהודה ברישא ה"נ קאמר לכשר ביוצא מתחת ידי שניהם ומיהו לא מחוור משום דאמרינן לא למעוטי בפני נחתם אבל לא נכתב סד"א הואיל ולא גזר ר' יהודה משום שמא יחזור הדבר לקלקולו דלמ' אתי לאיחלופי לא גזר קמ"ל שמא משום דהתם דתרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן אבל ברישא גזרינן שמה יחזור הדבר לקלקולו וא"ל אה"נ אלא כיון דאיכא גזירה דהשתא עדיפא ליה מלמימר גזירה שמא יחזור הדבר ומיהו תרווייהו איתנהו ולא מחוור אלא ר' יהודה לא גזר והכא בכולה שמעתא לא אמר תרי דמייתו גיטא מילת' דלא שכיחא היא.

אתמר נמי א"ר יהודה א"ר שני' שהביאו גט ממדינ' הים באנו למחלוק' ר' יהודה ורבנן. פי' איתמר נמי כהאי לישנ' דר' יוחנן דאמר אפי' ביוצ' מתחת ידי שניהם איכ' האי אוקמתא דאמרינן בדרבא ורבה פליגי ודאי ב' שהביאו גט באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן וא"נ מתני' בלאחר שלמדו כיון דמר אית ליה גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו אפי' בשנים הם צריכים לומר בפנינו נכתב ובפ"נ ולמר דלית ליה גזרה אפי' ביחיד א"צ לומר כלום דמשום קיום ליכא ומשום לשמה נמי ליכ'.

והא דאמר ר' יוחנן אפי' גט יוצא מתחת יד עידי חתימה כשר ודייקינן קסבר ב' שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין וכו' לאו דמתני' שהביאו ב' היא דאי הכי ברישׁ' נמי בב' אומרים בפנינו נכתב וא' אומר בפני נחתם משכח' לה דכשר ביוצא מתחת ידי השנים אלא ביוצא מתחת יד א' מעידי חתימה קאמר וקא דייק כיון דבקיום הגט סגי ש"מ נמי דב' שהביאוהו אין צריכין דבעידי קיום הוא וכדפרישי' בפ"ק ודאמר ר' יוחנן ללישנ' אחרינ' דרב שמואל וללישנ' קמא דר' אמי שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו וכו' הני תרי לישני אהדדי איתמר ושמעת מתרוייהו דקסבר בעינן לשמה וליתא דהא אסיקנ' בפ"ק תסתיים דר"י כרבא ס"ל אלא ללישנ' קמא דרב שמואל וללישנ' בתר' דר' אמי עיקר והדר ביה מלישנ' קמא. ולפום הני לישני אסתיים התם דר' יוחנן (לרבא) [כרבא].

דף יז.

ר"ל אומר משום פירות. פירש"י ז"ל שמזמן הגט ואילך אם ימכור הבעל בפירו' נכסי מלוג שלא תגבם ואם לא היה בו זמן היה מוכר והולך וכשתתבע בדין הויא ידה על התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי ואין לשון פירושו זה מחוור דמשעת גירושין

ואילך אין לחוש שהאשה היא מפסדת על עצמה אם לא הוציאה נכסי מלוג שלה מידו משעת גירושין.

דף יז:

קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. פי' רש"י ז"ל וזמן הגט לא מהני מידי דאמרינן לה אייתי ראי' אימת מטא גיטא לידך.

ואית למירמי עליה מהא דגרסינן בפ"ק דמציעא (דף י"ט) מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה והוינן בה וליחו' שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל בעל' וזבין פירי דמניסן עד תשרי ואתיא היא ומפקה וטרפה לקוחות שלא כדין. הניחא וכו' אלא למ"ד משעת נתינה מאי איכא למימר ומתרץ דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אלא התם הוא דאמרי' לה הכי משום דכיון דנפל איתרעי ביה אבל בעלמ' לא וכדמקשי התם נמי אי הכי בשאר שטרות לימא הכי דאלמ' משום דנפל שאני וכדמוכח' שמעתא כולה דהתם ושמעתין נמי דייקא דכל דכתיב ביה זמן לא בעיא ראיה אימת מטא גיטא לידה דכיון דמוקדם פסול ולא חיישינן דילמא כתביה ואותביה בכיסתיה משום דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה למאי ניחוש לה.

וי"מ קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ומסתמא שעת נתינה יש לה קול וליכא למיחש לזמן שבו ומיהו כל אימת דלא ידיע אמרי' ביומ' דאבתב אתיהיב. אבל משום בת אחותו איכ' דספק נפשות להקל ואין זה נכון.

אבל פי' השמועה מתחלתה כך הוא: ר"ל סבר משעת חתימה אין לבעל פירות וצריכה אשה שתדע מתי נחתם כדי שתתבע פירו' מאותו יום וזמנין נמי דאמליך וגמר בדעתו לגרשה וכתב וחתמו בלא זמן לפי שנזדמנו לו סופר ועדים והוא רואה בנכסי אשתו קמה לקצור וענבים לבצור ומניחו בכיסו עד דשמיט ואוכל להו ואח"כ מגרשה בגט זה נמצאת מפסדת פירו' משע' חתימה עד שעת נתינה ולא מן הדין אבל עכשיו שהיה בו זמן תטרו' משעת כתיבה וחתימה. ור"י סבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ויודע' היא זמן תביעתה לפירו' ועוד לכשיגרשנה בודאי שיחזיר לה נכסיה ומגירושין ואילך אין לו תפיסת יד בנכסי' שלה כדי שיאכל פירותיה' ולהכי קא מקשה לר' יוחנן דאמר משעת נתינה ומשום מחפה כתביה ואותביה בכסתיה דאי מפייסא תפייס מה הועילו חכמים בתקנתם בשלמ' לר"ל בדין מפסיד פירות וכל עיקר לא תקנו זמן אלא משום שיהא עדות לשעת חתימה אלא לר"י דאמר ללמד על שעת נתינה תקנו מה הועילו חכמים בתקנתם ומפרקינן לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה דכיון דכתיב ביה זמן וכי נפיק היום או

מחר אמרינן מיום פלוני הוא שגירש ולא ניח' ליה דהא מפקי עליה קלא שעל חנם גירש ולא פייס ועוד דפורענות' הוא לגביה דמפסיד פירות שטורפת ממנו מיום כתיבה וצריך לחזר אחר עידי שעת נתינה הילכך לא עבד הכי אלא אפילו מקמיה דתקון רבנן ודאי היה ראוי לחוש לכתביה ואנחיה לכיסיה דלאו פורענותא הוא לגביה לא לענין פירו' ולא לענין מפיק ליה לישנא בישא דכי מפקי גיטא אמרי השת' הוא דגירש, כנ"ל.

ורש"י ז"ל כתב בהא דאמרינן כתביה ואותביה בכסתיה מאי דבין לענין זנות בין לענין פירות טרפא לקוחות מיום כתיבה ותמהני לפי הנראה מדבריו למאן אי לר"ל בדין טרפא פירות משעת חתימה דלמוקדם כתיבתו לחתימתו ליכא למיחש אי לר"י הא אמר משעת נתינה ובעי לאייתויי ראיה אימת מטא גיטא לידה.

וכבר פי' למעלה דלר' יוחנן דאמר משום זנות הוא דפרכינן. ולפי דעתי שזו כעין ראיה לדברי רבינו ז"ל שפסק הלכה כמ"ד משום מחפה דקא מקשו ומפרקו אמוראי אליב' דידיה סתם אלא דא"ל דכיון דלמ"ד משום מחפה הוא דקשיא ולא למ"ד משום פרות אינה ראיה דלא הוו צריכין לפרושי אליב' דמאן דקאמרי דהא מילת' דפשיט' היא.

והא דאמרינן לא מקדים איניש פורענות' לנפשיה למימרא דלא חשו רבנן למילתא כלל ואפילו ידיע נמי לא מיפסל וי"א דפסול ולא שמיע לי דא"כ ליתני מתני' נכתב ונחת' ביום ונתן בלילה ועוד דאי הוי פסול גיטין הבאין ממדינת הים נמי לא הוה לן לאכשורינהו ואע"ג דאית להו קלא שלא ליתן דבריך לשעורין.

זנות לא שכיח'. פי' זנות דאשת איש לא שכיחא ולא מתקני ביה רבנן תקנת' אבל מה ששנינו בתולה נשאת ליום ד' שאם היה לו טענת בתולים משכים לב"ד משום דחיישינן שמא זנתה ויעכב עליו המקח שאני התם דכיון דאיכ' למיחש לאיסור' חיישינן אפילו למילת' דלא שכיח' אבל הכ' אע"פ שמחפה עליה אין כאן מקיים איסור בידו ומשום אונס דכהן נמי תקנו לכולן הא לזנות ברצון בלחוד לא חיישינן ועוד דהתם לא מפסדי רבנן מידי דתקנת' אבל גבי זמן שבגיטין דפסלינהו רבנן לגט מוקדם ולשאין בו זמן משום מילתא דלא שכיחא לא אלמוה רבנן לתקנתייהו.

פירות דמשעת כתיבה ועד חתימה א"ב. פי' דר"ש סבר אין לבעל פירות משע' כתיבה ואע"ג דלא אחתים אלא למחר ליתי לן בה שלא תקנו זמן אלא להעיד על יום כתיבה. ואי דק"ל לר"ש היכי מכשרינן בגט מוקדם משום האי טעמ' ליחוש דלמא כתב בתשרי ומקדים זמניה מניסן ומחתים ליה סהדי השת' בתשרי וניח' ליה להא לא חיישינן משום דבעל גופא מאי הנאה מטי לידה בהא כיון דלא חייש ר"ש משום בת אחותו. וקשה הא דתנן שלהי בבא בתר' הערב לאשה בכתובתה וה"ה בעלה מגרשה וכו' דאלמ' חיישינן

לקנוניא הכ' נמי ניחוש לקנוניא משום פירות וא"ל התם התירא הוא ועוד דחזינן דהוא מגרשה ונפרעת מן הערב הילכך חיישינן אבל הכא איסור' הוא דשלא כדין טרפא ולא חיישינן.

וא"ק הא דאמרי' במציעא בפ"ק מצא גט אשה בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה והוינן בה וליחוש וכו' אלמ' בעל לא מהימן לאו קושיא היא נהי דכי איתרע ליה לא מהימן מיהו לכתחלה לא חיישינן לרמאי משום קנוניא שאין אנו אחראין לרמאין דאין לדבר סוף אבל כדמטי הנאה לידיה ושכיח מתקני רבנן.

וא"ל שלא הכשיר ר"ש אלא שכתבוהו ביום ודאי וחתמוהו בלילה אבל כשאין העדים יודעים אימתי נכתב לא חתמי חיישינן שמא עכשיו כתבו והקדים וזה עיקר ואין בו ספק. הא דאמרינן **איפוך**. נ"ל מדלא איסתיימינן איפוך בתריית' או קמיית' ומאי חזית דאפכת הך איפוך אידך ואשכחן נמי בכמה דוכת' בתלמוד' דאיתמר הניח' למ"ד משום פירות אלא למ"ד משום נתינ' ולא אמר הניחא לר"י או לר"ל ש"מ דבגמ' נמי מספק' הי מנייהו וכיון שכן אין כאן הכרע גמור לפסוק הלכ' בפירוש אי משעת נתינה אי משעת חתימה והגאונים נחלקו בדבר.

ומ"ש רבינו ז"ל דקי"ל דלא פקע פרקוניהעד דמטא גיט' לידה איני יודע מנין לו דלא ליפקע בכתיבת גט לכשיגרש בסוף דודאי למאן דסבר הכי פקעא ומדלא איתברר הי מינייהו דר"י מספיק' לא נפק' מילת' ועוד דבפ' כל הגט משמע דעול' סבר לה כמ"ד משעת כתיבה ואפשר שלמדו ממה שאמרו ימים שבנתיים בעלה זכאי במציאתה וכו' אלמ' לא מפסי' תנאי כתובה עד שעת גירושין וה"ה לפרקונה אלא שי"ל ההיא בכותב מהיום אם מתי דכתובה גופ' לית' מהשת' דאל"ת הכי תיקשי למ"ד משעת כתיבה מההיא דבריית'.

וי"א דגט מאוחר כשר דמשום בת אחותו ליכ', ומשום פירו' ליכא שהיא מוחלת כענין שאמרו שטרי חוב המאוחרין כשרים ואם משום שמא יאמרו בנה קודם לגיטה ומשוו ליה ממזר אפשר לקיימו בב"ד קודם שתנשא לאחר וכיון שהוחזקה גרושה בב"ד קורעת את גיטה א"נ תאחר ולא תנסב עד דמטא זימנא דגיט' וכך נראה שא"א להתירה אלא מזמן הגט דלא כרות גיטא אלא מן הזמן ואילך.

ויש ראיה לדבר מהא דאמרי' בבתרא (דף קס"ד) השיב ר' חנינא ב"ג והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה וכו' עד א"ל הני השתא הוא דיזפת מנאי קסבר אין כותבין שובר מאי הוי מ"מ בגיטי נשים הא אינו יכול לעשותו פשוט שהרי פסול הוא אלא ש"מ כשר ועוד סמך לדבר מדלא משתמיט תנא ותני בגט בין מוקדם ובין מאוחר פסול כדקא פליג

במתני' דשביעי דקתני פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ש"ח המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים ולא קתני נמי בגט בין מוקדם ובין מאוחר פסול.
זה דעת הראב"ד ז"ל. והוא התירה לינשא אף קודם זמן הגט ודעת רבותינו בעלי התוס' להתיר' מזמן הגט כמו שכתבתי וקשה עליה הא דגרסינן ביבמות (דף קט"ז) ההוא גיטא דאשתכח בסורא דכתיב ביה ענן בר חייא מסורא וכו' עד ורבא אמר חיישי' לגמלא פרחא א"נ לקפיצה א"נ מילי מסר ואי ס"ד מאוחר כשר ליחוש דילמא אחרוהו וכתבוהו והבעל והעדים ההוא יומא דאיכתוב גיטא בסורא הוו אלא שאחרוהו וכתבוהו וכתבו אותו היום שנזדמן לו אח"כ שהי' בנהרדעא ובין לרבא דחייש ובין לאביי דלא חייש ה"ל למיחי' להא אלא ש"מ שגט מאוחר פסול.
והא דאותיב ר' לדברי ר' חנינא ב"ג אפשר שאף ר' חנינא לא הכשיר מקושר שעשאו עדיו מבפנים אלא בגיטי חוב אבל בגיטי נשים לא ואע"ג דלא פליג בהו רבנן כדאמרי' בפ' גט פשוט (ב"ב ק"ס ע"ב) להא מילתא פליג בהו בדיעבד לדברי ר' חנינא אבל בעיקר התקנה אמרינן דלא פליג.
ועוד יש לנו פי' נכון במשנתנו שבפ' גט פשוט וממנה מסתלק' זו הקושיא דכי קתני גט מקושר שכתבו עדיו מתוכו פסול בשכתב נמי עדים מאחריו הוא ומשום חששא שמא יפשטנו ונפקי מינה בגט חוב חורבא דר' ור' חנינ' אמרי יכול הוא לעשותו פשוט וכי נפקי מיני' חורבא בגט חוב אבל בגיטי נשים לא נפק' מיניה חורבא בכלום שאין האשה פושטת אותו לקלקל עלמה ובפרקו פירשתי הדבר בארוכה יפה וזהו דעת הרמב"ם הספרדי ז"ל.
וההיא דתניא בתוספת' דחולין (א,יג) כשר בפרוזבול פסול בגט והיינו מוקדמים ומאוחרים א"ל גט חוב קאמר במשנתנו.

דף יח.

אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה. לא מפני שהוא תנאי ב"ד אלא משום ההוא הנאה דקא מחתני אהדדי גמרי ומשעבדי נפשייהו כמו שפי' רש"י ז"ל. וי"א דוקא בשאין בה תוס' אבל יש בה תוספ' לא ואע"ג דקי"ל תנאי כתובה ככתובה דמי ה"מ למאי דתני התם ברישא אבל לא לשאר ולא מחוור דאפי' תוספ' נמי קני משעת כתיבה דאיכא למימר ביה נמי בהאי הנאה דקא מחתני אהדדי גמרי ומקנו כדאמרי' התם והשתא דנהוג למקנא מיניה לית לן בה דמשעת קנייה קנה ונראה מדברי ר"ה ז"ל שאין הלכה כשמואל וכך נמצא בתשובה שלו ואיני יודע למה שאפי' היה רב חולק בפי' עליו היתה הלכה

נקבע' כשמואל וכ"ש שלא חלק עליו בפירוש. והא דר"א בר צדוק גבי גט תניא ואמתני' קיימ' דקאמר לא שנו והיינו דקתני כשר וה"ה לכל השטרות וכדפי' רש"י ז"ל. ואולי הוא דוחה אותה מדקא מתמה עלה בגמ' לימא כשמואל ס"ל ודחו ליה לרב מינה ש"מ דלא לימא איניש הכי קאמרי ואין זה נכון ומספיק.

דף יח:

חיישינן שמא פייס ור"י אמר אם אית' דפייס קלא אית ליה למילתא. א"ל לר"ל דחייש קשיא ליה הא דתניא לעיל המשליש גט לאשתו וכו' ולא חיישינן שמא פייס איכ' למימר דשאני הכא דכיון דאכתביה ולא אחתמיה ש"מ אמלוכי ממליך בנפשיה וסבר דאי מפייסה תפייס, הילכך חוששין.

ואיכא (למימר) [למידק] לר"י מ"ש מהא דאמרי' בפ' כל הגט (דף כ"ט ע"ב) ההיא דשדר ליה גיטא לדביתהו ואמר לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין וכו' והוינן בה וליחוש שמא פייס וכו' אלמ' חיישי'. א"ל דכולי עלמ' לא חיישי' שמא פייס בשולח גט לאשתו סתם אבל באומר לשליח לא תיתביה ניהלה עד זמן פלוני א"נ בנותן גט לאשתו ואמר ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך ל' יום כיון דרמי תנאה בגיט' ועבר עליה א"נ א"ל לא תיתביה ניהל' מהשת' אמרי' שמא לא גמר בנפשיה למגרשה ודעתיה לפייסה וחוששין שמא פייס ולא אמרינן אם אית' דפייס קלא אית ליה שרגלים לדבר לחוש ואיכ' אינשי דמפייס' בצינעא. וקרוב לענין זה כתב רש"י ז"ל בפ' כל הגט. אבל היכא דאכתבי' ולא אחתמיה פליגי בה ר"י ור"ל מר סבר כיון דלא אחתמיה כמו דרמי תנאה דמי ומ"ס כיון דלא רמי ביה תנאה אמרינן לקולא שרגלים לדבר אם איתא דפייס קלא אית ליה.

והא דתניא לעיל במשליש לא תתנו לה אלא לאחר ג' חדשים ה"ז גט ואין חוששין א"ל באומר נאמנ' עלי שלא פייסתי' דלא אלימו ממתני' דאוקומה הכי בשלהי מי שאחזו. ולדברי רש"י ז"ל שפי' שהוא הולך לדרכו אתיא דפלוגת' היא אי חיישינן שמא פייס ובא אי אמרינן הא לא אתא ואית' התם בשלהי מי שאחזו ומאן דחייש מוקי לה באומר נאמנת עלי שלא באתי ופייסתי כדאמרן.

ופי' רש"י ז"ל שמא פייס ובעל ואיכא דקשה ליה הא דאמרינן התם אמתני' דקתני ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא פייס ומה מקום לחוש שמא בא עליה והרי יש עדים שלא נתייחד עמה וזו אינה קושיא שאי' פי' שהרי לא נתייחד עמה שהיו עדיה הולכים עמה ביום ובלילה אלא שלא ראינו שנכנסה עמו לסתר או לחורבה בפני עדים ומ"ה אקשינן וליחוש שמא יבא הבעל ויאמר פייסתי ובאתי עליה ומיהו לא

מחוור דהא קי"ל שאם נתגרשה בגט ישן תנשא לכתחילה ולא חיישינן שמא יבא ויאמר באתי עלי' ובטל הגט.

ור"ח ז"ל כתב שמא פייס ובטל הגט וא"ת והא קי"ל חוזר ומגרש בו בשלמא התם אינו חוזר ומגרש אבל כאן שהוא נותנו לה למאי ניחוש א"ל כי אמרי' חוזר ומגרש בו ה"מ כשנחתם משום דלא אתי דיבורא ומבטל מעשה אבל כל זמן שלא נחתם לאו מעשה הוא ואתי דבורא ומבטלי דבורא ומסתבר דאי אמר כל גט שאכתוב שכאן ועד יום פלוני ובטל הוא בטלין ואינו כשר עד שיבטל דבריו הילכך חיישינן שמא פייס ובטל הגט שיהא חתימת העדים שיחתמו בה בטלה שכן דרך המתפייסין לומר גט שכתבתי בטל הוא ולא יהא ראוי ליחתום וליגרש בו לעולם. ובשם ר"פ ז"ל כי איתמר חוזר ומגרש בו בשולח ביד שליח דנהי דבטליה בשליחותיה דשליח דגט עצמו לא בטל אבל בטל הגט עצמו בפי' בטי הוא וזהו דעתו של הרב ז"ל ובמקומו (ל"ב ע"ב) יתברר בע"ה.

מחתם לכתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר וא"ל פסול. זוהי גרסת רבי' אלפסי ז"ל, ורש"י ז"ל גורס אי חתום בתחילה קרוב או פסול ופי' אי חתים בשנים הראשונים קרובים או פסולים וקשה ליה לר"ת ז"ל והא קי"ל מלאהו בקרובים כשר ותניא בפ' גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ב) היו ד' וה' חתומים על השטר ונמצאו ב' הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר ותניא נמי בתוספת' דגיטין כה"ג גט שחתמו עליו ה' עדים ונמצאו ג' הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר וניחא ליה כי חתים רחוקים וכשר אף ע"ג דישבקו רווחא למאן דקשיש ואתו קרובים או פסולים ומלאהו כשר ולא חיישינן לשמא יאמרו קרוב כשר לעדות שהרי גט קרח משלימין עליו אפילו קרוב ולא ערב אלמא אין חוששין לקרוב אבל להחתים אותם קודם שיחתמו אחרים חוששין שמא הרואה יבא לומר שאלו החותמים תחלה הם העדים ומיהו במוציא לפנינו גט או שטר תולין להקל ואומרים הני כשרין חתמו תחלה ושבקו רווחא למאן דקשיש מנייהו ומלא זה הרווח בקרובים וי"ל דהכא אשמעתין דלעיל קיימי' ומשום דאמר כולכם דכיון דצריכי כולהו למחתם ומחתים להני ברישא מחזי כמאן דמשום להני עדים ולאידך משום חנאי אבל בעלמא לא חיישינן, וזהו הנכון.

אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא. פי' רש"י ז"ל ויכשירו קרוב בכל השטרות. ולא מחוור לי דא"כ לא היה לו למימר בקיום שטרות דעלמא ותו קשיא לי וליבעי מנייהו אי למיחזי אתי אי לאסהודי אתו כדעבדינן בעדות על פה כדאיתא במס' מכות (ו' ע"א).

ולא קשיא, דכיון דנראה בשעת חתימה בעדים גזרינן ואפילו משום שטרא קאמר אלא משום לישנא בעלמא נקט לומר דגזירה זו כוללת הכל.

ל"א נ"ל דהכא ליכא למיחש משום שאין עידי חתימה רואין בגט כלום אלא בעל הוא שאומר להם לחתום וכי חתמי אדעתי' דבעל חתמי אם רוצה הוא משום עדים ואי משום תנאי ואיהו מסתמא לכשרים מחתים משום עדים והשאר משום תנאי אבל בשאר שטרות בה' שבאו לחתום שטר עדות זה בפני זה וחתמו תחלה קרובים או פסולים השטר פסול דדמו דאמרי למיסהד אתינא וכן כתב ר"ה ז"ל בפ"ק דמס' מכות ובירושלמי שטר שחתמו בה' עדים ונמצאו ג' הראשונים פסולים או קרובים כשר ותתקיים העדות בשאר ר' אילא בשם ר' יסא אתיא כמאן דמר עדים חותמין בשטר זה שלא בפני זה ברם כמאן דמר אין חותמים זה שלא בפני זה אפי' חתם בסוף אלמ' כל שבאו להעיד פסול ומ"ה גזרינן הכא שמא יבואו לעשות כן בשאר שטרות ולאו משום שיכשירו קרוב בגיטי נשים ומיהו באחרונים ליכא למיחש דכיון דב' כשרים חתמי מאן דחתם בתר הכי מסתמא לאו לאסהודי אתא.

דף יט.

קנקנתום חרתא דאושכפי. פי' רש"י ז"ל שהוא הנקרא בלע"ז אדרמינ"ט וא"כ הוא אין מטילין אדרמינ"ט לתוך דיו של ס"ת כדאמרינן במס' סוטה וכי מטילין קנקנתום לתוך דיו והתורה אמרה ומחה כתב שהוא יכול למחות ולא נהגו סופרים כן.

אבל בפי' ר"ח ז"ל פי' קנקנתום אזיגי' והוא ויטריאולה מספרד הנקצב מן ההרים כן שמו בלשון יון ובלשון רומי בספר הרפואות שלהם קנקנתום וג' מינין הם וכולן מענין א' לשחרות הדיו ולפ"ז אמר ר"ת ז"ל דמותר לתת אדרמנטו לתוך דיו של ס"ת לא אסרו אלא ויטריאולה הוא קנקנתום ואיני יודע למה שהדיו שנתן לתוכו אדרמנט אינו נמחה כלל ומתקיים יותר מן הויטריאולה ובעי' ומחה אלא שכולן אסורין אלא שמא נהגו כמ"ד התם חוץ מפ' סוטה שבמקדש אבל בס"ת מטילין קנקנתום לתוך הדיו.

ובכל דבר שהוא מתקיים לאתויי הא דתני ר' חנינא כתבו במי טרי' ואפלא. אומר היה ר"ת ז"ל שדיו של עפצים פסול לכתוב בו ס"ת דס"ת עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו דתניא או שכתב שלא בדיו יגנזו וגבי ס"ת תניא כדמוכח בפ' הקומץ רבה והכא אמרינן דיו דיותא וכל דבר שמתקיים לאתויי אפצא אלמא אין זה דיו. ותו מדאמרינן במס' נדה אמימר פלי קורטא דדיותא ודיו של עפצים א"א שיהא קורטא.

וי"א שהדיו סתם הוא של עפצים לאחר שמשים בו שרף האילן שקורין צאאגא"ל בל' ערבי אבל כי אתרבי אפצא בכל דבר שמתקיים באפצ' לבדה בלא שרף שאינו דיו גמור וכן אני אומר שדיו של עפצים הוא דיו סתם לאחר תבשילו אבל מי אפצא בלא בישול

אלא כשנשורו העפצים במים הוא שנתרבו מכל דבר שמתקיים והוא מי מילין המבושל הרבה עושה קורטא ובירושלמי אמרי מטיל בדיו שאין בו אפצא אלמא סתם דיו יש בו אפצא והוא מעורב בדברים כמו שרף אילנות ושמן ודברים הצריכי' לו וכדאמרינן בפ' במה מדליקין כל השרפים יפה לדיו ושרף קטף יותר מכולם וכן אמרו שם כל העשנים יפים לדיו וכן הדבר בדיו של עפצים ור"ח ז"ל פי' דיו הוא העשוי מפחי' של גפנים.

דיו ע"ג דיו וסיקרא ע"ג סיקרא פטור. איכא דק"ל, והא אמרינן לקמן כתב הגט שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן וא"ת שלא אמר ר' יהודה אלא דמהני בלשמה אבל לא שיהא כתב לענין שבת והתנן בפ' הבונה (דק"ד ע"ב) כתב ע"ג כתב פטור ואמרינן עלה א"ר יהודה דלא כר' יהודה דאי כר' יהודה הא אמר כתב עליון כתב.

ומתרץ ה"ר שמואל ז"ל דהכא כשהכתב יבש ולא אהנו מעשיו אבל התם בדר' יהודה בשעדיין הוא לח והכותב על כתב לח כתב הוא ואינו נכון דגרסינן בפ' הניזקין גבי ההוא דאמר ס"ת שכתבתי אזכרות שבו לא כתבתים לשמן. ואקשינן וליעבר עליה קולמוס ולקדשינהו והתם יבש הוה ומיהו לאו קושיא היא כלל דהכא אליבא דרבנן אתיא שמעתין וכר"ת נמי סתמא כתב ע"ג כתב פטור.

ואי קשה לרב אחא בר יעקב דאמר לקמן ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא דבעי זה אלי ואנוהו הא דתנן התם כתב ע"ג כתב פטור מני איכא למימר מוקי לה בסיקרא ע"ג דיו וד"ה א"נ סבר איהו שאני לשמה משבת דגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן ולא אהנו מעשיו שכבר נכתב.

דף יט:

הא דקארו קמיה דר' אלעזר וחתים לא כעד מפי עד דמי שהרי הוא עצמו ראה אותו עדות ואינו מאמין אחרים בה אלא לומר שכך כתוב בשטר זה וזו אינה עדות אלא כל מאן דמהימן ליה ולא יהא לבו נוקפו עליו יכול לחתום על ידו דכיון דמילת' דעבידא לאיגלויי הוא ואית להו אימתא דידיה מהימני.

טעמא דאיכ' כתב הא ליכא כתב לא. פי' קס"ד דשמואל מגורשת לגמרי קאמר ולאו כל הימנו לאוסרה אע"פ שאבד הנייר. והא דקאמרינן חיישינן לו שלא תנשא אבל נשאת לא תצא והכ' משמע דטעמא דאיכ' כתב אבל ליכ' כתב אינה מגורשת כלל ואם נשאת תצא דאי ס"ד בהא נשאת לא תצא ליתני נמי הא שהיא יותר רבותא ומתרץ כי קאמר שמואל לא כשאבד הנייר אלא לומר שצריכין בדיקה אבל אי לא פליט או שאבד הנייר

אפילו נשאת תצא.
ויש נוסחא שכתב בה לא כל הימנו לאסרה עליו וא"כ אפילו בדאיכ' כתב אין מתירין אותה לינשא לכתחלה אלא שאין אוסרין אותה על בעלה ואתיא פרכא אדשמואל בהדיא. ומיהו לא דיק' דלא מתנה לה עליו סתם על הבעל שנשאת לו שהרי לא הוזכר כאן וה"ל נמי לפרושי לא תנשא ואם נשאת לא תצא כדתני בכל מקום ועוד דקתני מגורשת ומשמע לגמרי, ול"ג בנוסחי דוקני עליו ולא בהלכות ר"ה ז"ל.
וי"מ דמעיקרא קס"ד דשמואל לקולא אמר מגורשת ומצינו חיישי לקולא בתלמוד וה"ה דהוה ליה לתרוצי חיישינן לחומרא קאמר שמואל אלא פרושי מפרש לה לחששא היכי אית' ומיהו השת' לא ס"ד דהך ברייתא כדקרויה ועיילי' לבי ידיה דלההוא טעמ' לא אתיא פרכא ההיא מיהו מ"מ קשה דבריית' לא מקילא בגירושין כולי האי.
וכי פליט מאי הוי השת' הוא דפליט. פירש"י ז"ל וכשהיו בלועות לא הוי כתב שמואל נמי חיישינן קאמר כלומר שמא לא נבלעו יפה ונדמה להם נייר חלק בשלא דקדקו יפה זהו תורף פי' רש"י ז"ל ואע"פ כן אינו מחוור דשמואל לא אמר חיישינן אלא במי מילין כתבו אבל ודאי כתבו במי מילין משמע דגיטא הוי ואפשר דבגמ' מתרץ דברי שמואל כך נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטך חיישי' לגירושין אלו ופסולה מן הכהונה מ"ט לפי שאנו אומרים במי מלין כתבו וכיון שנכתב במי מלין הדין נותן שנחוש לו ותרוצי הוא דמתרצינן מילת' דשמואל וה"ה דאפילו אבד ולא נבדק אין חוששין אלא פרושי מפרש לה לחששא לומר דאי לא פליט לאו כלום היא. ור"ח ז"ל כתב ומתמהינן וכי פליט מנ"ל דגט הוא דכתיב ביה דילמא ענינא אחרינא הוה כתוב ביה והוא דפליט ומפרקינן שמואל חיישינן שמא גט הוא קאמר וקשה לי דאי פליט הוי ליה דומיא דבריית' דאיכ' כתב ומגורשת ועוד שאמרו בירושלמי א"ר חייא בר בון בני מדינתא ערימין סגיאין כד חד מנהון בעי משלחא מי תוריקון לחבריה הא כתב במי מלין דמקבל כתביה שפך דיו שאין בו עפצא והוא פולט מקום הכתב אלמ' יש לו בדיקה לראות מה כתוב בתוכו ולקרותו.
הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכין למקרייה. [פי'] ואם לא קראוהו אע"פ שאמר לה בפניהם הרי זה גיטיך יכול לומר שטר פסים היה א"נ תנאה הוה ביה והאי אחריני הוא אבל בעידי חתימה אין צריכין לקרותו וכל זמן שיצא מתחת ידה מגורשת לגמרי ואין חוששין לה.
והא דתנן (פ' ע"א) טעה סופר ונתן גט לאיש ושובר לאשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה כדאיתא בהאשה רבה ההיא בעידי חתימה ואיבעי ליה למקרייה.
והא דאקשינן עליה דרבינא מהא דתניא הרי זה גיטיך ונטלתו וזורקתו לים או לאור וכו'

משום דההוא ודאי לאו משום עידי חתימה היא מגורשת דודאי לא כל הימינה להתיר את עצמה הואיל ואין גט יוצא מתחת ידה אלא משום עידי מסירה ההוא דהא קאמר לה הרי זה גיטיך בפני עדים וקס"ד שאע"פ שלא קראוהו מגורשת משום דאמר לה בפניהם הרי זה גיטיך וקס"ד דאי איתי' דשטר פסים הוא לעדים הוה מודע להו דבשלמא לה אמרינן דלצערא קא מכוין אבל לעדים אמאי וכדאמרינן בפ' הניזקין ואם איתי' דבטליה לעדים הוה אמר ומ"ה מגורשת ולא כל הימינו לאסרה א"נ כיון שבידו לגרשה נאמן לומר גט הוא זה שאני נותן לה אבל לרבינא קשה ומדלא מתרצינן לכתחלה צריכין למקרייה אבל דיעבד אע"פ שלא קראוהו מגורשת ש"מ דיעבד קאמר ואוקימנ' דלבתר דקרייה עיילי לבי ידיה ואפקה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל פיר' דדיעבד לא חיישינן ומיהו לכתחלה כיון דעייליה כלל לבי ידי' צריכין למקרייהו דחיישינן.

ולהאי טעמא אע"ג דלא חזו כתב לבתר הכי כשר. והאי דקתני ברייתי' שטר פסים דאיכ' כתב משום דמאן דמעייל גיטא בידיה ומחליף כתב בכתב מחליף ולאו בנייר חלק דחזו ליה עידי מסירה ומיהו משכחת לה דכשר ואע"ג דלא קריוה כלל כגון דמס' לה באנפייהו והרי היא מוציאתו לפנינו עכשיו ועדים מעידים אותו שזה הוא משום דאית להו טביעות עינא דהאי הוא והוא כתב שאינו יכול להזדייף ולא להוסיף כי שיטות דטביעות עינא עדיף דהא קטלי בה כדאמרינן במס' חולין פר' כל הבשר ושרינן ביה נמי אשת איש כשמעידין מת בעלה.

ההוא גברא זרק גיטא לדביתהו. פי' עייליה לבי ידיה הוה ומשום דאשכח מזוזתא על כרחין מזוזתא הוא דביני דני מזוזתא לא שכיח ואין חוששין לה אפילו לכהונה ואף ע"ג דלא שכיח נמי במחליף בעיוניה לבי ידי' ואפקיה הא ודאי במזוזתא הוא דמזוזתא הות דמזוזתא ביני דני ליכא וא"נ לא קריוה כלל הוה ואי לא אשתכח מזוזתא מגורש' ואינה מגורשת והשת' דאשכח מזוזת' אין חוששין לה וכי אשתכח תרי אמרי' אימר עכברי שקלוה לגיט' ומגורש' ואינה מגורש' משום דאמר הרי זה גיטיך וכן פי' הר"ם הספרדי ז"ל ופי' רש"י ז"ל דכי אמרינן מדהא הוי הא נמי הוי דוקא דחזינן דלא זרק אלא חדא.

דף כ.

הא בעי שמו ושמה שם עירו ושם עירה. פי' נ"ל משום דכתיב ספר כריתות והיינו ספירת ספרים של כריתות וא"א לספר כריתות שבינו ולבינה אלא א"כ כתב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה לאו דוקא דדעבד אע"פ שאין שם מקום מגורשת וי"ל גט פסול הוא מדרבנן מ"מ מגורשת ואינה מגורשת הויא, ורב יוסף לא חשש לה כלל.

ובתוספו' מוקי לה כר' מאיר דאמר עידי חתימה כרתי וא"א אלא א"כ מוכיח מתוכו מי מגרש ומי מתגרשת, ואינו נכון.

וי"א שמו ושמה ועירו ועירה מדרבנן צריכי ואע"פ כן אם לא כתב אין חוששין לריח הגט כלל דכל דמגרש אדעתא דרבנן קא מגרש ושויוה רבנן לגיטא חספא בעלמ' ולאו דוקא ועוד דא"כ היכי אמרינן מאי קמ"ל טובא קמ"ל.

ויש לפרש דה"ק: כיון דבעינן שמו ושמה ועירו ועירה ואם לאו אינה מגורשת לגמרי אין חוששין שמא הקדים דינר לסופר שאין מעשיו מועילין ולאו דוקא משום דבלאו הכי ליכא למיחש אלא משום דאמר הרי זה גיטיך אמרי' שמא לקלקלה בב"ד ולצעורה קא מתכוין.

דילמא אקנויי אקנו לי' רבנן. פי' אע"ג דבדרך דילמ' איתמר עיקר הוא והכי מפורש בפ' גט פשוט ואפשר דמשום בבירור רב חסדא א"ל כן.

ושמעינן מינה שהדיו והקסת והקולמוס והנייר הכל משל סופר ובכך הכל כשר ואין לו בית מיחוש שהכל הוא מוכר לבעל באותו פשוט שנותנת היא לסופר בגט בין קלף בין דיו וטרחו ועמלו אקנו רבנן לבטל ולא כדברי הנקדנין שמקנין הכל לבעל ממש אלא רבנן אקנינהו ניהליה ואע"ג דלא משיך כלום כשר דאי ס"ד צריך לאקנויי ליה ממש מעיקרא כיון דאמר בעל לסופר כתוב ושויה שלוחו וקנה קלף ודיו במשיכה ממש מאי היא דאקשי' הכא איהי כתבה ליה אפילו פרעו זוזא דספרא גיטא גופי' ודאי דבעל הוא ולא דסופר ולא דאשה ושלוחו דבעל כתביה בשלו אלא ש"מ דלא מקנו ליה כלום דמאי וכתב על ידו או על יד שלוחו ולאפוקי היא או שלוחה דכשם שאין אשה מתקדשת בשלה אלא בשל בעל או שלוחו כך אינה מתגרשת אלא בכך הילכך מכיון דאקנו ליה רבנן פשיטא דספרא דידה לבעל ואין זה וכתב איהי כשר הוא דנעשה שכיר ושלוחו של בעל בפשוט זה.

ומיהו אם היה הכל של אשה אע"פ ששנינו אשה עצמה כותבת את גיטה דילמא צריכא לאקנויי ממש את הגט עצמו לבעל דלא תקון ליה רבנן אלא פשיטי דספרא דלא ליקנייה היא לגט מן הסופר אבל דידה לא תקון לבעל והיינו דדייקינן עלה לקמן בשמעתין אי ידעא איתתא לאקנויי או לא וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שהיא צריכה ממש ליתנו לבעל או לשלוחו כדי לקנותו ומיהו כותבת בשלה ומקנה ולא צריכא לאקנויי מעיקר' דבכתיבה שליח הבעל שהרי אמר לה כתובו וכתב קרינא ביה ולגבי ונתן בעינן שלו והילכ' מקנה לו הגט כתוב וחתום והוא מגרשה בו, כך פי' רש"י ז"ל.

דילמא נתינת הגט הוא. פירוש שאין ענין זה כתוב בדיני ממונות כדי שתהא משמעותו של ונתן נתינת ממון אלא נתינת הגט הוא ולמילתיה אתיא ולא דמיא לנתינה דכתיבא גבי תרומה ונתן לכהן דאמרינן האוכל תרומה בשוגג פחות משוה פרוטה פטור מ"ט נתינה כתיבא ביה שכל נתינה שבדין ממון נתינה של פרוטה או יותר הוא.

דף כ:

תיפוק ליה דספרא' אמר רחמנא ולא ב' או ג' ספרים. הקשה רבי' תם ז"ל, והא אמרינן לקמן כתבו בשני דפין כשר ובמס' סוטה אמרינן כתבו בב' דפין פסול דספר אמר רחמנא ולא ב' וג' ומתרץ התם בב' עמודים בחתיכה אחת והם נקראין דפין והתם דסוטה בב' חתיכות והא דאמרי' במנחות גבי מזוזה בשני דפין כשרה ההיא נמי בחתיכה אחת שאלו בב' חתיכות ודאי פסולה שהרי נקרא ספר בג"ש וספר אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים כך מצאתי בתוספ'.

לא צריכא דמעורה. איכא דאמרי שאם היו אותיות הגט נוגעות זו בזו פסול ככתיבת הספרים כדאמרינן במנחות (כ"ט ע"א) כל אות שאינו מוקף גויל אינו אות.

ואיכ' דאמרי דכשר אף כשאינו מוקף גויל ומפרש זה שאמרו כאן דמעורה כגון שמעורות אותיות של שיטה שלמטה נכנסת מעט בין תיבה לתיבה שלמעלה או שנכנס ראש של למד שלמטה באוירה של דל"ת והר' ושאר הדומות להן. ולפי דעתי שזה יותר קרוב ליפסל.

ומסתברא כיון שהותר ליכתב בכל לשון בין בגופן שלנו בין בגופן שלהם ועל עלה של זית ועל יד של עבד לא בעינן מוקף גויל אלא כל אות שקורא אותו לא חכים ולא טפש כשרה בגט בין נוגעות בין אינן נוגעות. ובירושלמי וכתב ולא מטיף ר' יוחנן בר שלום ורבי מתניא חד אמר בשלא עירב את הנקודות ואחרינא אמר אפילו עירב את הנקודות ,ואלו בס"ת דבר ברור הוא שאפילו עירב את הנקודות אין זה כתב.

מתניתין לרבא ל"ק בכתובת קעקע. קשיא עלה של זית מאי איכא למימר הרי יכול להזדייף ואיכ' לאוקומה ברושם בסכין על העלה ודבר של קיימא הוא והכי תנין כתב על עלה של זית ועל עלה של דלעת ועל עלה של חרוב על כל דבר שאינו של קיימא פסול וכו' זה הכלל עד שיכתוב בדבר שהוא של קיימא על דבר שהוא של קיימא.

ת"ש דאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה. איכא למידק, ורמי בר חמא לא שמיע ליה מתני' דתנן חזקת הבתים והעבדים ג' שנים מיום ליום והיינו כדרשב"ל כדאיתא התם בגמ' אי נמי לדידיה לא פשיטא ליה גמרא תפשוט ליה ממתני'. וא"ל אי ממתני' הוה

אמינא היינו טעמא משום שיש לו דעת ושמא יקניטנו רבו וילך לו לבית של אחר ויאמר של זה אני ונמצא הקונה עבד כקונה אדון לעצמו והכא ליכא למימר הכי שהרי גט כתב על ידו וחתום והבעל כתבו א"נ בעבד קטן שאין לו דעת אלא דרהיט ואזיל ואתי ולהכי פשטוה מדר"ל ור"ל נמי הא גופא, קמ"ל.

הא דדייק אביי על כותב כתב ידו ואחרים חותמין **והא בעינן ספר מקנה וליכא**. קשה לן וכי בשטר הוא קונה והא מכי יהיב זוזי משתעבד ושטרא למיהוי ליה קלא עבדין ליה ואפילו עביד בערכאו' מכשירין ליה בין בשטרי מכר בין בשטרי הלואה כדפרישי' דאי לאו דיהיב זוזי קמייהו לא מרעי נפשייהו אלמא שטר לא עביד קנין. וי"ל זמנין דכתב ליה מטלטלין אגב מקרקעי דבעי שטר למיכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי א"נ דמשעבד ליה אותיות דידיה בכתיבה ומסירה ושטרא דלא הוי דמקנה לא הוי שטרא א"נ דכתיב ליה שדי קנויה לך דבעי שטר מקנה ממש ואע"ג דמלוה לכל בני הכפר קתני פעמים שעושים שדות שלהם מכר ואין המעות קונות כמו במלוה שאינה קונה מתורת כסף וקונה בשטר א"נ דאמר ליה בשטר זה קני דלא קני בכסף ושטר שלו אינו נעשה קנין וגווני טובא איכ' דבעי שטר במכר ולא מקנה בכספא.

והא דדייק הכי משום דודאי אם לא היו כל השטרות כשרות מידו כמו מיד אחרים לא היה הוא כותבן וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכתב שהמקנה צריך לכתוב השטר שדי מכורה לך דהא מקרא נפקא פ"ק דקידושין (כ"ו ע"א).

דף כא.

חצר מהלכת לא קנה. הקשו בתוספ', הא חצר מידה איתרבי וידה מהלכ' היא ומתרצי ידה מינח ניחא וגופא הוא דקא ממטי לה כדאמרינן גבי קלתה בפ"ק דמציע' ולאו מילתא היא דאע"ג דגופא ניחא ידה לא ניחא וכמהלכת דמיא מה שאין כן בספינה וקלתה דניחי לגמרי ואפילו הניח לה ע"ג גופה או ע"ג רגלה ומהלכת מגורשת אלא כיון שאינה מתרחקת ממנה כשאינה מהלכת אבל חצר מהלכת כיון שאפשר לה להתרחק ולא תהא משתמרת לדעתה לא קניא ליה.

לבתו קטנה. לאו דוקא, אפילו לנערה נמי אב מקבל גיטא בעל כרחה דאיתקיש יציאה והוי' אלא מאי קטנה לאפוקי בוגרת והא דחשיב שליחות דאב בעל כרחה משום דהיא עצמה יש לה יד בגיטין כדתנן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה אבל לענין קדושין אביה במקומה וכל שנעשה לדעת אביה לא מיקרי בע"כ כדמוכח בפ"ק דקדושין דאמרינן התם דכסף באישות בע"כ לא אשכחן, כך מפורש בתוספתא.

דף כא:

יצא זה שמחוסר קציצה ונתינה. יש מחלוקות, [יש] שאומרים הוא הדין לנייר ולכל תלוש שאם חתך ממנו אחר שכתב הגט פסול וכן כתב בעל הלכות ז"ל בלשון הזה ומאי דכתיב גיטה ליפסוק מגילתא שיעור מגילתא והדר ליכתביה דאי כתיב ליה מקמי דליפסוק מגלתא ופיישא מגלתא ופסק לה בתר דכתב גיטא מפסיל גיטא דכתיב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר קציצה ונתינה וכן נמי כתוב בפסוקות. ואף ר"ח ז"ל כתב כאן ש"מ אפילו אם מחוסר בו קציצה אחר הכתיבה פסול וכ"ש זולתו והטעם לראיה זו לפי שקרן הפרה תלוש הוא ואע"פ כן כשקצצו פסול.

וי"א שלא אמרו כן אלא במחובר אבל תלוש אינו מחוסר קציצה אע"פ שקצץ כשר. ותולש מבעלי חיים עוקר דבר מגדולו וכמחובר דמי כדאמרינן בפ' כלל גדול (שבת דף ע"ד ע"ב) התולש כנף מן העוף והקוטמו והמורטו חייב ג' חטאות ומפרש התם בגמרא תולש משום גוזז אבל בדבר תלוש לא וזו אינה טענה שאם משום גוזז בלבד הוא חייב אף לאחר מיתה הוא חייב ואע"פ שהיא כתלוש ולא משום עיקר מן המחובר כמו שפירשתי שם בפר' כלל גדול בראיות גמורות.

אלא שי"ל דכל עוקר דבר מגדולו כעוקר מן המחובר הוא ומחוסר קציצה איקרי אע"פ שחיובו בבעלי חיים לענין שבת משום גוזז דדמי ליה. וכן נמי אמרינן גבי בכור במסכת בכורות התולש שער מן העור כעוקר דבר מגדולו הוא וראי' לדבר מהא דאמרינן לקמן בסמוך עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר פסול גזירה שמא יקטום אלמא בעציץ שאינו נקוב לא גזרינן שאפילו קטם כשר.

ובעלי הדין דוחין לעולם אפילו בשאינו נקוב גזר רבא והאי דנקט נקוב להודיעך כחו דאביי ועוד לאשמועינן שעל החרס כשר ואין זה נכון שאם אפילו בתלוש נקרא מחוסר קציצה כמו שהם אומרים אין כח לאביי בנקוב יותר משאינו נקוב ועוד לדבריהם על החרס נמי ליגזר דילמא גייז למקום הגט ופסיל והם משיבים דלא גזרינן אלא בעלה משום דשכיחא ביה קציצה אבל בחרס לא גזרינן כי היכי דלא גזרינן בקרן הפרה.

ומ"מ קשה למה לי נקוב ואפשר שאפילו בעלה לא גזר רבא בעציץ שאינו נקוב משום דתלוש גמור הוא ואם אתה גוזר בתלוש שמא יקוץ אין לדבר סוף שאפילו בנייר עצמו יש לחוש שמא יגוז ממנו כתקון סופרים אבל במחובר לא חלקו חכמים אע"פ שאפשר לו שלא לתלוש כגון זה כיון שאפשר לבא לידי תלישה פסול והאי דלא אמרי' נמי על עלה של עציץ שאינו נקוב כשר דשקיל ליה לכולי' ויהיבניה ניהלה משום דחרס ועלה אתי לאשמועינן. והכי משמע לי מדאמרינן כתבו על החרס של עציץ נקוב כשר דשקיל

ליה ויהביה ניהלה למה ליה למשקל ליה חרס כוליה לגזייה למקום הגט. ועוד למה להו לפרושי בגמ' היכי עביד הא אי שקיל ליה כשר ואי נמי גייז ליה כשר אלא ש"מ דאי גייז ליה מחרס למקום הגט פסול הוא ואע"ג שהחר' תלוש הוא כדמפרש ואזיל. ומ"ה הוצרכו בגמרא לפרש דשקיל ליה ויהיב לה ניהל' כמו שפי' אביי בעלה.

ומצאתי בתוספות שזה דעת ר"ת ז"ל , והם מדמים הדברים לאותה שאמרו בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ו ע"ב) עץ שומע אני בין בתלוש בין במחובר וכו' מי שאינו מחוסר חפירה וקבורה ורבנן חפירה לאו כלום היא ע"כ לא פליגי אלא בחפירה שאע"פ שהקורה משוקע' בארץ כתלושה ממנה היא הא במחוסר קציצה בגוף הדבר חסרון הוי אף לדברי חכמים. וכן נמי אמרו בפ' כסוי הדם (דף כ"ט) בעפר עיר הנדחת יצא זה שמחוסר תלישה קציצה שריפה אע"פ שאינו עוקר דבר מגדולו אלא ממקום חבורו.

ומ"מ אני תמה בה ואפילו לעיקר הגמר' קשיא לי שלא מצאתי בתלמוד יצא זה שמחוסר אלא כשא"א לעשות ממנו אותו מעשה בחסרין הדבר כמו זה שהזכרתי מסנהדרין שא"א לקבור עץ בלא קציצה וכן מחובר גמור א"א להתקיים בו נתינה אלא בקציצה אבל תלוש גמור מאי מחוסר איכא ובשלמא התם איכ' למימר דגזירה משום מחובר גמור הוא וטעמא דמחובר גמור מפרשי' בגמ' עלה אבל תלוש גמור איני יודע בו לשון חסרון כלל.

אבל ראיתי בירושלמי (ב,ג) דמפיק מחובר מספר מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל שהוא בתלוש. ובריית' היא בספרי, ובתוספתא (ב,ו) ותני לה בן בתירא ומיהו בגמ' דילן לא דרשי הכי ספר כל ומשמע דלמאן דדריש לא נפק' ליה ממחוסר קציצ' כשנתן לה אילן וקרק' דדמי למניח גט בחצירו וכתב לה מתנה עליו ואפ"ה פסול ומחוסר קציצ' פסול אחר הוא אתלוש נמי כתב ומאי דקשה לאו מחוסר מיקרי י"ל כיון שאין בדעתו ליתן לה פרה מחוסר מיקרי דהאיך נתינה אחריתי היא ונתינה דקרן לא אפשר אלא בקציצה וכן נתינה דעלה ומקצת חרס מחוסר קציצה היא כיון שאינו נותן לה הכל.

ולפי זה הטעם נראים לי דבריו של ר' האיי ז"ל שאמר אם מקודם כתיבה הוה דעתיה למיגז לית לן בה אלי דבריו והם נכונים לדברינו דמחוסר מעשה בנתינה זו קאמר רחמנא ובדעתו של אדם הוא חסרון זה דהא בתלוש הוא ומיהו גבי פרה וכל דבר ששיומו חשוב אצל הכל ושמו עליו בפני עצמו אפילו נתן דעתו שלא לשייר פסול דמתני' דפרה סתמא תנן ויש לסמוך זה ממה שאמרו גזייה לזמן ויהבה ניהלה מאי וכו'.

אלא שמצאתי לרבותי' בעלי תוספות ז"ל סברא שאמר שבזמן שאדם חותך הגט מדבר גדול ושלם ממנו כגון קרן מן הפרה ועלה מן העציץ הוי פסול דמיקרי מחוסר קציצה

אבל בזמן שאדם חותך זמן מן הגט מועט מן המרובה שהגט שמו עליו, וחשוב משטה של זמן לא מיקרי הגט מחוסר קציצ', וזו סברא נכונה למי שאמרה ז"ל.

ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות. איכ' דק"ל והרי אם מכר אביה אותו בית מותר לה לכנס שם שכך אמרו בנדרים קונם לביתך איני נכנס ומכרו לאחר מותר. ואם אמר לה נמי לכל בית שיהיה לאביך אם מת אביה מותר לה ליכנס שם ואמאי אינו כריתות ה"ל כל ימי חיי פלוני שזה כריתות ואי למ"ד דאמר לבית זה שהוא של אביך או שאמר לה בפי' לא תכנסי לבית שבמקום פלוני שהוא היום של אביך אלא דלא חש לפרושה הכא.

ר' יהודה בן בתירא אמר אין כותבין על הנייר המחוק. פי' רש"י ז"ל שהוא ועדיו על המחוק ויכול להזדייף שאם ימחוק פעם אחרת אינו ניכר שעדים גם על המחק הם חתומים.

ואינו נכון, שהרי שטר הבא על המחק הוא ועדיו כשר הוא שאם תאמר חוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם א' לנמחק ב' פעמים אלא מתני' בהוא על המחק ועדיו על הנייר שהוא פסול ואין לו תקנה כדמפורש בגט פשוט ומוזכר כאן בירושלמי אלא הוא על הנייר ועדיו על המחק נמי משכחת לה דכשר כגון דכתב סהדי בין סהדא לסהדא אנחנא סהדי חתימנא אמחקא ושטר' אנייר ובשאר גווני פסול ומיהו מתני' לא מתוקמא בהכי דקתני אין כותבין על הנייר המחוק משמע שעל הגט עצמו אמרו ולא על חתימת העדים בלבד. ואפשר לקיים דברי רש"י ז"ל ולפרש אין כותבין על הנייר המחוק אא"כ נמחק בפנינו משום דילמא שדי דיותא אמקום עדים מעיקרא ומחיק ליה דכי הדר מחיק ליה זימנא אחריתי ה"ל כוליה נמחק ב' פעמים כדאיתא בגט פשוט ולאו מילתא היא שכאן אין לחוש שאין הבעל מטיל דיותא אמקום עדים מעיקרא כדי שתוכל אשתו לזייף גט.

כתבו על החרס של עציץ נקוב. כבר (פירשתי ורש"י) [כתבתי שרש"י] ז"ל פי' במ"ש בפ' הראשון בעפר הבא בספינה שהוא בספינה של חרס ואינה צריכה לנקוב ועציץ נקו' שאמרו שהוא של עץ וזו השמועה קשיא עליו.

וי"א אע"ג דלענין מעשרות והבאת בכורים לא בעינן נקוב בשל חרס כדאמרי' במנחות מיהו אינו מחובר אלא בעציץ נקוב שאני התם דכל שהוא יונק ומפריח מריח האדמה חייב במעשרות וראוי לקרא עליו מן האדמה שהרי יש לו אדמה בעציץ ואדמה מלמטה ואין מין במינו חוצץ אבל אינו מחובר עד שיהא נקוב והא דאמרינן לענין מעשרות נקבו בארץ וגופו בחוצה לארץ וכו' דמ"מ היכן דאינקוב בתר נקב אזלינן דמהתם הוא יונק עיקר יניקתו, ואין לפי' הזה עיקר.

והרב אב"ד ז"ל כתב דבספינה שאינה עשויה לטלטל לא בעינן נקובה אבל בעציץ נקוב לפי שהוא עשוי לטלטל וקשה לי ספינה נמי עשוי לברוח יותר מהעציץ וליכא למימר משום דמיא כארע' סמיכא דמי דהא ר' זירא לית ליה האי סברא דאמר עציץ נקוב באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן ולא שאינו נקוב.

וי"א דאפילו בשל חרס בעינן נקוב ואפילו אינו מטלטל כלל מההיא דגרסינן בתוספתא מסכ' שביעית הטומן לוף בשביעית כיצד יעשה יניחנו בעציץ של חרס כדי שלא יצמח וכו' כדכתיבנ' בפ"ק ועוד שסתם כל עציץ של חרס הוא מדגרסי' בפ' ח' שרצים (שבת דף ק"ח) האי מאן דתלש פטרא מאונא דחצבא מחיי' משום עוקר דבר מגדולו מתיב ר' אושעיא התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור אלמא בחרסנמי בעינן נקוב וראיה נמי מדאמרינן בשלהי המצניע ח' מדות בכלי חרס נקב במוציא משקין וכו' ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים פי' דלאו כמחוברים הם שאין נקב זה ראוי לינק לחלוחית שבקרקע נקב במוציא שרש קטן טהור מלהכשיר בו את הזרעים דכמחוברין הוו וכן פי' שם רש"י ז"ל. וזו תשובה לדבריו.

ור"ת ז"ל אומר דבחרס סגי בנקוב אבל של עץ אפילו נקוב לא. והא דאמרינן במנחות (פ"ד ע"ב) עציץ אעציץ ל"ק כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב בעציץ של חרס והא דאמר ספינה אספינה ל"ק כאן בספינה של עץ כאן בספינה של חרס ובנקובה והך אחריתי בשל עץ ואע"פ שהוא נקוב אינו קורא. וא"ת א"כלמה אמרו בלוף טומנו בכלי חרס י"ל דכלי עץ ברוב ימים מרקיב לגמרי והלוף מוציא שרשיו בקרקע, ואינו נכון ומחוור.

וכבר פירשתי העיקר, בעציץ של חרס בעינן נקוב, אבל בשל עץ אע"פ שאינו נקוב נמי מחובר הוא ומביא וקורא והיינו דאמרינן כאן בספינה של עץ כאן בספינה של חרס דספינה של עץ אע"פ שאינה נקובה מביא וקורא ושל חרס אינו קורא לפי שאינה נקובה שסתם ספינה בכל מקום אינה נקובה והיינו דאמרינן על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון כלומר ברייתא קמייתא דקתני מביא וקורא בעציץ נקוב ובספינה של עץ ואלו לפי' רש"י ור"ת ז"ל אי אתה אומר כן, כך מפורש זה בתוספות.

ומצאתי במס' ערלה בירושלמי פ' ראשון (ה"ב) ר' חזקיה חקולה בשם ר' חזקיה הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה ר' יוסי אומר כשהשרשין מפעפעין אותו ר' יונא מפיק לישנא כלי חרס עומ' בפני שרשים פי' בתמיה ר' ירמיה בעי לטע בו דלתות מאחר שהוא כנקו' אצל האילן נקוב הוא אצל זרעים ומשמע דגמ' דידן לזרעים פשיטא להו דלאו כנקוב הוא.

דף כב.

התם כדקתני טעמא וכו'. קשה לי, אדרבא מסייע ליה דקתני סיפא אמר ר"מ וכי מאחר שזה וזה יכולין לעכב מהיכן ירק זה חי ש"מ דמשל עליון הוא חי ולאו קושיא דאה"נ דההיא מתני' מסייע ליה ומיהו מ"מ אקשי' מדר' ורשב"ג דקס"ד דאיכא תנאי בעלמ' דפליגי בה ואנן אמרן לכ"ע לא פליגי.

ומיהו (אין למימר) [איכא למידק] אשמעתין דהתם בשלהי מציעא אמר רבא בעיקרו כ"ע לא פליגי כי פליגי בנופו מ"ס שדי נופו בתר עיקרו ומ"ס לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ותנן נמי בערלה כה"ג אילן היוצא מן הגזע ומן השרשים ר"מ פוטר מן הערלה ור"י מחייב מן השרשים אלמא לא שדי ר' מאיר נופו בתר עיקרו ואיכא למימר לעו' עיקר יניקה מעיקרו היא וגם מעשר משום יניקה והתם אפילו גבי ערלה טעמא אחרינא משום דכיון שהוא יוצא במקום שאינו חייב בערלה שהוא עיקר השורש של אילן ישן פטור הוא דלאו נטיעה דחיוב הוא אע"פ שיונק ממקום אחר ושם אפרש בארוכה בס"ד.

דף כב:

לא הכשיר ר' אלעזר אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא. פי' אפילו בא לתבוע לאלתר ועדים מעידין שלא זייף ולא הוסיף כלום לא דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים ואם אינו כן כמזויף מתוכו הוא ופסול.

ואיכא למידק מהא דתניא (קדושין כ"ו ע"א) כתב לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך או נתונה לך הרי היא מכורה ונתונה וחרס יכול להזדייף הוה ולא קנה. ויש מפרשים תפתר בשחקק לו על החרס.

ורבינו תם ז"ל מפרש ההיא דומיא דגיטין הוא שאינה עומדת אלא לקנות באותו שטר כחזקת נעל וגדר ופרץ כל שהוא שלא יהא הלה יכול לחזור בו ומשום הכי קני לאלתר בעידי מסירה כר' אלעזר אבל לר' מאיר לא קני דבעינן עידי חתימה בכל השטרות בין בגיטין בין בקידושי שטר כדפירש בפ"ב דקדושין וה"ה לשטר קנין וה"נ אמרינן במס' סנהדרין בההיא מתניתא דחתימי עליה תרי גיסי זיל אקנייה ניהליה בעידי מסירה כר"א וה"נ מוכר במסכ' כתובות פרק מי שהיה נשוי (כתובות צ"ד ע"ב).

אלא הא קשיא היכי אמא ר' אלעזר לא אמר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לה והא ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים והא ודאי בשאר שטרות הוא דאלו בגט לא גבי ביה ואפילו הוציאה גט ואין עמה כתובה שגובה כתובה לא בגט גביא שהרי מזמן כתיבה היא גובה ואפילו בעידי

גירושין והכי אמרינן עלה בפ' המגרש (דף פ"ו ע"ב) יסבר רב בשאר שטרות לא. והא קתני גובה מנכסים משועבדים.
וא"ל כי אמר ר"א בשטר שיכול להזדייף אמר כן מפני שהעדים טועין ושוכחין התנאי שבו אבל כשאינו יכול להזדייף אפילו מכאן ועד עשרה שנים מכירים הם שזהו השטר שנמסר בפניהם וכיון שאינו יכול להזדייף אין לחוש בו.
ואיכא למימר מתני' בדאיכא עידי חתימה. ומשום הכי פסל ר"א מכאן ועד עשרה ימים דילמא סמכי אעידי חתימה ולא רמי אנפשייהו ולא דכרי ומיהו לאלתר כשר דאינהו ידעי ולא גזרינן לאלתר אטו עשרה ימים שהרי לאלתר הוא עשוי להיתרה כבר ובשאר שטרות אפילו לאלתר פסולים מפני שאינן ראויים לעמוד ימים רבים מפני שעידי מסירה סומכין על חתימתו ואינן זוכרין. אבל ליכא עידי חתימה כיון שהן יודעין שהן צריכים לו לעולם רמו אנפשייהו והיינו מתני' וגובה מנכסים משועבדים וקרו' לזה פי' רש"י ז"ל כאן. וכי תימא מנ"ל לר"א לאוקמה מתני' בדאיכא עידי חתימה איכא למימר א"כ לת"ק מאי איריא על הנייר מחוק אפילו אינו מחוק פסול ולא דייק דהא בשטרא פרסאה אקשינן בפ"ק והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף והכא לא סמכינן אעידי חתימה דהא כותים הם והדיוטות ולא סמכי אינשי אכותים ודילמא סברי דכשר בערכאות.
דכתיב ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים. פי' הראוי לעמוד ימים רבים נקרא ספר מקנה שגובין בו ולא שאינו ראוי. ולמאי הלכתא ודאי למעוטי האי והכי קא"ל רחמנא בחוב בספר שאינו יכול להזדייף והעד בעידי מסירה למען יהיו ראויים לעמוד ימים רבים.
ור"י התם עצה טובה קמ"ל. פיר' לאו למימרא דלר"י אינו ראוי לעמוד ימים רבים דהא ר"י גופיה אמר אם איתא דהוה ביה תנאה מדכר דכירי אלא משום דקשה ליה קרא דכתיב וכתוב בספר למען יעמדו ומפרק התם עצה טובה קא משמע לן שיחתום שם עדים ממש כדי שלא יהא צריך לאחר ימים רבים לחזר אחר עידי מסירה שמא ימותו בגולה ובעידי חתימה וודאי כתב שאינו יכול להזדייף בעינן.

דף כג.

והוא שהיה גדול עומד על גביו. פי' ואפילו תורף הוא כותב, דקסבר ר' הונא כשאחרי' עומדים על גביהם יש להם כוונה ועוד שמעשיהם מוכיחים עליהם שהם כותבים שם האיש ושם האשה ואע"ג דלא משמע הכי בגמרא יבמות רב הונא ס"ל הכי. ואפשר שהיה מחלק בין כתיבה זו לחליצה וכבר כתבתי זה בשחיטת חולין (ל"א ע"א).

ומיהו קשיא, היאך הם יכולין לכתוב הא לאו בני שליחות נינהו. וכן גבי נכרי דאמרינן אדעתא דנפשיה קא עביד תיפוק לי' משום דלאו בר שליחות הוא ומנ"ל דבעינן שליחות דאמרינן בריש פ' כל הגט ואי כתב רחמנא וכתב ה"א למעוטי האי דלאו איהו קא כתב ליה אלמא איהו צריך למכתביה או שלוחו שהוא כמותו ואמרינן נמי לקמן בפרק האומר (דף ס"ג ע"ב) ההיא דהוה קרו לה נפאתה וכו' אמר ר' יצחק עשו עדים שליחתן וצריך לחזור ולומר כתבו ואמרינן נמי מילי נינהו ומילי לא ממסרן לשליח גבי כתיבת הגט. ואיכא למימר לאו דוקא משום שליחות אלא משום שאינו לשמה עד שיאמר להם כתובו שאני רוצה לגרשם אבל אם כתבו סופר ולא משקר אבל הכא דילמא גט חוב תקון מתחילה

{מהשמטות - ואיכא למימר כולהו לאו דוקא משום שליחות, אלא משום שאינו לשמה עד שיאמר הוא להם כתובו שאני רוצה לגרשה, אבל אם כתבו בעצמן אין זו כתיבה לשם גירושין כלל שהרי אינן יודעין אם יגרש לה. וה"נ משמע בשמעתא קמייתא דשחיטת קדשים דקאמר שצריך להניח בטופסי גיטין שם מקום התורף משום דאתתא לאו לגירושין קיימא ולא פסול משום דבעינן וכתב הוא או שלוחו – ע"כ}

מכלל דלענין כתיבה כשר. ואי קשיא אדרבה דון מינה מדלא קתני לה ש"מ פסול, א"ל הכל לאתויי נכרי א"נ ואפי' חרש שוטה וקטן וכ"ש נכרי קתני.

דבי ריש גלותא [**בגמרא איתא רב יהודה**] **אמרי והוא ששייר מקום התורף**. פי' ובשאין אחר עומד ע"ג ואפ"ה כשר. וא"ת נגזר טופס אטו תורף כדגזרינן לקמן, לא קשיא דהתם גבי כותב טופסי גיטין הסופרים עשויין לכתוב הכל משום רווח ביתא, אבל חש"ו מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן שמא יכתוב תורף שאפי' טופס אינן יודעין ולאו מצויין לכתוב וה"ה לנכרי מדקא פסיל ליה לענין הבאה ש"מ ברישא כשר, והא דתניא פסול לרב יהודה מיתוקמא בלא שייר מקום התורף ובהדי חש"ו תנו ליה לנכרי, א"נ נכרי וכ"ש הני דאין להם דעת קתני.

ואי קשיא ומעיקרא לימא רב הונא הכי ולוקמה בשאין גדול עומד ע"ג, נכרי פסול לעולם משמע שאין לו הכשר, א"נ שאין גדול עע"ג פשיטא כיון דבעינן לשמה ודאי פסול.

וי"מ ז"ש רב הונא והוא שהיה גדול עע"ג להכשיר טופס הוא ובעינן שישייר מקום התורף דבתורף לא סגי בהכי, וא"ת טופס ל"ל לשמה כלל, משום דגזרינן טופס אטו תורף אבל מני איכא גדול עע"ג כיון דאיכא מקצת לשמה לא גזרינן ורב יהודה ורב הונא ל"פ.

וזו דרך פשרה משובשת, אבל תלו אותה בדברי רבינו הגדול ז"ל שכתב א"ר הונא והוא שהיה גדול עע"ג, רב יהודה אמר שמואל והוא ששיירמקום התורף, ונכרי אע"פ שישראל

עע"ג פסול דבעינן לשמה ונכרי אדעתא דנפשיה עביד, משמע להו דלא פליגי רב הונא ושמואל, ולא היא שהוא ז"ל לדחותה כתבה, כענין ששנינו לא הוזכרו דברי היחיד בין המרובין אלא לדחותן וכו' וכן רבינו ז"ל לדחותה כתבה דרב הונא לומר שאפילו אחר ע"ע גביהן פסול כרב יהודה שפוסל לעולם אלא א"כ שייר מקום התורף שאינן בני דעת, אבל בנכרי שהוא בן דעת היה קרוב להכשיר בלא שיור אם ישראל ע"ע גביו, לפיכך הוצרך לפרש דלדעתא דנפשיה קא עביד, אבל האיך אפשר לו לומר שרב הונא שתירץ על המשנה והוא שגדול ע"ע גביו סמך על דברי רב יהודה שאמר והוא ששייר מקום התורף שעתידין ליאמר בסוף השמועה ומר אמר במקצת ומר אמר מקצת, ועוד שאין הטעם נכון שפי' אותו.

והרב ר' משה הספרדי ז"ל אסר כתיבת טופס לכתחילה והתיר בשגדול עומד ע"ג ואסר בעבד ונכרי כתיבת טופס לכתחילה והכשיר בדיעבד הטופס ופסל התורף, ואינן דברים מחוורים, אבל בעבד נראה לדעתי שהוא כשר בין בטופס בין בתורף ואע"פ שאינו בתורת גיטין וקדושין אינו פסול לענין כתיבה שהרי אפי' נכרי הכשירו אלמלי היה עושה לשמה ועבד לאו לדעתא דנפשיה עביד דהא שייך במצות והוה ליה כאשה.

בשלמא חרש שוטה וקטן לאו בני דיעה נינהו. פי' ולאו בני שליחות נינהו, והק' ר"ת ז"ל בספר הישר וקטן מי אינו נעשה שליח והתנן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא הגיע גט לידה מגורשת ומוקמי' לה בגמרא במס' קידושין בשיש לה אב, ותו אמרינן במס' קידושין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט שמא נתרצה האב אלמא נעשית שליח לאביה.

וזו שהקשה מגיטין אינה כלום שהקטנה מתגרשת היא בעצמה אפי' עומד האב וצווח שהרי יש לה יד לזכות לעצמה וכי זכי ליה רחמנא לאב יד יתירה זכי ליה אבל לא להפסיד כחה, וזו שאמרו חוששין שמא נתרצה האב, תירץ הרב ז"ל משום דהוה ליה כתן מנה לפלוני ואקדש אני לך, הכא נמי תן מנה לפלוני ותתקדש לך הוא.

הא דאמרינן **לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו**. ה"פ: משום דה"ל שליח שלא נתן לגירושין שאי אפשר לו ליתן אלא ע"י אחרים שאמרו לו זה פלוני וזה פלוני, אבל שאר בני אדם כיון שאפשר לו אעפ"י שאינן מכירין נמי אחרים מלמדים אותם ונותנין לה והכי נמי משמע לקמן בפ' כל הגט בעובדא דאבא בר מניומי, ואין צריך לפנים.

הכא בח"ל עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם. איכא דק"ל והא מצי שמע קול קולמסא וקל מגילתא דומיא דהוא בבית וסופר בעליה, ולאו קושיא דשאני התם כיון ששמע קול סופרים כותבים ומתקנים ואח"כ מסרו הגט לידה ודחי האי הוא, אבל הכא

מי ידע מאי מסרו ליה אי גט אשה אי גט חוב ומפני אחרים אינו רשאי לומר זה נכתב בפני, א"נ התם מסתפי מיניה סופר ולא משקר אבל הכא דילמא גט חוב תיקן מתחילה. **אלא מעתה פתוח ונסתמא דמצי אמר הכי נמי דכשר**. קשה לן התם נמי פסול דהא בעינן תחלתו וסופו בכשרות ככל עדיות כדאמרינן ביש נוחלין והרב אב"ד ז"ל כתב דמשום עגונא אקילו רבנן הכי, ואינו מחוור היכי פשיטא ליה לאביי האי טעמא. ואפשר דבשאר עדיות פסול משום דלא מצי מכוון לא בארעא מדת מצרנהא ולא בגלימא מדת ארכה ורחבה ולא בנסכה מדת משקלותיו. וא"נ תימא מצי מכוון גזור רבנן אבל גט אשה דאכתוב קמיה ואימסיר לידיה כשהוא פתוח אע"פ שנסתמא יכול לומר גט זה שבידי בפני נכתב ובפני נחתם ובלבד שלא יצא מתחת ידו וא"נ בעלמא גזרינן הכא לא גזרינן דלא אתי לאחלופי וקא פשיט ליה לאביי.

עבד מהו שיעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה. פרש"י ז"ל וה"ה להולכה. וכן פירש הר"י הלוי בן מיגש ז"ל בשם רבו' ז"ל ממאי מדקאמרי פסיל ליה לנכרי מכלל דעבד כשר והיינו להולכה דלהביא תנן. וי"ל דה"ק מדקא פסיל לנכרי ולא פסיל עבד כלל ש"מ אפילו לקבלה כשר שאם היה פסול לקבלה הוה תני נמי הכל כשרין לקבלה חוץ מאלו ועבד דהא קתני כשרים לכתוב וכשרים להביא ואמאי שייר קבלה אלא הבאה וקבלה שוין ש"מ.

ל"א נ"ל, דבעי מיניה קבלה סתם ופשיטא להו דנעשה שליח וכיון דנעשה שליח יקבל דלא ס"ד דר' אמי פסולא אחרינא בהך ואתא ר' יוחנן וחדית אע"פ שהוא נעשה שליח לקבלה דגיטין מיהת הוי פסול לפי שאינו בתורת גיטין ולשון הגון הוא ואתקפתיה דר"א אתרוייהו בין לפשטיה דר' אמי בין לר' יוחנן דהא אמרי דבר שליחות הוא. תדע דכי קיימא לן שאין העבד נעשה שליח לא קשה לן מתני' לפי שלא חששו לדקדוקו של ר' אמי הואיל וכשפסלה משנתנו נכרי לא פסלתו אלא להבאה שאלו לדברי רז"ל מקשה נמי קשיא לן מתני' עד שהוצרך ר"ה ז"ל לומר שאין למידין מן הכללות.

וכן דעת הר"י בן מיגש ז"ל שלא פסלוהו אלא לקבלה אבל להבאה אפי' עבד כשר כסתם מתני' אלא שלא פי' ושאל לעצמו מאי שנא שליח הולכ' שליח בעל שליח קבלה שליח אשה מה בין זה לזה. ואנו יש לנו להשיב שליח הולכה אינו אלא כשליח דעלמא ובשליחות דעלמא איתנהו אבל שליח קבלה מכיון שהגיע גט לידו מגורשת והוא אין לו יד לגירושין הואיל ואינו בתורת גירושין וכן נראין הדברים שהעבד נעשה שליח להוליך גט מיד רבו שלו ליד עבדו ולקבל דוקא לא הכא נמי דוקא לקבל.

אבל מאחר שראינו לאבות העולם שפירשוה שה"ה להולכה אף אנו סומכין עליו ונאמר

שהטעם לפי שאין העבד בתורת גיטין כלל ואין להם יד לגט. ועוד שמצאו להם ראיה בירושלמי דגרסינן התם אתא עובדא קמי ר' אמי בעבד שהביא את הגט פסול א"ר אמי אילולי ר' בא כבר היינו להתיר אשת איש ואפילו תימא לא שמע ר' אמי הדא דתני ר' חייא לא שמע מיליהון דחכמים ושמעינה מן הדא דאמר ר' זעירא ר' חייא בשם ר' יוחנן נראין דברים שיקבל העבד גט שחרור ואל יקבל גט אשה ור"י לא אמר אלא יקבל הא עבד והכל כשר ר' יעקב בר אחא בשם ר' אושעיא מעשה היה וכהנת היתה ולא חשו משום ריח פסול.

דף כג:

ונעשה כמי שהקנה לה א' מאיבריה. פירוש וגיטא ואותו אבר שוין כאחד ואע"פ שהמזכה לעבד בעלמא לא קניא הכא קניא ליה אע"פ שאינה יוצאה מרשות האדון וקיימא לן דעבד קונה עצמו בשטר על ידי עצמו משום דגיטו וידו באין כאחד דא"ר המשחרר חצי עבדו קנה גיטו וחציו נמי באין כאחד.

בארץ דאי אתי בעל ומערער משגחי' ביה איכא למימר לקלקולא קא מתכוונא ולא מהימנא. ואיכא למידק דיאמרו בפ"נ ובפ"נ ואי אתי בעל ומערער נמי לא משגחינן ביה דהא אפילו בארץ אי אמר מהני כדאמרי' בריש פ"ק ולאו קושיא היא דכיון דלא צריכין למימר הכי ושליח אחר לא אמר הכי חיישינן זימנין דלא אמר הכי ואתו למישרי אפומא הלכך בין אמרה בין לא אמרה אינה נאמנת ולא בעו רבנן לתקוני בכולהו שיאמרו כן דלא קיימא תקנתא דרבנן ומחלפן אטו שאר נשים כיון דמהימנא נמי אתו למימר בשאר שלוחים שיהו צריכין לומר כן בארץ ישראל וכל כה"ג לא תקנו רבנן לחצאין. ול"נ בארץ לא מהימנא כשנהגה בדין הארץ הא בארץ שאמרה נאמנת ובחוצה לארץ שלא אמרה כגון אותה מדינה אינה נאמנת.

ומה נשים שאמרו חכמים וכו'. פי' בנשים אלו דר בחוצה לארץ פשיטא ליה טעמיה דאביי. אבל אשה עצמה מספקא ליה בחוצה לארץ שהרי יש לחוש שמא עיניה נתנה באחר וגבי מת בעלה נמי אינה נאמנת אלא מתוך שאינה יכולה להכחישתו ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלתה עליה בתחילתה אבל גבי דליכא למימר הכי שהרי יכולה להכחישתו אין חומר בסופה שתהא נאמנת לפיכך הוצרך לרבות לה מק"ו דחמש נשים אבל אשה עצמה בארץ ודאי נאמנת.

דף כד.

חצרה הבאה לאחר מכאן. פרש"י ז"ל שהניחו הבעל בחצר ראובן ובאת וקנאתו ממנו ואחרים השיבו א"ה לא דמי לשלוחו של בעל שהרי אינה ברשותו כלל ופירשו כמו שהניחו בעל בחצרו ומכר לראובן וראובן חזר ומכרה לה והא דמי לשלוחו של בעל שהוא סבר דחצר מתורת שליחות איתרבאי וכשלוחו של בעל דמיא.

הא דאמרינן **ואיבעית אימא הוי שליח להולכה עד דמטית התם ואימא קמי בי דינא וכו'**. ה"ה דלישנא קמא נמי בפני בי דינא בעי למימר הכי משום קיום כדאמרינן בפרק קמא ומקמי דלימסר ליה נמי לשליח שאינו נאמן אלא בעוד שהגט בידו אלא ללישנא קמא שליח ראשון דהיינו אשה משום שני שלא בב"ד שאין השני צריך כאן לומר שליח ב"ד אני שהרי אשה זו יודעת בו ואין לה לחוש וללישנא בתרא לעולם אין מקבלין גט מיד שליח שני עד שיאמר שליח ב"ד אני בשעת גירושין כמטבע שתקנו חז"ל, כנ"ל.

דף כד:

יתר מכאן אמר ללבלר כתוב איזה שארצה אגרש פסול לגרש בו. איכא דקשה להו וכי ה"ג לאו לשמה איקרי והא אמרינן במס' סוטה (דף כ') מאי בינייהו למחוק לה מן התורה א"ב והני תנאי וכו' אמר רב פפא ודילמא לא היא ע"כ לא קאמר תנא הכא אלא כיון דאנתיק לשם רחל לא הדרא מנתקא לשום לאה אבל תורה דסתמא כתיבא הכי נמי דמחקי' ואע"ג דכתיב ועשה לה לשמה.

וזו אינה קושיא דכיון דס"ל אין ברירה שמא דעתו היה משעה ראשונה לגרש האחרת ולדעתה נכתב ואין סומכין על דעת זו שיש לו עכשיו אלא כאלו לשם שתיהן נכתב. וא"ת א"כ סופרים שמקרין יהא כשר דומיא דס"ת ונמצאת מקל בחומר שהרי שנינו יתר מכאן וכו' וא"ל התם לאו לשום גירושין איכתוב כלל אבל ס"ת אפי' לדעת זו נכתבה שתמחק לסוטה תדע שהרי אין מטילין קנקנתו' לתוך דיו לפרשת סוטה.

וא"ת הכותב טופסי גיטין למה צריך להניח מקום התורף הרי הוא כותב סתם לאיזה שתבא ראשונה וככתיבת פרשת סוטה של ס"ת איכא למימר שאני הכא דכתב לה ספר כריתות בעינן שיהא ספר כריתות לשמה וזה אע"פ שהוא כותב לשם מי שתבא ראשונה כיון דלא אמר ליה בעל לאו לשם כריתות איכתוב וזו היא שפירש בשמועה ראשונה של מ' שחיטת קדשים משום דאיתתא לאו לגירושין קיימא וכבר פירשתי שמפני טעם זה אמרו שצריך לומר לסופר כתוב ולעדים חתומו שאע"פ שהם כותבין לשם אשה כל זמן שלא אמר להם בעל לאו כריתות לשמה הוא.

והא דאמרינן בגמרא דלאו איהו קא כתב ליה, הכי נמי קאמר כיון לאו איהו קא כתב לי' לאו ספר כריתות הוא לגבי דידיה ולאו משום דבעינן יכתב ממש. אי נמי אי כתב רחמנא וכתב בלחוד ה"א לאו משום לשמה אלא בעינן כתיבת בעל או שלוחו. אבל השתא דכתב לה גלי על וכתב דלאו משום כתיבתו קפיד אלא משום שאינו כרות לשמה אא"כ כשכתבו בעל או אחר ברשותו אע"פ שאינו שליח ממש.

ול"נ דלכו"ע מאן דסברי גבי פ' סוטה דמחק לה מן התורה אי נמי ממגילת סוטה אחרת לאו דהוי לשמה דאיתתא נמי לאו להשקותה קיימא וסתמא בשלא לשמן הוי וכ"ש דס"ת לאו הוי לשמה לעולם ואפילו תקום למישתי אלות אלא קס"ד דכ"ע כתיבה לא בעי לשמה כדהדר מסיק מאי עשייה מחיקה ואלא דכל דלא אתעבד בה מעשה לשום אחר אלא סתם או לשום אלות כשר דאתיא מחיקה לשמה ומנתקא להו וקרינא ביה ועשה לה ולא לחברתה אבל אי עביד בה לשום דבר אחר לא הדרא מינתקא במחיקה של זו דכיון דאינתק לאלות דרחל לא מינתקא למהויא אלות ללאה ולא מקללה בהו אלא זו שנתכוין לה בהן אבל תורה דסתמא כתיבא הוי אלות דידה במחיקה. וללישנא אחרינא עדיפא ליה היכא דכתיב לשום סוטה בעולם משום דהוו אלות משעת כתיבה מס"ת דברכו היא.

גמרא **זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים**. קשיא לן, נהי נמי דתפשוט מיהא דנפילה לא חיישינן ולא לפיקדון דכיון דשמיה כשמיה לא מפקיד לגביה אכתי איכא למיחש התם טפי דילמא מסר ליה ואין אותיות נקנות במסירה. ואמרינן ביבמות גבי נאני בר חבו וחבו בר נאני דבנהרדעא שכיחי טובא ומגבן בהו רבה בר אבוה זוזי ומפרשינן התם למאי ניחוש להאי נפילה לא חיישינן אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה מאי אמרת דילמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה ומיהו הכא ליכא למפשט הכי דהכא ליכא למימר דילמא מסר ליה ואפילו כשתמצא לומר אין אותיות נקנות במסירה ומ"ה פשיט מיהא דכיון דשמעינן מינה דלנפילה לא חיישינן פשיט ליה דלא חיישינן דילמא מסר ליה וה"נ סבר רבא ביבמות דלא חיישינן ואע"ג דסבירא לן אין אותיות נקנות במסירה ובפ' גט פשוט [ב"ב קע"ג ע"א] אפרש בס"ד.

והא אמרינן אין אחר יכול להוציא שטר חוב עליהן. פי' אע"ג דלא דמיא לגמרי דהתם יכול לומר לא אני לויתי אלא חבירי לוה ולשעבד עצמו כתב לך וכאן הואיל ואין לחוש לנפילה ליכא למימר הכי אף עפ"כ יש לחוש שמא חבירו נתן בה עיניו וכתב ונתן לה גט זה כדי להוציאה מבעלה ותנשא לו.

אלא מאי אית לך למימר בעידי מסירה ור"א היא. א"ל למה לי ר"א היא דילמא בעידי חתימה אלא דאיכא נמי עידי מסירה שיש לחוש לשני יוסף בן שמעון וד"ה היא.
וי"מ דלר"מ כיון דמשום עידי חתימה אין גירושיה מתבררין פסול דבעינן מוכח מתוכו. וכן מפורש בתוספות ולאו מילתא היא דא"כ ב' יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהם אלא אם כן כותבין דורות ואמרינן בפ' המגרש שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותנין שניהם לזו ושניהם לזו ואמרי' עליה מתניתין דלא כר"א אלמא לר"מ מגרשין נשותיהם.
והם דוחים התם כגון במשולשין אלא שאין העדים יודעים מי מהם שמו כן ולאו מילתא היא שהרי שנינו שני גיטין שוין. ועוד שאמרו בפ' גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ז) כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ואקשינן וליחוש לב' יוסף בן שמעון דלמא כתב גיטא וממטי ליה לאיתתא דהיאך ומפרקינן זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה והא ודאי לר"מ קא אמרינן דאי בעידי מסירה ור"א היא למאי ניחוש דילמא ממטי ליה לאיתתא דהיאך יבאו עידי מסירה ויעידו וא"ת שמא יטעו עדים וסבורים שהיא אשתו הא מכיון דליכא למשריא אלא בעידי מסירה וכדר"א צריכה היא להביא עידיה עמה והם ודאי יאמרו דברים כהוייתן ולא יעידו שגרשה בעלה אלא א"כ מכירין אבל יאמרו איש פלוני ששמו כן נתן לה גט זה בפנינו ומה מקום לחוש ועוד אי בעידי מסירה וכדר"א למה לא נכתוב לו והלא הוא עצמו יכול לכתוב בכתב ידו ולאמטויי בעידי מסירה לאיתתיה דהיאך וכל שבידו אין חוששין לו. אלא ש"מ בעידי חתימה הוא ולפיכך חששו שלא לחתום וכיון דבעלמא לא צריך לעידי מסירה הכא נמי לא הצריכוהו לעידי מסירה שיהיו מכירין אותו. אבל צריכה היא להביא עידיה עמה שכשנמסר לה שניהם בעיר אחת היו ושוב אין לחוש לשמא מסר לאשת חבירו שהרי בעלה משמרה.
מ"מ קשיא אמאי אוקמה כר"א איכא למימר הכי אמר אביי ע"כ מתני' בעידי מסירה היא דהא ר' אלעזר קא תני לה ממאי דבעי כתיבה לשמה ואלו לר"מ אפילו שמע קול סופרים מקרין כשר לגרש בו וסיפא נמי אוקי בגמרא כר"א וכיון דכר'אלעזר אתיא מתניתין ע"כ צריכין אנו לעידי מסירה מעתה נסתלקת מאליך ממה שאתה אומר זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים, כן נראה לי.
[**והלכתא כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון**.] אע"ג דקיימא לן אין ברירה מדאורייתא פסול משום דלחומרא קאמרינן.

דף כה.

אלא אי אמרת דלא אמנינהו מעיקרא לאחר שחיטה מי קא מתמנו וכו'. ואי קשיא לוקמה בקטנים ואין האב מביא פסח בשביל בנו קטן אלא מדרבנן ושה לבית אבות לאו דאורייתא והכי מוקי לה בפסחי' ובפרק אין בין המודר (נדרים דף ל"ו) מוכח מינה דשה לבית אבות לאו דאורייתא דא"א דאורייתא על בישרא קאי ומזכה להו ולאו מתרצי דאמנינהו מעיקרא ולית לה פתרי שזו מן השמועות המתחלפות בחילוף המסכתות היא ואמוראי נינהו ורב יהודה סבר דאורייתא ואליבא דידיה מתרץ לה והתם לא ניחא ליה בהכי משום דא"כ דאביהן זכה להן מאי ומזכה.

והדר מותיב ליה תולה בדעת אחרים. איכא למידק הא מאן דמותיב שפיר קא מותיב וק"ו היא. וי"ל אי לאו תיובתיה דילמא הכי פשיט ליה מדתני תנא יתר על כולן אין ברירה בתולה בדעת עצמו ולא קמ"ל יתר מכן בתולה בדעת אחרים ש"מ בדעת אחרים אית ליה ברירה אבל מדקא מותיב תולה בדעת אחרים ש"מ דאיהו פשיט ליה דאפי' תולה בדעת אחרים לית ליה ברירה וא"כ קשיא היכי מדמו מילתא למילתא.

דף כה:

תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה כדתנן מה היא באותן הימים וכו'. **ולכי מיית הוי גיטא**. פי' רש"י ז"ל ולא אמרינן גט לאחר מיתה כיון דאמר עכשיו ואע"ג דכשנתן הגט מספקא ליה אם יחיה אם ימות ותלה התנאי במי שמותו בידו וכשמת אמרי' הוברר הדבר דמשעת נתינה הוה ראוי למות מחולי זה וה"ל גט מההוא שעתא שעל כן מסרו ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימ' ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפר' דהתם לאו טעמא משום ברירה אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים. ולפי זה הפי' מעכשיו אם מתי ומהיום אם מתי וכולהו גיטי דש"מ למאן דלית ליה ברירה לא הוי גט. וקשה לן הא מילתא טובא דקי"ל בדאוריית' אין ברירה כר' אושעיא דאמר הכי בפ' משילין (ביצה דף ל"ז ע"ב) ודרש אמימר הלכה כר' אושעיא והכא קי"ל דכי מיית הוי גיטא ועוד דאשכחן לשמואל דלית ליה ברירה דאמר בפ' בית כור האחין שחולקין לקוחות הן אלמא אין ברירה ובפ' משילין נמי אמרינן אפי' חבית אסורה אלמא קסבר אין ברירה ואפי' בדרבנן ואשכחן ליה דאמר במעכשיו אם מתי דאי מיית הוי גיטא דאמרי' לקמן אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט וכו'.

ואיכא דמפרשי לה הכי: לעולם מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי לרבנן דאמרי מגורשת לגמרי ובלבד שימו' לאו משום ברירה הוא שאפי' כשת"ל אין ברירה הוי גיטא דהא מעכשיו חייל. והא דמוכחינן דר' יהודה אית ליה ברירה מיהא משום דקי"ל בפ' מי שאחזו דהיינו טעמ' דר' יהודה דאמר הרי היא כאשת איש דלא חל הגט מעכשיו משום שהאומר מהיום אם מתי כאומר מיום שמתי כלומר שעה אחת קודם מיתה ומ"ה אמר בימים שבנתים שהיא כאשת איש לכל דבריה ואפ"ה לכי מיית הוי גט ולא אמרינן כיון שלא ברר ולא אמר מיום פלוני ואילך יהא גט לא חל אלא לאחר מיתה אלא אמרינן הוברר הדבר למפרע שכיון שמת מיום זה ואילך היה ראוי לחול משעת נתינה וזה הפירוש עולה בכאן.

אבל הא דר"ש קשיא, דמוכח דר"ש אית ליה ברירה משום שאמר רצה האב מקודשת ואף ע"פ שבשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה אמרינן דהוברר הדבר דמשעת בעילה הוו קדושין משמע ודאי שכל התולה על התנאי שברשות אחרים אין המעשה מתקיים אלא למ"ד יש ברירה והכא נמי משמע בפ' בכל מערבין (עירובין דף ל"ו ע"ב) ובפ"ק דחולין גבי הא דתני איו אין אדם מתנה על ב' דברים כא' אלא אם בא חכם למזרח ערובו למזרח ומערב ערובו למערב ואלו לכאן ולכאן לא ואקשינן מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ולמערב נמי אין ברירה ואמר ר' יוחנן וכבר בא חכם אלמ' אע"פ שזה אומר אם בא חכם למזרח יקנה עירובי מבין השמשות למזרח כיון שתלה תנאו בדעת חכם אינו קונה אלא לדברי האומר יש ברירה כדברי ר"ש וזו של קדושין קשה מן הראשונה א"כ אפילו אמר לאשה ע"מ שתתני לי מאתים זוז ע"מ הכי אלא שי"ל תנאי שביד אשה כתנאי שבידו דמי וסמך דעתו עליו משעת נתינה מ"מ קשיא הלכת' אהלכת' בגיטא דשכי' מרע וקשה נמי הכי דקי"להרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת דהכי תנן במסכ' קדושין וכתבוה הגאונים וקי"ל אין ברירה.

ועדיין אני אומר דשאני ע"מ שירצה שכיון שהדבר מסור ללב אין אומרים כשרצה עכשיו הוברר הדבר שרצה משעה ראשונה אלא לדברי האומר יש ברירה והכי משמע בעירובין וכי קי"ל כסתם מתני' דקתני הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא אליב' דר' יוסף היא דקי"ל דאמר ע"מ שלא ימחה אבא הוא וזה הכלל שאני אומר בברירה כל דבר שתנאו במעשה אחרים הרי זה קיים כגון גטו של שכיב מרע לדברי האומר מגורשת למפרע וה"ה בכותב גט לאשתו אם תצא בפתח תחילה לחברותיה ואם לאו לא תהא גט שאם נתקיים התנאי הרי זה גט למה זה דומה לאומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירדו

גשמים מכאן ואילך שאם ירדו ודאי מקודשת כמו שאומר בירושלמי בקדושין אבל אין אדם מתנה על ב' דברים כגון לאו זה שתצא מפתח תחלה וכגון שני לוגין שאני עתיד להפרי' שהרי אפשר שתתחלף המעשה ואין דעתו נבררת משעה ראשונה לדבר זה וכן הדין במתנה אם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב אלוכולן אין המעשה מתקיים בהם אלא לדברי האומר יש ברירה אבל האומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח ואם לאו יהא עירובי בטל קנה לדברי הכל והוא שיתלה במעשה אבל התולה ברצון בשל עצמו או בשל אחרים אע"פ שלא התנה בב' דברים אין אומרים כשרצה הוברר הדבר וחל משעה ראשונה אלא לדברי האומר יש ברירה והיינו דמייתי בשמעתין ע"מ שירצה אבא כדפרישית וכדתניא התם רציתי לא אלך רצה מבעוד יום עירובו עירוב משחשיכה ר"ש אומר עירובי עירוב וחכמים אומרים אין עירובו עירוב מר סבר יש ברירה ומ"ס אין ברירהוה"נ איתמר התם בפ' כיצד משתתפי' המניח את החבית בכל שקבל עליו מבעוד יום מותר משחשכה אסור משום דאין ברירה והיינו תולה ברצון ההולך והוי כתולה בדעת עצמו ורצונו אף על פי שאחר הניח לו.

ובירושלמי (גיטין ג,א) גרסינן אמתני' דתנן ואיזו שארצה אגרש פסול. ומקשה מכיון שנתנו לו יעשה כמי שהיה כרות משעה ראשונה ומתרץ ר' חנינא אמר ר' היא אמר ר' יוחנן ותני כן כל התנאין פסולין בגט דברי ר' וחכמים אומרים את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב ואת שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני הואיל והוא פוסל בפה בכתב הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב א"ר יודן מה פליגין בשבטל תנאים אבל אם לא ביטל תנאים אפילו ר' מודה הדא אמרת כל התנאים דתנינן בגיטין דלא כר' א"ר חנינא תמן כותב ע"מ כך.

וכך פי': מתניתין ר' היא דלית ליה ברירה דקאמר שכל התנאים פוסלים בכתיבת הגט שאם כתב לה את מותרת לכל אדם ע"מ שתתני לי מאתים זוז אע"פ שנתנה אינו גט שלא נכתוב לשם כריתות גמור משעה ראשונה ואין אומרים כשנקיים התנאי נתברר שנעשה כרות משעה ראשונה וא"ר יודן כשנחלקו רבי וחכמים בכתב דאלמ' הכל מודים בע"פ שאינו פוסל בשחזר הבעל עצמו אח"כ ובטל התנאי שכיון שבשעת כתיבה לא אמר ואח"כ חזר הוא עצמו ובטל אגלי מילת' דלאו דעתיה בתנאיה ומשעה ראשונה גמר לגרש ועל דעת כריתות גמור כתב אבל אם לא ביטל תנאים אפילו ר' מודה שכל הפוסל ע"פ פוסל בכתב לפי שלדעתו כל התנאין פוסלין בין על פה בין בכתב שמשעת ראשון על דעת תנאי כתב ולא אמרי' כשנתקיים תחול למפרע דלית ליה ברירה כדאמרן ולפיכך

אמרו הדא אמרה כל התנאין ששנינו בגיטין דלא כר' ור' חנינא פליג ואמר בין בטל בין לא בטל לא פסל ר' בע"פ שכשם שאין אנו אומרים ברירה לקולא כך אין אנו אומרים הוברר הדבר שעל מנת כן נכתב הגט משעה ראשונה אלא על דעת כריתות נכתב ועל דעת כריתות נתן אלא שאומר על תנאי.

כתבתי כל זה לפי שיש ללמוד ממנו שכל תנאי שבכתיבת תורף הגט אף על פי שנתקיים אין אותו הגט כשר אלא לדעת האומר יש ברירה, וקרובים דברים הללו לדברי ר"ש, ואף על פי כן דברים קשים הם.

עוד הוקשה לי בזה שם במסכ' עירובין בפר' בכל מערבין דפליגי אמוראי אי איתליה לר' יהודה ברירה אי לא ומייתי התם כמה מתנייתא ולא מייתי הא ואיתמר נמי התם אמר רב ליתא למתני' מדתני איו ואקשי' אדרב' ליתא לדאיו מדתני מתני' לא ס"ד דשמעינן לר' יהודה דלית ליה ברירה דתניא הלוקח יין וכו' ולא מקשינן עליה ממתני' למדחי לדאיו מקמי תרתי והתם נמי לא שאני להו תולה בדעת עצמו מתולה בדעת אחרים כדאמרינן התם מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ולמערב נמי אין ברירה ואמר ר' יוחנן וכבר בא חכם ולא מתרץ דלכאן ולכאן דתולה בדעת עצמו הוא אין ברירה ומזרח ומערב דתולה בדעת חכם הוא יש ברירה וכולה סוגיא הכי וכדר' יוסי נמי אסיקנא תמן פלוגתא דלית ליה ברירה ולא מקשינן ממאי דאמר שאם מתי לכי מאית הוי גיטא ובמסכ' בבא קמא שקיל בברירה דר' יהודה וקאמר דלית ליה ברירה מהא דהלוקח יין ולא מייתי מהא מיהו התם לא אסיקו מידיאלא מכלל דשמעתא משמע דאית ליה ברירה ובמסכ' יומא פר' הוציאו לו אסקינן ע"כ דלית לי' לר' יהודה ברירה מדתנן לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ומפרש התם מפני תערובות חטאות שמתו בעליה ומשום דלית ליה לר' יהודה ברירה וכדתני איו והתם לאו תולה בדעת עצמו הוא ובמסכת חולין נמי אסיקנא דר' יהודה לית ליה ברירה אלא דההיא לרב איתמר. ובמסכת סוכה פר' הישן (סוכה דף כ"ד) אמרינן דר' יהודה לא חייש לבקיעת הנאד אלא הק"ל לר' מאיר לדידי לית לי ברירה לדידך אודי לי מיהת שמא יבקע הנאד ורב הונא ברי' דר' יהושע הכי סבירא ליה דאמר הא דתנן ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו מעלה עשו לכפרה ולא חיישינן למיתה וכל שכן לבקיעת הנאד ומשמע דההיא סוגיא דסמכא היא דהיא בתר גיטין נשנית דהא שקלו וטרו בגמרא בסוגיא דגיטין דאמרי בהדי' ורמינן עלה ואמר אביי וכו' והדברים מכריחים לומר דרב משרשיא ורבינא סברי הכי דטעמי' דר' יהודה בגיטא דשכיב מרע ודר"ש בקידושין משום ברירה הוא וכטעמא דפרישית לעיל אבל אלו הסוגיות מתחלפים וסוברות אלו דאפילו למאן דאית ליה ברירה הוי גיטא אף

על גב דאמר מעת שאני בעולם דכמ"ד מעכשיו דמי וכן בקידושין דר"ש קסברי דהיינו טעמי' דעל מנת שלא ימחה אבא הוא ולא צריך ברירה.
ואנן השתא בגיטא דש"מ, כיון דחזיי' כולהו סוגיי ומתני' ושמעתת' דמכשרי ואפי' שמואל דאמר אין ברירה ש"מ דכשר. והטעם צ"ע ובדיקה בדברי הגאונים ז"ל.
ובתוספות רבותינו הצרפתים אומרים דבמילתא דעבידא לגלויי בתנאי שלו כגון אם מתי אם לא מתי על מנת שירצה אבא יש ברירה וכי קי"ל אין בריר' כר' הושעיא דוקא התם דלא עביד לגלויי אין הדבר עומד ודאי להתברר משעה ראשונה שמא לא יסלקו לעולם והיינו טעמא דשמואל וזו סברא שאין לה עיקר.

דף כו.

שטרות אטו גיטין לא גזר. פיר' רש"י ז"ל שאר שטרות בטופס דגזירה לגזירה הוא. ולא דייק מדאמר לקמן ובשאר שטרות לא גזר והא אמר רב פפי משמיה דרבא האי אשרתא דדייני דכתיבה מקמי דמחוו סהדי חתימות ידייהו פסילא אלמא מיחזי כשיקרא הכא נמי מיחזי כשיקרא ואי ס"ד דר"א לא מכשיר אלא בטופס למאי מתחזי כשיקרא והא רב פפי בתורף נמי היא ואמרינן עלה וליתא אלמא אפילו בתורף לא גזרינן.
אלא ה"ק שטרות אטו גיטין לא גזר כלל ואפילו בתורף חוץ ממקום הזמן משום מוקדמין ואם לוה באותו יום אפילו בזמן לא גזר וטעמיה דר' אלעזר משום דשטרות בגיטין לא מחלקי שהם חלוקים בכל ענינם ובכל דקדוקיהם.
וא"ת מנא להו בגמ' הכי דילמא שאר שטרות אטו גיטין בתורף גזר. י"ל א"כ ליתני ר"א פוסל בגיטי נשים ומשמע אבל לא בשאר שטרות אלא כמו שפי' ת"ק דינן ועוד דסבירא להו בגמר' דאי איכא למיגזר שטרות אטו גיטין אין גוזרין למחצה אלא בטופס גזרינן בגיטין.
וא"ת מנ"ל דר"א גזר טופס אטו תורף דילמא הכי קתני ר"א מכשיר בכולן אפילו בתורף חוץ מגיטי נשים שפוסל בתורף ול"ק דר"א אדר"א דגיטין. י"ל א"ה ליתני ר"א מכשיר בשטרות והוה משמע בשטרות מכשיר אפי' בתורף מה שאין כן בגיטין מדקאמר חוץ מגיטי נשים משמע שאפילו בגיטין הוא חלוק על ת"ק וי"א מדסמכי לר' יהודה ש"מ בטופס נמי פסול. א"נ הרי גמירי בגמ' פירושי' דמילתא דר' אלעזר ולא איכפת להו באידך שינוייא דהא מ"מ קשיא דר"א אדר"א בשאר שטרות.
ואיפסק' הלכת' כר"א דפסיל בטופס גיטין אפי' בדיעבד והא דתנן כתבו על המחובר תלשו וחתמו כשר הכא שכיחא להו טובא ואי שרית להו לספרי כתבי נמי לתורף וגבי

חרש שוטה וקטן לא גזרינן אפי' לכתחילה דמילתא דלא שכיחא היא וכדפרישית לעיל (כ"ג ע"א).

דף כו:

קא פסיק ותני ל"ש מן הנשואין ול"ש מן האירוסין. י"מ משום דתני לה סתמא דייק ולא מחוור דנכתב ביום ונחתם בלילה נמי סתמא אלא שיש לומר דהכי פשיטא דמתניתין משמעה כן משום דקתני צריך להניח לומר שאין אשה מתגרשת בגט שכתיבת זמנו מוקדמ' לחתימתו שאם של ארוס' כשר למה צריך להניח הרי הוא כשר לגרש בו את הארוסה.

וי"מ משנה יתירה קדייק דקתני ומקום הזמן והא תנינא חדא זימנ' נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ואפילו ר"ש דמכשיר התם לא אמר אלא בשאמר הבעל לסופר כתוב דמכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות אבל סופר הכותב טופסי גיטין ודאי אם כתב הזמן ולא נתן הגט אלא למחר פסול ומאי קמ"ל מתני' אלא ש"מ לרבות את של ארוסה שאם עשאו מוקדם פסול אבל לא הניח זמן ומצא בו ביום אדם הצריך לו ה"נ דכשר ואינו כשאר התורף ואינו מחוור לי דמתני' משמע דגזרינן ביה שמא יגרש בו משנעשה מוקדם. ואוקי כדעולא דאמר כתב גט לארוסתו וזמן מהיום ולכשאשאנה אגרשנה בו אינה גט משום גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דאע"פ שכנס ובשעת גירושין נשואה היא וליכא משום פירי דהא מיום חתימה אין לו לבעל פירות הילכך זה שנכתב משעת אירוסין אינו ראוי לפירות כלל ואם אכל כלום משעת נשואין בדין תוציא מידו.

ה"נ גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. פי' שאם יכתוב סופר זמן מיום כתיבה פעמים שאדם נושא אשה ואין המקח ערב עליו ובא לגרשה בו ביום והוא הולך ולוקח טופס גט מוקדם ומחתים עליו עדים דכיון דבו ביום מגרש אין להם לחוש משום פירות ונמצא הולד מקולקל בכך וה"ה דעדים נמי אין להם לחתום בו כך משום תקנת ולד אלא כל דלא חתמי עדים צריך סופר להניח וה"נ קתני צריך שיניח מקום הזמן בארוסה שאסור לגרשה בגט מוקדם משנכנסה אבל תתגרש בעודה ארוסה אינו צריך להניח והעדים חותמין בו מן הדין אלא שאסרו זו מפני זו כדקא פסיק ותני בכולן צריך להניח א"נ שמא יחתום העדים בטופס גט מוקדם בעודה ארוסה ואינו צריך להניח והעדים חותמין בו מן הדין והוא כונסה ומגרש בו דבשלמא בנשואה ליכא למיחש דילמא מותיב ליה בכיסיה עד דעבד זמניה והוי מוקדם משום דלא מקדים אינישׁ פורענותא לגופיה דהויא פורענותא לדידיה משום פירות דמפסיד מקמי נתינה אי משום קלא דמפקי עליה אבל

כאן ביום חתימה הוא מגרש ולא פורענות כלל כנ"ל. ובתוס' מסתבכין בה הרבה.
והאי דקאמרי' אינו גט משום גט ישן קשה לי הא קי"ל שאם נתגרשה בו תנשא לכתחלה והכא מדקאמר אינו גט משמע אפי' בדיעבד אינו גט ואיכ' דאמרי כי קי"ל נתגרשה בו תנשא לכתחלה ה"מ בגט שנתייחדה עמו שאין חוששין שמא בא עלי' אלא לכתחלה אבל בדיעבד פסלוהו משום גזירה דולד.
ואיכא דרמי אשמעתי' נכתב ביום ונחתם בלילה תיפוק לי' משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ועוד לר"ש דלית ליה משום פירי לפסול משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ולא דומיא היא. אלא קושטא הוא שלא נאמרו דברים הללו אלא כשלא נתיח' עמה אבל נתייחד עמה דברי הכל פסולין שכך שנינו איזה גט ישן כל שנתייח' עמה אחר שכתבו ולא שנינו אחר שנתנו לה אלמא נתייחד עמה מאחר שנכתב זמנו לעולם גט ישן הוי ואין בו ספק אבל נראה שאם אמר לעדים כתובו ונתייח' אח"כ עמה ואם אחרו וכתבו אם משנכתב זמנו לא נתייחד עמה ה"ז גט כשר שאין כאן לחוש משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה.
ולא נתבררו לי דברי ה"ר משה הספרדי ז"ל שאמר נתייחד עמה מאחר שאמר להם לכתוב ולחתום וליתן לה הרי אלו לא יכתבו ויתנו וק"ו הדברים אם הגט שנתן לה לידה כשנתייחד עמה נפסל שמא בעל ק"ו לזה שלא נכתב ואין ק"ו זה כלום ואזלי בתר טעמא אבל אפשר שלא כיון הרב אלא לחוש לפייס ומודינ' ודאי שיש לחוש שמא פייס אא"כ אמר נאמנת עלי שלא פייסתי.
ויש עוד לתרץ שלפיכך אמרנו כאן אינו גט ובגט אחר ישן קי"ל שאם נתגרשה בו תנשא לכתחלה משום דבנשואה אף הרואה אומר כך וכך היה המעשה לפי שלפעמים דרך בני אדם לכתוב גט לאשתו ונמלך ונתפייס ואח"כ חוזר ומגרש ואין הכל תולין הדבר בזנות ועבירה ואע"פ שחששו לכתחלה אבל בארוסה על כרחין תולין בעבירה לפי שאין שום אדם עשוי לכתוב גט לארוסה ואח"כ ישאנה שעובר בה' לאוין והיא נמי לא תשמע לו. ועוד שאין בין ארוס לארוסה קטטה ופיוס שתולין בהם לפיכך החמירו בכאן לומר אינו גט יותר מגט ישן בנשואה משום דהך גזירה אלימא טפי למיפסל אפי' בדיעבד. וזו שאמרו ביבמות (דף נ"ב) כתוב גט לארוסתי לכשאשאנה אגרשנה הרי זה גט כשכתבו לאחר שכנסה או שכתב זמנו מאוחר ולא נתנו לה אלא משעת נשואין. וכן פיר' רת"ם ז"ל.
וי"מ התם הרי זה גט לפסלה מן הכהונ' והאי דבעי רמי בר חמא ליבמתו מהו ה"נ לפסל' כלומר אם כתבו ליבמתו וכנסה וגרשה בו ומת מהו כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא ופסיל לה האי גט או דילמא כיון דלא עביד בה מאמר לא מהני כלל ולא פסיל תדע

דאלו מדינא דאוריית' קא אמרי' מאמר לדאוריית' מי מהני כלל. וקשה לי אי לפסלה גט ליבמ' מי לא פסיל כיון דפסיל לה עליו ועל האחין לכהונה נמי ליפסיל ואמאי לא עביד שליחות אבל רש"י ז"ל כתב שם ואי משום גט ישן בדיעבד מי' קא מהני שאם נתגרשה בו תנשא לכתחלה כדאית' בפ' הזור' ואין הלשון שבכאן מסכים עמו.

אבל משום שיקרא לא חיישינן. פי' דלא חיישינן בכאן דלא מיחזי כשיקרא אבל יש מקומות שחוששין למחזי כשקרא כאותה שאמרו לא כתבי' אורכת' אמטלטלי דכפרי משום דמחזי כשיקרא ואמרינן נמי כי דכריתו יומא דקנייתו ביה ואם לא כתובו יומא דכתיבתו ביה ואי לא מחזי כשיקרא, וכולהו הלכתא פסיקתא נינהו, שלא לחוש לדברי ר"ת ז"ל.

דף כז.

הא דתנן **מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר**. ה"ה למכירו לגט עצמו בטביעת עינא דכשר דהא איהו ידע בנפשיה וטביע' עינא עדיפא בפי' בעם הארץ טפי מסימנ' דהא קטלי' ביה וכדאמרינן בפ' גיד הנשה (חולין דף צ"ו) אלא מתני' אורח' דמילת' קתני דלא שכיח טביעותא בגט. וקמ"ל דפירות בכלי מהדרינן וסמכינן אסימנא דכלי והא דאמר נמי בר חמא ולא ידענא אי משום סימנא הדרוה ניהלה אי משום טביעות עינא וש"מ דמהדרינן ביה אבידתא ודוקא לצורבא מרבנן דלא משקר ולא משני מדיבוריה אבל אינש בעלמ' לא מהדרינן ביה אבידתא דילמא משקר אבל גיטא מה לי רבנן מה לי שאר אינשי. וכן דעת הר"ם ז"ל. אבל רש"י ז"ל ומכירו לכלי בסימן אבל בטביעות עינא לא סמכינן אלא אצורבא מרבנן וטעמא משום דשאר אינשי. לא דייק טפי דהא ודאי לענין הימוני באיסורים ליתא לאפלוגי בין צורבא מרבנן לאינש אחרינ' ומ"מ לא מחוור כלל אלא כדפרישית.

הא אמר תנו נותנין אפילו לזמן מרובה. פי' משום דקס"ד דלאלתר דקתני במתני' שלא עבר אדם שם וא"כ ה"נ אם לאלתר שלא עבר אדם שם אלא אשה זו אמאי לא יחזיר הא ודאי מידה נפל ואין לחוש שמא כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם מיד ומיד בעל נפל אלא ודאי מתני' בשעבר שם אחר והיינו לזמן מרובה וכי אמר תנו נותנין ור' זירא דפריש דילמא כי אמר תנו נותנין כדקי"ל לאלתר משום דס"ל איזהו לאלתר כדי שתעבור ותשרה והכא אף ע"פ שלא עברה שם שיירה ושרתה כיון שעברה שם בלבד או שעבר אדם שם חוששין שמא כתובים היו ונמלך עליהן שלא ליתנם.

ואין זה הפיר' נכון ומחוור, אלא דיוקא דרבא משום דקתני לה סתם ולא פי' ולפיכך חלק עליו ר' זירא, וכדפי' רש"י ז"ל.

א"ר הונא חיישינן לשני שוירי. ק"ל, לרב הונא דחייש ליחוש לשני יוסף בן שמעון באותו שוירי ולאו מילת' היא שהוא בא לומר שאין לו בדיקה עולמית אבל אם לא חשש אלא לב' יוסף בן שמעון הי' לו בדיקה באותו העיר ורש"י פי' ולא הוחזקו ב' יוסף בן שמעון באותו העיר ולא ברר דבריו ובמציעא בפ"ק מפרש שהי' מוחזק וידוע שאין באותו שוירי אלא יוסף בן שמעון א'.

דף כז:

בזמן שהבעל מודה מיהת יחזיר לאשה ואפי' לזמן מרובה. קשה לי בזמן שהבעל מודה שכבר נתנו לה אמאי לא יחזיר הא קי"ל בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן ואפי' כשתחוש לשני יוסף בן שמעון מ"מ זו מגורש' היא או בגט זה או באחר. וא"ל הא אמרי' בפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ד) ה"מ להבא אבל למפרע לא והכא אפי' למפרע ולא דאיק לי דהכא נמי לא מהימן בעל למפרע אלא אמרי' ליה אייתי ראי' אימת מטא גיטא לידך.

אלא עיקר קושיא ליתא דקי"ל אינו נאמן דהכי מסקנא דשמעתא התם זיל חוש לה אלמא לאו מהימן ואם מת חולצת ולא מתייבמת ואינה טורפת מן הלקוחו' בכך.

ואי קשיא הא קי"ל (כתובות כ"ב ע"ב) אשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה וכי אין הבעל מודה אמאי לא יחזיר לה א"ל התם דליכ' גט אינה מעיזה אבל הכא דאיכ' גט דמסייעא לה מעיזה ומעיזה.

ורש"י ז"ל מפרש בזמן שהבעל מודה שאמר תנו לה ולא משמע הכי בפ"ק דמציעא דאקשינן וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ומהדרינן דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אלמ' באומר החזירוהו שכבר נתתיו לידה עסקינן.

ומיהו ליכא לפרושי בשאמר ממנה נפל שכבר נתתיו לה בלחוד שאם כן דנאמן מה מקום לחוש כאן לשני יוסף בן שמעון והלא עכשיו אינה מתגרשת בגט זה כלל אלא משום הודאתו אלא בשאמר תנו לה וכבר נתתיו לה שאלמלא לא נתגרשה מעולם עכשיו מתגרשת בנתינה זו ולפיכך יש לחוש לשני יוסף בן שמעון משום שאין הוא נאמן במה שאמר נתתי כמו שפירשתי. ומשום הכי קשה ליה לר' זירא ולא מצי למימר מאי מודה מודה שכבר נתנו לה, ולא תיקשי ליה.

ר' ירמיה אמר כגון דקאמרי עדים וכו'. אין ספק בדבר שאלו היו ר' ירמיה ורב אשי סוברין כרבה דבעי שיירות מצויות והוחזקו שלא היו מעמידין משנתנו בכך שהדבר פשוט להעמידה בשאין שיירות מצויות אף ע"פ שהוחזקו או כשהוחזקו ואין שיירות מצויות ועוד שאמר רבי ירמיה מהו דתימא ליחוש דילמא איתרמי ליה שמיה כשמיה ועדים כעדים. ואי כפי' הוחזקו היכי חיישינן ואי כשהוחזקו שמיה כשמיה ועדים כעדים אמאי לא. אלא ש"מ דר' ירמיה לית ליה דרבה. והוא הדין לרב אשי ורב הונא נמי חיישינן.

ומיהו לא אשכחן מאן דמחמיר טפי מלישנא בתרא דר' זירא דאמר שיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו וה"ה להוחזקו ואע"פ שאין השיירות מצויות. וא"ת א"כ למה להו לר' ירמיה ורב אשי לדחוקה למתני' כולי האי לוקמה במקום שאין השיירות מצויות והוא שלא הוחזקו וכדר' זירא איכא למימר משום דקשה להו אי במקום שאין השיירות מצויות ולא הוחזקו מאי למימרא. אבל השתא קמ"ל דלא חיישינן לשמיה כשמיה ועדים כעדים ולמר סימן מובהק דאורייתא.

ומיהא משמע דהוחזק ואע"פ שאין השיירות מצויות לא ליהדר דאי לאו הכי ר' ירמיה ורב אשי לוקמה למתני' בשאין השיירות מצויות והוא שהוחזקו וכדר' זירא מיהו לא מוקמי' למתני' בהכי דפשיטא להו כדכתיבנא והכיפסק ר"ח ז"ל כדאמרן. ומה שכתב ומסתברא כמ"ד כל שלא עבר אדם שם אבל עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן שמא ממנו נפל לאו למידק דבמקום שהשיירות מצויות בעינן הוחזקו דאם כן קשה דידיה אדידיה בתוך כדי דיבור אלא שדעתו מכרעת שכל מקום שראינו שלא עברה שיירא שם כמקום שאין השיירות מצויות שם דמי ובעינן הוחזקו ואע"פ שעבר אדם שם ואין חוששין שמא פירש זה מן השיירא שא"כ אפילו במקום שאין השיירות מצויות יש לחוש שמא זה פירש ובא לכאן והא נמי דאיפסקא הלכתא בגמ' כל שלא עבר אדם שם או שלא שהה דש"מ הא עבר ושהה לא מהדרינן. מסייע ליה להר"ה ז"ל דאמר כל מקום שהוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות לא יחזיר כדאמרן.

ואי ק"ל אי איתי ליה לר' זירא הוחזקו אע"ג דלא שכיח לא ליהדר מ"ט לא משני כאן במקום שהוחזקו כאן במקום שלא הוחזקו ל"ק דרבותא קמ"ל דאפילו במקום שלא הוחזקו במקום שהשיירות מצויות חיישינן ואין צ"ל במקום שהוחזקו אע"ג דלא שכיחן ועוד דניחא ליה לאוקומה במקום שיירות דחיישינן לרובא דעלמא ומאי לא יחזיר לא יחזיר עולמית אבל במקום שאינן מצויות אע"פ שהוחזק אפשר בבדיקות אותו מקום ועוד דחדא מינייהו נקט דהא רבה בעי תרתי ומצי נמי למימר כאן במקום שהוחזקו כאן

במקום שלא הוחזקו ונקט חדא וה"ה לחברתה.
ואיכא דרמי אשמעתין מהא דגרסי' ביבמו' פ' האשה שלום (יבמות דף קט"ו ע"ב) יצחק ריש גלותא בר אחתיהדרב ביבי הוה קא אזיל מקורטבה לאספמיא ושכיב חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן ורבא אמר לא חיישינן וקיימא לן ודאי כרבא. וכן פסק רבינו ז"ל, ואמאי והא התם כמקום שהשיירות מצויות דמי. דהא מיבעי לן למיחש לכ"ע דלא שייך הכא עיר אחת כלל וכיון דלא הוחזקו לא חיישינן. וזו שאלה שאל הראב"ד ז"ל. וראיתי בתירוצה סברות רבות. י"א בעדות אשה הקלו משום חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה ואין זה כלום ששם מפורש דרבא אפילו בגיטין נמי אמרה וי"א דהתם היינו טעמא דרבא משום דריש גלותא לא שכיח ולא ידיע לן שום דוכתא דממנן ליה אלא בבבל ולא היה שם אלא אחד ובשם מופלג כגון זה לא חיישינן. והיינו דאמר אביי מנא אמינא לה מדההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא והוה כתוב ביה מצד קולניא מתא אנא אנדרולינאי נהרדעא פטרית ותרכית ית פלונית אינתתי ושלחה אבוה דשמואל להתם ושלחו ליה תבדוק נהרדעא כולה דאנדרולינאי נהרדעא שם מופלג הוא ולא שכיחי ישראל דמסקי שמא הכי ואפ"ה חיישי' אלמא אין סומכין על חזקות הללו וא"ל אם איתא יבדוק כל העולם כולו מיבעי ליה אלא משום כבודו דאבוה דשמואל הוא דשלחו ליה פירש רש"י ז"ל שלא להחזיקו כטועה ושואל דבר שאינו ואמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרא דנפקי במחוזא דכתיב בהו נאני בר חבו וחבו בר נאני ומגבה בהו רבה בר אבוה זוזי והא נאני בר חבו במחוזא שכיחי טובא ואפי' הכי מגבינן בהו. פי' ואע"ג דאיכא למיחש לנפילה ולפקדון כיון דלא שכיחי לא חיישינן. ואע"פ שהוחזקו ה"נ כיון דלא שכיחי ריש גלותא לא ניחוש ואע"ג דהתם יוצא מתחת ידו ה"נ איכא חזקה דלא הוחזקו ולא שכיחי.
אבל רש"י ז"ל פי' בהא דנאני דהכי אייתו רבנן ראיה כיון דלענין ממונא אע"ג דהוחזקו לא חיישינן לענין איסורא כי לא הוחזקו מיהא לא ניחוש ולא מחוור דאפוקי ממונא נמי לא מפקינן שזה כלל בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. גם זה הפי' אינו שאין אנדרולינאי בדורות ראשונים שם מופלג ומובהק אע"פ שהוא שם מופלג ומובהק בדורות הללו.
והראב"ד ז"ל פי' ואמר ההוא דיצחק ריש גלותא אע"ג דבמקום שהשיירות מצויות הוה. מ"מ ריש גלותא אינו אלא בבבל וכיון שלא הוחזק בעיר בבל שני יצחק ריש גלותא לא חיישינן אבל באיניש בעלמא בגט במקום שהשיירות מצויות חיישינן לעיר אחת ששמה כשם זו. ואע"פ שבאותה העיר לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ואין חוששין לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת אא"כ הוחזקו שאלמלא היו שם ב' מוחזקים היה ידוע. והיינו דאמר

אביי מנא אמינא לה מדשלחו לאבוה דשמואל יבדוק נהרדעא כולה ש"מ במקום שאין שיירות מצויות הוה ולפיכך לא חששו יותר וא"ל רבא א"ה יבדוק כל העולם מיבעי ליה למימר שאם נמצא במקום שיירות אין לו בדיקה לעולם אלא משום כבודו דאבוה דשמואל הוא דשלחו ליה סתם ולא פירשו ליה שסמכו על חכמתו שהוא מעצמו יאמר שאם נמצא במקום שיירות אין לו בדיקה לעולם וידע נמי כשהצריכו בדיקה באותה עיר לא אמרו אלא כשהוחזקו שם ב' וחכימא ברמיזא. והא דאמרינן התם ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתוב ביה אנא ענן בר חייא נהרדעא פטר ותריך ית איתתיה ובדוק רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא שכיח אלא חד ענן בר חייא מחגרא ואתו סהדי וכו' לאו למימר שבמקום שלא הוחזקו יהא צריך בדיקה אלא הוחזקו הוה והצריכו לבדוק כמה היה שם באותו השם ובאיזה ענין היה אם יש לחוש לכולם או אין לחוש כגון שיבואו עדים ויעידו לא חתמנו לזה מעולם או כאותו שאמרו שם גבן הוה בנהרדעא. ולפי זאת הסברא ניחא הא דאמרינן לעיל חיישינן לשתי שוירי ולא חיישינן לשני יוסף בן שמעון באותו שוירי.

ופירוש נאה הוא, אבל לבי מהסס ביה,משום דכיון דליכא למיחש ליצחק ריש גלותא במקום אחר אלא בבבל ודאי ליכא למיחש שאין בבבל שני ראשי גלותא בחד דרא. ועוד דריש גלותא דבבל מידע ידיע אי איכא אי ליכא ואין כאן מקום למחלקות' של אביי ורבא. אלא ודאי מסתברא דחיישינן לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת ולשני שוירי במקום שיירות והא מקום שאין השיירות מצויות שם היה שמת בעיר שאין שיירות דרך שם לעולם דומיא דגיטא דבי כיתנא שאין חוששין אע"פ שבמקום שיירות יש לחוש לכל העולם. ואפילו הכי חייש אביי ורבא לא חייש והיינו דאמר אביי מנא אמינא לה מדשלחו ליה לאבוה דשמואל יבדוק נהרדעא כולה. והא ודאי במקום שאין שיירות מצויות הוו דמשכחת לה שנמצא בשדה או בסימטא דלא שכיחי רבים שאלו במקום שרבים מצויין שם לא הוה למספקא ליה לאבוה דשמואל דאפילו לכל העולם כולו איכא למיחש כיון שהשיירות מצויות בעיר וא"ל רבא אי הכי יבדוק כל העולם מיבעי ליה שאע"פ שאין שיירות מצויות חיישינן אלא משום כבודו שלחו ליה שלא להחזיקו בטעות. ואין כאן מקום קושיא מדרך הפסק. אבל מדרך הסוגיא לא נתבררו כל הפירושים הנזכרים משום שאין דברי רבא מתחוורים במה שאמר מנא אמינא לה מהנהו שטרי דלאניבר חבו ולא שוין לענין.

לפיכך אני אומר שמחלוקתן של אביי ורבא אפילו במקום שיירות שרבא סבר כיון דשלחו מתם יצחק ריש גלותא הוה אזיל מקורטבא דאלמא העדים שראו אותו במיתתו

ראו אותו יוצא מקורטבא אין חוששין שמא ממקום אחר בא לקורטבא ומשם יצא לאספמיא אלא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו ואותו שמעיר קורטבא הוא בדרך אספמיא שהיה הולך שם ואביי לית ליה כאן נמצא וכאן היה. והביא ראיה מגיטא דאנדרוליאני שנכתב בעיר עצמה במקום בן חורין שהי' שם שנקרא קלוניא הוא ואשתו בנהרדעא עומדין ושלחו ליה תבדוק נהרדעא כולה כלומר כל ארץ נהרדעא והיא כמה עיירו' גדולות כל היכא דסגי קבא דנהרדעא כמו שאמרו שם ובדוק רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אמרינן בעיר נהרדעא היה וכאן נמצא ולא נחוש אלא לעיר ואבוה דשמואל נמי לא שאל אלא על העיר דודאי צריכה בדיקה אא"כ מוחזקת שאין שם אלא א' אבל לארץ נהרדעא לא שאל ואמרו לו תבדוק ורבא אקשי א"כ תבדוק כל העולם מיבעי ליה משום ששיירות מצויות הי' כיון שחששו לכל ארץ נהרדעא אלא משום כבודו שלחו לו כן שלא להחזיקו בטועה. והיינו דאמר רבא מנא אמינא לה משטרי דנאני בר חבו דאמרינן ברשותו נמצא ושלו היה ה"נ אמרינן בעיר זו נמצאו ומכאן היו ולא חיישינן לנפילה דעלמא כל היכ' דלא הוחזקה ואביי השיב לא דמי דהכא כיון שנפל איתרע לי' ואיכא למיחש לעלמא אבל הכא למאי ניחוש לה וכו' ובעובדא דענן בר חייא דבדוק רבנן אפשר דהוחזקו הוה כדפי' הראב"ד ז"ל. א"נ לנהרדעא ודאי צריך לחוש שהרי משם בא ולא היו שיירות מצויות תדע דהא לא חששו אלא לאותו מחגרא שנמצא שם ולא חששו לכל העולם וזו דרך ארוכה וקצרה, וכבר כתבתיה פעם אחרת במקומה.

דף כח.

הא דתנן **והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים**. איכא דק"ל הא דאמרי' בפ' המפקיד (בבא מציעא דף ל"ט) דינמא מיתה סבתה ומיתה ברתה דאלמא חיישינן ובתוס' מתרץ כשהגיעו האם והבת לגבורות וא"כ האם מפליג פליגא לה ומפרשי' דלא אמרינן פלג אלא בבן מאה. ולאו מילתא היא. וי"ל שאני שבי דכולהו איתנהו ביה. אבל בעלמא לא חיישינן וי"ל שאני התם דכיון דאפשר והבן מוטל על ב"ד אין נזקקין לו לתקנו לגמרי וחוששין לכל דבר שלא יצא דבר שאינו מתוקן מתחת ידיהם. אבל הכא מוקמינן לי' בחזקתיה משום דלא אפשר לתקן לגמרי ולחוש, וזה עיקר.

דף כח:

והא בעינן סמיכה. פירוש ולכתחילה היכי מקרבי' ליה בלא סמיכה נמתין לו עד שיבא ויסמוך אלא בדלא אפשר ודאי אין סמיכה מעכבת שהרי ערל וטמא משלחים קרבנותיהם כדאיתא בפסחים פרק תמיד (דף ס"ב) ולא מעכבא סמיכה.

דף כט.

א"ר כהנא חלה תנן. פי' אע"ג דכתיב ושלח ושלחה ודרשינן בפרק האיש מקדש (קידושין דף מ"א) מלמד שהשליח עושה שליח ובין חלה ובין לא חלה משמע דמידי חלה כתיב בהו מי' אמור רבנן דחלה בעינן משום דאיכא אינשי קפדני דקפדי ואי שמעי מבטלי שליחותייהו. אבל בחלה ליכא דקפיד אי נמי קרא להיכא דגלי בעל דעתיה דלא קפיד איצטריך כי ההוא דסוף המביא תניין (כ"ד ע"א). ואתו רבנן ופרישו דחלה.
אב"א רשב"ג וחלה שאני. כתב רבינו ז"ל יש מי שאומר אפילו הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר. אלא אם כן חלה או נאנס כרשב"ג דמסקנא דסתם מתניתין כוותיה ולא איכפת לן במחלוקת דברייתא, וכן הדעת נוטה.
והראב"ד ז"ל סובר שדעתו של רבינו מכרעת כן משום דמתני' לא מפליג בין הולך לאת הולך כרשב"ג ואמר הרב דלא מחוור דהא רשב"ג לא מפליג בין חלה בין לא חלה ומשנתנו קפליג וכיון דבמילתיה דרשב"ג גופיה צריך לשנויי חלה שאני ולא אתי' מתני' כוותיה אלא בשינוייא דעלמא מוטב דלוקמא כרבנן בשינוייא ולא כרשב"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים והא לאו טעמא היא דאי כרבנן ברייתא לא אתיא לעולם כפשטא אלא בשנויא ומיהו מתני' כרשב"ג אתיא כפשטא וכרבנן בשינוייא. ועוד דהא לאו שינויא דחיקא היא וכיון דקמ"ל רשב"ג במשנתנו חלה עושה שליח לא הוצרך לשנות בברייתא חלה שאם רבי שנאה ר' חייא למה לו להחזירה אלא מאי דשייר במתני' פי' בברייתא דהיינו לא חלה. ועוד דסתמא דמילתא בלא חלה משמע הילכך אי מתניתין רשב"ג קמו להו מתניתין ומתניתא כפשטייהו. כתבתי דבר זה כדי לפרש שאפשר שמפני כן העמידו בגמרא בלישנא בתרא מתני' כרשב"ג אבל לא מפני שזו היא דעת נוטה שאמר רבינו ז"ל שאין הכרעתנו הכרעה במחלוקת שבגמ' לומר זה הלשון מחוור מזה ולא נהגו הגאוני' ולא כל בעלי הוראה לפסוק הלכה על דרך זה ולא אמרו מפני כן לא מטין ולא נראין.
אבל (דעת רבינו) [דעתינו] נוטה שאומר רבינו ז"ל מפני שהוא לשון אחרון וקי"ל בכה"ג כלישנא בתרא והיינו דאמר בהדי' דמסקנא דסתם מתני' כוותיה ועוד שהוא להחמיר בבין הולך בין הולך את חלה דוקא ובכל כיוצא בזה הלך המחמיר. ומ"מ אין זה מחוור

דאוקימתא דרבנן מוקמי מקמי רשב"ג ופירכא דרבנן פרכי מקמי דרשב"ג ובסידורא דברייתא הילכך לא מסקנא מיקרי ולישנא דגמרא נטייא לרבנן דפרכינן מעיקרא היכי דמי אי דא"ל הולך אע"ג דלא חלה אי דא"ל את הולך אפילו חלה ואי רשב"ג וכו'. ולא אמרינן אי רבנן אי רשב"ג משמע דגמרא כרבנן תפסי. ותמהני על מי שפסק כרבנן למה לא פסק לשון ראשון הולך והוא דחלה שהוא להחמיר ואי בתר לישנא בתרא אזל לישנא בתרא כרשב"ג הוא ולישנא מציעאה לא פסקינן בתלמוד ואמרינן בפ"ק דנדה כיון דאיכא למיתלא דרבנן לאוקומה לקולא ולחומרא, לחומר' מוקמי'.

ואיכא מאן דמסייע להיא סברא מדאקשינן ממתני' דהרי הוא יכתבו ויתנו אינהו אין אבל שליח לא והא התם הולך הוא ולרשב"ג בעי חלה ומתני' בדלא חלה ומאי קושיא וסיוע זה אין בו ממש דהא אנן סתמא פרכינן לכולהו לישני ואע"ג דהוה אפשר לפרוקי ללישנא בתרא אי חלה ה"נ אביי ורבא תרוייהו סבירא להו דאפילו חלו לא מר כטעמי' ומר כטעמיה ולישנא דקושטא ודניחא לכולהו מפרקינן ואפשר נמי דלאו דומיא דמתני' היא אלא קושיא היא לתרי לישני בתראי דאי מתני' רשב"ג או רבנן. באת הולך וחלה שאני מ"מ לרבנן בלא חלה משלחו. וההיא מתני' ר' מאיר ור' יוסי תנו לה והכל מודים שאינו משלחו ביד אחר.

והראב"ד ז"ל כתב שהלכה כדברי חכמים ולליישנא בתרא דאת הולך וחלה שאני אבל לא אמרו אלא בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ בין הולך בין את הולך חלה דוקא מעובדא דרבא דאמר לקמן חלה טעמא מאי משום דאניס הכא נמי הוא אניס ולא בעיא מיניה אי הולך א"ל או את הולך אמר ליה אלמא לעולם חלה דוקא. ויש בענין טעם לדבר משום דצריך לעשות שליח ב"ד ושמא קפיד. אבל אינו נכון משום דאי הכי רישא דמתני' באת הולך דוקא וסיפא אפילו בהולך סתמא ולא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי. אבל עובדא דרבא שלא שאלו לשליח אי הולך אי את הולך אמר לי' כעין ראיה לדברי ר"ה ז"ל.

והא דאמר רבא שליח בארץ ישראל עושה כמה שלוחים כדקי"ל וקמ"ל שאין שליח שני צריך לעשותו בב"ד ואע"פ שאינו שליח בעל וזו שהצריכו במדינת הים לעשותו בב"ד אפילו השני לאחרון ואע"פ שאין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום שאין מקבלין ממנו גט אלא אם כן אמר בפני נכתב ובפני נחתם או שליח ב"ד אני.

ומשמע דכי אמרינן חלה דוקא מ"מ בשליח ראשון שמא בעל רוצה לגרש על יד זה יותר מאחר אבל שני אע"פ שלא חלה עושה שלישי דבעל לא קפיד ביה דלא ידע מנו ואיהו לא שוייה שליח ושליח ראשון ודאי לא קפיד וכי תימא בעל קפי' דלא בעי שידעו כולן בגירושין זו אינה קפידא שאפילו נותן לה הדבר בחדרי חדרים עתיד הדבר לידע לכל

ועוד מה לי תרי מה לי תלתא אלא כיון שאינו שלוחו דא"א ע"י זה היה רוצה לגרש יותר מיד אחר אין כאן מקפיד.

זה דעתי בזה, אבל אחר שכתבתיה חזרתי בו משום שמצאתי לר"ה ז"ל דכתב ש"מ דשליח שליח אם חלה עושה שליח אלמא חלה דוקא, ודבריו אמת.

הא דאמר רבה **מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח**. איכא למידק בה דהא ר' מאיר לית ליה הך סברא דקתני סיפא אמר לג' תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד דברי ר"מ ור' יוסי אומר אף אנו מקובלים שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי ילמדו ויכתבו ויתנו ומפרש התם בגמרא טעמא דר' יוסי משום דמילי נינהו ומילי לא ממסרן לשליח אלמא ר"מ לית לי' האי סברא אלא משום קפידא דבעל וכדאביי. ואיכא למימר ודאי לעולם מילי לא מימסרן לשליח לדברי הכל. אלא התם בהא פליגי מר סבר כיון שאם רצו הם עצמם כותבין נעשו שלוחים ומילי לא ממסרן לשליח ור"מ סבר מסתמא ב"ד הם ואינן שלוחין אלא א"כ רצו וכתבו הם עצמם ואלימא מילתא דבי דינא לממסר להו אפילו מילי ומ"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו סבר דלאו מוסר מילי' לשליח הוי אלא במשוי אותו פלוני שליח שלא בפניו הוי.

ואם תשאל והיאך עדים כותבין וחותמין מה שלא שמעו הם מפי הבעל אלא משום הגדת אחרים הוו להו עד מפי עד דפסול. זו אינה שאלה דאין עד מפי עד אלא בבאין להעיד במה ששמעו מפי אחרים אבל אלו אינם מעידים כלום ואם תשאלה על האשה הזאת אם היא מגורשת יאמר לך שאינם יודעים ואם תבא היא להתיר עצמה בב"ד על פי אלו צריכין שני כיתי עדים הראשונים שיעידו בפנינו אמר וב' אלו שיאמרו כתבנו וחתמנו אלא שהם יכולים לעשות על פי שאומרי' להם הבעל אומר לכם לכתוב ולחתום או צוה לנו שנאמר למי שנרצה שלוחים בעלמא הן ועושין שליחות על פי שנים ונותנין וחותמין ואפילו ליתן נותנין דומה לשליח שנותן גט לאשה בשליחות הבעל והוא אינו יודע אם נתן בעל גט לגירושין אלא כיון שהגט ביד הראשון והוא יכול ליתנו לאשה אף זה נותן במקומו וכן אלו העדים שלוחי השנים הראשונים הם ועושין שליחות במקומן ואינם מעידים כלום.

כי פליגי דאייר ליה שקיל מניה חפץ והדר הב לה גיטא וכו'. וה"ה נמי אי א"ל הב לה גיטא ושקיל מינה חפץ דקי"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כדאמרינן בכתובות בהב זוזי ושקול שטרא אלא גמרא לא נחית להההוא דינא והיינו דלא קאמר דכ"ע היכא דא"ל הב לה גיטא ושקול גיטא מעליא הוי אלמא ההוא בדינא דלתקונה שדרתיך תליא כנ"ל. ויש מחלקין בין זוזי ושטרא לגיטא וחפץ, ואינו מתחוור.

דף ל.

הא פייסה ולא איפייס. פרש"י ז"ל הא פייסה במה שבידו לעשות ושמעינן מינה דהא דמקבל עליה לחבריה לפייסיה לפלוני א"נ דעבידא בפלוני הכי והכי ואי לא מחייבנא לך מהשתא ק' מנה או שדי נתונה לך מעכשיו ואזל ופייסה ולא אפייס אי פייסה בכל מה שבידו לעשות ולא אפייס פטור דאנוס הוא והאי דנסיב לה טעמא משום אנוס משום דתנאה דפייס תולה בדעת אחרים הוא הא אלו אמר שאתן מנה לפלוני ולא רצה לקבל פטור שאין במשמע אתן אלא אם רוצה לקבל ובמס' שבועות אוסיף לבאר.

ויש לבעל דין לחלוק כאן ולומר שכל התולה בדעת אחרים אע"פ שפייסו בכל מה שבידו לעשות אין זה אונס שמשעה ראשונה גמר ומקנה דלא ידע חבריה אי צייית אי לא ושאני אשה שהוא סבור שאם בא לפייסה תתפייס שהנשים נוחות להתפייס לבעל ורוצות הן בקב ותפלות ואין דינו מחוור שאין לך ברזל קשה כאשה רעה וה"נ משמע לקמן בפ' השולח דכל כה"ג אונסא הוא דמאי הוה ליה למיעבד וקיימא לן אין אונס בגיטין דסוגיאן בעלמא הכי והכי פסיק כולהו רבוואתא ז"ל ואפי' אונסא דלא שכיח טובא דאי שכיח טובא כולהו מודו כדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף ג') גבי הא דאמר שמואל לאו שמיה מתי' אונס' דשכיח שאני דכיון דאיבעי לי' לאתנויי ולא אתני איהו אפסיד אנפשיה ואונסא דלא שכיח כלל כ"ע מודו שיש אונס כדאמרינן לקמן אכלה ארי אין לנו דליכא משום צנועות בהא ולא משום פרוצות דצנועות לא חיישי לאונסא דלא שכיח כלל ופרוצות נמי לא תלו ביה נמצאת אומר ג' אונסים הם שכיח כ"ע מודו דאין אונס לא שכיח כ"ע מודו דיש אונס שכיח ולא שכיח פליגי וקי"ל דאין אונס.

כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה. פי' כשנשתדפו שדותיו ומפסיד הכל לא משלם ליה לא קרן ולא ריבית הילכך זביני הוו ושרי ולא דמי למשכן לו בית ומשכן לו שדה שאף ע"פ שאם נשתדפו אין לו ריבית הקרן קיימת לו הילכך כשעושה פירות אפשר שהיא ריבית קצוצה ובמקומה יתבאר בס"ד. אלא דמיא להההיא דאמרינן התם מה שעזי חולבות מכור לך שאין בו משום ריבית והוצרכתי לפ' זה מפני שראיתי מי שפי' דגבי משכנתא נמי כיון דכי לית ליה ריבית לא יהיב ליה אבק ריבית הוי והכא לא גזור רבנן ולאו מילתא היא.

והא דאמרינן **ל"ש אלא בעל הבית בכהן אבל כהן בבעל הבית חוזר**. פי' רש"י ז"ל דהאי לא משך וזה הי' לו למשוך והרי כספו בידו וקשה דשמעתין כר"ש שייכא שאמר כל שהכסף בידו ידו על העליונה דאלו לרבנן אפי' בנותן מעות ע"מ ליתן לו גורן דלא היה לו למשוך יכול לחזור בו אלא ה"ט משום דבעה"ב על פירות הללו הוציא מעותיו ואין לו שעבוד אחר עליו שהרי אם נשתדפו אינו משלם משאר נכסים ואם בא לחזור שלא לקבל

אותם פירות נמי לא גבי שע"מ שלא להחזיר הוציא מעותיו ופירות הללו אצלו באפותיקי מפורט שאם שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים אבל כהן בבעל הבית כמוכר פירותיו ואם בא לחזור חוזר, כך פי' הראב"ד ז"ל.

דף ל:

תני ר' אומר יורשין שירשו. פי' אריש' קאי דעלה מייתי בגמ' וכן מפורש בתוספות וביר‏ושלמי ואע"פ שהן חייבים לשלם אם באין לחזור בהם שהרי יש להם קרקע וקי"ל מלוה על פה גובה מן היורשין ועוד דמתניתין אפילו בשטר נמי היא כדמפורש בירושלמי מ"מ צריך ליטול רשות מהן שמא יחזרו בהן שהרי כהן יכול לחזור בו בשלמא מאביהן אינו צריך ליטול רשות שהרי מכר לו ולא חיישינן למי שאינו עומד בדבורו עד שיחזור בו אבל מיורשין צריך ליטול רשות אבל כשירשו מטלטלים אע"פ שנתנו לו אינו רשאי שהחו' כבר נאבד שעבודו והוה כמפרש שלא על מלוה כלומר בכהן שאמר לישראל הפרש עלי והן שלא במתנה שאינו מפריש עליו שלא שנינו אלא המלוה מעות לפי שלא עשו שאינו זוכה כזוכה לא במכרין ולא במזכה ע"י אחרים אלא מפני תקנת כהן ודוקא במלוה וכן מפורש בירושלמי ואמרינן נמי בשחיטות חולין האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשבבותיה ודחיקא ליה מילת' לזכי לי' מתנתא ואע"ג דלא אתו לידי' במכירי כהונה ולויה ואיתמר עלה אימר דאמרי אנא דלא אפשר ליה והיינו נמי דאמרי' הניח מלא מחט גובה מלא מחט ולא יותר אפילו נתנו לו רשות משום שאין לו עליהם מלוה אלא מלוה מחט אם רצו להגבותו קרקע או מעות בדמי אותה מחט ור' יוחנן אמר כיון שאפשר כמעשה קטינא דאביי עיקר שעבודו קיים בכלו מה שהלוה לאביהם של יתומים וכיון שנתנו לו רשות מפריש על הכל וסוגיא שבירושלמי בענין זה מרווחת.

כור מעשר יש לך בידי הילך דמיו חוששין שמא עשאו תרומת מעשר. ואי ק"ל הא לא אתיא לידיה והא ל"ק דבמכירי כהונה ולויה עסקינן א"נ כדאיתמר עליה בירושלמי בתרומות מכיון דאמר כור מעשר יש לך בידי נעשה שלוחו של זה נמצא כתורם ברשות. אלא הא קשיא לאחר שקבל דמיו היאך יכול לעשותו תרומת מעשר ורש"י ז"ל כתב דכיון דלא משך יכול לחזור בו הכהן ואע"פ שהן ברשותו של ישראל לא קני ממנו מעותיו דאימת קנייה האי כהן דליקנייה ניהליה בקבלת מעות הילכך כי חזר בו ועשאו תרומת מעשר חל עליו שם מעשר משמע שלא קנה לגמרי למוכרו אבל זכות יש לו בו לעשותו תרומת מעשר.

ור"ת ז"ל פי' משום דילמ' קודם שקבל דמים עשאו תרומת מעשר ולא דייק דא"כ הול"ל

ברשיעי עסקינן דמשוו לה תרומת מעשר והדר שקלי דמי. וי"ל מ"ה לא אקשי ליה היאך יכול לעשותו תרומ' מעשר לאחר שמכרו משום דמשכח' לה בשהיה מעשר ברשות אחר או בשדה שאינה משתמרת לבעל הבית דלוי קנה במכרין ולוקח לא קנה ומ"ה אקשי דעדיפא מיניה.

אלא ה"ק ישראל שאמר לבן לוי מעשר לאביך בידי חוששין שמא עשאו אביו תרומת מעשר. קשה לי א"כ כל פירות שהניח האב לבן חוששין שמא עשאן תרומת מעשר ואכן אפילו באומר נמי לא חיישינן כדאמרינן בסנהדרין ישראל שהטמין מעות בשדה ואמר כך וכך הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו קיימים ואם כמערים לא אמר כלום. וביבמות אמרינן הניח לו אביו כבש או פרה והיה כתוב עליה ק' קרבן.

ואיכ' למימר דבחולין לא חיישינן כלום אבל הכא כיון דמעשר הוא חיישינן מדשביק להו ברשות אחר ולא שקיל להו ש"מ אקנויי אקנינהו ותרומת מעשר עבדינהו.

וי"א שלא חששו אלא בחבר שחזקה שאינו מניח דבר שאינו מתוקן ועל כרחך עשר עליהן או הן על מקום אחר וכיון שהניחן חוץ מרשותו חוששין להן. ובמקצת נוסחי ספרד מצאו במאי אוקימנא בחבר דלא משהי וכי נחשדו וכו'.

ואי ק"ל אמאי מתרץ לה בהילך דמיו היל"ל בבן לוי עצמו שאינו חושש ובכור מעשר חושש איכ' למימר בן לוי עצמו לעול' אינו חושש ואם אית' דעבדיה אביו תרומת מעשר לדידיה הוה אמר אבל כי אמר הילך דמיו חוששין דילמ' אמר אבוה הכי והאי דלא רמי אנפשיה ולא מדכר ושקיל דמי אבל לנפשיה ודאי רמיא נפשי' וכי לא דכיר שרי ליה ול"נ אגב דאמרי' בלישנא קמא הילך דמיו אמרה השתא וה"ה לנפשיה.

דף לא.

נטלת באומד. פי' רש"י ז"ל שא' מחמשים שאמרו חכמים מפרישה באומד דאם טעה אין אסור מדאורייתא דחטה אחת פוטרת את הכרי דלא נתנה בו תורה שיעור אלא ראשית דגנך אף תרומת מעשר אע"פ ששיעורה קצוב ניטלת באומד ובמחשבה שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ותרווייהו נפקא מונחשב והאי דיליף תרומת מעשר מתרומה לענין אומד הוא דיליף ומיהו במחשבה נמי תלה הכתוב תרומת מעשר בתרומה כדכתיב כדגן מן הגורן והרי זה בא ללמד ונמצא למד והך מחשבה גרידתא לומר שאינו צריך להוציא בשפתיו ומודו רבנן בתרומה גדולה שהיא במחשבה כדתנן באלם אם תרם תרומתו תרומה והכי אמרינן במסכ' שבועות פ"ג גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו בנדרים דלא גמרינן מתרומ' משום דהוו תרומה וקדשים ב' כתובים הבאים כא' והיינו תרומה גדולה

דיליף מיניה קרא ונחשב אפילו לרבנן וי"א דבתרומה גדולה מכל נדיב לב נפק' כדאמרינן בזבחים דההוא בעולות הוא דכתיב ואתקוש תרומה לקדשים מה קדשים במחשבה אף תרומה במחשבה ותרומת מעשר מונחשב וכו' ומיניה הוו ב' כתובים הבאים כא'. וזה אינו נכון משום דרבנן ודאי פליגי עלי' דאבא אלעזר במחשבה כי היכי דפליגי באומד והיינו בתרומת מעשר וליכ' לאוקומי סוגיא דשבועות כאבא אלעזר וה"נ מוכח פר' בתרא דבכורות דפליגי רבנן אפילו במחשבה.

ורבים אומרים נטלת באומד אף באומד, ואינו כן אלא דוקא באומד דהכי תנן במס' תרומות אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי ומפורש בירושלמי אמר ר' אלעזר כיני מתני' מודד טבלו ומכניסו לביתו ובלבד שלא יתרום במנין ולרבנן תרומה גדולה דוקא באומ' אבל במנין אינו מן המובחר אבל תרומת מעשר דוקא במנין ולא באומד כלל דתנן התם בתרומה פ"ד המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן.

ובירושלמי מקשינן לה אמתני' דבפ"ק ומתרץ אר"י ב"ל כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר ותני כן אבא אלעזר בן גומל אומר מנין שאין תורמין לא במדה ולא במנין ולא במשקל שנאמר ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורם ולא בדבר אחר ומה תרומה גדולה במחשבה אף תרומ' מעשר במחשבה פי' מתני' דבפ"ק בתרומה גדולה והא דפ"ד בתרומת מעשר שהמונה משובח ותני כן אבא אלעזר בן גומל אומר וכו' פי' דמהך ברייתי' שמעינן דבין לאבא אלעזר בין לרבנן תרומה גדולה באומד והיינו מחני' דאין תורמין ובתרומת מעשר פליגי דלאבא אלעזר היא נמי באומד ולרבנן במנין ומתני' דהמונה משובח רבנן היא והתם בפ"ד בעי בירושלמי דההיא ממי הוא משובח מן התורם מן האומד כלומר שאם תרם מ"מ תרומתו תרומה וזה משובח ממנו אמר ר' חנינא בר' הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי' דהיינו אומד ומודד ומונה א"ר חנינא תפתר בשלשתן, ולית את ש"מ כלום.

ולי נראה דאבא אלעזר בן גומל ה"ק כשם שתרומה גדולה באומד היא נטלת כך תרומת מעשר לכתחלה נטלת באומד אלא שתרומה גדולה אינה נטלת בתחלה אלא באומד ותרומת מעשר באומד ושלא באומ' ואשכחן כי האי היקשא באותה שאמרו וטבחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר שפי' מה מכירה אינה לעולם אלא ע"י אחר אף טביחה ישנה ע"י אח' א"נ תרומה גדולה נמי במנין הוא ואפי' לכתחלה אלא דרבנן אמרי לכתחלה באומ' שיטול בעין יפה ולדאוריית' עביד היקשא.

והיינו דאוקימנ' בירושלמי להא דתנן המונה משובח בתרומת מעשר ותני כן אבא

אלעזר בן גומל כו' כלומר אבא אלעזר בן גומל היא מתנן מונה משובח דמכלל דתורם באומד תרומה הוי ומפרש ואזיל ממי הוא משובח מן התורם באומד וכו' ור' חנינא פליג עלה ואמר לעולם רבנן היא ומאי משובח לומר שיפה הוא עושה ותרומתו תרומה ותני והשוקל משובח משלשתן ולית את ש"מ דמתני' אבא אלעזר היא אלא רבנן ותורם באומד לא הויא תרומה כלל בתרומת מעשר.

מתניתין: **המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות וכו' מפריש עליהן בחזקת שהן קיימים**. א"ל וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. ואיכ' למימר כיון שהניחם ברשות עצמו במקום המשתמר ואין חוששין שמא אבדו ואין עשויין לרקוב לגמרי מותר לתרום שלא מן המוקף. וכשאמרו אין תורמין לא אמרו אלא כשאינו ברשותו כי ההיא דאמרינן בגמ' כור מעשר לאביך בידי שיש לחוש לכל דבר שאינו משתמ' לדעתו שמא אבד ולפיכך אין תורמין שלא מן המוקף וכך פי' רש"י ז"ל שאסור לתרום שלא מן המוקף משום שמא אותה שעה אינה בעין.

ומיהו קשיא דהא בספרי ילפינן לה מדכתיב והרמותם ממנו מן המוקף וא"ל אסמכת' דרבנן היא. א"נ מדאוריית' תרומה גדולה אינה נטלת אלא מן המוקף אבל תרומת מעשר נטלת שלא מן המוקף דתנן במס' בכורים פ"ב תרומת מעשר שוה לבכורים בב' דרכי' נטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כבכורים ואוסרת את הגורן ויש לה שיעור כתרומה והיינו מדאוריית' ואפי' במקום המשתמר לדעתו נמי אבל תרומת מעשר בין דאוריית' בין דרבנן נטלת שלא מן המוקף דמתניתין דינא קתני ואפילו לכדרבנן וכדקתני ויש לה שיעור כתרומה. ואלו מן התורה חטה א' פוטרת והאי דאקשינן עלה וכי נחשדו חברים שלא מן המוקף היינו משום חשש אבידה כדפי' רש"י ז"ל ואע"ג דהאי קרא והרמותם ממנו בתרומת מעשר כתיב אמרי' בירושלמי בפ"ב דתרומה תרומת מעשר למדת על תרומת גורן שנטלת מן המוקף והיא נטלת שלא מן המוקף מנין מכל מעשרותיכם תרימו אפילו א' ביהודה וא' בגליל והכא משמע דלאו אסמכת' דרבנן דאי כולה מילת' דרבנן מ"ש תרומה דחששו ומ"ש תרומת מעשר דלא חששו.

ומיהו קשה הא דאמרינן בפ' המפקיד (בבא מציעא דף ל"ח) המפקיד פירות אצל חבירו ואפילו הן אבודין לא יגע בהן ומפרש בגמ' משום שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר והיאך יכול לעשותן שלא מן המוקף. ויש לפרש מאי תרומה תרומת מעשר ואע"פ שלא נחשדו חברים לעשותן כן דחיישינן שמא אינן קיימין התם בעם הארץ שנחשד וא"ק ההיא דתניא התם לפיכך בעל עושה אותן לכתחלה תרומה ומעשר על מקום אחר לומר שאם עשאן אוכל לכתחלה ואינו חושש.

וי"מ מתני' בערב שבת שמותר לתרום שלא מן המוקף כדאמרינן ביבמות בפ' האשה רבה (דף כ"ג) דר' ינאי ה"ל אריסא דהוה מייתי ליה כנתא דפירא כל מעני שבתא יומא חד נגה ליה ולא את' עשר עלייהו מפירי דביתיה וכו' א"נ כי ההיא דאמרינן בעירובין גזבר שאמר ליה לעם הארץ לך ולקוט לי תאנה מתאנת שמעשר עליהן מתוך ביתו דניחא ליה לחבר ליעבד איהו איסורא זוטא ולא ליעבד עם הארץ איסור' רבה. וכן ההיא דהמפקיד משכחת לה לכתחלה כשנזדמן לו ע"ש או עם הארץ ועשאן תרומה ומעשר על מקום אחר וא"ת א"כ לעיל דאקשינן וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ליחוש לכי הני גווני לאו מילת' היא שאף לחוש כלל לא היה לנו משום שהניחן ברשות זה ולא נטלן כמו שפירש למעלה. ומשום הך טענה לא חיישינן לדבר שאינו מצוי לאסור עליו את שלו אבל שם בפ' המפקיד למה יגע בשאינו שלו ולא יניחם ויסתלק מן הספק להך לישנא נמי אית לן למימר דשלא מן המוקף דרבנן בעלמ' הוא.

ויש שמעמידין משנתנו זו בתורם מן המוקף כגון מקצת פירו' מגולין ומקצתן מכוסין ותורם במוקף ואינו חושש שמא יאבדו המכוסין וכגון תורם חבית א' מן המרתף על השאר שבו וכגון שמלא בית האוצר ואינו חושש לצד האחר שמא נרקבו או ערבו וכן מפורש בתוספ' חכמי הצרפתים ז"ל ואותה השמועה שבפ' המפקי' אינה קושיא לפי דעתם עשאן קודם שהפקידן לזה אע"פ שלא פי' רש"י ז"ל כן. ושם אפרש בס"ד. ועובדא דר' ינאי אינה שלא מן המוקף לפי דעתי. דכיון דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לכשיבוא לעולם ה"נ מצי לתרום על דבר שלא בא לעולם לכשיבוא לעולם ויקוף שיהא תרום ושם בפ' האשה פירשתי. וה"ר משה הספרדי מוקי לה למתני' בדיעבד ואע"ג דקתני מפריש.

דף לב.

מהו דתימ' איהו הוא דלא טרח אדעת' לצעורה אבל שליח לא איכפת ליה קמ"ל. פי' וה"ה למצא את אשתו ממילא דאע"ג דלא טרח לא אמרינן לצעורה קא מכוין. דלא גרע ממילא דידיה משליחותיה דשליח אע"ג דמטרח ליה והאי דלא קתני מתני' מצא את אשתו משום דאורח' דמילת' קתני שאין השולח גט לאשתו מוצא אותה במקומו ממילא קידם השליח אלא א"כ קידם אצלה לדעת.

למימרא דבטל לישנא דמבטיל משמע. אמתניתין נמי דייק אלא שהמתין עד שפירשו כן בבריית'. א"נ אי ממתני' ה"א לאו דוקא דאמר בטל הוא אלא אמר לישנא דליבטל אבל בריית' ודאי דוקא קתני וי"א אי מתני' ה"א אפילו אמר פסול הוא הרי זה בטל

אף על גב דלישנ' לא משמע דליבטל משום דגלויי דעתא בגיט' בכה"ג מילת' היא אבל לבריית' קשיא.

הא דאמר **רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו מבוטלת תבטל אי אפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין**. שיטה זו מוחלפת במס' כריתות פר' המביא אשם תלוי ברוב הנוסחאות ופי' ר"ח ז"ל וכבר נשנית בכלל המוחלפות בחלוף המסכתות אבל יש נוסחה הגונה בשיטה זו ומפורשת אצלו בב"ב פ' יש נוחלין (בבא בתרא קל"ז ע"ב).

דף לב:

שליח מתנה כשליח גט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי. קשה לן היכי תלה הא בהא שליח מתנה אי אמר זכי קנה לו מיד שליח גט אע"ג דאמר זכה לאו כלום היא שאין תבין לו לאדם שלא בפניו ולאו משום דאמר לאו כזוכה הוא ולאו מילתא היא דהכי פירש בשליח הגט אע"פ שאמרה לו התקבל לי גיטי אם אמר הבעל הולך ורצה לחזור חוזר ואלו אמר זכה ורצה לחזור אינו חוזר ולפי' הביא ממנה ר"ה ז"ל ראיה בפ' התקבל, ויפה כיוון.

נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה. זו היא גרסתו של ר"ח ז"ל ויש גירסא גיטא גופיה מיבטל. ולפי גרסתו של ר"ח ז"ל משמע שאם אמר בפיו הרי הגט עצמו בטל או לאחר שהחזירו שליח לידו אמר יהא כחרם שהוא בטל דכתיבת הגט כנתינת מעות ליד האשה דמי ולאו מעשה הוא ואתי דבור ומבטל דבור.

ולא מסתבר לי משום דלגבי גט גופיה לא שייך בטול כיון שנכתב ונחתם לשמה ע"כ כשר הוא להתגרש בו למה זה דומה למי שכתב ס"ת לשמו וחזר ומבטל שלא כל הימנו לפסול מה שנעש' כבר בהכשר א"נ דמיא לכסף קדושין שאם אמרה חזרני בי ולא אתקדש בכסף זו שלא אמרה כלום ואם חזרה וקבלה ממנו מקודשת. ועוד שא"ת בטל הוא א"כ היכי אמרינן בגמ' מי דמי התם דבור הוא ואתי דבור ומבטל דבור אלא שאתה אומר שלא ביטל הבעל אלא לשליחות השליח וכך הוה ליה למימר אי דבטליה לגיטא ה"נ אלא הכא שליחותיה דשליח בטליה לגיטא גופיה לא בטיל.

ולפיכך נראה כגירסת הנוסחאות שכתוב בהן גיטא גופיה מי קא בטיל ומקצת נוסחאות שכתוב בהם מי קא מבטל נר' לומר שאינו בטל לעולם וכן פי' רש"י ז"ל שליח הוא דבטליה שלא יהא שלוחו לגרשה בגט זה אבל הגט שהוא בעין אינו נפסל לעולם וכן עיקר דאדרבא בטל הוא וכן יהא כחרס טפי משמע לי לינשא דבטול הגט עצמו מלשון

ביטול השליחות השליח ואלמלא אפשר היה שיפסול לעולם אף בזה אינו חוזר ומגרש שהרי אמר בטל הוא אלא מפני שא"א לגט ליבטל לעולם אמרינן שליחותו של שליח יבטל שאין דבריו לבטלה.

והא דאמרינן בפ' הניזקין (נ"ה ע"א) מהו דתימ' בטולי בטליה קמ"ל אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר דמשמע שאלו בטליה אע"פ שהוא מגרש בו ה"ק כיון דלא אמר ליה הרי זה גיטך משמע דבטולי בטליה להך נתינה שלא תהא מגורשת בו שאינו נותנו לשם גירושין שלא יגרש בגט חוב קמ"ל דכיון דאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי לשם גירושין נתן שאלו לא נתן לשם גירושין לעדים הוה אמר.

והר"ם הספרדי ז"ל כתב בחיבורו השולח גט ביד השליח וביטל הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה שלא ביטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו ובן אם פירש בעת שביטלו והוא ביד השליח ואומר גט זה ששלחתי הרי הוא מבטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם. ויש לחוש בדבר ועוד כתב וכן מי שאמר לב' גט שאני כותב לאשתי בטל הוא וכחב אחרי כן ונתן לה הרי זה גט בטל וזו היא מסירת מודעא על הגט וכן אם אמר כל גט שיכתב לי פלוני או שאכתוב מכאן ועד כ' שנה הרי זה בטל וזה אמת ואין בו בית מיחוש.

הא דתנן **בראשונה היה עושה ב"ד ממקום אחר ומבטלו**. ופליגי רב נחמן ור"ש אי בב' אי בג'. תמהני בה אפילו ביטלו בין עצמו למה לא יבטל דאי ידעינן ביה ליהוי ביטול. וי"ל שהדין נותן ששליחות השליח כיון שבפניו היה אין מבטלים אותו שלא בפניו דלא אתי דבור שלא בפניו שהוא גרוע ומבטל דבור שהוא בפניו כענין שאמרו מילת' דעבידא באפי בי עשרה צריכי בי י' למשלפה והיינו נמי דאמרינן לקמן אותיבו וקרי באודנייכו וכו'ואע"ג דודאי קא מבטל ליה כיון דלא שמעי לא הוי בטיל.

ואפשר דמ"ד בפני ב' דינא קאמר דלא הוי ביטול כדפרישית דהויא דבר שבערוה ואינה פחות מב' אבל מ"ד בפני ג' לומר דמעיקרא היה מנוהגין בג' דחוששין לתקנת ממזרים ובא ר"ג וחשש נמי לתקנות עגונות וסוגיא דמייתי לה משביעית דייקא דלר"ש בפני ב' לא הוי ביטול. ויפה פי' רש"י ז"ל בדרב נחמן דאע"ג דגבי דיני ממונות בעינן ג' אבל הכא אודועי בעלמ' הוא והואיל ותקן הלל אפילו בתרי נמי סגיא כדאמרינן לקמן דאפילו במסירת מילי סגי דהלל הפקיע ממון בני אדם בפרוזבול ובכל דהוא סגי.

וקי"ל הכא כר' נחמן ור' יוחנן וקי"ל בעלמא שנים שדנו אין דיניהם דין ובכל מילתא דחיוב ופטור אין ב"ד שקול וכן פסק ר"ה ז"ל וראיה גדולה אמר ממה שאמרו ודילמ' בי דינא דרבינא ורב אשי כשמואל ס"ל. ומה שכתב רב אחא משבחא גאון ז"ל כר' אבהו

שנים שדנו דיניהם דין דרב נחמן דהכא קאי כוותיה ליתה וסוגיין בפ' חזקת הבתים כדרבה אמר ר' נחמן דמעשה ב"ד בג' וכן בפ' יש נוחלין (בבא בתרא קי"ג ע"ב).

מתניתין: **בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה.** פי' היה אדם הולך ממדינה למדינה והיו קורין אותו שם בשם וכן באשתו פעמים שהולכת עמו ומשנין שמה במדינת הים וכשכותב שם גט לשלוח לאשתו כותב שמו שבאותה העיר שהרי העדים צריכין שיהו מכירים שם האיש בגט וה"ה לשם האשה לפיכך היה כותב שמו המוחזק בעיר כדאמרינן התם כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו והיה כותב נמי שם העיר שהגט נכתב בה וכשחוזר הוא מקלקל את אשתו ואומר לה שלא כתב לה מעולם שאין זה שמו ולא שם עירו ולא שהיה מתכוין לקלקל מתחלה אלא כך הדבר מזדמן ואפילו במודה נמי כיון שאין שמו של מקום אשתו נזכר בגט פסול הוא דבעינן שמו ושמה ואין זה שם מובהק שלו לפיכך התקין ר"ג שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו כלומר תקן שלא יהיו משנין שמותיהם אלא יכתבו איש פלוני שמו הראשון של מקום אשתו וכל שום בשביל זה השם של מקום הכתיבה.

ויש לפרש שבכלל איש פלוני הוא אף שם העיר וכך כותב בגליל מתא אנא ראובן שמארץ יהודה וכל שם אחר שיש לי. והכי משמע לקמן בפרק הזורק דמקשינן היה במזרת וכתב במערב מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה אלא סופר וכו' דאלמא מזכירין בגט פלוני שמעיר פלוני מלבד מה שכותבין בו שם עיר הכתיבה. וה"נ איתמר ביבמות (דף קט"ז) בצד קלוניא מתא אנא אנדרוליאני נהרדעא וכו' וכן בסורא מתא אנא ענן בר חייא מחגרא וכו' אלמא מזכירין שם עירם וכיון שצריך להזכיר שם עירם צריך כל שם כמו שצריך לשם גופם. ואהני תקנתא דר"ג נמי לשם חניכות במקום א' כגון דההיא דקרו לה מרים ושרה וכך כתבו ראשונים בנוסחי גיטין אלא פלוני דממקום פלוני. וכל שום אחרן וחניכא דאית בי ובכל גיטין כותבין כן משום שם לווי.

ור"ת ז"ל מפרש וכל שום שיש לו כלומר שיכתוב בפירוש איש פ' דמתקרי פ' ולא דייק דאי הכי אפילו שרה דמתקריא מרים ועוד א"כ ליתני התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו. וכן מוכח בירושלמי דגרסינן התם איש פ' וכל שם שיש לו הגע עצמך דהויא שמיה ראובן ואפיך שמיה שמעון אלא אני פ' וכל שם שיש לי פי' קס"ד שיכתוב בפירוש אלא פלוני דמתקרי פלוני ופריך ומה הועילו חכמים בתקנתן אם כתב שמות אחרי' אלא כותב אני פ' עם כל שם שיש לי סתם וכל שם אחרן וחניכא דאית לי.

והראב"ד ז"ל אמר שהכותב ביהודה בשמו שביהודה ויש לו שם אחר בגליל. אע"פ תכתב

וכל שם שיש לי אינה מגורשת ואין וכל שום סתם מועיל אלא לחניכות כענין ההיא דמרים. וז"ש בבריי' וכ' לגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו בפירוש שיאמר דמיתקרי הכי בגליל כענין שאמרו קבילת גיטא מן ידא דאחי בר הדיא דמתקרי אדא מארי ולפי זה הדעת משנתנו הכי קתני בראשונה היה משנה שמו ושמה כשהוא בא משם לכאן עמד ר"ג ותיקן שיהא כותב איש פ' פ' ב' השמות שיש לו מפני שם לווי ושני תקנות תיקן ר"ג שכיון שחשש לקלקול שתי שמות חוששין אפילו לשם לווי ומתני' לישנא קלילא קתני שבכלל איש פלוני ב' השמות וב המקומות ושם לווי בכלל וכל שם שיש לו.

והא דאמר רב אשי והוא דאתחזק בשתי שמות, פי' רש"י ז"ל אבל לא אתחזק כאן שיש לו שני שמות אין צריך לכתוב וכל שום ואפילו נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר.

ויש מפרשים ע"ד סברת הראב"ד והוא דאתחזק כלומר כי אמרינן דבכל שום סגי ליה הני מילי למי שהוחזק כאן בשני שמות דכתיב חד ואידך אתי מריבויא דוכל שם. אבל אם אינו מוחזק בתרי שמ' אלא שם א' יש לו כאן ושם אחר במדינה אחרת צריך לכתוב שני שמות בפירוש ולא אתי מריבוייא אלא שם המיעוט אבל לא שם הרוב אע"פ שנק' כאן בשם אחר.

וזה הפירוש אינו נכון שאפילו כשת"ל שצריך לכתוב שניהם בפירוש צריך אתה לפרש שבכלל תקנת ר"ג היא כדפרישי' והיכי מיתמר עלה והוא דאתחזק הא תקנתא של ר"ג להיכא דלא אתחזק היא והכל בכלל לשון משנתנו דקתני איש פ' כדכתיבנא ואף סברת הרב ז"ל אינה מתחוורת לי.

אבל פי' ושבגליל עמו שיכתוב אני מיהודה וכל שם שיש לי. אבל אשתו שביהודה בשמו שבגליל אע"פ שכתב וכל שום אינה מגורשת ואע"פ שהוא היה בגליל ושם כתב הגט לפי שאין שמו שבאותה העיר שהאשה בה מפורש בגט. ואכתוב בכאן מה שמצאתי בירושלמי כתוב כדי שיתבר' פי' של שמועה שדברי תורה צריכין זה לזה זה נועל וזה פותח. ירושלמי איש פלוני וכל שום שיש לו הגע עצמך דהוי שמיה ראובן ואפיך שמיה שמעון אלא אנא פ' וכל שום שיש לי יתר מכאן אמרו היו לו ב' נשים אחת בגליל ואחת ביהודה כתב זה שביהודה לגרש זו שבגליל בגליל לגרש זו שביהודה אינה מגורשת מתנית כשהיתה ביהודה וכתב לגרש בגליל בגליל וכתב לגרש ביהודה אבל אם היתה ביהודה וכתב לגרש ביהודה בגליל וכתב לגרש בגליל הרי זו מגורשת א"ר בתחילה צריך לומר אני פ' שמיהודה עם כל שם שיש לי בגליל אם היה שרוי במקום א' מגרש באיזה מהם שירצה א"ר יהודה הדא דתימא לשעבר אבל לכתחלה צריך למעבד כהדא דרבי

אילא א"ר אבין אם יצא שם במקום אחד צריך להזכיר שלשתן וכך פירש מתניתא דקתני זה שבגליל לגרש שביהודה אינה מגורשת כשהיתה האשה ביהודה והוא היה בגליל וכתב שמו שבגליל שהיא העיר שכותב שם הגט. וכן רישא דקתני כתב זה שביהודה לגרש זו שבגליל בשהיתה האשה בגליל והוא כתב הגט ביהודה וכתב בו שמו שביהודה ולפיכך אינה מגורשת. אבל היה הוא ואשתו במקום אחד מגורשת באותו שם שבאותו מקום ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום ובתוספתא תניא יש לו ב' נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו ב' שמות א' ביהודה וא' בגליל וגירש את אשתו ביהודה בשמו שבגליל ואשתו שבגליל בשמו שביהודה פסול אם אמר אני פ' מיהודה עם השם שיש לי בגליל ונשוי אני אשה מגליל או שהי' במקום אחר וכתב למקום לשם א' מהם כשר. ואפשר שהיא משובשת והכי גרסינן דוקא ונשוי אני אשה מיהודה. או אני פ' מגליל עם השם שיש לי ביהודה ונשוי אשה מגליל מגורשת. ולפי הענין הכי הוא פי' דשמעתין היו לו ב' נשים א' ביהודה ואחת בגליל ודרך הנושאין כן כשהוא עם האחת במדינה זו כותב כאן ושולח לאחרת ואם גירש אשתו שביהוד' בשמו שביהוד' והוא בגליל או אשתו שבגליל בשמו שבגליל והוא ביהודה אינה מגורשת כיון שלא כתב שמו שבעיר הכתיבה עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ויכתוב וכל שם שיש לי בגליל. וזו היא תקנתו של ו""ג ששנינו במשנתנו איש פלוני כלומר שם של מקום אשתו וכל שם שיש לו לרבות של מקום כתיבה כדפרי'. ודאמרינן והוא דאתחזק בתרי שמ' משמע דה"ק שאם הוחזק כאן בשם אחד חוץ מן השם שיש לו בעיר אשתו התם הוא דצריך לכתוב וכל שום לרבות השם של כאן אבל לא הוחזק כאן בשם אחר והכל קורין אותי בשם הראשון של עיר אשתו כותב שם של מקום אשתו ואע"פ שיש לו שם אחר בעיר אחרת כיון שאינה לא מקום כתיבה ולא מקום גירושין אין צריך לו וכל שום לרבותו כלל. והיינו דתניא כוותיה יצא למקום אחר שלא הוחזק שם בב' שמות הללו וגירש בא' מהם כלומר שגירש ביהודה בשם יהודה ובגליל בשם גליל דומיא דרישא מגורשת וזה הפי' נכון ומחוור כלשון הברייתא ולשון אתחזק בשמות נמי כך משמע בכל מקום שקורין אותו בכך והורגל בו כדאמרינן כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום וכו' וכל ה"מ בדיעבד מגורשת. ומיהו לכתחלה צריך לכתוב אני פלוני ממקום פלוני וכל שום שיש לי במקום פלוני כמו שמפורש בירושלמי ובגמרא דידן נמי לא אמרי' אלא מגורשת ודיעבד משמע מדלא קתני מגרש בא' מהן אבל אם היו הוא ואשתו במקום אחד אע"פ שהוחזק שה בב' שמות כגון ששמעו שיש לו שם במקום אחר אם גירש אותה באותו השם שיש לו באותו מקום הואיל ואין קורין אותו כאן אלא באותו השם בדיעבד מגורשת ולא אמרו

אלא במגרש במקומות אחרים כדמפרשינן בירושלמי וה"נ דרב אשי כדפרישית. ומיהו אם קורין אותו באותו מקום בשם אחר אע"פ שהוא מיעוט כמעשה דמרי' אם לא כתב וכל שום מעכב אפילו בדיעבד. וי"מ אף זו לכתחלה. אבל דיעבד מגורשת. וכן היה אומר ר"ת ז"ל.

ומדאמר בירושלמי יצא לו שם אחר צריך להזכיר שלשתן שמעינן מינה שצריך לכתוב וכל שם שיש לי במקום פ' ולא סגי בכל שום שיש לי סתם. וכן מוכח בתוספתא כדכתי'. והני ישראל שבחוצה לארץ ששמותיהן כשמות ישראל ויש להם שמות אחרים כשמות הכותים אע"פ שאינם אלא שם לווי מפני הערלים שאינם יודעים לקרות בשם ישראל כיון שהוחזק בשם ורובא דעלמא קרי ליה הבי צריך לכתוב אותו השם ושם ישראל שלהן שהוא חותם בו נמי שם גמור וצריך לכתוב אלא פלוני דמתקרי פ'. בתוספתא תניא לשם אבי אביו כשר לשם משפחה פסול אם היו נקראין על שמו כשר גר ששינה שמו כשמות הכותים כשרים וכן אתה אומר בגיורת גיטין הבאים ממדינת הים אע"פ ששמותיהם כשמות הכותים כשרים מפני שישראל במדינת הים שמותיהן כשמות הכותים מדקתני שינה שמו משמע דשם ישראל יש לו וכתב אותו השם שהיה לו בכותים מפני שהוחזק בו כשר ובלבד שיכתוב וכל שום. ור"ת ז"ל מוכיח מכאן דבדיעבד כשר מדלא קתני וצריך לכתוב וכל שום ואי אפשר לפרש ששינה שמו כשנתגייר וקרא שמו כשם הכותים. דאם אין לו שם אחר פשיטא. אבל אפשר שבגר שחתם עד שרו וסיפא היא שנויה בפ"א, וכן עיקר.

הא דתנן **שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו**. וטעמא מפו' בירושלמי (ד,ג) בראשונה היו נשבעות על שקר וקוברות את בניהם ולא עוד אלא שאימת נדרים עליהם יתר מן השבועה וכשנדר בדשן בהו וקילו להו אף נדרי ולפי גמרא דילן משמע דמ"ה דאין עונשן של נדרים כעונשן של שבועות שנפרעים ממנו ומכל העולם והיינו דאמרינן אבל חוץ לב"ד משביעין אותה. ופירש רש"י ז"ל שבועה כעין היסת ולא נקיטת תפצא ואין עונשה חמור כל בך ויפה פי' ואע"פ ששבועת הבא ליפרע מן היתומים חפץ ביד תקנוה מתחילה ואם לא נשבע בחפץ ביד נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר תקנה תקנו כדרך שתקנו שתהא גובה בנדר ותקנתם של יתומים היא זו אם רצו מדירין אותה ואם רצו משביעין אותה חוץ לבית דין.

דף לג.

עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. פי' שבטלה בעל דבר (לא') [לא] בטלה כולה שמא בעדות זה אינו רוצה ואינו רוצה בא' שיהא עליו עד אבל עדות שבטלה מחמת פסול כגון נמצא א' מהן קרוב או פסול הכל מודים שבטלה כולה ור' גופיה הוא שאמר כן במסכת מכות (ו' ע"א).

ודאמרינן **צריכי בי עשרה למשלפה**. משמע הנהו עשרה גופייהו דאל"ת בין לישנא קמא להאי לישנא איכ' בינייהו נמי היכא דבטל ב' בפני י' שאינם דלמ"ד משום דאזלי וכתבי ולא ידעי איכ' ולמ"ד משום דצריכי עשרה למשלפא כיון דעשרה נינהו משתלפא אלא הנהו עשרה גופייהו קאמרינן ומיהו לר' לא בעינן הנהו עשרה ולא עשרה אחריתי וקי"ל כוותיה.

דף לה.

הא דאמרינן **מודה רב בקופצת**. פי' רש"י ז"ל הואיל וקפצה ונשבעה נשבעה וגובה. וכן משמע בירושלמי דגרסינן עברה ונשבעה רב הונא אמר הואיל ונשבעה נשבעה.

אבל ר"ח ז"ל כתב מודה רב בקופצת מעצמה ונשבעה שכיון שעברה ונשבעה משביעין אותה שבועה כתקנה על דעת ב"ד ומגבין לה כתובתה ובפרק הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ו) גרסינן כאן בקפץ כאן בשלא קפץ דהיכא דקפץ ונשבע ובאו עדים משלם אבל לא קפץ אינו משלם חע"פ שבאו עדים שנא' ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו הבעלים שבועה שוב אינו משלם וכתב ר"ח ז"ל שם ש"מ מאן דקפץ ונשבע אינה שבועה והא דגרסינן בגיטין מודה רב בקופצת לא שנחשבת כשבועה אלא רב דלא הוה מגבי כחובה לארמנתא בקופצת מודה דמשביעה ומגבי לה כתובה אלו דברי הרב ז"ל. ומיהו אינה ראיה דהא אע"פ ששבועתו בקפיצה שבועה היא ופטור משבועת הפקדון מי' לא קרינא ולקח בעליי ולא ישלם. שהרי לא קבלו בעלים שבועה אלא הוא מעצמו הוא שקפץ.

ובירושלמי פ' ד' שומרים (שבועות ח,ג) מצאתי הטוען טענת גנב אינו חייב עד שיכפור בב"ד מהנן קיימין אם בהדה דקיים וחייב לחבירו שבועה אפילו נשבע חוץ לב"ד חייב אלא כיון קיימי' בהם דחמי אזלי' בעין משביעיניה והוא קפץ ונשבע ודברים הללו נוטים לדברי ר"ח ז"ל שכל זמן שלא חייבוהו ב"ד עדיין לישבע כשנשבע על דעת ב"ד הוא נשבע ואינו חוזר ונשבע פעם אחרת.

אמר לה מזוני נמי לית לך. יש מחלוקת בהא דתנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה. שי"א אלמנה כך דינה תשבע בסוף ולא תשבע

בתחלה וי"א לא אמרו אלא באשת איש. אבל אלמנה תשבע בתחילה ובסוף. ולא ראיתי טעם מספיק דאומרים משום דמזונות אשת איש דבר תורה ואינו כן דקי"ל תקנו מזונות תחת מעשה ידיה והכי נמי מוכח בבמה דוכתי בתלמודא דרבנן הוא דתקון מזונות ואומרים משום דטוענין ליתומים.

ואני אומר אף למי שהלך למדינת הים טוענין שהרי שנינו והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה כבא ליפרע מנכסי יתומים. והכרעתי משמועה זו מכרעת מדאמר לך רבא להההיא איתתא מזוני נמי לית ליך והך בעיא אשתבועי וכי היכי דלא מגבי רב כתובתה לארמלתא ה"נ לית ליה לאגבויי מזוני אלא ש"מ למזוני לא בעי שבועה. וראיה גמורה נמי מדאמרינן פרק שני דייני גזירות (כתובות דף ק"ז) תרגמא שמואל לפלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים כששמעו בו שמת ואע"ג דלית הלכתא כשמואל שמעי' מינה דאלמנה אינה נשבעת לכתחילה וק"ו הדברים בהא אפי' שמואל שאמר אין פוסקין מזונות לאשת איש מודה שפוסקין לאלמנה בלא שבועה מכל שכן לרב שאמר פוסקין לאשת איש שפוסקין לאלמנה בלא שבועה כחלן וקי"ל כוותיה.

דף לה:

תנאי היא דאיכא מ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה וכו'. א"ל ולידרה על דעת רבים. וי"א רב הונא ס"ר דנדר על דעת רבים כנדר ברבים ויש להם הפרה תדע דהא דאמרינן בחכם קסבר צריך לפרוט את הנדר ולא אמרינן דמדר לה על דעת רבים וה"נ משמע מדאיצטריך אמימר למפסק הלכתא אפילו למ"ד נדר שהותר ברבים יש לו הפרה וכו' ואם כן אפילו נשאת מדירין אותה על דעת רבים למאי דקי' כאמימר וכן מצינו לרבינו שרירא גאון ז"ל. ובמסכ' בכורות (דף מ"ז) בעו בגמרא לימא אמימר כתנאי אמרה לשמעתיה ומוקמי לה כדברי הכו מי' אמוראי היא ופסק בה הלכה. ויש אומרים דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה ה"מ לחכם שעל דעתם מתיר אבל בעל מדעת עצמו הוא על דעת רבים יש לו הפרה וא"ת והא אמרינן דלמ"ד ברבים אין הפרה גבי חכם בבעל נמי אין לו הפרה ולא יהא ברבים חמור מעל דעת רבים י"ל שאני דעת רבים משום דרב פנחס דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. הלכך אע"פ שאמרו על דעתנו אנו משביעין אוחה ירדה תורה לסוף דעתה שאינה רוצה שיחול נדרה אלא על דעת בעלה. ומה שנדרה על דעת רבים גומר שאם רצה בעלה לקיים יתקיים על דעת הרבים הלכך אם רצה הבעל להפר יפר אבל ברבים למ"ד אין לו הפרה טעמא אחרינא הוא משום דכל מילתא דעבידא באפי תלתא אלימא ולא יכיל חכם למשלפה וה"ה לבעל.

ורש"י ז"ל פירש על דעת רבים יאמרו לה הרי אנו מדירין אותך על דעתנו וכן נמצא (לדברי)[לרבינו]האיי גאון ז"ל והיא דומה למה שאמרו הוו יודעים שלא על דעתכם אנו משביעין אתכם אלא על דעתנו ועל דעת המקום.

וראיתי להרב אב"ד ז"ל שכתב בתשובת השאלה שכתבנו שלא אמרו ע"ד רבים אין לו הפרה אלא בנשבע לדבר מצוה אבל לדבר הרשות אין דעת הרבים חלה עליו וחזר בו מהא דגרסינן במס' מכות (דף ט"ו) גבי אונס שגירש על דעת רבים והתם לאו לדבר מצוה היא אלא עבירה נמי היא שלוקין עליה. אבל תמהני שמצאתי שם לרש"י ז"ל שפירש ע"ד רבים שמצא לה עון והדירה על דעת רבים ולא נתברר אצלי שאם מצא בה ערות דבר אינו רשאי לקיימה כדתנן מצא בה ערות דבר אינו רשאי לקיימה ואם נמצא שם רע אמאי אין לו הפרה הא לא חייל נדרא כלל ולא באו לא חיילא עלייהו שבועה כלל. ואפשר דהתם תולין הנדרים בדבר היו כאותה ששנינו קונם אשתי נהנית לי שגנבה כיסי ונמצא שלא גנבה מותר אבל כאן כשלא תלה אלא נדר סתם אבל מפני שמצא בה ערות דבר הדירה ולפיכך צריך הפרה. ואין זה נכון בעיני שא"כ קשה למ"ד אינו צריך לפרוט את הנדר כי לא נשאת נמי ליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה וכ"ת דמדרינן לה ברבים הניחא למ"ד אין לו הפרה אלא למ"ד יש לו הפרה מאי איכא למימר כדמקשינן לרב נחמן גופיה בסמוך אלא ודאי דמשביעין לה ע"ד רבים ומתרצא ליה הא מתני' כדמתרץ ואזיל למתני' דבכורות וש"מ דנדר על דעת רבים חל כאן שלא כדברי בעלי תירוצין שהזכרנו.

ויש שמקשין אמאי חיישינן דילמא שרי לה בעל או חכם נדריה שאסרו כל פירות שבעולם עליה אם נטלה מכתובתה כלום. ואח"כ תטעום מאותן פירות שאסרה על עצמה בפניהם קודם שתגבה מהם כלום ולאו מילתא היא דקי"ל אפי' אכלה כולה נשא עליה דחכם מעקר עקר ליה לנדר ומיהו בבעל קשיא דקי"ל מיגז גייז וי"ל כיון דתנן נודרת ליתומים כל מה שירצו אין רצונם באיסור שעה דילמא עברה ואכלה ואח"כ מפר לה בעל אבל כשמדירין אותה שיאסרו עליה כל ימי חייה אינה עשויה להיות עומדת במרדה ובאיסורא כל ימיה.

ויש עוד שאלה, היכי חיישינן דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה והא קי"להמודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו והיכי שרי לה חכם. ואמרו בתוס' בשם ר"ת ז"ל שהוא היה אומר שאם התירוה מותר. ובירושלמי פירש טעמו של דבר מפני הבושה ומפני החשד וא"כ לכתחילה הוא צריך אבל דיעבד מותר הוא.

והראב"ד ז"ל השיב מדאמרינן בנדרים (דף ס"ה) גבי צדקיהו שהתירו לו שלא בפניו של נבוכדנצר. והיינו דכתיב אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפר ונתתיו בראשו ואמאי

הא לא בזה ולא הפר והם שהתירו לו פשעו וי"ל שכיון שיש חלול השם בזה והם פשעו והוא לא עבר על שבועתו.

וי"א לעולם בעל מפר בין בפניו בין שלא בפניו אבל הא דאמרינן דילמא אזלא לגבי חכם ה"ק דילמא איהי סברה דמצי חכם למשרי לה והיא אזלה לגבי' ואיהו לא ידע ושרי לה סתם וסברה דמותר לה ופריק צריך לפרוט את הנדר ושוב לא יתיר לעולם. ואם התיר אינו מותר.

וי"א שלא אמרו אלא המודר הנאה מחבירו או הנשבע להנאתו כגון שבועת צדקיהו לנבוכדנצר ונדרו של משה דאמר לו הקב"ה במדין נדרת לך למדין והתר נדרך. אבל כאן שנאסרו כל פירות שבעולם עליה אין כאן הנאת יתומים ואיסורן בלא צרכם שכיון שנשבעה נשבעה ואפי' באה להשיב להם הממון איסורה במקומה עומד לפיכך מתירין לה אפילו שלא בפניהם וזה נכון לדברי מי שגורס המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ולדברי הגורס המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו הא שלא בפניו מתירין בפניו ושלא בפניו וכדאיתא בתוספתא ובירושלמי הכא ודאי לא קשיא דפעמים שיתומים קטנים הם או אינם שם ונודרת שלא בפניהם.

תנן הנושא נשים בעבירה וכו' ליחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה. קשה לן וליקשי ממתני' וי"ל אה"נאלא ברייתא אלימא ליה משום דגבי אשה דילמא חייש לה חכם דשכיחא מילתא דנודרת לגבות כתובתה אבל הכא לא מסקא דעתיה. ולי נראה דכיון דאשכחן פלוגתא דתנאי בנדר שהודר ברבים לקמן בפירקן ומתני' קתני התקין רבן שמעון בן גמליאל עדיפא ליה למפרך מההיא דילמא קסבר רשב"ג נדר שהודר ברבים אין לו הפרה כר' יהודה.

דף לו.

ה"ג: **אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי וכו'**. ופר"ת ז"ל דדוקא כי האי מקרי דרדקי שעל דעתם הדירו ועל דעתם התירו לפי שיצא שכרם בהפסדם ואנן סהדי דלאו אדעתא דהכי אדרוה אבל במצוה אחרת אין לה הפרה כיון שע"ד רבים נשבע דא"ל שכך היה דעתם משעה ראשונה להתחרט משום מצוה זו. וא"ת יהו נשאלין עליו כיון שאינן מושבעין אינן נשאלים עליו ועוד דאיהו למיסר עליה שוינהו שליח ולא למישרי ליה הלכך אין חרטתם כלום למשרא ליה ועוד הראה פנים לדברי' ויפה פי'.

ומי איכא מידי דמדאורייתא משמט והלל אתקין דלא משמט. א"ל ומדאורייתא מי משמט, והכי תניא בספרי ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך ולא של אחיך בידיך יצא

המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד שאין משמטין וי"ל מדרבנן וקרא למלוה על המשכון אתא ולא משמע לי דהתם מדרבי יצחק נפקא דהא קני ליה וי"ל התם במוסר שטרותיו לב"ד ממש. אבל הכא אינו מוסר להם אלא שכותב מוסרני לכם כלומר בכל מקום שהם יהיו כמסורת לידכם ואמרו בירושלמי ואפילו נתונות ברומי והכי נמי משמע במשנה במס' שביעית המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין אין משמטין פרוזבול אינו משמט וזה א' מן הדברים שהתקין הלל וכו'.

ותמהני אי מדאוריי' במוסר שטרותיו סגיא אמאי תקין הלל פרוזבול הרי מי שרוצה להלוות יכול להלוות ולמסור שטרותיו לב"ד ולא לעבור על ד"ת ואפשר שאין העם רוצים למסור שטרותיהם לאחרים. ועוד מפני מלוה ע"פ שא"א לפיכך תיקן פרוזבול.

ולי נראה דההיא דספרי אסמכתא היא וכשאמרו מוסר שטרותיו אין משמיטין מתקנתו של הלל אמרו. והכי משמע בירושלמי פרק בתרא דשביעית דגרסינן התם תשמט ידיך ולא המוסר שטרותיו לב"ד מכאן סמכו לפרוזבול מן התורה ופרוזבול דבר תורה כשהתקין הלל וסמכוהו לדברי תורה.

ואני תמה למה ליה להלל פרוזבול ליתקין ע"מ שלא תשמטנו שביעית א"ל אי כ"ע עבדי הכי אשתכח תורת שביעית ולפיכך לא רצה לומר להם. אבל השתא מינכרא מילתא ואמרו בי דינא הוא דקא עביד. אי נמי בשעת הלוואה זימנין דלא דכירי וכיון דפסדי כלל איכא נעיצת דלת אבל כשהלוו והגיע ערב שביעית כל א' הולך וכותב לעצמו.

הא דתניא **ר"א בשתי שמיטות הכתוב מדבר א' שמיטת קרקע וכו'**. פירש רש"י ז"ל שמיטת קרקע היינו חרישה וזריעה שאסורה בשביעית ובזמן שאין אתה משמט קרקע היינו לאחר חורבן שבטלה קדושת הארץ ואינו נכון. שא"כ בימי הלל מ"ל דלא נהגו מדאוריי' אפילו השמטת קרקע ומה שפי' שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ואמר הרב ז"ל שהיא מחלקת א"כ לא אמר הטעם שהיה אביי צ"ל מפני שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ומאן תנא דאית לי' הני תרי קולי.

אלא הכי פי': בשתי שמיטות הכתוב מדבר א' שמיטת קרקע שהיא חזרת שדות לבעליהן ביובל וא' שמיטת כספים והיינו שמיטת שביעי' בזמן שאתה משמט קרקע כלומר בזמן שהיובל נוהג שמיטה נוהגת וכן מפורש בירושלמי תמן אמרין במ"ד מעשרות דבר תורה מודה בשמיטה שהיא מדבריהם וזה דבר השמיטה שמוט ר' אומר שני שמיטות שמיטה ויובל בזמן שהיובל נוהג שמיטה נוהגת מדברי תורה פסקו היובלות שמיטה נוהגת מדבריהם.

ור"ת ז"ל הקשה כאן שהרי בימי הלל היה היובל נוהג דתנן התם בעירכין בראשונה

היה נטמן כל י"ב חודש כדי שיהא חולט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה והלה שובר הדלת ונכנס ואית' לקמן בפ' מי שאחזו וש"מ שהיה היובל נוהג ובפ"ד במס' כריתות אמרינן ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמם א"ל כאן על אשמתם אמר רב חסדא מלמ' שכולן שפחה חרופה בעלו ושפחה חרופה היא המאורסת לעבד עברי ואין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאיתא בערכין (כ"ט ע"א)ובכמה מקומות בתלמוד. לפיכך היה ר"ת ז"ל אומר שהיובל היה נוהג כימי הלל בבית שני והיו כל יושביה עליה לפי מאי דמסי' התם בערכין ובפ' המוכר דעשרת השבטים ירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהם ואע"ג דבימי עזרא לאו כולהו ישראל סלו' מיהו כל השבטים עלו ולא היתה א"י חסרה שבט וכיון שכן כל יושביה עליה קרינא ביה שאל"כ כשהלכו ב' וג' מהם למדינת הים יבטל אלא ודאי כל זמן שמכל השבטים עליה יושבי' עלי' קרינ' ביה והא דאמר אביי בשביעי' בזמן הזה ור' היא בזמן הזה ממש קאמר כלומר לאחר חרבן שבטלו היובלות ואפילו למ"ד לא בטלה קדושת הארץ והלל לאו לדריה תקן אלא לדרי עלמא דאתי אחר חרבן תקן דהוי ידעי דחרב ואימת חדי' וכדאמרי' בנזיר (דף ל"ב) דאקשי אביי ולא ידעין והכתיב שבועי' שבעי' וכו' אכתי מי ידעי בהו יומא והא דמיבעי' לן לדריה תקון או לדרי עגמא תקון אליבא דרבא איבעי' לן אבל לאביי על כרחין לדרי עלמא תקין ולא לדריה, זהו דעת ר"ת ז"ל.

ואינו מחוור לי, שלפי דעתי אפילו למ"ד עשרת השבטים ירמיה החזירן לא גלו לבבל מעול' אלא חזרו למקומם הראשון כדאמרינן ואבדתם בגוים אלו עשרת השבטים שגלו למדי ושם נשתקעו כולם ולא נתערבו עם ישראל ולא גלו לבבל ובבית שני לא היו מעולם ועוד שאם לא היה הלל מתקן לדורו אלא לדורות הבאים למה צריך לתקן הם יחושו לעצמם ועוד א"א שיתקן הלל ויאמר לכשיחרב המקדש יעשו פרוזבול ח"ו שלא היה פותח פיו לשטן ולא מתקן תקנות לחרבן אע"פ שהן יודעין שיחרב והתימה הגדול שתמהני הרב ז"ל בדבריו שהרי המקראות מוכיחים הן דכתיב ויעבירו קול ביהודה ובירושלים לכל בני הגולה להקבץ ירושלים וכתיב ויקבצו כל אנשי יהודה ובנימין ירושלים והרבה מפורשין מהם ובדברי הימים מפורשים כל החוזרים ומשבט יהודה ובנימין היו ועוד שהרי הרבה כרכים כבשום עולי ירושלים ולא כבשום עולי בבל ונתישבו במקצתה של א"י במה שרצו ולא נתחלקו השבטים ואמרינן התם היו עליה אבל היו מעורבבין שבט יהודה בבנימן ושבט בנימן ביהודה יכול יהא יובל נוהג ת"ל לכל יושביה בזמן שיושביה כתקנן ולא בזמן שהן מעורבבין ועוד והרי אפילו לענין חלה אמרי' בכמה דוכתי אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן משום דכתיב

בבאכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו ישראל סלו' ואה עלו כל השבטים עד שנקרא בהם כל יושביה עליה כ"ש שאני קורא בבאכם וזה כבר ברור ומפרש אלא אינו נקרא כל יושביה עליה ולא בבאכם עד דאיכא רוב כל שבט כדאמרינן בעלמא בכל דיני הצבור לפסח ופר העלם דבר של צבור וכי תעלה על דעת הרב ז"ל שאם עלו ב' או ג' מכל שבט ושבט יהא יובל נוהג בהם אבל דברי ר"ת ז"ל קושיית הם צריכים לפנים וי"ל שהיה דין בית בתי ערי חומה נוהג בימי הלל מדבריהם ואפשר שכל דיני יובל נוהגין כן מדבריהם בימיו ולא לעבור על ד"ת ולהתיר עבד עברי בשפחה אלא להחמיר וסעד נמלא לזה בספ' יוסף בן גוריון הכהן שאמר שנתקדש היובל בימי א' ממלכי חשמונאי ומ"ש בכריתות מלמד שכולם בעלו שפחה חרופה י"ל בימי צדקיהו בעלום כדאמ' צפירי חטאת שנים עשר על ע"א שחטאו בימי צדקיהו הביאום אבל ר"ת ז"ל היה מדחה זה משום דע"א בימי צדקיהו אשכחן דעבדוה אבל אימת בטלו נשים נכריות ושפחות בימי עזרא ולא בימי צדקיהו. וי"ל דר"ח ס"ל כאחרים דאמרי ומאורסת לעבד כנעני ולרבנן דאמרי מאורסת לע"ע על דבר אחר הביאו אשמו, ושמא תלוים היו. עוד יש לי לומר שאם קנה עבד בזמן הבית ונרצע וחרב הבית קודם שיצא ובטל היובל שעובד לעולם ודינו כדין עבד עברי להתירו בשפחה ועוד רב חסדא סבר לקמן חציה שפחה וחצי' בת חורין בת אקדושי היא הילכך משכחת לה כגון שקדשום בזמן הבית שהיה היובל נוהג וחרב הבית ובעלום בימי עזרא והא דאסיקנ' התם עשרת השבטים ירמיה החזירן לאו למימרא דבימי עזרא מנו יובלות לקדשן אלא לתרץ שאין יובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ואע"פ שנהג בסוף בית ראשון כדמוכח התם מדכתיב כי המוכר אל הממכר לא ישוב ומ"ה קאמר שכל יושביה. עליה היו והא דאמרי' התם בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין מדאורייתא קאמר שנהגו השמיטיו וכרבנן דפליגי עליה דר' דהא אתי לתרוצי הא דאיתמר התם מקיש ביאתכם בימי עזרא לביאתכם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות ואקשינן עלה מדתניא לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו' ומתרץ עלה מנו יובלות לקדש שמיטין ור"ש ז"ל כתב מדרבנן דאמרי ולענין הלכה שמט' נוהגת בארץ ישראל לדברי חכמים דבר תורה דקי"ל קדושה ראשונה ושנייה יש להן שלישית אין להן ולמ"ד יש להן מדרבנן ולדברי ר' מדרבנן ודאי נוהגת היא כדאמרי' בריש משקין לענין שמטת קרקע בשביעית בזמן הזה ור' היא דתקון רבנן דתנהוג כמו שתקנו תרומות ומעשרות לדבריהם למ"ד שלישית יש להן ואמרינן התם מכריז ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעתא משום ארנונא. ועוד מעובדא דריש לקיש דאי' התם במס' סנהדרין ובפסחים פ' מקום שנהגו א"ל רבה בר בר חנה לבריה לא תאכל ספיחי כרוב לא בפני

ולא שלא בפני וש"מ דשמטת קרקע נוהגת וממילא שמעינן להשמטת כספים בין בארץ בין בחוצה לארץ דהא חובת הגוף היא. ואמרינן בירושלמי לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי אומר וזה דבר השמטה שמוט בזמן שהשמיטה נוהגת בארץ מדבר תורה השמטת כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ ואפילו לר' דכתיב כי קרא שמיטה מ"מ ואיתמר נמי התם אלא הא כתוב בארץ הוא בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ אין הדרור נוהג בארץ אינו נוהג בחוצה לארץ והיינו דאמר שמואל אי איישר חילי אבטליני' ורב נחמן אמר אקיימיניה ולא כדברי הרב אל ברגלוני שאמר שלאותם הדרים בארץ ישראל שם קאמר חובת הגוף הוא ואין חלו' בין ארץ ישראל לחוצה לארץ והיינו דאמר שמואל לא כתבינן פרוזבולא אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא ורב אשי ורבנן דבי רב אשי ורבה ואביי משמטי וכולהו בחוצה לארץ ובזמן הזה הוא ומי שאומר מדת חסידות היתה להם אין שומעים לו שכל שלא תקנו חכמים אין העושה אותו נקרא חסיד אצא הדיוט כדאמרינן בירושלמי כל מי שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט וכי אתו לקמיה דרב ואמר ליה מידי פרוזבול היה לך למה להו פרוזבול ואם תאמר שלא ישמוט במדת חסידות א"כ פשיטא דמהימנא דאי בעי לא מישמטא והיכי אמרת לא שבי' היתירא ואכיל איסורא הא לאו איסורא הוא כלל ולמה להו למיתי קמיה כלל אבל י"א שהלכה כר' דאמר אין שמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג לפי שסוגי' זו הולכת להקל בפרוזבול לכל דיניהן ואי שביעי' דאוריית' כרבנן בשל תורה הלך להחמיר וכיון דקי"ל שהשמטה תלויה בדבר תורה אף מדבריהם אינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג מדבריהם וכי היכי דתקון רבנן זכר לשמטה תקון זכר ליובל ואי אפשר שתקנו לזה ולא תקנו לזה לפי ששניהם תלויים זו בנו והיובל טעון קדוש. ובימי רבותינו היה ב"ד קבועין בארץ ישראל ותוקעין ומשלחין עבדים ושדות חוזרין לבעליהן זכר ליובל ולפיכך היתה השמטה נוהגת מדבריהם בין בעבודת קרקע בין בהשמטת כספים אבל עכשיו שאין שם ב"ד שמקדשין אותו ואינם תוקעין ומשלחין עבדים אין היובל נוהג כלל שאלו הדברי' מעכבין ביובל כדקתני במס' ר"ה וכיון שבטל היובל בטול גמור ואינו נוהג אפי' מדבריהם לא בעבודת קרקע ולא בהשמטת כספים וזו היא דעת הראב"ד ז"ל. ואין זה מחוור ועוד שאמרו בירושלמי לדברי ר' פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם ולא אמרו בשעה שהיובל נוהג מדבריהם שמטה נוהגת מדבריהם ועוד שמימי ר' הלל הנשיא שתקן לנו סדר מועדות וקדשן לדורות על פי מנין שאנו מונין בו שוב לא היה בית דין בארץ ישראל ראוי לקדש וכ"ש בימי רב אשי שבבר בטלו מומחין בארץ ישראל אלא בזמן הזה היה ואף על פי כן מצינו ליה ולרבנן דדרי דמשמטי ומטכסי נפשייהו

למיכתב פרוזבול ולפום דעתא צילתא נמי אינו במשמע שקדשו יובל מדבריהם לאחר חרבן שהרי הארץ חרבה ושממה כדיטמאי' ואין ישראל עליה אלא כעב' שלן באכסניא ולמה יחזרו שדות ובתי ערי חומה וינהגו בעבדים והם עבדים לעבדים אבל בימי הבית הוא שנהגו בו והראיה המכרעת ששנת השמטה מפורסמת בארץ ישראל היום ומנהג אבותיהם להשמיט קרקע כלומר שנוהגין בה בו קדושת שביעית ומעתה מצינו למידין לשמטת כספים שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ כדפרישית. ובמסכת ע"א בשמעתא דרב הונא בריה דר' יהושע מצאתי לרב הנז' ז"ל דקמשמע לן רב הונא דשמטת כספים נוהגת אף על פי דאין שמטת קרקע נוהגת דלא סבירא לן כר' וא"נ סבירא כוותי' נהי נמי דמדאוריית' לא נהגה מדרבנן מיהא נהגה ואפילו בחוצה לארץ ויפה כיון שחזר ומודה על האמת וכן דעת' ז"ל שם בפ"א דע"א והגאוני' ז"ל כך הסכימו ששמטת כספים נוהגת בכ"מ ובל זמן וכן דעת ריא"ף ז"ל שכתב בהלכותיו סוגיא זו שבדיני השמטת כספים ועליו אנו סומכי' בכל דבר ולפי שהעם נמנעים מלהשמיט ועוברים על מש"כ בתורה מקצת החכמים לבם נוקפין ומפקפקין בדבריהם להקל שהעם שומעים להם בכך ואין שומעים להחמיר. ע"ב והא דאמרינן אי אמר' לדרי' הוא דתקון מבטלינן. תמהני בה אי לדריה תקון למה לי ונראה דה"פ מבטלינן דלא ליכתוב ליה אפילו בדינא רבה דאלים מנפשיה בלא תקנת הלל לאפקועי ממונא דאפי' כשת"ל דהלל לדריה בלחוד תקין כיון דאורי ותקין הכי כל בי דינא דאלים איבעי כתיב ליה לפום מאי דחזי משעתיה הילכך אי בעו רבנן לבטולי לגמרי דלא למכתביה לעולם צריך ביטול. ונ"ל דהא דאמר שמואל דלא כתבינן פרוזבלא אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא לא קי"ל כוותיה דשמואל לטעמיה דמיהדר לבטוליה דקי"ל כר' נחמן דאמר אקיימיניה ואע"ג דלא איפשיט אי לדריה בלחוד תקין כיון דחזינן לרבנן דבי רב אשי דמסרי מילי להדדי ולא מסרי מילי לדבי רב אשי דאיהו אלים בשעתייהו אלמא אפילו בי דינא אחרינא דלא אלים כולי האי כתיב ולדרי עלמא תקון ועוד דאי לדרים תקין וצריכ' אפקעתא חדא היכי מפקע ממונא דגברי במסיר' מילי בעלמא בלא דייני דמכופן ויתבין ואשכחן נמי לרב נחמן דאמר בשנים אלמא לא בעינן בי דינא דאלים אלא גריע משאר ד"מ וש"מ כי תיקון הלל לאו בכגון ר' אמי ור' אסי בלחוד תקין ועוד מדר' יהודה אמר רב דאמרי לא שביק התירא ואכיל איסור' ואי ס"ד בעינא בי דינא רבה מי יימר דאשכחינהו ואיזדקיקו ליה ואמאי נמי לא מוקמינן הכי אלו לא יפרעו באתרא דליכ' בי דינא דהכי וקמ"ל כשמואל אלא ודאי ליתא לדשמואל.

אבל ראיתי להר"מ תלמידו ז"ל שכתבה, וכן הא דתניא סיים לו שדה בהלוא' אינו משמט

ולא קי"ל הכי דהא קסבר האי תנא בבל שטר שיש בו אחריות נכסים שאינו משמט ואדחי ליה ואמרינן בפ' הזהב האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעי' משמטתה וכ"ש סתם ואפשר דמוקי לה באפותיקי מפורש ולאו מילתא היא דאפ"ה משמט ומלוה על משכון נמי דקני ליה ממש כדר' יצחק אין משמטתו הא לאו הכי משמט.

דף לז.

דמנח אסיכי. פי' ולא השאילו מקום סיכי א"נ כיון דלאו מקום חשוב הוא כלל לא כתבי' עליה פרוזבול.

דף לז:

ותלי ליה עד דאמר הכי. פי' רב נתן בעל ספר הערוך ז"ל תולה עיניו בו כאלו רוצה לקבל כדי שיתבייש הלה ויאמר לו אף עפ"כ. והיינו דמקשי' אביי דהא בעי' למימר שלי הן ובמתנה אני נותן לך אלמא בעי השמטה גמורה ואח"כ יטלם בתורת מתנה ובירושלמי שלהי מס' שביעית א"ר הונא א"ל משמטה פי' בשפה רפה והימין פשוטה לקבל.

אע"ג דקם ליה רב דלא כמתני' אלא כרבנן דברייתא וקי"ל סתם במתני' ומחלוק' בברייתא הלכה כסתם כיון דחזינן כולה סוגיא להקל בדין פרוזבול ורב נמי עביד עובדא הכי ולא אשכחן אמוראה דפליג עליה דרב יהודה אמר רב הלכתא כותייהו אבל ר"ה ז"ל השמיטה לדרב וכתב משנתנו במקומה והר"ם ז"ל כך פסק כרב וכן נראין הדברים שאם טען ע"מ שלא אשמטנו בשביעית הלויתי נאמן מגו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד וכן נראה דעת הנז' ז"ל. ואפי' כשת"ל אין כותבין פרוזבול כשמואל נאמן לומר כן שהטענה עצמה כדי להאמינה מ"ט כיון דאיכא תקנתא לא שביק היתרא ואכיל איסורא השתא בפרוזבול נאמן דאיכא למיחש לא איזדקיקו ליה בדינא בהך טענה לא מהימן.

ה"ג ר"ח ז"ל: **רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקי'**. ולא גריס לרבו ראשון. וי"מ דלרבו ראשון כיון דלאחר יאוש הוא לא משתעבד אלא לרבו שני קאמרי' וכיון שמשתעבד ליכא משום שמא יפיל עצמו לגייסות דהא מ"מ עבד מה לי התם מה לי הכא וליכא למימר שמא יפיל עצמו לגייסות שיאמר השני נוח לי והראשון קשה ממני דהא לא ידע מאן פריק ליה ומשתעבד ליה. ואין לשון זה מחוור לקמן בשמעתין דמקשינן דר' יוחנו אדר"י.

וי"א דלשום עבד לשני ולשום בן חורין לראשון דלרבו שני לא לשום בן חורין פרקיה והכי קתני בין כך ובין כך ישתעבד אי לרבו ראשון אי לרבו שני.

ור"ה ז"ל כתב בין כך ובין כך לרבו ראשון, וכך פירש"י ז"ל. והיינו ודאי פשיטא דמילתא וטעמא משום שלא יבריח עצמו מאדוני' קשים ומצאתי זה להם סיוע בת' עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם בן חורין לא ישתעבד ואין רבו נותן דמיו רשב"ג או' בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו כשם שמצווין ישראל לפדו' בני חורין וכו' אלא שי"ל משום לפני יאוש קאמר דלא ידע אי לפני יאוש קאמרינן.

שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו. כתב הראב"ד ז"ל קשה ני טובא היכי קני ליה למעשה ידיו ואי קאי בהדיה בדינא מי לא מכי' ליה מתותי ידיה מי מצי למימר ליה הא קניתי ליה בחזקה ואי עריק מיניה מי מצי מהדר ליה בדינא ואגב אונסא הוא ומשתעבד ביה האי ישראל מעת' דזבני מיניה לשם עבדות אמאי ישתעבד בו דמשמע דמדינא קאמר ליקום בהדיה בדינא וליפוק דהאי ישראל לאו אנוס הוא ומדינא ליכא עליה ולא מידי ואמר הרב ז"ל דפרוקא דהך קושי' לא אתברר לי' שפיר ותמהני עליו מאי קושיא כיון דמשום שבאי מיאש מרי מיניה ועבדא לא קני נפשי' דיאו' לא מפקע ליה מיניה אלא קנין פירות והא קניא שבאי משעה ראשונה משעת יאוש והילכך הקונה ממנו קונה אותו למעשה ידיו למה זה דומה לגוזל בהמ' או כלים ומכרן לאחר יאוש בעלים דקנה כאלו קנה מבעלי' הראשונים אבל לשמואל דא' המפקיר עבדו יצא לחירות לא קני לי' שבאי דמשעת יאוש זכה העבד בעצמו והרי הוא כבן חורין גמור ואין קונה כותי ישראל כ"א ברצונו ובדעתו והיינו אמרינן דשמואל לקמן ולפ"ז קרא דכתיב וישב ממנו שבי לאו בישראל משתעי אלא כנעני והיינו דכתיב שבי כלומר ששבה מהם מי שנשבה בידן וכן אז"ל ששפחה כנענית היה.< כאן חסר >

[מהשמטות - **שבאי גופיה מי קני ליה, אין קני ליה למעשה ידיו**. [באמצע הדיבור] ותמהני עליו מאי קושיא כיון דמשום שבאי מיאש מרי מיניה, ועבדא לא קני נפשיה דיאוש לא מפקע מיניה אלא קנין פירות והא קניא שבאי משעה ראשונה משעת יאוש, דלדידיה לא גזיל ולא מידי דאיהו מ"מ עבדא היי, נרביה גזיל ליה וקני מיניה ביאושא, למה זה דומה לגוזל את חבירו בהמה או כלים שהוא קונה ביאוש א"נ בשנוי רשות, והקונה ממנו כקונה מבעלים הראשונים, ואי משום שעבדים כקרקעות תיקשי לן נמי הא דאמר עמון ומואב טיהרו בסיחון, אלא לדידהו לית להו קרקע אינה נגזלת, א"נ מלחמה שאני, ולשמואל דאמר נתייאש מעבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור בשנקחו שבחי מתחילה לא קנאו, במאי מקני ליה ביאוש בעלים משעת יאוש הוא זכה בגופו וקנה עצמו בן חורין, הלכך כשפדאוהו אפי' לשם עבד לא ישתעבד, והיינו אמתיה דשמואל וליכא למימר שיקדום שבאי במעשה ידיו תחלה כדאמרינן, דלשמואל כיון

דעבד זכי בגופיה וישראל גמור הוא אין עכו"ם קונה ישראל גמור, אלא בקונה אותו לדעתו, ועוד אפי' יהא ביד שבאי כישראל הנמכר לעכו"ם שקונה אותו למעשה ידיו, פדאוהו בן חורין הוא דק"ל כרבנן דאמרי כלן לשחרור בפ"ק דקידושין, ורבינו פסק בשם גאון ז"ל כרבנן והכי מסתברא, והראב"ד ז"ל השיב מדחזקיה, ואינה קושיא דאיהו טעמיה דרשב"ג אתא לפרושי, ואע"ג דאמרו קאמר, לאו למימרא דרבים ס"ל הכין אלא לישראל בעלמא קאמר, ויש בכיוצא בה בתלמוד, ואי מדר' יוחנן דקאמר כל ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, ההוא כללא לאו דוקא הוא, ואי משום דלא דחינן הכא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן כדמפרקין בעלמא משום דשינויא דחיקא הוא וכל היכא דאי' לא משנינן הכי דהא לא ק"ל אלא דר"י אדר"י, ואי משום דשלחו ליה לשמואל אנן כרבי שמעון בן גמליאל סבירא לן לאו מילתא היא דאינהו כאוקימתא דאביי ס"ל דלרבא לפני יאוש לכ"ע משתעבד, וכיון דס"ל דמתני' לפני יאיש ודאי דמסתבר טעמיה דרשב"ג, אבל לדידן דקיי"ל מתני' לאחר יאוש אדרבה טעמא דרבנן מסתבר טפי שהוא שורת הדין ודברי רשב"ג תקנה ולא הודו לו חכמים.

ואי משום דירושלמי (ד,ד) פסק כרשב"ג נקטיה, שאין סומכים בפסק הלכה על הירושלמי, וכ"כ רבינו בכתובות, ועוד דאיהו נמי להאי לישנא דלפני יאוש פסק כן דהכי איתמר עלה בדין היה דאפי' לשם בן חורין ישתעבד וכו' והאי לישנא לפני יאוש הוא מכי מסתבר טעמיה דרשב"ג, דהא רבא נמי בלפני יאוש הכי ס"ל לדברי הכל ואין למדין ממנו לאחר יאוש, ופסקא דגאון ז"ל נקטינן ולית בה ספיקא, ואי לאו משום דרבינו ס"ל כותיה לא הוה כתב לה סתם.]

ואחת קבעה סעודתה בע"ש וא"ל דהא קי"ל כר' יוסי דא' אוכל והולך עד שתחשך ואפילו להתחיל. וי"ל ה"מ פעם אחת מפני הצורך אבל לעולם לא משום דכיון דכל יומא ויומא עביד הכי מיחזי כמאן דמזלזל ביקרא דשבתא. ועוד אפשר שלא היו אוכלין משתחשך ולא מסדירין שלחנם ואמרינן התם לעולם יסדיר אדם שלחנו בע"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית ומיהו טועמים היו שם מידי משום קידוש דלא משמע דליבטלו קידו' היום לגמרי אלא כבוד לילה היו מבטלין.

דף לח.

אלא אפי' גיטא דחירותא לא אצרכוה. פי' דשמואל נמי כאביי מוקים לה למתני' בלפני יאש וסבר דלאחר יאוש לדברי הכל בין כך ובין כך לא ישתעבד דישראל גמור הוא ואינו צריך גט שחרור.

דף לח:

גופי' לא קדיש לדמי לא קאמר. פרש"י ז"ל שאינו ראוי לא למזבח ולא לבד' הבית דאינו מחוור דהא מקדיש בהמה טמאה נמי קדיש גופה שהרי מועלין בה עד שתפדה אלא ה"ק קנין הגוף שיש לישראל על העבדי' א"א להקדש לקנותו שאין יד להקדש בדק הבית אלא לקנות ממון וזה אינו קנין ממון ששני קנינין יש בעבד א' קנין ממון דחיי' למעשה ידיו וא' קנין הגוף שהוא אסור דומי' דקנין אישות דלא פקע אלא בגיטא דחירותא אע"ג דפקע קנין ממון שבו כגון שהפקירו או שנתיאש ממנו ולא מצינו די זה אלא להדיוט אבל לא להקדש.

והא דאותבינן אשמעתין **המקדיש נכסיו והיו בהם עבדים וכו'**. פירש"י ז"ל שאין הגזברין רשאין להוציא אותן לחירות ואפילו נתנו דמי עצמן ואף ע"פ שאמרו עבד קונה עצמו בכסף משום שאין גופו קנוי להקדש שלא הקדישן אלא לדמיו וזה דרך שחרור הוא ור' סבר אף ניתן דמי עצמו ויוצא ובלבד שיתנם דרך מקח וממכר ולא דרך פדיון אלמא המקדיש עבד קדוש לדמיו וזה אינו נכון שהרי פי' הרב עצמו בהמה טמאה לדמי קאמר כיון דליכא למימר ליהוי עם קדוש קאמר וכאן נמי אין לומר כן שהרי בכלל נכסיו הקדיש וא"א בשאר נכסים לומר שיהו עם קדוש קאמר אלא הקדש ממש ותו אחרינא מאי עבידתייהו כיון שלא קנה הקדש אלא קדושת דמים ואון לו יד בשחרורו משום דקנין דמים הוא וקנין הגוף לבעלים הראשונים הוי ואינהו היו צריכים לשחרר ואפשר שנתנו הני רשות לבעלי' האחרונים מאחר שנסתלק רשות הראשון מעליו למה זה דומה למוכר עבדו לכותי ומכרו לישראל ולפי פי' זה נאמר שישראל קונה בו קנין הגוף ואע"פ שבא מכח הכותי אינו ככותי ושני משחררו, אבל מ"מ אין הפי' נכון.

ומקצת המפרשים אומרים בו ל"א שהיא נכון דת"ק סבר כסף אינו גומר והם אינם רשאים לכתוב לו גט שחרור שאינה אלא מתנה ואין גזברין אלא אפוטרופין בעלמ' וכן שנינו בבריית' פ' הניזקין שאין האפטרופסין רשאין להוציא אותן לחירו' ור' סבר כסף גומר בו וכיון שכן רשאין הם למוכרו לעצמן בין דרך מקח בין דרך שחרו' שאינו אלא כפודה הקדש מב"ה ותיובתין מדקתני אין הגזברין רשאין להוציא אותן לחירות אלא מוכרין אותם ואחרים דאלמ' קני קנין הגוף ואם כתבו לו בעלים ראשונים גט שחרור לא יצא לחירות וכ"ש מדר' דאמר בהדיא אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא ואינו צריך גט שחרור הראשון אלמא יש יד למקדיש לקנות בעב' קנין הגוף וק' לרב ואוקי' לרב דתנא הוא ופליג.

ויכולנו לפרש דכ"ע כסף גומר בו אלא דת"ק סבר אין לגזברין ולאפוטרופין לשחרר

בכסף כשם שאין גיטין כלום שלא נתנה תורה רשות לשחרר אלא לבעלים גטו דומיא דגט אשה וכספו נמי כגט דיציאות אתקוש להדדי כנ"ל. ולפי פי' זה אפשר היה דהלכה כרב ותו אקשי' עליה דרב מדתני' בספרי מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים אלמא קני לדמי.

ואיכא דדחי אשמעתין הא כי כתוב בתורה קרא אחרמי כהנים כתיב דכתי' לא ימכר ולא יגאל ודרשינן לא ימכר מכר גזבר ולא יגאל לבעלים ומהיעשה להם יתנם לכהן דכתיב כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכיון דבחרמי הכהנים עסקינן פשיטא שהם קונים אותם קנין הגוף שהרי אין להקדש עליהם כלום אלא כנותן מתנה לכהן דמי ולמה יצאו לחירות וא"ל כי קא מרבינן עבדיו ושפחותיו הכנענים אפילו לחרמי בד' הבית מרבינן להו ומסופי' דקרא נפקא דכתיב כל חרם קדש קדשים הוא לה' ודרשינן מיניה התם חרמי בד' הבית וכי כתב מאדם אכולהו קאי.

וא"ק הא בלשון חרם קאמר דליכא למימר דליהוי עם קדוש קאמר אלא ע"כ לדמי קאמר וי"ל ה"נ הא אפשר לומר דלישנא דשחרור הוא דאסרי' ליה אכ"ע כחרם שלא יהא אדם רשאי לעבוד בו עבודת עבד וזהו לשון הפקר שמפקיר בו זכותו ממנו, כך פי' הראב"ד ז"ל.

וי"א דכי אמרינן לעיל לדמי לא קאמר משום דאין במשמעות הלשון כן ואפילו לא היה אפשר לומר ליהוי עם קדוש קאמר לא היה משמע לדמי הואיל ואין גופו קנוי להקדש אבל בבהמה טמאה קנין הגוף יש לו בה ככול קנין הגוף שיש להדיוט בה כמו שפי' למעלה והכא משמע דקדיש לדמי.

ומפרקינן הב"ע דאמר לדמי פירש"י ז"ל דאמר דמיו עלי הקדש ולא הזכיר עליו שם קדושה ואקשינן א"ה אידך נמי דאמר לדמי א"כ אין הגזברין רשאין גזברין מאי עבידתייהו מאי רשות יש להם בעבד הלא אין להם על הבעלי' אלא מעות.

וא"ק ולוקמ' כגון דאמר הרי הוא קדוש לדמיו דעכשיו הוא קדוש למכור ורשותן עליו למוכרו כמקדיש בהמה וקרקע כיון דשייך בגופו לשון קדושה דעם קדוש כי אמר הרי הוא קדוש לדמיו חיילא קדושה בגופו למיהוי בן חורין כמקדיש תמימים לבד' הבית דאין יוצאין מידי מזבח כדאמרינן בכריתות ותמורה אלו דברי רש"י ז"ל וזה הפי' גם אינו עולה כהוגן משום דאי דמי עלי קאמר א"כ מאי מאדם איכא ותו אפילו בן חורין נמי דהא תנן בערכין האומר דמי עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק אלמ' תני עלה אבל לא עבדיו ושפחותיו העברים.

ודקאמר אפילו אמר הרי הוא קדוש לדמיו נתפס לחירות דומי' דמתפי' תמימים לבדק

הבית שאינן יוצאין מידי מזבח קשי' טובא דמתפי' תמימי' לבדק הבית מדאוריית' ולא חיילא עלייהו קדושת הגוף אלא רבנן הוא דתקון משום דלא שכיחי תמימים דהא אפילו בדוקין שבעין פסול כדאית' בפ' המנחות והאי טעמ' לא שייך גבי עבד ותו דהתם נמי פודין אותם מיד הקדש בדק הבית ליקר' על גבי המזבח וכי נפקי מיד הקדש נפקי ואם פדה אותם אחר חולין הן בידו אלא שחוזרין ולוקחין אותם ממנו ממעות תרומת הלשכה ומקדישין אותם ליקר'.

אלא ה"פ:דקאמר לדמי הרי הוא קדוש לדמיו ואעפ"כ אין גזברין יכולין למוכרם לאחרים שיהיו מוציאין אותם לחירות לפי שאין להקדש עליו אלא קנין דמיו ולא מבעי' לרב דאמר אין הקדש קונה לעולם קנין הגוף בעבדים אלא לכ"ע נמי כשפי' לדמי אין להם עליו אלא דמים ואע"פ שאמרו בפ' האומר בערכין קדש שור לדמיו הקדש ומועלין בו שאני התם שהוא גופו ממון הוא וכי אמר לדמיו קדש הוא לגמרי שהוא עצמו דמים הוא אבל כאן בעבד ב' קניינין יש בו וא' קנין ממון וא' קנין הגוף שאינו אלא אסורא בעלמ' דומי' דקנין אישות הילכך זה שלא הקדיש אלא דין ממון שבו אין הגזברין ולא אחרים רשאין להוציאם לחירות לדברי הכל שנראין קנין הגוף ויש לבעלים הראשונים עליו ושהן משחררין וכבר נתפרש זה למעלה.

ואקשינן תו מהא דתני' המקדיש עבדו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו דמשמע דבמקדיש סתם עסקינן ודמיו עליו הקדש ולא יצא לחירות. ומפרקינן הא מני ר' מאיר היא דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ואע"ג דלא דמי למעריך פחות מבן חודש דהתם אדם יודע שאין ערך לפחות מבן חודש ואמר ואמר לשם דמים אבל הכא א"ל שיהא עם קדוש קאמר ואינו מוציא דבריו לבטלה אלא משום דר"מ סבר דאין אדם אומר לשון הקדש אלא א"כ נהנה בו הקדש וכאן כיון שהיה לו לאומרה בלשון שחרור ואומרה בלשון הקדש הקדש חל עליו לעולם.

ועדיין יש כאן שאלה כי אקדיש סתם ס"ל דלא ליהוי עם קדוש קאמר אלא סתם הקדש ממש ליקדיש לגמרי ואמאי עושה ואוכל מ"ש מאומר שור זה להקדש שמועלין בו ומוסיפין חומש בפדיונו י"א עבדו כגופו וכי אקדשיה סתם כאומר דמיו עליו אבל שורו כממונו ולגמרי' אקדשיה ולאו מילת' היא וכבר כתבנו שפי' הא דאיירי' לא קאמר שאין במשמע לשון מקדיש סתם שיהא קדוש לדמים וכיון דגופיה לא קני שאי אפשר להקדש לקנותו ולדמי לא משמע אלא משום שאין אדם מוציא דבריו לבטלה אין לך בו אלא מועט שבהקדשות והיינו דמיו ומעיקרא קס"ד דמילת' משום דאי לא עבדא מאן אכלי' להקדש הילכך לא הקדיש אלא דמיו שיאכל העבד ויתקיים ברשות הקדש ואומדן דעתא

בעלמ' הוא. ולי נראה דה"ק עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו לא שיקדשו ידיו וגופו ממש לפי שאין בדין ממון שיאמר הרב לעבד עשה עמי ואיני זנך ודינא קתני.
ובתוספות חכמי הצרפתים ז"ל מפ' גופי' לא קדיש כלל אפילו שיהא קדוש לדמיו לדמי לא קאמר אבל אם אמר לדמי קדושים כשיבואו לעולם כי ההיא דאמרינן בערכין לכשיבאו דמיו לעולם יקדשו ואפי' כרבנן דאמרי אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כיון דעבד הקדש דמים נמי כמי שבאו לעולם דמו א"נ רב כר' מאיר וכן הא דתני' מאדם ואוקימנ' לדמי כגון דאמר לכשיבאו לעולם דמיו יקדשו ואין כאן בבן חורין שאין לו דמים לימכר והשמועה פשוטה לפי דרך זו.
מצוה שאני. תמהני וכי מפני מצוה להתפלל בציבור דחי עשה שבתורה, ואפשר שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משום שלא ליתן להם מתנות חנם כענין שנאמר בעכו"ם לא תחנם, אבל כשהוא משחררו כשנותן דמי עצמו, או משום מצוה וצורך הרב דליכא חנינה מותר, וי"ל נמי אין ה"נ דאתיא האי מצוה ודוחה עשה שבתורה שכיון שבא הקב"ה לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד כועס [ברכות ו' ע"ב].

דף לט.

הכא בשערו העומד ליגזוז קא מפלגי. פי' ונהנה בו בעודו שהוא מחובר בראשו ולא גזזו והמפרש בשתלשן ועשה ממנו נפה וכברה לא אמר כלום דא"כ הוי ליה תלוש ומועלין בו. ואע"פ שהוא מחובר בשעת הקדש אין הולכין אלא אחר נהנה וכן בגדולי אילן למ"ד יש מעילה בגדולין הבאים לאחר מכאן אע"פ שהיו מחוברים מועלין בהם וה"נ אמרינן במעילה בדש קלעינין בשדה הקדש דאבקא מעלה להו ואע"פ שהיה קרקע עולם משעה ראשונה וכן כתוב בספר הישר.
א"ה המפקיר עבדו ומת נמי וכו' דאמימ' קשי'. פי' דכיון שאמר אמימר דאיסור' לבניה לא מורית וקנין ממון פקע לה. א"כ ה"ל כעבדו של גר ויהא באשתו ויקנה עצמו במיתת האדון דהא לא קרינא ביה והנחלתם אותם לבניכם ומיהו לרבינא דאמר יש לו תקנה וצריך גט שחרור ל"ק דאיהו סבר אדם מוריש כל זכות שבעבדו לבנו אף ע"פ שפקע מיניה קנין שבו ואיסורא כה"ג לבניה מורית כדרך שמוריש להם בזמן שלא הפקיר שהבן קונה אותם קנין הגוף וצריכין גט שחרור ממנו ולא אמרינן שיקוי הן עצמן קנין הגוף והבן יהא יורש קנין הממון שבהם וכן דעת ר"ח ז"ל שפי' כאן ואקשי' אם המיתה מוציאה את העבדי' בלא גט למה אמר אמימר אין לו תקנה דהא זה העב' לאו בר נחלה הוא ועוד כתב לקמן כיון דקי"ל הלכה כאבא שאול ממילא אדחי לה הא דאמימר אלא רבו כותב

לו גט חירות כרבינ' וכן פסק ר"ה ז"ל כאבא שאול וכרבינ', אבל אין הפי' שכתב לר"ח ז"ל מחוור לי.

ואפשר לי לאומרה בל"א דאמרן מעיקר' עבד כאשה וקונין עצמן במיתת בעלים ואקשינן א"ה ישראל נמי ופרקינן בי קונה עצמו במיתת בעלים במקום שאין יורש אב, במקום יורש התורה אמרה יורש כבעלים בין בקנין ממון בין בקנין הגוף שבעבד. ואקשינן א"ה במפקיר עבדו ומת נמי והא הבן קם תחת אביו לשחרור ולפום הכי אסקינן קשי', ולרבינ' ניחא.

דף לט:

ולא היא התם משום דהוה ליה כליו של מקנה. משמע הא בכליו של קונה נקנה בחליפין כשם שקונה עצמו בכסף וכך פירש"י ז"ל אבל ר"ח ז"ל כתב ואע"פ כן אינה קונה עצמה השפחה בחליפין אלא צריכה נמי גט שחרור ע"כ דברי ר"ח ז"ל וי"ל בדבריו דה"ק לא עשה ולא כלום אף להוציא' מידי שעבוד אבל בכליו של קונה יצתה מידי שעבוד וצריכה גט חירות.

ומדברי הרמב"ם ז"ל פאסי נראה שאינו קונה עצמו בקנין ולא יצא מידי שעבוד בעלים בכולם והבא בתורת קנייה גמורה שרי' ליה בתורת דמים אלמ' בזו שאמרו הילך מנה ואתקדש אני לך וכן לענין ממון ולית' אלא באדם חשוב ובההיא הנאה די לא מקבל הנאה מיני' והאי דקאמר כליו של מקנה ממונו של מקנה קאמר ולישנא בעלמ' נקט משום דכלי הוא קאמר כלי ולא בעי למימר אלא משום דה"ל כספו של מקנה הא אי שדא ליה אחר קנתה עצמו מתורת דמים דהיינו כסף דהא שוה פרוטה.

הא דאמרינן לעיל **וקא דייקת מינה כאשה וכו'**. ה"פ: דקאמרי אין לעבד תקנה להשתחרר ביאוש ובהפקר אלא בשטר דגמרינן מאשה והקי' מינה כיון דעבד כאשה ובעי גט ועבדו של גר דקני נפשיה נמי על כרחין מאשתו גמירי ומה אשתו של גר דקונה עצמו במיתת בעל אסור' ולא ממונ' אבל קטן דהוה אסור' וממונ' ולא דמי לאשה אינו קונה עצמו במיתת בעליה, כנ"ל.

דף מ.

כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישיב בראשו מוקמינן ליה אפוטרופא. פירש רש"י ז"ל דמקרקש ליה זוזי ליניקא שישחרר אותו מדעת עצמו שהיה תינוק זה מגיע לעונת הפעוטות וממכרו ממכר ובמטלטלים ואפוטרופוס מוקמינן ליה לעיין בתקנתו ולשומו

בדמים מעולין אבל התינוק כותב גט שחרור ואינו נכון דהא מ"מ אין גיטו גט ואינו בר שליח כלל דומי' דאשתו ולא בר ממכר הוא כלל אלא מדרבנן ומשום כדי חייו.
ויש שמקשים עוד עליו דהא אמרי' בשלהי פ' מציאת האשה (כתובות דף ע') לא שנו וכו' אבל יש להן אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר במטלטלים אבל אינה קושי' שאפוטרופוס זה כל עצמו לא העמידו אותו אלא לשומא זו אבל לא לשאר עסקים כדי שיהא לוקח ומוכר לו. וי"א שלא אמרו אלא באפוטרופוס שמינהו אבי יתומים אבל מינהו ב"ד מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלים, ולאו מילת' היא.
ורי"ף ז"ל פי' שאפוטרופוס משחרר ולא אמרו דמקרקש ליה לינוק' זוזי וכתב ליה גיטא על שמיה אלא משום שאם ימצאנה בשוק ויאמר לו עבדי אתה ומשמע דאתי כר' דאמר אף הוא נותן דמי עצמו ויוצ' לחירות מפני שהוא כמוכרו לו ומכאן משמע שהלכה כמותו ומסתייע מזה הפ" שכתבתי למעלה דשייכא מימריה באידך דאמר כסף גומר בו דהלכת' כוותיה. והא דאמרינן כאשר עשה כן יעשה לו משום דאי מדינ' לא מוקמי ליה אפוטרופ' וימתין עד שיגדיל א"נ לאו קנס' הוא אלא שמערימין עליו ובאין עליו בעקיפין מן הדין ולא כאותה שאמרו בפ' השואל את הפרה (דק"א ע"ב) כאשר עשה כן יעשה לו לא מיבעי' חצר דלא קיימ' לאגר' אלא אפי' חצר דקיימ' לאגר' דא"ל לכ"ע ניח' לי לאוגורי לדידך לא ניחא לי לאוגורי דדמית עלי כאריה בארבא והא ודאי דינא הוא והיכ' דהוי קנס הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן אמרינן ביה בגמר' מכל מקום אבל תמהני שכתבה רבי' ז"ל להיא דתני' ואי, האפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות וכו' ולא חשש לפסוק בה הלכה כר'.
ויש שסוברים דכי אמרי' אין רשאין להוציא אותן לחירות לא שאין דינן לעשות כן שהכל מודים דכשם שמכרן לאתרים ממכר הוא להשתחרר בו אף ליטול דמי עצמו רשאין וכסף גומר בהם אבל הטעם שלא נתנו להם רשות בכך מפני שחששו שמא ישחררו אותם ולא ידקדקו עמהן בשומת דמיהן וכאן קנאו אותם משום כאשר עשה כן יעשה לו והעמידו דבריהם על דין תורה וכן אתה מפרש בגיזברין והיינו דקתני הכא והכא אין רשאין ולא קתני אין יכולין וכן פסק הר"ם הספרדי ז"ל שהלכה כרבנן וליתא לדר'.

דף מ:

משלשין. תימא הא לעיל משום חיישינן שמא זיכה אמר דישאר למקבל כל שכן הכא שאומר לאביך שישאר לו, יש לומר שאני הכא שטוען טענה רעועה ואמר בודאי לא נתת לאבי כיון שטענו עליו לאביך הי"ל לא ידעתי.

דף מא.

הא דאמרינן **בהיזק שאינו ניכר קא מפלגי**. לומר זה השני ששחרר העבד כיון שאין שחרורו כלום מן הדין אינו אלא אסור שאסרו על רבו ראשון וגרם לו שישחררנו ודומה למטמ' טהרות שאינו ניכר הזיקו אלא אומר הרי שלך לפניך אבל בשחררו ראשון כיון שנפקע שעבודו לגמרי היזק ניכר הוי כמוחל שט"ח ומראה דינר ודן את הדין שכולן חייבין בגרמ' ואפי' בשוגג דהוי כנוטל כיסו ממנו ונותנו לאחר כך נ"ל. וכבר פירשתי דינו ובכלל ענין זה שם יפה יפה.

העושה שדהו אפותיקי ושטפה נהר. פי' ר"ח ז"ל אפותיקי סתם כגון משכנת' וכן כתב רבי' יצחק ז"ל בתשובה. ומשמע שאפותיקי סתם שמשכן לי שדהו לאכול פירות בכדי דמיהן או בנכיית' והתנו שיהו גובין ממנו בזמן פלוני אם לא פרעו ומשכונה סתם היא שאין כתוב בה גובייני' כלל וכן פי' הרב אל ברגלוני ז"ל. ומיהו באפותיקי כל זמן שלא שטפה נהר אין לו אלא מאותה שדה.

אמר שמעת' דלא שפירן וכו'. תמהני מנא לי' דלאבאפותיקי מפורש עסקי' אי משום דתני ליה סתם הא מתני' קתני ליה סתם עבד שעשאו רבו אפותיקי והוא באפותיקי מפורש שהרי אינו גובה משאר נכסים ולא מחיי' משום מזיק שעבוד או עבד הוא שכותב שטר על דמיו וי"ל משום דא"כ אבוה דשמואל לא אמר גובה ותלי שבושא באמי משום דהשיב ליה אבוה דשמואל מיניה טפי והשת' מתרגם שמעתיה בלחוד באפותיקי מפורש, ואידך בסהר ולא פליגי.

גובה משאר נכסים. פי' בשמכרן וע"כ הוא גובה משאר נכסים ולא מזה שאומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו ורשב"ג אומר אשה אינה גובה משאר נכסים אלא ידה על עליונה אם רצתה גובה ממנו וכן מפורש בתוספתא במס' כתובות (יב,ו).

והירושלמי (ז,א) שכתב ר"ה ז"ל בהלכותיו בכאן לא נכתב ממנו כל הצורך וכך הוא ר' יעקב בר אחא אומר בעבדי צאן ברזל פליגי ר' יוחנן אמר מכרן אינן מכורין א"ל ר' אלעזר אכלן בתרומה מכחו ואת אמרת מכרן אינן מכורין וכו' עד מה פליגי בשמכרן לשעה אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין או במכרן לעולם אבל במכרן לשעה ד"ה מכורין נשמענה מן הדא העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה וב"ח בחובו מכרה הרי זה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשבג"א לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלתה על דעת שתהא אשה מחזרת על בתי דינין אמרי אתי' דר"א ברבנן דר' יוחנן כרשב"ג. הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל אם מכרן לעולם ד"ה אינן מכורין.

וכך פי': מכרן לעבדי צאן ברזל ר"י אומר מכרן אינן מכורין מעתה שהמכר בטל מיד

שכיון שיהא גובה מהן ודאי לא עלתה על דעת שתהא אשה מחזרת על בתי דינין ור"א אומר מכורין עד שתבא לגבות כתובתה וכשתבא נמי אם מצאה שאר נכסים גובה משאר נכסים אבל מכרן לעולם כלומר שלא מצאה מהיכן לגבות גובה אותן ולא אמרינן מטלטלי דידיה נינהו ולכתובה לא משתעבדי ואתי' כרבנן דאמרי מכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו שאם לא תמצא שאר נכסים גובה מזה ולא אמרינן לא על דעת שתהא אשה מחזרת וזה לא כתבו רבי' מתחלתו משום דגבי עבדי צאן ברזל קי"ל כמ"ד הדין עמה וגבי אפותיקי קי"ל כרבנן ושני התם משום שבח בית אביה כדאמרינן בפ' אלמנה אבל כתבו כדי לומר שזה שאמר כאן גובה משאר נכסים ולא ממנו פי' בשמכרה לאחר ויש שם שאר נכסים אבל אם אין שם שאר נכסים גובה ממנו וכן כתב רבי' עצמו בתשוב' שהירושלמי באפותיקי סתם הוא והם דברי רשב"ג ות"ק שנאמרו בזאת הבריית' בגמ' דילן.

ובירושלמי דמס' (שבועות) [שביעית י,א] נחלקו במפורש וה"ג התם המשעבד שדהו לאשתו והלך ומכרה אם רצתה לגבות ממנו ומשאר נכסים ובה ר' לא הודי ר' אלעזר בהן תני' המשעבד וכו' מתני' בשאמר לא יהא לך פרעון מזו אבל אם אמר לא יהא לך פרעון אלא מזו אינה גובה אלא ממנה המשעבד שדה לחציה והלך ומכרה ר' אחא אמר לשעה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעה חייליה דר' יוסי מן הדה שור מצוי להבריח שדה אינה מצויה להבריח הגע עצמך שהיתה מכורה לבעלי זרוע א"ר אבון אבוה דר' מתניה מצוין הן בעלי זרוע ליפול תני הכותב שדהו לאפותיקי לכתובה ולב"ח בחובו מכרה הרי זה מכורה והלוקח יחוש לעצמו מתנית' באומר יהא לך פרעון מה פליגין בשאומר לא יהא לך פרעון אלא מזו וביבמות נפרש הכל בדרך ארוכה וקצרה בס"ד.

דף מב.

הא דאמר כולו הא דאמר חצי חצי. פי' רש"י ז"ל בשטר הא כתב חצי נכסי נתונין לך וכן בשני לחבירו לפיכך לא קנו ולא מיבעי' כחב ומסר לזה והדר מסר לזה דלא קנו אלא אפילו מסר לשניהם כאחד לא קנו כיון דחצי נכסי כתוב בכל אחד דילמ' חד פלגא כתב לתרווייהו ואיכ' שיור.

רבינו שמואל השיב עליו, דמדקתני כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני משמע דכמפרש שני חצאין הוא ועוד דלא משמע דמשום ספיק' בלישנ' הוא ולדידי' נמי קשה וכי בדיני ממונות אי כתב חצי שדה פלוני לפלוני וכתב חצי שדה לפלוני לא קנו כולה. ופי' רבי' שמואל דאפילו במפרש חצי חצי לא קנו דכיון דליתנהו בזה אחר זה אף בבת אחת אינו. וקשה לי דא"כ הוו מפרשינן לה נמי בגמר' כדרבה ועוד דכיון דמשכחת לה בזה אחר

זה במכר חציו ומשכחת לה נמי בבת אחת בלשון כולו אף בלשון חצי חצי דלא איתמר כל שאינו בזה אחר זה אלא בשא"א לעולם בשום לשון ועוד כיון דלא דמו דינייהו בזה דבזה אחר זה לא נפיק כוליה מיניה ובבת אחת נפיק כוליה ליכא למימר בהו כל שאינו וליתיה אלא בשוין.

ולי נראה דכשאמר חצי חצי מ"ה לא קנו שאין עצמו בכלל חצי נכסים לפי שהנותן חצי נכסי' לחבירו אינו נוטל חצי בבל כלי וכלי ולא בכל שדה ושדה אלא שמין הנכסים ונוטל כחוש הילכך זה שכתב לו רבו חצי נכסים אין עצמו בכלל אותו חצי והילכך לא עשה כלום, כן נ"ל וכן עיקר.

נגחו שור יום של רבו לרבו וכו'. לישנ' דמשנה ראשונה נקט ואפילו למשנה אחרונה היא כמו שנגח לשפחה והא דמייתי ת"ש המית מי שחציו עבד משום דקס"ד כדדחי' להא לקמן בש"מ כמשנה ראשונה, כנ"ל.

והא דתני' **נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו**. משום דלא דמי לשור של שני שותפין שאינו משלם כופר דכופר א' אמר רחמנ' ולא ב' ולא חצי כופר כדאית' בב"ק דהכא כיון דלאו כוליה בן חורין הוא מצד חירות שבו משלם כופר שלם הוא אלא שכופר שלו פחות משאר אדם משום צד עבדות שבו.

דף מב:

ודאמרינן **יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו**. איכא דמקשו והא קנס. הוא וקנס אינו זוכה בו אלא משעת העמדה בדין כדתנן עד שלא עמדה בדין פטור. ואפילו גבי עבד גופיה אמרינן בפ' מרובה (בבא קמא דף ע"ג) גבי מעידנו באיש פ' שהפיל את שן עבדו וסימא את עינו ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לרב ואוקמוה בגמר' דאפכינהו ואזמינהו ואקדומי אקדמי נמי הני בתראי והוינן בה אי דלא עמד בדין אכתי דמי כולי עבד לרב בעי שלומי דאכתי גברא לא אחייב אלמא לא קני נפשיה עד שעת העמדה בדין וכיון שלא יצא לחירות עד שעמד בדין אמאי נותן לו דמי עינו.

וא"ל שאע"פ שאינו ממון להורישו לבניו או לזכות בו מרשות אחרים מכיון שעמד בדין בסוף אגלי מילת' דמשעה ראשונה פקע ליה קנין כספו מיניה ונעשה בן חורין אלא שמעכב גט שחרור ומיהו כיון דאי מודה בו ולא באו עדים לא יצא לחירות וזכה בכל כאשר זמם קרינ' בהו בעדים והיינו דמתקיף לה ר' זירא התם בפרק מרובה אימא סימא את עינו נפיק בעינן וכן בשינו סימא את עינו והפיל את שנו נפיק בשנו ובעינו א"ל עליך אמר קרא תחת עינו ולא תחת עינו ושנו כלומר דמשעה ראשונה זכה בעצמו כיון דלאו

מחוסר גט שחרור א"נ אין לו קנס דפקע מיניה קנין כסף למפרע והאי דקאמר עליך אמר קרא לאו דוק' אלא ה"ק כיון דבעינו לחודיה נפיק למפרע פקע קנינו אע"ג דהוא קנס וי"ל הפיל שנו ועמד בדין ואח"כ סימא את עינו קאמר ולאו מילת' היא.
עבד שמכרו רבו לקנס. פי' בשאמר הרי הוא מכור לך לקנסו והכי מיבעי ליה מי אמרינן כמוכר דמים בלבד הוא ולא קני אפילו לר' מאיר דלא אמר ר"מ בדבר שלא בא לעולם כלל דקני אלא בכעין פלוגת' דרב נחמן ורב הונא דפליגי בפירות דקל ולא דמי לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרשי לאחר שתשתחררי דהתם הגוף בעולם ואע"ג דלא עביד דאתי קנה אלא דמי לדבר שלא בא לעולם כלל דלאו פירות דגופיה קא מזבין דליקני במשיכה דגופיה או דילמ' הרי הוא כמוכר גוף ופירות דכשבאו לעולם קנה ואפילו לרבנן והרי הוא כמוכר שפחה לעובריה שקנה מעכשיו ולא דמי לא למוכר פירות דקל ולא לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרשי דהתם לא קנה לרבנן אע"ג דהאי איש והאי אשה אלא למוכר שדהו לפירות או למוכר שפחה לעובריה דמי ולא מחוור לישנ' דקאמר הא קאי שור והא קאי עבד.

דף מג.

והא דאמר **מי איכא עבד דלא מזדבן לקנס**'. ה"ק את"ל אינו מוכר עבד מוכה שחין אין אדם לוקחו דפגם הוא לרבו שלא יזון אותו וימות עבדו ברעב אבל זה שאינו לוקח אלא לקנסו ואין שמו עליו בודאי יתן בו פרוטה לקנסו ודחי ליה בטרפה וס"ד דלית ביה אלא טרפותו והדר מוקים ליה אף מוכה שחין הוא.
מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין מהו. איכא דק"ל הא אמרינן בפ' החולץ (יבמות דף מ"ה) מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל הולד אין לו תקנה משום דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש א"ל כדאסקינ' התם בשבא על א"א דעלמ' אבל לעולם אימ' לך חציו עבד שקדש אין קדושיו קדושין ואתי' מסקנ' דהתם כמסקנ' דהכ' ודקס"ד מעיקר' התם כדקס"ד הכא.

דף מד:

או דילמ' כיון דלא קנו ליה לגופיה כדידי' דמי. פי' רש"י ז"ל דאי מייתא ומגרש לה הדרי לה פי' לפי' דאע"פ שהדין עמו אם רצה לומר דמים אני נותן מסתמ' לגבותן הן עומדין דלהכי קרו להו צאן ברזל דקביל עליה בעל אונס' וזילא כדאית' בפ' איזהו נשך ולאו דהוו ליה בחלוטין ואינן נעשין מטלטלין אצל בניו דבאיתנהו אין לה תביעה אלא עליהן

וכדאמרינן לענין בכורה התם דהוה לי' ידי כותי באמצע משום דמחדי ליה וכ"ש בקנסא דרבנן דלא מקריא מכירה ומיהו למאן דאמר הדין עמו יוצאים בשן ועין לאיש דכמאן דקנו ליה הוי ומפקיע שחרור מיד שעבוד דאשה ואין יוצאין לאשה משום דאלמוה רבנן לשעבוד' דבעל דאפי' עבדי מלוג לא נפקי לה.

דף מה.

ורב ענן ברייתי' לא שמיע ליה דשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמ' מעות מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו. וה"ק השת' דאמרת מעות חוזרין קשי' דשמואל אדשמואל וא"ל דהתם אדם יודע שאין קדושין באחותו אבל כאן טועה וסבור שקנה שכבר שבו איש אל אחוזתו ושוב אינו משמט יובל זה א"נ טעי בדבר וסבור דמכורה וחוזרת היא.

משום דוחק' דצבור' הוא או דילמ' משום דלא לגרביו ולייתו טפי. ונפק' מינה לעשיר שפודה את עצמו או שרצה חבירו לפדותו בממון מרובה. וקשה לי ותפשוט ליה מדתני' בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נ"ב) נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה וכו' רשב"ג אומר אין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תקון עולם ואוקימנ' התם ואף ע"ג דפרקונה כנגד כתובתה אלמ' אע"ג דליכ' דוחק' דצבור' אין פודין וא"א משום דרבנן דפליגי עליה תפשוט דתנאי היא ויש מחלקים בה אבל דברי הבאי הם. וי"ל בטענה דתקנת' התם והכא הלכה או אין הלכה קא מיבעי לן.

אבל מצאתי לר"ח ולרבי' יצחק ז"ל שפסקו שם הלכה כרשב"ג והשמיט רבינו בכאן בעי' זו ומדבריהם למדנו דמתני' רשב"ג דהתם היא וכן משמע מדקאמר התם כי האי לישנא דמתני' אין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון עולם ש"מ דת"ק לית לי' תיקון העולם כלל בזו ומתני' רשב"ג היא ואע"ג דפליג בסיפ' לאו מכלל דריש' לאו רשב"ג א"נ רבנן נמי כרשב"ג ס"ל בהא ורישא דמתני' סתמא דרבי' היא וההיא סתמיה לאו סתמה היא אלא יחידאה הוא אלא שמן התימה שלא נפשטה בעיא זו בכאן אבל מצינו כיוצא בה בתלמוד שהרי בפ' זה מעוכב גט שחרור אם אוכל בתרומה אם לאו בעיא ולא אפשוט ובפ' המביא אשם תלוי במס' כריתות אם קנא רשב"ג סבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וכן כתב הנגיד בהלכתא גברתא דמתני' סתמא כרשב"ג דהתם והלכה כותיה.

וא"ק הא דאמרי' בפ' הניזקין גבי ההיא עובדא לא אזוז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקים עלי אמרו ולא זזו משם עד שפדאוהו בממון הרבה. וי"ל דהתם בשעת חרבן

הבי' וליכא משום דאיגרי בהו טפי שהרי כולם בשבי הלכו א"נ ר' יהושע דעבד לגרמיה הוא דעבד ות"ק דפליג עליה דרשב"ג היינו ר' יהושע ולא ס"ל כוותיה.
וי"א דכל היכא דאיכא חששא דמיתה פודין אותן בכל ממון שיכולין לפדותן ולא מסתבר דכל שבי כולה איתנהו ביה ועוד דגבי אשה איכא חששא דעריות ולא חששו ואע"ג שקרקע עולם היא היה להם לחוש.
ומסתברא תלמיד חכם פודין אותו בכל ממון שבעולם וליכא משום דוחקא לא משום איגרויי שאם אמרו ישראל ממון אומתו משונאיהם הרבה יש לנו כיוצא בהם ות"ח אין לנו כיוצא בו וקודם לפדות המלך כדאיתא במסכת הוריות הילכך אין להחמיר כסף וזהב עליו ור' יהושע משום שהכיר בו בוודאי שהוא תלמיד ותיק פדהו בממון הרבה.

דף מה:

מתניתין: **המוציא את אשתו משום שם רע**. מפ' לה בגמרא משום דחיישינן לקלקולה ור"י מודה לת"ק במוציא משום שם רע דלא יחזיר ולהך לישנא דאמרינן בגמ' דר"י לא חייש לקלקולה סבר לה כת"ק ולאו מטעמיה דאיהו משום פריצו' קניס הילכך בעריו' קניס ליה לעולם אבל אם ידעו בו רבים יש בו פריצו' וקנסים אבל נדרי' שלא ידעו בו רבים כיון שאפשר להתירו אין בו פריצו' כ"כ ולאביי ורבה דמפרשי בגמ' דר"י לא חייש לקלקולה לא פליג ר"י אלא אנדר ובטעמא דמפרש בגמ'.
ר' מאיר אומר כל נדר שצריך חקירה חכם לא יחזיר. משום דחיישינן שמא יתיר לה ויאמר אלו הייתי יודע שיש לו הפרה בחקירת חכם אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ושאינו צריך חקירה חכם יחזיר פירו' כגון שהנדר שהבעל עצמו מפר לה וכן פי' רש"י ור"ח ז"ל ומ"ה יחזיר שאומרים לו יודע היית שאתה יכול להפר ושתקת ולא הפרתה שרוצה היית בנדרה ועילה מצאת לגרשה.
ור' אליעזר סבר אין לחוש לקלקול משום שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, אבל בנדרים שאדם יכול להפר ויש לחוש שמא יאמר אלו הייתי יודע שאני יכול להתיר אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה.
א"ר יוסי מעשה וכו'. מפורש בגמ' דהכי קתני, בנדרה איהי אבל איהו יחזיר דליכא למיחש לקלקול ואפילו לר' אלעזר שאין לומר אלו הייתי יודע שיש לו הפרה שהכל יודעים שיש הפרה בנדרים וכל מי שמתחרט בנדרו או רוצה למצוא פתח מרוצה לב"ד אבל בנדר איהו לר' אלעזר אי אפשר לו להביאה לב"ד שאין אדם רוצה בכך. וא"ת נדר שאין צריך חקירה חכם יבא לב"ד וישאל אם הבעל מפר נדרי אשתו אם לאו אין אדם

עשוי לשאול על כך כיון דלא מסיק אדעתיה שיהא רשאי להפר בעל כרח' וא"ת לר"מ מ"ש נדר איהו דיחזיר ומ"ש נדרה היא בנדר שצריך חקיר' חכם דלא יחזיר נימא ליה כיון דאדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד יביא אותה לב"ד ותשאל על נדרה זו אינה קושיא עצמו וחרטתו ופתחו תלויין בו אבל בנדרה היא כיון שהוא רואה אותה שאינה באה לב"ד ותשאל אף הוא סבור שעל דעת כל דבר נדרה ואין לה היתר משום פתח וחרטה בעולם ור"א נמי לא פליג עליה בהאי אלא משום שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו הא אלו היה רוצה בכך היה יכול לקלקלה שיכול לומר סבור הייתי שאין הפרה לנדרה מאחר שאינה באה לב"ד מה שא"כ לומר בנדר עצמו לד"ה ואפשר שהכל מודים שאין אדם עשוי לבזו' אשתו בב"ד על הספק אלא א"כ יודע בודאי שימצא לה התר אין לומר היה לו להבי' אשתו לב"ד ולשאל שמא תמצא התר שאין עושין כן אבל כשמצאו לה התר יש לחוש לקלקול שיאמר נוח לי שתתבזה ולא שתתגרש לדברי ר"מ ולר"א נוח לו שתתגרש ולא שתתבזה.

ותמהני, לר"מ שצריך חקירת חכם מאי קלקול איכא שמא עכשיו מתחרט' בה או מוצאה פתח התר ואלו עמדה תחתיו לעולם לא תתחרט בה שרוצה כדי שתצא. וי"להואיל שיש לו הפרה בשום ענין יש לחוש שמא יאמר מתפייס הייתי עד שתתחרט בה כמו שעשתה עכשיו ועוד אדרבא מתחלה היתה מתחרט' כדי שלא יוציאנה הבעל דאתתא בכל דהו ניחא לה מלמית' ארמלו וכ"ש מלהתגרש שמוצי' את עצמה שם רע בשכונתיה לפיכך אומר בודאי אלו משעה ראשונה הביאה הבעל לפני חכם ומצאו לה פתח היתה מתרצה ומתחרט'.

והראב"ד ז"ל פי' דלר"מ דאמר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואע"פ כן חושש לקלקול ואין אומרים היה לו לבא לב"ד שהוא סבור שמא לא ימצא פתח ואף בנדרי עצמו יש לחוש לקלקול ולעולם לא יחזיר אבל נדר שאין צריך חקיר' חכם כגון שפתחו עמו וכגון קונם אשתי נהנית שגנבה את כיסי ושהכת' את בני ובידוע שלא הכתה ולא גנבה הכל יודעים שמותר ובין בנדרי עצמו ובין בנדרי עצמה יחזיר שאין לחוש כלל לקלקול ואפילו לא נודע שלא גנבה אלא לאחר שגירש אין כאן קלקול שהיה לו לחקור אם גנבה ולא יגרש עד שיתברר לו האמת אבל לר"א יש לחוש לזה משום שמא יטעון בכך בצריך אין לחוש בנדרי עצמה שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"י בר' יהודה אומר בד"א בנדר' איהי אבל איהו יחזיר כר"א ס"ל ולסיועי אתא דכי נדר איהו נדר שאינו צריך חקיר' חכם יחזיר שה"ל לבוא לפני חכם ובודאי יתיר לו שהרי תלה נדרו בדבר אבל נדרה היא לא היה לה לשאל שאין אדם רוצה שתתבז' בב"ד ועלה על דעתו שיהא נדר זה מותר

בלא התר חכם והיינו דאמרינן בגמ' מאן תנא דקתני מעשה כלומר מי חלק בין נדרו לנדרה שהביא הוא ראיה בדבר וא"ר אלעזר חלק בנדר שאין צריך התר' חכם ואמר בד"א שנדרה היא וכו' ובא ר' יוסי וסייע במעשה שבכאן וה"מ בשאינו צריך חקירה' חכם אבל צריך חמור מנדרה שיכול לומר אלו הייתי יודע שתתבזה וכו'. ואין זו דרך ישרה דא"כ אמאי לא גזר ר"א בנדר עצמו אינו צריך משום צריך כי היכי דגזר בנדרי עצמה צריך אטו אינו צריך ועוד דהא מעשה דצידן צריך חקירה' חכם היה אם רצה שלא לגרשה ויכול לקלקלה ולומר אלו הייתי יודע שום פתח שלא לגרש אותה לא הייתי מגרשה אבל פתח שלאחר גירושין אינו מועיל כלום שהרי איו בידו עכשיו להחזירה ועוד דאמרי' בגמ' על מעשה דר"י פשיט' וא"כ מאי פשיטותיה הא מיפלג נמי פליג עלי' ר' מאיר לסיועי לר"א קתני ואנן לא גרסי' מאן תנא דתני מעשה אלא מאי תנא דקתני מעשה, וכן כתוב בהלכות ר"ה ז"ל.

אבל בתוספתא (ג,ח) מצאתי כך דר"א אף זה לא יחזיר משום תקון העולם אי זו נדר שצריך חקיר' חכמים אמר קונם אשתי נהני' לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע שלא הכתה ולא גנבה בד"א בזמן שנדר ואח"כ גירש אבל גירש ואח"כ נדר מותר לגרש ונמלך נדר בנזיר בקרבן בשבועה מותר. ונתקיימו דברי הראב"ד ז"ל בפי' נדר שמצינו שאינו צריך חקיר' חכם אבל אין דרך פי' ראשון שכתבנו משתנה ומתחלף בכך אבל הוא יותר מבורר שלפיכך אינו בא ושואל עליו בב"ד מפני שהוא סבור שאין נדר שמותר בלא חכם ופעמים נמי שמגרש קודם שידע שלא הכתה ולא גנבה ואסרו מפני זה.

ומ"מ אם התוס' הזה אין בו שבוש לשון נראה ממנו שבנדר איהו נמי לא יחזיר ואפשר כן דלר"מ דאמר כשאינו צריך יחזיר מפני שבידו לשאול או לחקור אף בנדרי עצמו כולן יחזיר מפני שבידו לשאול או לחקור אבל לר"א לא יחזיר ובר"ה ר' מאיר קתני לה.

ולישנא אחרינא אמרי לה בגמ' משום שלא יהיו בנות ישראל פרוצו' בעריו' ובנדרי' וי"ל דטעמא דת"ק בלחוד מפ' אבל לר"מ ור"א דמיפלגי בין נדר שצריך לשאין צריך א"א לומר כן. וא"ת א"כ היכי אמרינן תני כלישנא קמא א"ר מאיר מפני מה אמרו הא ללישנא בתרא נמי לר"מ משום קלקול הוא י"ל משום דלא פליג ר' מאיר אלא בנדרים אבל בשם רע מודה לת"ק ולישנא בתרא טעמ' דשם רע משום פריצו' הוא לעולם לא יחזיר ואפילו לא אמר משום שם רע אני מוציאך והיכי דא"ל הכי א"נ משום קלקול כדאיתא בנדרים. ואפשר דלעולם ליכא משום קלקול שהרבה בני אדם מגרשין נשותיהם משום שם רע אע"פ שיודעין שהדברי' בדאין שהרבה נשים רעו' הילכך הך ברייתא משום קלקול כדאית' בנדרי' ואפשר דלעולם ליכא משום קלקול ודאי איתא דלישנא קמא ולית'.

ובירושלמי לא תנו הך כדר"מ אלא מפני מה אמרו סתם ולהאי פיר' הא דמפרשי בגמ' במאי קאמפלגי ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר אין אדם רוצה ות"ק תני לא אתי כלישנא בתרא דאמר משום פריצו'.

וי"מ ללישנא בתרא כולה משום פריצו' ולר"מ נדר שצריך חקיר' חכם פריצו' הוא וקנסינן ליה משום שלא יהו בנות ישראל פרוצו' ומעזות פניהם לבא לב"ד אבל נדר שאין צריך חקיר' חכם לא נתפרצה זו ואין קונסין אותה ור"א סבר לא אמרו שצריך מפני עצמו שאין כאן פריצו' אבל אין צריך שהם הנדרי' שהבעל מפר שהם נדרי עינוי נפש פריצו' הוה שמבזה את בעלה ונודרה להתגנו' בפניו ועיניה נתנה בגירושין ובמיתה וכבר נתברר שאין זה נכון אבל ע"כ ר"א סבר לעולם משום קלקול הוא ולהאי פי' הא דאמרינן לקמן במאי קמפלגי ר' מאיר סבר אדם רוצה וכו' אתיא כלישנא קמא.

גמרא **והוא שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך**. פי' ולר' מאיר כד כפליה לתנאיה כדאמרינן לקמן ולא תנאה ממש אלא דאמר ואי לאו משום שם רע לא הייתי מוציא' שאם לא אמר כן לא מצי לקלקול' שאין לומר מכלל הן אתה שומע לאו ומיהו אע"פ שכפל. וא"כ כשמודיעין אותו שלא יחזיר ואינו משהא אינו יכול לקלקל שעילה מצא שהיה רוצה לגרשהכמו שמפורש בירושלמי אבל אי ודאי אי אתניה תנאה ממש ואמר ואם נמצאו דברים בדוים לא יהא גט ואינה מגורשת לעולם ויחזיר אם לא נתקיים התנאי.

ואני תמה לדברי ר"מ היאך יפסל משום זה שפירשתי והלא לא אמר תנאי כלל ואנן בעינן תנאי ממש כתנאי בני גד ובני ראובן דגמרינן מינייהו לכל דבר ונראה שאין דין התנאים אלא בגלוי דעת בלחוד מפסל אלא דלר"מ בעי כפליה משום דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו בשום מקום.

ובתוס' מפרש שאין קלקול מן הדין אלא חשש לעז שיוציא הבעל ויערער על הגט ונמצא גט בטל ובניה ממזרי' לדבריו דבעל קאמר.

וקשה לי זו שאמרו בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף ס"ה) נשאת לרביעי והיו לו בנים מהו דתיתבעי' לשלישי מצי א"ל שתיקותיך יפה מדיבורך לימרו דאדעת' דהכי לא גרשתיך ומתקיף לה רב פפא אי איהי שתקא אנן מי שתקין וכו' אלמא כל מאן דמגרש בעקרות מצי מיפסל גיטא עד שיודיעוהו שלא יחזיר כחד גוונא תני מתני' דלא יחזיר דשם רע ואיילנו' אלא שי"ל התם שיוציאה מן הדין יש קלקול גמר ואפילו אמרו לו שלא יחזיר ושוב מצאתי כתוב שמפרש שם נמי שתקי' דלא ניחוש ללעז היה לנו לומר שלא יחזיר, ואין זה מחוור כלל.

הא דאמרי' בס"ת **שנמצא ביד כותי אמרי לה יגנז וא"ל קורין בו**. פירש"י ז"ל יגנז שמא הוא כתבו לשם ע"א וא"ל קורין בו דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו ואם ת"ל שהוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם ע"א. וק"ל וכי כתבו הוא שלא לשם ע"א נמי היאך כשר והא קי"ל בס"ת דבעי עיבוד לשמה וכתיבה לשמ' מעובדי' כדלק' בפ' הניזקין ועוד דהא תני רב המנונ' בריה דרב מפשרוניא דכתיבת כותי פסול לעולם וכ"ת פליגי רבנן עליה ומכשרי כתיב' כותי ובלב' שלא תהא לשם ע"א ולית להו וקשרתם וכתבתם ולא כתיבה לשמה א"ה הא דתניא יגנז אמאי מוקי ליה בדידיה לימא משום חששא דע"א דשמא לשם ע"א כתבו ובר מן דין לימא רשב"ג הוא דבעי כתיבה לשמה ועבוד לשמ' דהא אידך דתני' קורין בו אוקי בדידיה בגר שחזר לסורו.

ותו ק' לי דודאי לרבנן דפליגי עלי' דר"א בסתם מחשבת כותי מימר אמרינן דסתם מחשבתו לאו לע"א היא ולא חיישי' לה כלל והכי איתא בפ' השוחט ותוק' לי דאי לא בעינן כתיבה לשמה אפי' יכתוב לשם ע"א למי כשר כדאמרי' בפ' אין מעמידין ישראל מל את הכותי וכותי לא ימול את ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים דברי ר' יהודה א"ל ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה שצריכה לשמה אלא מל והולך עד שתצא נפשו אלמא כיון דמילה שלא לשמה כשרה אפי' לשם ע"א נמי כשרה היא ואנן כר' יוסי קי"ל וטעמא דר' יהודה נמי דבעי' מילה לשמה כדאמרי' מ"ט דר' יהודה דכתיב לה' המול והיינו לשמה וכדדרשינן מה חג לה' אף סוכה לה' והא דאמר התם ימול ארמאי ואל ימול כותי משום דארמאי במילה לשמה הוא יודע שלשם מצוה נצטוינו בתורה אנו עושין על ידו ומיהו לא חזיא למילתא אחריתי דקא חזי דלית ליה מורא לא דמי לגט דחזי לאשה אחרת ולא לס"ת שקלפיו ראויים הם לשטרי הדיוטות ואינו מכוון בכתיבה אזכרות בקדושה וכן פירש"י ז"ל אלא קאמרינן מ"ט דר' יהודה דכתיב לה' ימול ולא לשם ע"א ומ"מ מדברי ר' יוסי נלמוד שכל מצוה שאינה צריכה לשמה עשאה לשם ע"א כשרה.

אלא כך נראה בשיטת שמועה זו, דמ"ד בכתבו כותי יגנז משום פסולא דוקשרתם וכתבתם היא וכדתניא רב המנונא דליכא דפליג אהא מתניתין וה"נ משמע בפר' התכלת דהא דרב המנוי דברי הכל היא וליכא נמי דחאיש לשם ע"א אלא ר' אליעזר ונמצא ביד כותי מ"ט יגנז משום דאמרינן חזקה הוא כתבו ומאן דאמר קורין בו משום דרוב ספרים ישראל כותבין אותם ובכותים בכתיבת ספרים לא שכיחי.

[מהשמטות - {חסר} וכצ"ל, ונמצא ביד עכו"ם מאן דאמר יגנז משום דאמרינן חזקה הוא כתבו, ומאן דאמר קורין בו משום דרוב סופרים ישראל כותבים אותם ובעכו"ם בכתיבת ספרים לא שכיחי ולא חייש לה, ולדברי מי שסובר דס"ת לרבנן לא בעינן לשמה נפרש

הא דתני' יגנז משום דרב המנונא, והא דתני' קורין בו לא מתוקמא להו כרבנן דפליגי עליה דרשב"ג משום דמ"מ איכא פסולא דרב המנונא, דליכא דפליגי אמדרש וקשרתם וכתבתם הלכך על כרחין לא מתוקמא אלא בגר שחזר לסורו וכי האי תנא דמכשר ביה, ורישא דברייתא נמי דקתני לוקחין ספרים מן העכו"ם, מגרים שחזרו לסורן קתני דאינהו שכיחי בכתיבת ספרים, דאי בשאר עכו"ם מעשה דצידן מעשה לסתור הוא.

ולדידן ודאי מסתברא לן דס"ת צריך עבוד וכתיבה לשמן, ואפי' לרבנן דפליגי עליה דרשב"ג בתפילין ולעובדי דהניזקין, ופלוגתא דר' יהודה ורבנן בנתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת, אלא הא דמוקמי' יגנז משום דרב המנונא ולא אמרינן משום לשמו, משום דעכו"ם בכתיבת ספרים ספיקא הוא דשמא לשמו כתב, וכן נמי היה דעתו לכתוב ס"ת ועבד קלפים לכך, וכן פסלינן כתיבת גיטין בעכו"ם אפי' ישראל עומד על גביו מספק הוא דחיישינן דילמא לאו אדעתא דישראל כתב אלא אדעתא דנפשיה כתב, וכיון דספיקא הוא וזימנין דהוי לשמו לא יגנז ולא קורין בו, ומשום הכי מוקמי' ברייתא דיגנז משום דרב המנונא דהא פסול ודאי, והיינו דאמרינן בכתבו מין ישרף דכיון דבעינן כתיבה לשמה ואזכרות לשמן וזה לשם ע"ז כתבן דקי"ל סתם מחשבת. מין לע"ז הלכך ישרף, ומיהו רב נחמן סתם פסיק ישרף לא פריש מידי בפלוגתא דרבי טרפון ורבנן דבפ' כל כתבי הקדש אם קודר אזכרות וגונז כרבנן או שורפין כר' טרפון.

וא"ת נמצא ביד עכו"ם האיך קורין בו אפי' תאמר סתמא ישראל כתבו, שמא לא לשמו כתבו ואמרינן בפ' התכלת ספרים יש להם בדיקה ואינן נקרין אלא מן המומחה, י"ל דודאי ס"ת שנמצא ביד ישראל קורין בו דחזקה כל הכותב ספרים לעצמו בהכשר הוא כותבן והלוקח מן המומחה לוקח אותן, אלא שאין לוקחין מן התגר המוכר אותם, אלא א"כ היה מומחה וכ"ש מעכו"ם הכותבן, ומשום הכי דייקי' במעשה צידן האיך התיר רשב"ג ליקח ממנו, והכי נמי דייקי' בריש שמעתי' בלוקחין ספרים מן העכו"ם בכדי דמיהן ש"מ קורין בו, דקס"ד דלקרות בהן לוקחין אותם משום דנמצא ביד עכו"ם כנמצא ביד ישראל דמי ומשום דמסתמא מישראל גזלום או גנבום או משכנו אותם מהן, ודחי נמי משום גניזה נמי לוקחין בכדי דמיהן שאסור לנהוג בהן מנהג בזיון אפי' היו פסולין לקריאה, ועוד דשמא כשרין הן. ראיה לדבר זה שהרי התכלת צריך לשמה ואינה נקחית אלא מן המומחה כדאי' בע"ז ובמנחות. ואעפ"כ שנו שם במנחות הלוקח טלית מצוייצת מן העכו"ם מן התגר כשרה משום האי טעמא דאמרינן ישראל עשאה לעצמו בהכשר ולקחה התגר ממנו, אלמא ציצית הנמצא ביד ישראל כשרה ואע"פ שאינה נקחית אלא מן המומחה, וכן הדין בס"ת, כן נ"ל בכל זה, והנה אמת הנה נכון].

דף מו.

מ"ט דר' יהודה דכתיב בגבעונים כי נשבעו להם נשיאי העדה. לומר שהיה להם לשאל על השבועה אלא משום דכיון שהנדר ברבים אין לו הפרה א"ק ומי חיילא שבועה עלייהו והא אין נשבעין לעבור על המצות וכתיב לא תחיה כל נשמה לאו קושי' היא שהרי אמרנו לעיל לא ישבו בארצך יכול בכותי שקבל עליו שלא לעבוד ע"א הכתוב מדבר וכו' וההוא קרא בז' עממין כתיב ובמס' סוטה בפ' אלו נאמרין אמרינן למען אשר לא ילמדו לעשות ככל תועבותם והא למדת שאם עשו תשובה מקבלים אותם ובז' עממין קאמר, (ל)שלא כדברי רש"י ז"ל שנדחק שם בפירושיו.

וא"ת א"כ למה היו רוצי' להרגן אם לא מפני השבועה שאין לה היתר או מפני חילול השם ותי' קושיא זו מדאמרינן בסיפרי ובמדרש ג' פרוזדוגמות שלח יהושע הרוצה להשלים ישלים הרוצה לפנות יפנה הרוצה לעשות מלחמה יעשה כל כפי מה שאמרה תורה כי תצור אל עיר וכו' היה צריך לעשות כן והם לא רצו להשלים וכיון שלא רצו הרשות ביד ישראל להרוג או לקיים ועוד כיון שלא קבלו עליהם מסים ושעבוד אלא ברית כרתו עמהם אין זו השלמה ומ"מ הרשות בידם לקיימם כיון שקבלו עליהם שלא לעבוד ע"א והיו רוצים להרגם מפני שרמו אותם לכרות להם ברית ומפני השבועה כנ"ל. ושלא כדברי רש"י ז"ל שכתב בפי' התורה דבשבעה עממין אין קורין לשלום משום דכתיב כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך מאוד ואין הכתוב ממעט אלא משום שאם לא רצו להשלים אין מקיימין את הגוף כשאר הכותים, ובתוס' מפ' בע"א.

דף מו:

הא דבעי' **פשיטא**. כבר נתברר מדברינו שדברי הכל שאין לגזור בנדרי עצמו כלל ובבא ת"ק קתני לה וסתמא הוא וכיון שכן מאי קמ"ל ר' יוסי בר יהודה דאמר מעשה ומפרקינן הא קמ"ל וסמכו ענין לדברי ת"ק ותרתי ש"מ. ולי נראה שודאי מי שנדר הנאה לגרש ונדרו עליו היינו נדר עצמו דקתני דאלמא איכא למיחש שמא ימצא פתח ויתחרט דומיא דנדרה היא אבל מעשה דצידן שנדר וקיים ולאחר שנתקיים נדרו מה תחוש לו ודאי שוב אין נשאלין עליו ואינו מתחרט בהיתר הנדר ולכ"ע פשיטא הוא ומפרקי' מהו דתימא מפני אסור קיום הנדר נקנסי', קמ"ל.

הא דתנן **המוציא את אשתו משום איילנות**. כבר פירשתי בפ"א של מס' יבמות דמשום שנולדו בה מקצת סימני איילנות מוציאה דאלו בכל סימני איילנות לגמרי אף בלא גט היא יוצאה דמקח טעות הוא ואע"פ כן כיון שהורע כחה אין לה כתובה והיינו דקתני

עלה הכא בתוס' ר' אלעזר ברבי יוסי אומר המוציא את אשתו משום איילנות נותנין לה בחובתה בחזקה שהיא כשרה.
והא דאקשינן והא איפכא שמעינן להו ואמרינן דרבנן אדרבנן ל"ק וכו' אליבא דלישנא קמא דרב נחמן דאלו ללישנא בתרא טעמא דת"ק משום פריצותא אלא דגזר בנדרים זה מפני זה לישני דר"י אדר"י ל"ק כשנויא ודרבנן ל"ק כלל ולפיכך פסק רבי' ז"ל כלישנא קמא דסוגייאן כוותי'.

דף מז.

גירסת ר"ח ז"ל כך היא: **המוכר שדהו לכותי וחזר ישראל ולקחה ממנו הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם**. אפילו חזר ולקחה משגדלו הפירות ונתבשלו מביא בכורים ומ"ה דייקינן עלה בגמ' מפני תקון עולם אין דאורייתא לא ויש גורסין הלוקח מביא בכורים כלומר שלוקח פירות מן הכותים מביא אותן והכל עולה לדבר אחד וכך היא הגרסא בירושלמי שלא עבר עליהן קולמוסיהן של מגיהי ספרים אבל לדברי רש"י ז"ל שגורס לוקח ומביא בכורים קשה זו שאמרו בגמר' מדאורייתא לא ומה שפי' משום דבכורים כתובת הגוף הן אינו מחוור.
הא דפליגי רבה ור' אלעזר ב**יש קנין לכותי להפקיע מידי מעשר**. ומשמע דרבה סבר כ"ע ל"פ שאין קנין ור' אלעזר סבר כ"ע ל"פ דיש קנין. וא"ת ולרבה קשה הא דאמרינן לעיל האריסין והחכירין ואריסי בתי אבות וכותי שמשכן שדהו לישראל אע"פ שעשה לו נימוסי פטור איכא לאוקומא ההיא נמי בסוגיא כדמתקן להנך ברייתא אחריתי ואקשויי צא מקשי להו לכולהו דאטו בי רוכלאו ליתנא ואזיל והא דתנן החוכר שדה מן הכותי מעשר ונותן לו ואוקי התם אלא לעולם יש קנין ומקבל להו כחוכר דמי וכו' כדאיתא במציעא בפ' השואל (דף ק"א) ההיא נמי ל"ק דאוקמתא דגמ' היא אבל רבה ס"ל לעולם אין קנין ומקבל לאו כחוכר דמי א"נ כחוכר דמי ומ"ש אבותיו אברהם יצחק ויעקב כדקס"ד התם ורש"י ז"ל פי' שם דכ"ע יש קנין וא"נ אין קנין ומקבל לאו כחוכר דמי הילכך מהא ליכא למשמע מינה כלל.
וכן הא דתני' במנחות פ' ר' ישמעאל (מנחות דף ס"ו ע"ב) תורמין משל ישראל על של כותים ומשל כותים על של ישראל ומשל כל על של כל דברי ר"מ ור"י ור' יוסי ורש"א אין תורמין לאו דפליגי ביש קנין אלא ההיא הא אוקמה רבה בגופיה במרוח הכותי פוטר קא מפלני ומיהו דכ"ע אין קנין תדע דהא בפ' השואל דאמרי' דר' יהודה סבר יש קנין ול"ק להא משום דההיא דהכותי פליגי וכשהביא שליש ברשות ישראל שכבר נתחייבה

וה"נ מוקי לה ר' אלעזר. וא"ק מ"ט דמ"ד אינו פוטר הא דיגונך ולא דיגון כותי כתי' ואי דריש דגנך ולא דגן כותי א"כ תפשוט דיש קנין תנאי היא. א"ל הכי דריש דיגונך ולא דיגון הקדש כדאמר רבה פשיטא לי מירוח הקדש פוטרת ואפילו לר' עקיב'.
וא"ק ר' אלעזר דאמר דגנך ולא דגן כותי דמ"ד מרוח הכותי פסול. א"ל לעולם מרוח הכותי דדרשינן דיגונך ולא דיגון ויש קנין לכותי בארץ ישראל ממילא ש"מ כיון דליכא קרא למעוטי דלי הארץ לאו קדושת הארץ קאמר א"נ תרי דגנך כתיב חד דרשינן דגנך ולא דגן כותי וחד דרשינן דיגונך ולא דיגון כותי ומ"ד חייב חד דגנך ולא דגן כותי וחד דיגונך ולא דיגון הקדש. ובירושלמי פליגי תנאי ביש קנין או אין קנין ולא אתנא בגמ' דילן.
הב"ע בסוריא וקסבר כיבוש יחיד לאו שמיה כבוש. פי' ומדרבנן חייב ובשל כותי לא גזרו רבנן כלל והא דאמרינן בזבחים לך וקח לי מן הכותי וא"ל מן הפטור על הפטור דמשמע דשל כותי מדרבנן חייב ההיא בארץ ישראל ממש אבל בסוריא ובשל כותי לא גזרו.

דף מז:

ולביתך מלמד שאדם מביא בכורי אשתו וקורא. ק"ל הא פירו' נכסי מלוג רבנן תקנו כדאמרינן ופרקונה תחת פירות וליכא למימר אסמכתא היא דהא אמרינן שאני התם דכתיב ולביתך. וי"ל כשהתנו לאכול פירו' שכך היא דרכם בדורות הראשונים וזהו מהר ומתן שאמרה תורה ובפי' בב"ר מהר פירי מתן פירי פירות שהן נכסי מלוג.

דף מח.

הא דאמרינן **לימא מנין מנין ללוקח שדה מאביו**. איכ' למידק ותפשוט מדתני' בפ' החובל (דף ל') המוכר עבדו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמשנו שלשים יום רמ"א ראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו קסבר קנין הפירות כקנין הגוף דמי ר' יהודה אומר שני ישנו בדין יום או יומים קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלמא תנאי היא. ותו קשה דאמרינן לקמן לעולם ר' יהודה ור"ש סברי קנין הפירות כקנין הגוף דמי ואנן איפכא שמעי' להו ומגיהי ספרים מחקו ר' יהודה מן הגרסא וא"א דאי חששו הכא בשמעתין ההיא דהתם הוו מייתו לה.
וא"ל ר"ל אמר לך שאני התם דכיון דהוה כספו ועכשיו שייר לעצמו מן קנין פירות שלו כקנין הגוף דמי ור"י אמר לך שאני יובל. דאפקעתא דמלכא היא ואפינו גבי מוכר שדהו לפירו' נמי קנה הגוף לפירותיו אבל התם כספו של שני הוא והתם ה"ק קנין פירות

בהא לאו כקנין הגוף דמי. א"נ קסברי רבנן בשמעתין דהתם במדרש קראי פליגי מר בעי תחתיו דכתיב תחת ידו ומר בעי כספו ולא דאיק משום דהתם בפ' החובל לא מדמי ליה לקנין פירות שיש לבעל בנכסי אשתו אלא אפשר לדחותה במה שאמרנו ולפיכך לא הביאוה בגמ' כאן ולאו מילתא היא אלא אורתא דתלמודא הכי מייתי קצת בחדא מסכת' ומייתי כולה במכילתא אחריתי.

והא **דאמר ר' יוסף אי לאו דאמר ר"י קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבה"מ**. קשה ליה לר"ת ז"ל ואנו איך נמצא ידינו ורגלינו בבה"מ דקי"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דהכי פסיקא הלכתא ביבמות פ' החולץ (יבמות דף ל"ו) וקי"ל האחין שחלקו לקוחות הן. ותי' כי איפסקא הלכתא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ה"מ לשאר מילי אבל לענין בכורי' כר"י קי"ל דגמרינן מדכתי' תדע דכי אמרינן התם ביבמות הלכתא כר"ל מייתי הא דאמרן בפר' יש נוחלין בענין מכר הבן בחיי אב וכו' ולא מייתי חד מהנך דבכורים וכי אמרינן נמי הכא ואזדי לטעמייהו לא מייתי ההיא דמכר הבן בחיי האב וכו' ובשדה אחוזה נמי הכי ס"ל ולאו משום לקנין הפירות לאו כקנין הגוף דמי אלא משום דקרא אשכחינן ודרשינן ולא גמרינן מיניה לעלמא כך מתרץ בספר הישר.

ואין הפי' מחוור, שהרי בפ' יש נוחלין מדמי הא דהמוכר שדהו לפירות להההיא דמכר הבן בחיי האב ולא מתרץ בכורי' שאני, וכן אמר ר"ח ז"ל דס"ל כר"ל בשתים אלו.

אלא א"ל דשאני אחים שחלקו משום דירושה לא אמר רחמנא דתחזור ואע"ג דקי"ל אין ברירה כדאיתמר בריש פ' כל הגט. והא דאמר רב בפ' האיש מקדש האחין שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח וכן הא דאיתמר בב"ב פ' המוכר את הבית האחים שחלקו אין להם דרך זה על זה ואסיקנא הלכתא הכי אינן אלא משום שע"מ כן חלקו והיינו נמי דלא קשה לר' יהודה דאמר הכא קנין פירות לאו כקנין הגוף נמי סבר אין ברירה ולמאן דסבר אין ברירה אחים שחלקו לקוחות הן וכיון שכן היאך ימצא ידיו ורגליו בבית המדרש אלא ש"מ דאף על פי כן אינן מחזירין ביובל כדפרישית ומיהו בהא א"ל אית ליה לר' יהודה ברירה ורבה אמר הכי בפרק כל הגט (כ"ו ע"א).

דף מח:

מתניתין: **וכתובת אשה בזיבורית**. פי' מפני תקון העולם כדקתני סיפא אכולהו. וא"ת הא מדאוריית' היא בב"ח וליכ' משוש נעילת דלת ה"נ קאמר כך הוא מפני תקון העולם שניחוש בב"ח משום נעילת דלת ולא ניחוש לכתובה משום שאין בו משום נעילת דלת ועוד י"ל שאם גובה בבינונית ממנעי ולא נסבי.

ויש שמקשים למ"ד (כתובות י' ע"א) כתובה מדאוריית' מדכתיב כמהר הבתולות תגבה מעידית כאונס ומפתה ולאו מילת' היא שאין אנו אומרים שתהא כתובה כאונס דהתם נ' כסף צורי וכאן סלע מדינה והתם נמי בעידית וכאן בבינונית אלא משום דאפקה רחמנ' בלשון מהר סמכו חכמים שיש מהר לבתולות והיינו כתובה אלא שאין לו שיעור וכל א' כותב כרצונו וחכמים תקנו מאתים ומפורש לה בכתובו' (ק"י ע"ב).

גמרא **ולר' ישמעאל אכל שמנה משלם שמנה אכל כחושה משלם שמנה**. פי' לר' ישמעאל כיון דכי אכל שמנה אינו משלם אלא כיוצא בה שמנה ואין אתה מחזירו לשלם יותר ממה שהזיק כשאכל כחושה האיך אפשר שמשלם שמנה ששוה יותר ממה שהזיק וק"ל מנ"ל לר' ישמעאל לפי מדה משלם ולא לפי דמים טפי מלר' עקיבא כיון דפשיט' ליה לר' עקיב' לפי דמים לר' ישמעאל נמי לפי דמים א"ל לישנ' דבריית' אקשיתיה מדקא מהדר ליה ר"ע לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית ולא פי' מאיזה עידית אלמ' שמעינן לר' ישמעאל דאמר משלם יותר וא"ל איהו לא בא הכתוב לחייבו יותר אלא שיגבה כדי נזקו מן העידית א"נ בשלמ' לר"ע סבר' הוא שישלם לו מזיק מעידית שיש לו או שישלם שוה בשוה כמה שהזיק אי עידית בעידית כיוצ' בה אי זיבורית בזיבורית כיוצ' בה אבל לשום לו וכיוצ' בעידית של ניזק שלא היה בה לא נזק ולא תשלומין לא עלה על דעת.

דף מט.

אילימא דנגחא תורא דידן לתורא דהקדש. ופי' רש"י בב"ק דלא מוקי לה בשן שביער בשדה הקדש א"נ ברגל כולהו פטירי דגמרי' להו מקרן דכתיב ביה מיעוט' דרעהו וי"א בשן ורגל חייב וא"ת א"כ לוקי בשן ורגל א"כ מאי ק"ו להקדש כיון שהכתוב אומר בשדה אחר סתם ולא יצא הקדש מן הכלל לתשלומין לענין עידית נמי בכלל הכתוב היה ואין צריך לק"ו.

ודברי רש"י ז"ל, עיקר שהרי שני' שם בב"ק (דף ט') נכסים שאין בהם מעילה ואשן ורגל קאי דתנן לעיל מינה שור לרגלו ומבעה לשינו והקרן שיירה כדמפר' שמואל התם הצד השוה שבהם דקתני בסיפ' לאתויי קרן וכיון דבריש' לא תנא קרן כלל ותני עלה נכסים שאין בהם מעילה ש"מ נכסים שיש בהן מעילה פטורים שן ורגל. וכ"ת דילמא כי קתני שאין בהם מעילה אבור קתני דפטור בהקדש דכתיב והמת יהיה לו מי שהמיתה שלו יצא הקדש שאין המיתה שלו לא מצית אמרת דהא דייק התם בגמ' מעילה הוא דלית להו הא מקדש קדיש ואלו בור אפי' בשאר פסולי המוקדשין פטור שאין המיתה שלו

ועוד אכולה מתני' קאי.
אלא שיש לשאול, מנ"ל הא דשן ורגל פטורים בשל הקדש ואפשר דגמרי מבור וקרן ואתיא במה הצד א"נ בשדה אחר משמע ולא של הקדש דהקדש לא אחר הוא שהכל שלו. תדע דגרסי' בפ' הכונס (בבא קמא דף נ"ח ע"ב) א"כ לימא קרא ובער בשדה חבירו ומאי קשה אי כתב רחמנא בשדה חבירו הוה מפטר בשל הקדש והשתא דכתיב אחר אפי' הקדש במשמע אלא ש"מ דהשתא נמי פטור בשל הקדש והייט נמי דלא מקשינן בשום דוכתי' גבי חומרי דשן ורגל מה להנך חייב בו את ההקדש משא"כ בקרן ובור וש"מ שכולן פטורין בשל הקדש.
ובירושלמי בפירקי' (ה"א) גרסי' הכי הניזקין שמין להן מן העידית ק"ו מן ההקדש א"ר אבא בר דרב פפי מה אנן קיימין אם להשכיר ניזקין הדא היא דתנינן שור של רעהו ולא שור של הקדש ואי ננזקי גופיה הדא היא דתני ר' חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא במה אנן קיימין באומר הרי עלי מנה וכו'.
פי' הכשר נזקין, נזקי ממונו כדתנן הכשרתי את נזקו ש"מ דכל נזקין בין שן ורגל בין קרן ואפילו אדם עצמו שהזיק את ההקדש ולא נהנה פטורים. וגרסי' תו התם כרמו פרט להקדש מה אנן קיימין אם בשהזיק ואח"כ הקדיש הדא היא דתני' הקדיש צ' מנה והי' חובו מאה מנה וכו' פי' אם כשהזיק שדה חבירו והקדיש נכסיו ובא הכתוב לומר שאינו גובה מן ההקדש א"א שהרי שנינו בב"ח מוסיף עוד דינר ופור' את הנכסים הללו כדאי' בערכין ובפסחים וכאן נמי ודאי גובה לר' חיי' דתני' בירושלמי נזק וחצי נזק גובה ממשעבדי, ע"כ.אי בשהקדיש ואח"כ הזיק הדא היא דתני' שור רעהו ולא שור של הקדש א"ר יוחנן תפתר בשור הקדש שרעה לתוך שדה הדיוט א"ל ר' מונא אלא בענין קרקע הקדש ואתה אומר לתוך שדה הדיוט אלא כן אנן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה וכו' והלך הוא והזיק שלא תאמר אלו ניזקין ומלוה בעדים הניזקין קודמין. ובא קודם הנז' להקדש לפום כן צריך מימר כרמו פרט להקדש.פי': אם בשהקדיש אדם נכסיו ואח"כ הזיקם אחר פשיט' למה לי כרמו פרט להקדש הרי כתיב שור רעהו ולא שור של הקדש וגמרינן מינה לשן ורגל בשהקדיש ואח"כ הזיק הוא נכסי הקדש ואמרי' הא לא צריכ' דודאי לא גבי ואוקמוה ר' יוחנן בשור של הקדש שרעה לתוך שדה הדיוט דלא כתיב ביה פטור גבי קרן ולפיכך פטרו הכתוב כאן וגמרינן לקרן מינה ואמר ר' מונא כרמו ולא כרם של הקדש משמע דאתא למעוטי הדיוכי דאזיל הקדש ולא למעוטי שור הקדש שהזיק אתא אלא שור הקדש שהזיק נמי מלשל רעהו ולא שור של הקדש נפק' והכא באומר הרי עלי מאה מנה להקדש ואח"כ הזיק לשמעון שלא תאמר אלו נזקין ומלוה

בעדים הנזקים קודמים אע"פ שהם מאוחרים ה"נ ליגבי וליפקע הקדש, קמ"ל.
וממה שאמרו הנזקין קודמים, נ"ל דוק' לר' חייא דאמר התם ניזקין גובין מן המשועבדים דקסבר שעבוד' דאוריית'ולא חשו רבנן משום פסיד' דלקוחות כדי שתנעול דלת מפני גוזלין וחומסין אבל לדידן דקי"ל שאין הניזקין גובין מן הלקוחות אינן קודמין וה"נ מוכח בפ' המניח את הכד (דף ל"ג ע"ב) גבי חב עד שלא הזיק בשור.
עוד מצאתי בענין זה בתוספתא דב"ק (ג,ג) חבל בהקדש בגר בעבד משוחרר ולא הספיקו לגבות עד שמתו פטור בין שחבל בהן הוא עצמו בין שהזיק אותן שורו וחמורו ותני' נמי התם בפ' יפה כח הדיוט מכח הקדש נזקין להדיוט ואין נזקין להקדש ריבית והונאה להדיוט ואין ריבית והונאה להקדש והיינו ברייתי' דמייתי בירושלמי ונזקי גופו נפקא לה מהא דאמרינן במס' מעילה בפ' הנהנה (דף י"ט) אקשה רחמנ' לתרומה מה תרומה כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור משמע פטור לגמרי ומידי דבר אכילה לאו דוק' אלא משום דתרומה לא שייכא אלא במידי דבר אכילה וכך פי' רש"י ז"ל ואע"ג דגבי תרומה ודאי משלם קרן דהא ממון כהן הוא. מיהו מכי יאכל פרט למזיק גמרינן פטורא דהקדש לגמרי דחיוביה דקרן דתרומה לאו מיניה נפק' אלא מגוזל דעלמ' נפק' ומיהו אדם המזיק את הקדש מדרבנן משלם את הקרן אבל אינו משלם את החומש והיינו דאמרי' בפ' השואל מה שאין כן במזיק דלא משלם את החומש וכך גרסתו של ר"ח ז"ל. ובפ' י"ה (דף פ"א) גרסינן כן זר שכוסס שעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש דכתיב כי יאכל פרט למזיק.
והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסי' ורבנן קמפלגי. פירוש והכי קתני בהדיוט משלם מיטב שדהו של ניזק אבל בהקדש לגמרי פטור ור"ע סבר ק"ו להקדש.
א"כ מאי לא בא הכתוב דמשמע דהאי קרא דממעט ביה ר' ישמעאל הקדש לא בא אלא לגבות לנזקין מן העידית דהא ר' ישמעאל ודאי לא מיעט של הקדש אלא מדכתיב שור רעהו ולא שור של הקדש ולא בא לגבות לנזקין מן העידית.
ועוד מאי ק"ו להקדש. פי' רש"י ז"ל הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אניזק קאי ולאקולי אתא מאי ק"ו להקדש וא"ת דילמ' מאי ק"ו להקדש דחיי' לאו קושי' היא דאי דריש רעהו ולא של הקדש ק"ו מאי מהני הא פטריה רחמנ' ואי לא דריש ליה אלא לומר שבין תם בין מועד משלם נ"ש ק"ו מאי עבידתיה בלא ק"ו נמי נפקא ליה מהיכא דנפק' לר"ש בן מנסי' דהכל היה בכלל נ"ש וכו' כדאית' בשור שנגח ד' וה'.
ואכתי לא דאיק לי משום דדילמ' ה"א דמשלם בבינונית וכ"ת כיון דלא דריש רעהו כהדיוט דמי ולא צריכין ק"ו השת' נמי למאי דאוקימנ' לא דריש רעהו ואצטרכן ק"ו ועוד

דדילמ' ר"ע לר' ישמעאל קא"ל היאך אתה פוטר ניזקין בשל הקדש השת' של הדיוט כי נגח דהדיוט חייב דהקדש לכ"ש ואפי' כשת"ל רעהו דוק' מק"ו מייתי ליה והכי אית' התם ור"ש בן מנסי' מאי קסבר וכו' וכ"ת לעולם קסבר רעהו דוק' ולמעוטי שור של הקדש שנגח שור של הדיוט ומיהו דהדיוט כי נגח שור של הקדש ה"ט דמחייב דמייתה לה מק"ו וכו' ואע"ג דהתם פרכינן א"ה תם אמאי משלם נ"ש נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון הך פירכא לר"ש היא אבל אפשר דר"ע לר' ישמעאל קא"ל לפוטרו ח"נ דאיהו ס"ל שור הקדש שנגח פטור ושל הדיוט שנגח של הקדש מועד משלם נזק ותם ח"נ דאמרי' דיו וסבר לה כר"ש בחדא ופליג עליה בחדא.

והפי' הנכון כן הוא: דקס"ד דפלוגת' דר"ש ורבנן קא מפלגי ר"י סבר מיטב שדהו של ניזק ובהקדש פטור ולר"ע הקדש בעידית המזיק משלם ולגבות לנזקין דהקדש מן העידית של מזיק קאמר ולפום הכא אקשי' מאי לא בא הכתוב דמשמע אקרא דר' ישמעאל קאי ועוד מאי ק"ו להקדש אינה אלא קולא שאתה מקיל עליו לעשותו כשל הדיוט והכתוב מחמיר עליו יותר משל הדיוט כדאמרן ועוד אי משום קל וחומר שניהם שוין ועוד דהא אנן בהקדש קיימינן ומאי קל וחומר לשל הקדש.

דף מט:

אי לית ליה לא משתעבד מא"ל. פי' דבדאית ליה נכסי ליכא לאוקמ' שא"כ אע"פ שהוא קבלן ונפרע ממי שירצה תחלה אין דינו לגבות אלא מן הזיבורית כדרך שהוא גובה מן היורשין כך שמעתי וכך נתפרש בתוספות ואינו נכון אלא להכי לא אוקימנ' בהכי משום שא"כ יכולין יתומים לסלקו ועל כרחו יקבל מהם כיון שהם רוצים לפרוע מה שעליהם דלא מיפטר ליה מיניה דמלוה עד שישא ויתן ביד.

ומ"ש רש"י ז"ל קבלן שהתפיסוה מטלטלין לכתובה והיא מסרתן ביד בתורת קבלנות לא מחוור אלא קבלן דהכא כקבלן דעלמ' שאמר לשון קבלנות כמו שמפורשים במקומו ומ"ה משתעבד דכיון דאמר שיפרע ממנו תחלה גמר ושעבד נפשיה אבל בערב כיון דלא מידי חסריה נפשיה אסמרת' היא ולא קני' וליכא למימר להההיא הנאה דמהימן ליה גמר ושעבד נפשיה כדאתמר התם בערב דעלמ' דלאו כהימנותיה ואיהו נמי לשם מצוה עבד ולא לשעבד נפשיה.

דף נ.

שטר חוב היוצא על היתומים אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית. פי' נ"ל שכתב לו סתם לגבות מן העידית ומן הדין גובה בין ממנו בין מיורשיו בעידית אבל מכיון שתקנו חכמים ליתומים מן הזיבורית אין עוקרין תקנת חכמים בסתם אלא א"כ פי' ואמר גבה מן העידית בין ממני בין מיורשי וגמרי לה מדקי"ל כאבא שאול בן אבא מרים דאמר בין מנכסי בין מנכסי' האילן בין הוא בין יורשיו אין משבעינן אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ובשפי' תנן בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה כדכתב ר"ה ז"ל, וכך מצאתי בחבור הר"ם הספרדי ז"ל.

והא ודאי כר' נחמן קי"ל, דרביה דרבא הוא ועוד דרבא יחיד הוה ועוד דמאי דמתרץ אברם חוזאה ר' ישמעאל היא אדחיה ליה מדאוקמ' רבינ' דהוה בתרא למתני' כר"ע ולית ליה לר' ישמעאל שומא בדמזיק כלל ואפשר דרב' נמי לדבריו דאביי דאוקמא למתני' כר' ישמעאל אמרה ולדחויי תדע דידיה ולאו למיפלג עליה דרב נחמן ועוד דרבא שנויי נינהו ולא סמכינן אשנויי.

מאי עידית שפאי עידית. פירש"י ז"ל שנשתדפה עידית ואינו נכון דהזיק ונשתדפה עידית הראויה לו למה אינו גובה מעידית של שאר נכסים והלא היא הראויה לו מן התורה שהרי כתיב מיטב שדהו ישלם ואין חיובו אלא בשעת תשלומין והא דאמר רבא נמי הזיק זיבורית קשה לדידיה למה לפרושי מאי היזק הוה ליה למימר הניזקין גובה מן העידית שפאי עידית וכו'.

ור"ת ז"ל כתב שפאי עידית גובה מן הבינונית והוא מלשון על שפאים ירעו כלומר שאם הזיק שפאי עידית דבר שאינו משתמר לבעל השדה והוא עומ' למכור ולרעות שם בהמות גובה בבינונית שבעל השדה עצמו רוצה הוא בכך שיהיו הכל מרעין שם בהמתם ונותנין דמם הי' אין זה נזק אלא כב"ח הוא ומשלם בבינונית וגבי יתמי בזיבורית ומאי אפילו הן עידית ואפי' אותן נכסים שהזיק הן שפאי עידית.

לפי שאין כתובין. פי' רש"י ז"ל שאין קול לכתיבתן, ויפה פי'. ויש ל"א שמעמידה בשלא כתב ליה אינון ועמליהון ושבחהון גובה בלא כתיבה כלל דקי"ל המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים והא דאקשינן ממזון האשה והבנות ולא משני' כדלקמן כיון דבתנאה ב"ד קא אכלה אימא צררא אתפסי משום דעיקר קושיין מזון האשה ולא עביד אינש' דמתפיס צררי לאשתו דלא ידע אי תבעה כתובתה אי דספק' נמי ממעשה ידיה והכי נמי מוכח בפ' ב' דייני גזרות.

ואיבעי' לן לר' חנינ' כתובים וקצובין בעי, פירוש משום דמוסיף הוא על דברי ר' יוחנן לומר דקצובין נמי בעינן או דילמ' טעמ' דנפשיה קאמר וקצובין אע"פ שאינן כתובין ומיהו ליכא למיבעי כתובים אע"פ שאינן קצובין מהו דאס"ד מהני לא קאי אדר' יוחנן והיל"ל תרווייהו, ולא מחוורי.

וי"ל הכי מיבעי ליה ר' יוסי בר חנינ' אמזין אשה ובנות דמתני' קאי ואמר אע"פ שהם כתובים מפני שאינן קצובין אלמא קצובין וכתובי' בעי א"ד אשאר' נמי קאי ואמר לפי שאינן קצובין אבל אם היו קצובין אע"פ שאינם כתובים ולר' יוחנן קצובין ואינן כתובי' ודאי לא מהני דא"כ הוה ליה למימר מפני שאין קצובין.

ופי' רש"י ז"ל דלהאי לישנ' דאמרת קצובין אע"פ שאינן כתובין מלוה על פה גובין מנכסים משועבדים ואיכ' למידק והא תנן בפ' גט פשוט המלוה את חבירו בעדים גובה מנכסים בני חורין. א"ל מוקי לה בשיש לחוש לפרעון ולקנוני' כגון שחייב מודה אבל שמתוה מתחלה ואח"כ מכר נכסיו. א"נ דלא מטא זימניה דלא עביד איניש דפרעיה בגו זימניה גובה ממשועבדים, ואינו מחוור.

וי"ל דנפק' מינה דהיכ' דקצב שבת ופירות וקבל אחריות עליהן עד כדי אותה קצבה והכי מיבעי ליה מי אמרי' כיון דקצב ה"ל כמעות המקח עצמו דקי"ל המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דכי זבין איניש בפרהסי' זבין ונפיק קלא לגוף ולפירות א"ד קצובין כתובין נמי בעי בהו אבל מלוה ע"פ לדברי הכל אינו גובה דכי יזיף איניש בצנע' יזיף ומ"ה קס"ד לדמויי לפרנסה דקציצה ולא כתיבה ואעפ"כ גובה משום דלאו מילת' דבצנע' היא ודמי' למכר ולא להלואה. ופריק שאני פרנסה דקלא אית לה טפי משבח ומפירות אע"ג דקיצי שהכל יודעין המניח בת עם הבן נוטלת פרנסה, וזה פי' יפה ובתוספות מצאתי.

דף נא.

והיא נזונת מנכסים משועבדים. פי' רש"י ז"ל לעולא קשה דהכא קיצי דה' שנים קאמר ולר' חנינ' נמי תפשוט דקצובין אע"פ שאינן כתובין ולא מחוור משום דאע"פ כן לא קיצי כדאמרי' בפ' אע"פ מעה כסף תחת מעשה ידיה מידי דקיץ ממידי דקיץ לאפוקי מזונות דלא קיצי דאלמא מזונות שכל יום ויום נמו לא קיצי דהתם לאו במזונות דלעולם קאמר דא"כ אפילו מעשה ידיה לא קיצי וכן הוא ודאי שהרי פעמים שהשער מתיקר ומוזיל ועוד דא"כ הו"ל לאוקמוה בשכתבו למה ליה קנין.

ונראין דברי ר"ח ז"ל שפי' דלא קיצי ולא כתיבי ושנינן בשקנו מידו דהא שעבד נפשיה

פי' לפי' ואית נמי קלא מכתוב' אחריתי משום דבעין יפה מקני ליה כדאמרי' בעלמ' דלא צריך לאמלוכי ביה ואמרי' במציע' פ"ק בשטר אקניית' דהא שעבד נפשיה.

ת"ש א"ר נתן אימתי בזמן שקדם מקחו. מפורש בתוס' דלר' יוחנן פריך דהכא כיון דקדים קיצי נינהו בשעת מקח ולר' חנינ' ניח' דקיצי אע"ג דלא כתיבי קאמר ולאו מילת' היא דא"ה כתיבי נמי הוו. לפי פי' של רש"י ז"ל שהוא הנכון דלמה תחשב קיצתן בשעת מקחו של שני יותר מכתיבתן כיון שכבר ישנו לשבח עכשיו ויש קול לכתיבה אלא כל קצבה וכתיבה דבתר זביני לאו קלא אית ליה.

ורש"י ור"ח ז"ל פי' דקשה לתרווייהו ואמרי' תנאי היא וג' מחלוקת בדבר ור' יוסי ה"ק מה תקון העולם בכתיבה והלא אינן קצובין והוא תקון גדול ממנו שאפילו כתובין אינן גובין עד שיקוץ. [ולא כן] פי' רש"י ז"ל.

כללא דשמעת' דמוצא מציאה: מן התורה כל מודה מקצת פטור לעולם עד שיטענו מנה ויודה לו אח"כ בחמשים אבל הודה לו תחלה בחמשים ואח"כ תבעו מנה פטור משום דבשעת הודאה מודה בכל היה וזה שאמר מודה במקצת הטענה ואמרי' נמי בשבועות טענו חטים וקדם והודה לו בשעורים כלומר ואח"כ טענו שעורים אם כמודה פטור ואינו מתחייב לעולם עד שיטענו ברי אבל בשמא משיב אבידה הוא ומשיב אבידה מדאוריית' פטור מדין מגו והכי אמרי' בפ' האשה שנתארמלה וליתני מודה ר' יהושע באומר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס שנאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ומפרקינן אי אליבא דרבנן הא אמרי משיב אבידה הוי ואי אליב' דר' אליעזר בן יעקב דאמר שבועה בעי וכו' ובשמעתין נמי מוכי כן בעינן למימר לקמן ואמרי' נמי התם מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ואקשינן נמי למה לי קרא הוא אסרה והוא התירה והיינו נמי דאמרי' מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע כלומר ולא פטרתו מפני שיכול לכפור בכל וכו' וקי"ל נמי הילך פטור וכל פקדון כיון דמודה ביה הילך הוא כדאית' בפ"ק דמציעא הילכך הא דר' יצחק הכי מתוקמ' כגון שטענו שני כיסין קשורין מצאת לי שאני ראיתיך מגביה מציאה וראיתי א' מהם ויודע אני שהשני עמו טענת ברי היא דכיסין לא מנתקי אהדדי ואע"ג דאמרי' בביצה פ"ק כיסין נמי מעכלי קטרייהו לא עבדי הכי ואע"פ שאפשר נמי שא' מצאן והתיר הקשר ונפל א' מהם ממנו כל מילתא דלא שכיח טענת ברי מקריא והלה אומר לא מצאתי אלא א' וכך וכך מעות היה בו והוצאתים ואשלם לך חייב ובשוורי' לאו טענת ברי הוא ופטור ומשכחת לה נמי לדר' יצחק כשהיה מכריז ואומר כיס מצאתי וזה

אומר סימניו והודה לו וטען שנים קשורין עמו מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא א' ואשלם לך שכבר הוצאתים כדפרישית.

ה"ג: **תניא נמי הכי** וכן גר"ח ז"ל. והנוסחאות מתחלפות בזו ורבו אותן שכתוב בהן כך ב' שוורים קשורים מצאת לי והלה אמר לא מצאתי אלא א' אינו נשבע ב' כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר מצאתי לך והחזרתי לך א' מהם והלה אומר לא החזרת לי הרי זה נשבע. פי' ואלו היה פטור בשטוען לא מצאתי אלא א' כמו שפטור בשוורים אף בשטוען החזרתי פטור דהא שמא הוא שיכול היה לומר לא מצאתי אלא א' שפטור. ואיכא נוסחי שכתוב בהו שני שוורים קשורים מצאתי לך והחזרתי לך א' מהם והלה אומר לא החזרת לי הרי זה נשבע ומשכחת לה כגון שהודה בב"ד או בעדים ואח"כ טוענו הלה שיחזרנו לו וא"ל כבר החזרתי לך א' מהן שזה מודה מקצת הוא שאין כאן מגו שכבר הודה לו במציאת השוורים משעה ראשונה וזה דרך הירושלמי כמו שאפרש ואקשינן עליה דר"י ממתניתין דתנן המוצא מציאה לא ישבע מדקתני מפני תקון העולם ש"מ בטוענו טענת ברי הוא כגון ב' כיסין וכיוצא בו ואע"פ כן לא ישבע מפני תיקון העולם כלומר שאם אי אתה אומר כן אין לך מגביה מציאה לחבירו שהוא מתיר' שמא ישביעוהו דכולהו אינשי לא דינא גמירי ואם אתה משביעו בטענת ברי אף סבור שבכל מקום נשבע ועוד שהוא סבור מה לי בצער הזה שמא יהא טוען אותי בברי ויביא אותי לבית השבועה וממנע ולא עביד.

וקשה לי למה חייבו אותו כשומר שכר משום פרוטה דר' יוסף דילמא ממנע מלעשות הא לא ממנע דלא מסיק אדעתיה שתאב' ברשותו יותר משאר ממונו ועוד שהוא סבור להחזירו מיד.

ומפרקינן הא דאמר כראב"י דאמר אפילו על טענת עצמו אדם נשבע ולא פטרו אותו מפני תקון העולם שלא ימנע תחלה להודות. ואקשינן נמי נהי דלית ליה לראב"י משום תקון העולם תיפוק לי' דהתם מדאורייתא פטור מפני שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ולא עוד אלא שלא התיר לגמרי שעדיין משיב אבידה הוא שמודה במקצת ומהא נמי מתברר לך שאין משיב אבידה ומוצא מציאה דבר א' שאלו היה כן היאך שאלו ר"א לית ליה משיב אבידה הא אמרן דלית ליה ועוד למה שינו לשון השמועה אלא ש"מ כדפרישית. ואוקימנא **אלא בדרב' קא מפלגי וכו'** ובטוענו אפילו קטן בטענת ברי כמו שפי' רש"י ז"ל ור' אליעזר סבר בבנו אינו מעיז הילכך לאו משיב אבידה הוא כלל ולא תקנו בו כלום שאין לחוש כאן לתיקון העולם שא"א לו לכפור. אבל במתני' איכא למיחש שמא לא יחזיר הלכך דר' יצחק לא אתי כראב"י דר"א אית ליה מתני' ור' יצחק פליג עליה אלא

דתני' כוותיה. וכן כתב ר"ח ז"ל בלשון הזה ואקשי' דר' יצחק לית ליה משיב אבידה פטור ואמרינן הוא דאמר כראב"י ולא עמדה ואפילו ר"א אית ליה משיב אבידה פטור. ולא חלקו ר"א וחכמים אלא בהא דאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ויפה כיון אלא שהחליף מוצא מציאה במשיב אבידה.

והוי יודע שיש רבים אומרים שאין מיגו מהני לפטור משבועה אלא לפטור מממון ולפי דברי ר"י הלוי בן מיגש ז"ל יצא להם הדין מאותה שמועה שבתחלת פ' כל הנשבעין (שבועות דף מ"ד) דאמרינן ולרמי בר חמא שבועת השומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה נימא מגו דיכול למימר להד"מ א"נ החזרתים לך נאמן. הכא נמי נאמן ואוקמוה בדאפקי' ליה בשטר ואנן לא קי"ל כרמי בר חמא. ואע"פ שאין הדב' ברור אצלנו אם קבלה נקבל ובמקומ' נשא ונתן בדברים.

ולפי דבריהם יש מפרשים שמועה זו כפשטה שטענו בשמא ב' כיסין קשורין מצאת לי וברי הוא שלא מצא א' ולא חבירו והלה אומר לא מצאתי אלא א' נשבע דהא טענת ברי הוא לפי הודאתו של זה ואע"פ שיכול הוא לכפור אין זה פוטרו משום דהוה ליה דין מגו שאין אומרים אותו לפטור משבועה. ולפי זו הסברא הם גורסים כמו שכתוב במיעוט הנוסחאות תנ"ה ב' שוורים קשורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא א' אינו נשבע ב' שוורים קשורים מצאתי לך והחזרתי לך אחד מהם והלה אומר לא החזרת לי הרי זה נשבע דלגבי חזרה בשוורים נמי טענת ברי היא כמציאת כיסין ולפיכך נשבע אע"פ שיש לומר בו שיהא נאמן בדין מיגו דיכול למימר לא מצאתי אלא א' שאין מיגו לפטור מן השבועה. ודוקא שטענו מתחלה ב' שוורים קשורים מצאת לי דה"ל כאומר לא החזר לו כלום וטענת ברי הוא לגבי חזרה וכשהודה הלה שמצא והחזיר א' מהם. וזה פי' דבריו הראשונים שלא החזיר כלום חייב. דלגבי חזרה טענת ברי הוא משעה ראשונה. ולפי דעתי שלא הכריחו ר"י הלוי ז"ל וחביריו ז"ל על מדותיו כ"כ ולא אמרו שאין אומרים מגו לפטור משבועה אלא בטוענו ברי כגון שבועת השומרים ושבועת מודה מקצת עצמה כמו שכתב הרב ז"ל בפי' שבועות שלו. אבל שיהא מחוייב בטוען שמא משום הודאתו של זה לא עלה על דעת.

אבל פי' שמועה זו לדעת הרב ז"ל כמו שכתבנוהו לפי דעתנו למעלה ולד"ה משיב אבדה גמור דלא טעניה ליה כלל ברי פטור מן התורה דהיינו הפה שאסר הוא הפה שהתיר ובפי' בבנו אינו מעיז לפי הפירוש הראשון כגון שטוענו ברי שחייב לאביו מנה שראה אותו בשעת מיתה שהודה לו שהדבר ברי שלא פרעו ולפי דברי הר"י ז"ל והמודים בדינו ואפילו טוענו ביום פלוני הודית לי מנה והוא אומר לא הודיתי אלא פרס. אע"פ דאיכא

מיגו שיכול לומר פרעתיו אח"כ נשבע ואע"ג דאי טעין הכי לא מעיז פניו בפני ב"ח שאין אומרים מגו לפטור משבועה וכן צריכים אנו לומר לפי דבריהם דהא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת ישבע לא בא להקשות מפני מה אינו נאמן במגו שהי' יכול לכפור אלא כך פירושו מפני מה אמרו מודה מקצת ולא אמרו כן בכופר בכל משום דכופר בכל נאמן הוא שאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח וא"ת אף מודה מקצת נמי יהא נאמן שאלו לא היה אמת לא יכול להעיז בכוליה בעי דליכפריה ומשום שאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו מודה מקצת ומשתמיט במקצת והיינו דאמרינן בפ' הגוזל בתרא ומ"ש מלוה כלומר דכל כופר בכל פטור בה כדרבה וכו' מלוה הוא ואינו מעיז אבל פקדון מעיז ומעיז ואפילו כופר בכל חייב ואינו נכון שאם הטעם כופר בכל שפטור מפני שאין אדם מעיז אם כן בבנו שמעיז אפילו כופר בכל היה חייב מן הדין. ואין כאן מקום להאריך יותר.

דף נא:

ודאמרינן **אלא בדרבה קא מיפלגי**. מפרש רש"י ז"ל לעולם בשטוענין קטן ודקאמרת אין טוענין על טענת חש"ו ה"מ בבא בטענת עצמו דרחמנא פטרי' דכתיב כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום כדאמרינן בשבועות. אבל בטענת אביו לא משום דאין אדם מעיז פניו והיינו טענת עצמו. וחכמים פוטרים אפילו טענת גדול משום דאדם מעיז פניו והיינו טענת עצמו. וא"ק דאמרי' בשבועות אילימא דאמר מנה לאבא בידך וא"ל חמשין אית ליה וחמשין לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה והא אמרת אפילו בגדול פטור ההיא כר' אליעזר אתיא. וכן כ' ר"ה ז"ל דר"א אתיא כר' וכן הלכתא.

וי"מ דרבנן לא פטרו אלא בקטן מפני שאדם מעיז בטענתו של קטן. וההיא דשבועות דאמרינן מה לי הוא מה לי אבוה אפילו כרבנן אתיא. וזה דעת הגאונים שפסקו הלכה כחכמים ופי' אבל בבנו מעיז ומעיז לדברי מי שהעמידה בבנו גדול משום שאין ברי שלו גמור. שאפילו ראהו שהודה לו בשעת מיתה שמא ממון אחר היה לו בידו ועשו חשבון ועלה זה בזה או מפני שלא תטרוף הודה או קנוניא היתה ביניהם להשביע את עצמו או שמא הודאה בטעות היתה. אבל רש"י ז"ל שפי' מפני שעשה עמו גמילות חסדים לא פי' יפה. ובסדר נזיקין אכתוב בראיות גמורות אם גמר ה' עלי.

ומצינו בירושלמי בשמועה זו (ה,ג) תמן תנינן מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים פטור משום שמשיב אבדה א"ל ר' אלעזר תקנו בו כדרך שתקנו במציאה דתניא המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם א"ר בא מתני' בשאמר לו ב' שוורים מצאת לי

אבל אם א"ל ב' שוורים מצאתי לך והחזרתי לך את שניהן והוא אומר לא החזרת אלא א' לא בזה תקנו פי' קסבר ר"א מתני' דשבועות בשטענו שמא ומתני' נמי בשמא כגון ב"ש קשורים דשמא הוא דמנתחי אהדדי ושתיהן מפני התקנה דהואיל ושמא יכול הלה לכפור בכל וכשמודה הוי כמשיב אבידה אבל הודה מתחילה במציאת השוורים ואחר זמן באו לב"ד ובקש שיחזירם לו והוא אמר החזרתי לך אח"כ כיון דטענת ברי הוא טוענו עכשיו חייב דלאו משיב אבידה הוא ע"כ ר' פדא בשם ר"י בזה תקנו אבל הראשונים דברי תוהו דתני בהדה יכול אם אמר ב"ש מצאת לי והוא אמר לא מצאתי אלא א' יהא חייב ת"ל או מצא אבידה וכחש בה פרט לזה שלא כחש אבל אם אמר לו עומד הייתי בראש ההר וראיתיך מושך ב"ש קשורים והוא אומר לא משכתי אלא א' לא בזה תקנו ודכוותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודית לו והוא אומר לא הודיתי אלא נ' לא בזה תקנו פירוש ר' פדא בשם ר"י סבר מתני' דקתני מפני תיקון העולם בשטוענו טענת ברי אלא שמחמת הודאתו הראשונה שהיה מכריז על האבידה הוא עכשיו טוענו ברי דאע"ג דעכשיו ליכא מגו כדפרי' לעיל חוששין שמא ימנעו הכל מלהכריז על האבידה. אבל בטוענו עומד בראש ההר הייתי וראיתיך מושך ב"ש הרי היא כשאר כל הטענות וחייב שבועה וכן בבן שטוען טענת ברי שהודה לאביו בפניו חייב הלכך מתני' דשבועות בשמא היה ולא מפני תקנה אלא מן הדין א"נ משכחת לה כגון שלוה ביום פ' מאביו ואחר זמן תבעו הלה וא"ל האכלתיו פרס וא"ל כך שמעתי שהודית לאבי בשעת מיתה שלא האכלתיו פרס מעולם אלא שלא שמע כמה לוה ממנו נמצא טוענו ברי מפיו ובזה תקנו ואנו כיון שהעמידו משנתנו בגמרא דידן במס' שבועות בשמא ולא מצינו תקנה בזה שאנו סומכין על הפי' הראשון.

דף נב.

הא דתנן **יתומים שסמכו אצל בע"ה או שמנה להן אביהן אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהן**.ואוקי להאכיל. י"ל דתקנת חכמים היא שהעמידו הפירות ברשות האפוטרופוס כדי שיכול לעשר ויאכילם והפקר ב"ד הפקר דאי לאו כיון דרחמנא מיעט כל התורם שאינו שלו היאך אוכלים יתומים טבל וכן ממכרן להאכיל ממכר מתקנה זו לפיכך מוכרין עבדים לאחרים ושחרורן שחרור.

ולי נראה שכל מה שעושה האפוטרופוס לטובת יתומים מה שעשה עשוי מן התורה דזכין לאדם שלא בפניו הוא כדאמרינן בפ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ב) בלישנא קמא מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנא' נשיא א' נשיא א' והתם קטנים הוו. ואקשינן

ותסברא זכות הוא חובה הוא דאיכא דניחא ליה בהר ואיכא דניחא ליה בבקעה וכו' הא בזכות ודאי זוכין בו ובלישנא בתרא אוקימנא מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם שב"ד מעמידין להן אפוטרופוס שנאמר ונשיא א' וחלוקה גופה מדין זכות הוא שזוכין להם לקטנים בחלוקה זו שלא בפניהם וזכין לאדם שלא בפניו נמי ש"מ אלא דמפרש בכה"ג הוי חלוקה זכות הלכך כל מה שצוו החכמים לאפוטרופוס לעשות זכות הוא ומעשיהם קיימים מדין תורה וכל שאין להם לעשות אין מעשיהם בו כלום.

ומדקתני ב**סמכו אצל ב"ה חייב**. ואמרינן עליה בגמרא דמוכר כאפוטרופוס נקטינ' ביה כדברי הראב"ד ז"ל שאמר שאין משביעין אותו וק"ו הדברים השתא באפוטרופוס שמינהו אבי יתומים דא"ל אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה מוקים ליה אפוטרופוס אמרת לא ישבע משום דילמא ממנע כ"ש בשסמכו מאליהן דאתי לאימנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה.

מדקתני בסיפא דברייתא **ואם מינהו אבי יתומים הרשות בידו**. מכלל דכולהו בין באפוטרופוס שמינהו אבי יתומין בין באפוטרופוס שמינהו ב"ד נינהו ואם נטלו רשות מב"ד עושין כל מה שירצו, והכי איתא בתוספתא (ב"ב פ"ח ה"ד).

משוך פירי מיתמי איקור היינו דרב חנילאי. א"ק והא בישא לדידהו דאתי למימר להו נשרפו חיטך בעלייה. וא"ת יאמרו להם שלכם נשרף שקנה לכם משיכה דומיא דזול א"ה לקמן בסמוך נימא הכי ל"ק שהדין כך הוא נותן מאחר שאם רצו כסף ומשיכה קונין בשל יתומים לענין אונסין משעה ראשונה קנו אלא שאם חזרו בהם חזר המקח. וכל זמן שלא חזרו אף נאנס להם נאנס ואפשר שזהו מה שכתב רש"י ז"ל דכיון דלענין חזרה לאו ברשותו של מוכר קיימי לענין דליקה נמי לאו ברשותו קיימי דהאי דגבי הדיוט מוקמינן לי' ברשות מוכר לדליקה היינו טעמא בהאי הנאה דקיימי ברשותיה לחזרה.

דף נב:

הא דאמרינן **אימר מציאה אשכח**. באפוטרופוס שמינהו אב"י דכיון דאי הימניה לא מסלקי לי' בספיקא אבל מינהו ב"ד כיון דאיכא למיחשדא מסלקי לי' לבי דינא גברא ומהימן והאי כיון דסני שמעניה לא חזי להכי וזה דעת הר"ם הספרדי ז"ל, ודברים נכונים הם.

משום שבועה אתי לאימנועי. פי' מתחילה, שלא יהא נעשה אפוטרופ' אבל לאחר מכאן אינו יכול לחזור בו דתני' בתוספתא בב"ב הני אפוטרופסי עד שלא החזיקו בנכסי יתומים

יכולין לחזור בהם משהחזיקו בנ"י אינן יכולין לחזור בהם ש"מ בין שמינהו אבי יתומים בין שמינהו ב"ד שוין בדבר זה וכן פרש"י ז"ל אתי לאימנועי מעיקרא מלקבל עליו.

הלכה כאבא שאול. מסתברא לי שאף לענין תשלומין כן שאפוטרופוס שמינהו א"י שפשע פטור אפילו באו עדים. ואצ"ל שאינו נשבע דאי מחייבת ליה לשלם אתי לאימנועי. וראיה לדבר מדאמרינן בב"ק (דף ל"ט) מעליית מאן ר"י אמר מעליית יתומים דאי אמר מעליית אפוטרופסין ממנעי ולא עבדי והשתא בשפשע קאמר ואפילו הכי פטור וקי"ל כר"י וכן פסק ר"ח ז"ל ואפילו ר"י ב"ח דאמר מעליי' אפוטרופוס הא מודה שחוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי כדאמרינן בגמ' ומשום תקנה נפרעין מעליי' אפוטרופ' ולא מה"ד דאע"ג דאי"ל התם בשלא פשעו אלא כששמרוהו שמירה פחותה כיון דסתמא איתמר משמע דלעולם מעליית יתומים משתלם.

ואפוטרופוס שמינהו ב"ד הרי הואכשומר שכר וחייב בגניבה ואבידה. וראיתי מדקי"ל כר' יוסף בשומר אבידה והאי נמי מצוה קא עביד ומשתכר בפרוטה דר' יוסף וכיון דליכא למיחש משום דילמא ממנע ולא עביד ודאי משלם ונשבע וא"ת והרי אפוטרופוס של שור המזיק ב"ד מנהו וא"ר יוחנן דילמא ממנע ולא עביד משום תשלומין התם כיון דלאו לתקנת היתומים מינהו ב"ד דמי לאפוטרופוס שמינהו אבי יתומים.

והכי איתא בירושלמי בהאי פירקא אתיא דר' יוחנן כרבנן ור' יוסי בר חנינא כאבא שאול ומהדרינן ואפילו יסבור כאבא שאול בעי בר נש למיתן כמה ומתקרי מהימן. פי' ולפיכך ישבע דלא ממנע. אבל אותו אפוטרופוס של שור אין בו שום נאמנות ע"כ. ודר' יוסי ב"ח כאבא שאול ואפילו יסבור כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין. והא דאמרינן בפ' המפקיד (בבא מציעא דף מ"ב ע"ב) נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים א"ל לבקרא מסרתיה ואקשינן מכדי בקרא שומר שכר דיתומים הוא איבעי ליה לעיוני ולא אקשי אפוטרופא ש"ש הוא משום דכיון דאית להו בקרא אע"ג דש"ש לא איבעי ליה לעיוני דהא נטירתא אבקרא רמי' ומיהו מסקנ' לא קאי ההוא דינא בהכי אבל לעולם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים פטור. פירוש משבועה דמימנע ולא עביד כיון דליכא הנאה דמהימן וכדר"י ומינהו ב"ד משלם כש"ש דהואיל ומשום שבועה לא מימנע כ"ש משום תשלומין כדאיתא בירושלמי לדברי ר"ח, כנ"ל.

וא"ק אי משום פרוטה דר' יוסף הוי ש"ש היכי אמרינן בגמרא אייתית קבא וכיילית ליה לאו קושיא היא דאי משום פרוטה דר' יוסף קאמר אפילו מנוהו אבי יתומים נמי מדקאמר מנוהו ב"ד בלחוד ש"מ דמשום פרוטה דרב יוסף לא טרח ומימנע ולא עביד אלא שהוא כנושא שכר משום דמתקרי מהימן ולהכי הוא דלא מימנע ורבינו הגאון ז"ל

אמר בס' המקח שאם פשע האפוטרופו' נתחייב באותה פשיעה והביא הא דאמרן ההוא אפוטרופא וכו' ולא בירר הדברים.

דף נג.

מ"ט היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. פי' ואומר לו הרי שלך לפניך ולפיכך פטור בין שעשה מעשה בין שגרם ואין לחייבו משום דינא דגרמי דלא עדיף גרמא לר"מ ממעשה לרבנן והיינו דמייתי לקמן תנאי מדר"מ ולא דמיא למוחל ש"ח דהתם כיון שאבד לגמרי ואינו מעמידו בפניו הרי שלך לפניך היזק ניכר הוא וכן בעושה עבדו אפותיקי ושחררו רבו ראשון היזק ניכר הוא הרי שאינו יכול להעמידו בפניו כשהיה.
הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבים. ותני עלה מפני תיקון העולם וא"א וכו' וק"ל מ"ש מגונב טלה של הקדש וטבחו שהוא פטור מלשלם. וי"ל לעולם קרן משלמין ככל המזיקין את ההקדש משום תקנת חכמים שלא יזלזו בהקדשות אבל כאן בכהנים משמע שתקנו תקנה אחרת וא"א היזק שאינו ניכר שמיה היזק למה לי תקנה זו בכהני' אדרבה שוגגין פטורים מפני תיקון העולם. א"נ הכא לבעלים הוא חייב שהרי הן חייבים באחריות שצריכים להביא זבח אחר.
העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת וכו'. **בדיני אדם נמי ליחייב**. מקשים בתוס' דילמא שאני התם משום דסתם שוורים לאו למזבח קיימי ואפילו בנדר נמי פטור דהכי איתמר עלה בפ' הגוזל קמא. ולאו קושיא היא דהתם לא מיפטר אלא אליבא דרבא דפטר בצרם אוזן פרתו של חבירו משום דלא עבד לה ולא מידי כדקיימא קיימא וסוגיין לא כרבא.

דף נג:

הא בגופן הא כנגדן. פרש"י ז"ל בגופן שהיה לו כלי שהיו שנתות והמים עולין.
ור"ח ז"ל פירש בגופן, ששקל בהן בשר בכף מאזנים וכנגדן ששקל בהן אבן שלא לצורך ובאותה האבן חזר ושקל כנגדן צרכיו ולא נפסלו אותם מי חטאת אלא משום דאסח דעתיה מינייהו פי' לפי' שכיון שלא לצורך שקל האבן לא קרינא ביה עובד דומיא דעבד וכשירה. והא דאסיקנא בתיובתא משום דקים להו לרבנן דפלוגתא דרשב"ג ורבנן בעושה עבדו אפותיקי כרב ולא כעולא ואשכחן כה"ג תיובתא ופלוגתא במס' תמורה גבי שייר' משוייר.

הא דתנן **ר' יהודה אומר בשוגג פטור**. א"ק הא דתנן דן את הדין טמא את הטהור מה שעשה עשוי ומשלם מביתו ואמרי' נימא מתניתין ר"מ היא ודחי' לה מינה ואמרינן כשנשא ונתן ביד דאגע בהו שרץ והא התם שוגג ולא אשכחן מאן דמחייב ומטמא בשוגג אלא ר"מ ל"ק שאע"פ שהיה סבור שפירותיו טמאים מ"מ כיון שלא היה ליגע בהן שרץ ובמזיד עשה כן חייב דבמזיד מיקרי.

ה"ג וכן בכל הנוסחאות: **ורמי דר"מ אדר"מ בדאורייתא דתנן הנוטע בשבת וכו'**. וכתב רש"י ז"ל: וה"ה לר' יהודה נמי קשה אלא משום דתנא קמא ר' מאיר הוה נקיט ליה ומסקא אליבא דתרוייהו מתרצינן לה. וי"ל דלר' יהודה אדר"י ל"ק לן משום דאפילו בדאורייי' חזיא דלא קניס בע"א הילכך פשיטא דטעמא דשביעי חמירא אלא דר"מ קשה דלא פליג בין חמירא ללא חמיר'.

דף נד.

תבא עליו ברכה דאכיל מידי דלא חזי ליה ומשלם מידי דחזי ליה השתא בשעת תשלומין. וא"ק ותיקשי ליה מרישא אמאי משלם חולין טהורים אה"נ אלא אלומי אלים לקושיא מסיפא דקתני אין תשלומיו תשלומין.

שילם חולין טמאין בשוגג תשלומיו תשלומין. פי' רש"י ז"ל שאף על פי שהן נעשין תרומה ולא חזי ליה הא קיי"ל באוכל תרומה שלפי מדה משלם ולא לפי דמים. ואינו מחוור דהא בעיא היא במס' פסחים פרק כל שעה (פסחים דף ל"ב) ואמאי לא פשטי' מיהא ופלוגתא נמי היא ור"ע סבר לפי דמים משלם. ועוד דהא אמרינן התם דכל היכא דמעיקרא שויא ארבעה ולבסוף שויא זוזא לא מיבעיא לן דלא גרע מגזלן דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה אלמא להנאתו של הקדש אמרו ולא להריעותו. וי"מ משלם חולין טמאים הרבה שאפי' כשנעשים תרומה ואינן ראויין אלא להסקה יהו שוין פרוטה להסיקו תחת תבשיל.

וי"ל דבתר שעת נתינה אזלינן וכיון שבשעת נתינה שוין דמי חולין טמאים כדמי תרומה טהורה פטור ואע"פ שאחר מכאן נעשין תרומה לא איכפת לן כדאמרן תבא עליו ברכה.

דף נד:

אמר אביי כל שבידו נאמן. פרש"י ז"ל לטמאם ולפגלם, וכן פי' ר"ח ז"ל.

רבא אמר כגון דאשכחי' ולא אמר ליה ולא מידי ולבתר הכי אשכחי' ואמר ליה. פרש"י ז"ל אע"פ שאין בידו נאמן וסיפא כגון דאשכחיה ולא א"ל. וקי"ל דכל אביי ורבא הלכה

כרבא בר מיע"ל קג"ם והיינו דאמרינן בכולה שמעתא ביד מי ביד לוקח שורת הדין אינו נאמן פי' משום דבשעה שהחזיר לך ודאי אשכחי' ולא א"ל ולקמי רבנן הוא דהת' אנפשייהו ואמרי להו ומ"ה אמרי להו הני רבנן כיון שס"ת ביד לוקח ולא חששתם לו אינך נאמן ואלו הי' ס"ת בידו לרבא אע"פ שאין בידו נאמן. וכן דעת ר"ח ז"ל שכתב וקי"ל כרבא וגבי מעשה דר"א כתב וקי"ל כפירוקא דרבא.

והוי יודע שלא אמרו כן אלא בפועל משום שמיד היה לו להודיעו מה שאירע לו ובהא מודו אביי ורבא אלא בהא קמפלגי אביי סבר שאינו נאמן אלא כשעדיין הוא בידו כגון טהורות שבידו לטמאם וזבחים כשפיגל בשחיטה ואמר כן קודם שישלים עבודותיו אבל סיים את כולן כיון שלא אמר כן מיד אלא עבד שאר עבודות או המתין עד שלא נאכל אינו נאמן אלא כשבידו לעשות ורבא סבר כל זמן שלא הוציא מלאכה מתחת ידו או שהוציא ולא מצאו לומר לו אע"פ שאין בידו לעשות נאמן ואפילו גמר עבודה אחרונה שבזבחים שכבר יצא הכל מידו אבל אם משיצא הדבר מידו אשכחיה ולא אמר ליה אינו נאמן שהיה לו לומר או בשעת חזרת טהרות לבעל הבית או בשעה שנמצא בעל הזבחים משנגמרה עבודתן.

עוד יש לפרש דפועל כיון שקבל עליו לעשות טהרות וטמאן בפשיעה וכן הכהן שפגל כיון שפושע או מזיד הוא אינו נאמן על עצמו בכך דנזהר הוא בהן ולאו כל כמיניה למימר פשעתי וקלקלתי אבל בעד א' דעלמא ודאי נאמן שמא לא נזכר בשעה ראשונ' או שלא רצה להעיד לו ולבתר הכי אמר וז"ש אביי אמר לו עד א' נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן כדאיתא בפרק האומר בקידושין וכבר פי' שם בארוכה.

והראב"ד ז"ל כתב נ"ל דלאביי אם אמר ליה בשעה שיוצא מתחת ידו כל שבידו קרינא ביה ומהימן ואי לא א"ל בההיא שעתא לא מהימן כיון דפועל הוא בשעה שהמלאכה יוצאה מתחת ידו הוה ליה למימר ואם אמר אחר מכאן אינו נאמן דלצעורה קאמר ורבא סבר אע"פ שלא אמר בשעת חזרת מלאכה לבעלים אם אמר לאחר מכאן כשפגע בו תחלה נאמן דאמימר משום כסופא לא אמר בההיא שעתא. ודברי ר"ה ז"ל מטין ללשון הראשון שהשמטה לדרבא וכתב התם ס"ת ביד מי.

וכתב עוד הראב"ד ז"ל, אבל עד א' בכל עד שיעיד נאמן כדאמרינן לעיל כדי שיודיענו. ואע"פ שאין זו ראיה שמא כדי שיודיעו קאמר'.

דלמא בתר הכי קאמר. פי' שאם שהה בהיכל או לפני ולפנים ולא אמר משיעור הזיה ראשונה אין בדין להאמינו שמא משעת הזיה ראשונה פיגל ואחר זמן מרובה שהזה כל הזאות אחרות אמר ומן הדין אינו נאמן כיון שלא אמר משעה ראשונה כן ומיהו אם לא

שהה שם יותר מדאי ואמר עכשיו בהזאה זו פגלתי אפילו לדבר' ר' אמי נאמן שכל שאין לך עליו אמתלאה להקל בעד א' נאמן בעלמא וכדרבא.
ואפשר היה לו לפרש שאין פיגול בכה"ג ביום הכפורים בכענין שפירשנו בהזאה שבפנים שיתחייבו ציבור בשבילן להקרי' פעם אחרת שהרי לא מצינו שאמר הכתוב בכך אלא מילתא בעלמא קאמר דקים לי' דאיכא פיגול ל"ש נשתהא ול"ש לא נשתהא שהרי נשתהא הוא בהיכל בתפלה קצרה ואם פגלה היה לו לצאת מיד.
והא דאמרינן **בגוילין** שצריכין עבוד לשמן דוקא בשל ס"ת אבל בשל תפילין הא קי"ל כרבנן דפליגי עלי' דרשב"ג דאמרינן אע"פ שלא עיבדן לשמן. וליכא לפרושי התם אעור של טלאי משום דעבדן לאו אטלאי קאי ולאו ארצועות נמי משום דהא קתני רישא ציפן זהב ולתפילין עצמן קאמר ועוד שהרצועו' והטלאי כגון הגוילין שהרי כתוב בהן שם וה"נ אמרינן בפרק ב"מ אלא ש"מ שאין תפילין צריכין עבוד לשמן כלל. וקיימא לן כרבנן.
וכן דעת ר"ה ז"ל ור' יצחק שכתב הברייתא כמות שהוא ולא פסיק כדברי היחיד וכאן כתב זה המעשה ש"מ שיש חילוק בין ס"ת לתפילין בכך.
וכן המזוזה כתפילין היא לפי דעתי שלא מצינו בה חומרא אלא בשרטוט משום הלכתא ועוד דאמרינן בפרק הקומץ רבה עושין מזוזה ותפילין, ש"מ.
והא דאמרינן בסנהדרין (דף מ"ח) גבי פלוגתא דאביי ורבא אי הזמנה מילתא היא תנאי היא דתניא אע"פ שלא עבדן לשמן וכו' לאו תנאי רשב"ג ורבנן ומשום דעבוד היינו הזמנה כמו שפירש רש"י ז"ל דאם כן אף ספר תורה לא יהא צריך עבוד לשמן דהזמנה לאו מילתא היא אלא אדלעיל מינה קאי דמותבינן לאביי מדתניא עשה לי תיק של ספרים עד שלא נשתמש בהן קדש מותר להשתמש בהן חול אלמא הזמנה לאו מילתא היא ופריק אביי תנאי היא דאיכא רשב"ג דקאי כוותי' דבעי הזמנ' לשמ' דהיינו עבוד דומיא דאריגת בגד למת דאס"ד דהזמנה לאו מילתא היא ומותר לשנותה לשמש בהן חול מה הועיל בעבוד כי קטיר רצועות דחול קטיר ולת"ק נמי הזמנה מילתא היא והאי דלא בעי עבוד לשמה משום דלא גמרי בתפילין בשמה אלא בכתיבה עצמה ולרבא לכולהו הזמנה לאו מילתא היא אלא מר בעי לשמה בכולהו עבודות ומר לא בעי.
וההיא דאמרן לעיל בפ' השולח גבי ספרים ולרשב"ג השתא עבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי וה"ה לרבנן אלא דרשב"ג אדרשב"ג לא בעינן לאקשויי.
ואפשר שהטעם לכולהו משום דספרים שעשויין להתלמד צריכין שיעמדו ימים רבי' ולפיכך הזהירו עליהן לעובדן לשמן כדי שיזהר בעובדן משא"כ בתפילין ומזוזות.

דף נה.

התם א"ל טעי בדר' ירמיה. פרש"י ז"ל וסבור הוא שלא יפסיד אלא שכר האזכרות. ואינו מחוור שלא מצינו כאן חילוק בין הפסד מרובה להפסד מועט אטו אם אמר כן בדף א' מי מהימן.
ור"ח ז"ל פירש טעי בדר' ירמיה וסבר שיעביר עליו קולמוס ויקדשי' ואינו חושש לטורח זה כדי לצערו ולדבריו קשה דלהעביר עליו קולמוס דר"י היא.

דף נה:

וא"א יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה. קשה לי מגופיה דמתני' ש"מ דקתני אינו משלם ד' וה' ואי יאוש כדי לא קני הקדש מאי עבידתיה חולין גמורים הם וחייב בתשלומי ד' וה' ואומר ר"ת ז"ל דכי אמרינן יאוש לא קני לא אמרו אלא בקרבן משום דהוה ליה מצוה הראויה הבאה בעבירה ולא חל עליה הקדש שאינו ראוי למזבח כלל אבל לשאר מילי יאוש כדי קני ומ"ה לא ק"ל מתני' גופא משום דהוה מוקי' לה בבעלי מומין דלא קיימו למזבח וה"ל כהדיוט וקסבר עולא דלהדיוט יאוש כדי קני אבל ברייתא דתני שחוטי חוץ ודאי בקדושת מזבח עסקינן ולעולא לא קני כלל.
ולפום הכי ניחא להו מאי דמקשו רבנן קשישא דעולא אדעולא דהכ' אמר יאוש כדי לא קני וכן בפ' מרובה (בבא קמא דף ס"ז) ואלו בפר' הגוזל בתרא (דף ק"ד) אמר עולא דכ"ע יאוש כדי קני אלא ש"מ בהדיוט קנה אבל לא בהקדש משום דהויא ליה מצוה הבאה בעבירה תדע דהא אמר עולא בפ' מרובה מנין ליאוש שאינו קונה שנא' והבאתם גזול וכו' ור' יוחנן דריש לה כוותיה בפ' לולב הגזול (סוכה דף ל') ומפרש לה משום מצוה הבאה בעבירה.
וכן כתב ר"ח ז"ל בפ' מרובה כלשון הזה והא דאמר עולא אפילו לאחר יאוש לא קני הא אשכחן דאמר בפ' הגוזל בתרא מחלוק' בסתם אבל בידוע ד"ה יאוש קונה ורבא דאמר יאוש לא קני ולא דחינן להו לגמרי אלא מוקמי' ליה דלא אמר אפילו לאחר יאוש לא קני אלא בקרבן הגזול ובלולב הגזול וכיוצא בהן שהוא מצוה הבאה בעבירה אבל דכ"ע כגון אבדה וכיוצא בהן יאוש מדעת כגון דשמעינן דנתיאש המחזיק אחר יאוש קונה, אלו דברי ר"ח ז"ל.
ואיכא דק"ל הא דגרסינן התם בפ' מרובה אמר רבא יאוש אמור רבנן דליקני מי' לא ידענא אי דאורייתא אי דרבנן ואותביה אביי לרבה קרבנו ולא הגזול היכי דמי אילימא לפני יאוש וכו' אלא לאחר יאוש וש"מ יאוש לא קני ואי ס"ד לא אמר עולא יאוש כדי לא

קני אלא לענין קרבן מאי קושיא דילמא קרבן שאני ולאו קושיא דדילמא רבה סבר כמאן דלית ליה משום מצוה הבאה בעבירה דפלוגתא היא בפ' לולב הגזול ואפי' שמיע ליה מיניה הכי לאפוקי מפומיה אנון, ואה"נ דמצי לתרוצי ליה הכי אי סבר לה כר' יוחנן.
והראב"ד ז"ל שדא בי' נרגא ורמא דקלא אארעא מדאמרי' הכא הא ודאי מבעיא ליה כי אוקמוה רבנן ברשותי' משעת גניבה או משעת הקדשה למאי נפקא מינה לגיזותיה ולולדותי' והדר פשטה משע' ההקדשה ואי ס"ד יאוש כדי קני להדיוט הכא משעת יאוש קנה ואיכא דזקפי ליה ומפרשי הכי כי אוקמינהו רבנן ברשותיה משעת גניבה שהוא קודם יאוש וכיון שקנה לגניבה קנה. לעצמו בגיזות וולדות או לא העמידוה ברשותו לענין כפרה אלא משעת הקדש ולא למפרע הילכך אף לענין גיזות לא זכה מדבריהם כלל אלא קנה משעת יאוש כדינו וזה דבר פשוט.
ואחרים אומרים רבא אליבא דנפשיה קאמר דס"ל יאוש כדי לא קני אף להדיוט וע"כ הא מתני' כדעולא מתרץ לה וקא מיבעיא מהאי שעתא אוקמינהו רבנן ברשותיה ואע"ג דרבא מקרבן ולא הגזול מוכח דיאו' כדי לא קני מ"מ אף בשאר מילי אמר הכי ולית משום מצוה הבאה בעבירה כדפרי' לעיל וה"נ מוכח בפ' הגוזל ומיהו משמעתין גופ' תברא דאמרי' ואי ס"ד יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתי' ואי ס"ד יאוש כדי קני להדיוט מאי אריא הקדי' אפי' לא הקדי' נמי אינו משלם ד' וה' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר וה"נ אמרי' בפ' מרובה בהדיא בגונב אחר הגנב.
וי"מ דלעולם יאוש כדי לעולא לא קני כלל, וטעמא דהקדיש אבל לא הקדי' משלם, ומיהו לעול' הקדשו הקדש משום דאיכא שינוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש כדאמר בהדי' בפ' מרובה בגנב וגזלן שתרומתן תרומה והקדשן הקדש משום שינוי השם ואפי' לר' יוחנן דאמר התם יאוש כדי לא קני והכא הכי פי' בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני וכיון שלא קנאו ה"ל מצוה הבאה בעבירה ופסול והא דלא מדכר עולא טעמא דמצוה הבאה בעבירה ופסול משום דעיקר טעמ' בפלוגתא נקיטי יאוש כדי לא קני אינו בדין שתכפר לו דכ"ע מצו' הבאה בעבירה לאו מצוה היא ור' יהודה אמר יאוש כדי קני וכיון שקנה מכפרת ואינה מצוה הבאה בעבירה משום דהשתא לא קאי עליה בעומ' והחזר אלא דמים הוא חייב לו וה"נ משמע בפ' לולב הגזול שכל שקנה בין ביאוש ושנוי רשות בין בשינוי שם ויאוש כדי לא קני דאם קני שוב אין בו משום מצוה הבאה בעבירה והיינו דלא מיפסלא סוכה גזולה משום מצוה הבאה בעבירה והיינו דאקשינן בהנהו אוונכרי וליקנינהו ביאוש ולא צרכי' למיקם כולה סוגיא כר' שמואל בר נחמן דלית ליה משום מצוה הבאה בעבירה ועוד דלא שמעינן ליה דפליג

אלא ביום שני משום דבדרבנן לא איכפת לן אבל בדאורייתא לא וכן כתב שם בה"ג ובפסוקו' ויש להם סיוע בירושל' באותו פרק.

וי"א שאפי' בלא הטעם משום מצוה הבאה בעבירה לעולא בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט כיון דיאוש כדי לא קני ודבר שאינו שלו הקדיש לא קרינא ביה קרבנו אלא כמי שאין לו בעלי' הוא אלא שמשעה שקרא עליו שם הקדש קנה בשנוי השם כדאמרי' בתרומה.

ומיהו הא קשה לן, כיון דא"ר יוחנן יאוש כדי לא קני כדאיתא בפ' מרובה, היכי לא דריש גזול דומיא דפסח מה פסח לית ליה תקנתא ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש משום מצוה הבאה בעבירה תיפוק לי' דלא קנה דיאו' כדי לא קני ואע"פ שהקד' קונה לו אינה מכפרת וי"ל דאכתי ה"ל כמי שנשחטו שלא לשם בעלים דכשרי' אלא שלא עלו לבעלי' לשם חובה ואמאי משוי ליה לפס' שאם עלה ירד משום מצו' הבא' בעבירה וא"ת מ"מ הדרא קושיא לדוכתא דעולא אדעולא י"ל התם להנהו תנאי קאמר וליה לא ס"ל א"נ יאוש קונה קאמר כלומר דהוי יאוש וקונה בשנוי רשות תדע דהא לא איתמר התם יאוש כדי לא קני אלא יאוש קונה.

ואק"ל לר' יהודה דאמר כדי קונה תיקשי הא דאמרן אפילו לא הקדיש נמי שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר א"ל ר' יהודה מוקי לה בשהקדישוהו בעלים בי גנב כדמוקי לה ר"ל בפ' מרובה אבל עול' כדר"י מוקי לה בשהקדישוהו ואקדיש גנב א"נ אפשר היל"ל ולטעמיך ולתרוצה לתרווייהו כגון שקדשוהו בעלי' בי גנב אלא לא חש לומר הכי ותרצה לעולא ולר' יהודה ודאי מתרצ' כי התם ואשכחן בכמה דוכתא בתלמוד' דמצי למימר ולטעמיך ולא אמר.

הא דתנן **לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה**. תני עלה בתוספתא (ג,יד) גליל יש בה משום סיקריקון ומפרש בירושל' בראשונה גזרו גזרה ביהודה שכן מסורת בידם מאביה' שיהודה הרג את עשו דכתיב ידך בעורף אויביך והיו המלכים משעבדין בהם ונוטלין שדותיהם מלפניהם ומוכרין אותן לאחרים והיו בעלי בתים באין וטורפין והיתה הארץ חלוטה ביד סיקריקון ונמנעו מליקח התקינו שלא יהי' סיקריקון ביהודה גליל לעולם יש בו משום סיקריקון. המטלטל אין בהם משום סיקריקון ומ"ה תני להו בהאי פירקא משום דמפני תיקון העולם הוא ועל כרחך אתה אומר כן שאם קנה סיקריקון למה לי מחזיר לבעלים כלום משלו נתן לו אם לא קנה יהא נוטל בלא כלום אלא ודאי משום תקון העולם וכן תקנו שיהא קודם הוא וכיון שבתוך י"ב חדש לא לקח כל הקוד'

יקח שלא תהא הארץ חלוטה ביד כותי' ולפי זה הענין אף מינויו של ר' לא היה אלא ביהודה, אבל לא בגליל ואין צ"ל בחו"ל, אבל לא אמרו הגאונים כן.
והא דתנא הכא **לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה** משום שסמכו ענין לו דכי היכי דאמר נחת רוח עשיתי לבעלי לסיקריקון נמי אמר נחת רוח עשיתי לסיקריקון ופי' חזר ולקח מן האשה בשטר אחר מאוחר או שפי' אבל בשטר א' אין אומרים כל הקודם זכה ובירושלמי עד כדי בשני שטרות היה שטר א' ר זעירא ור' אילא תרוייהון אומרי' כ"ש מקחו בטל והוא שלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה ופי' מקחו בטל מן האשה קאמר לכשתבא לגבות כתובתה לפי הירושלמי ובפ' אלמנה לכ"ג ביבמות ובפ' חזקת בבתרא מהא מפורש בס"ד.

דף נו:

הא דאמרינן באגדה **וניקר במוחו ז' שנים**. מעשה נסים נעשי' בו לרעה שהרי ניקב קרום של מוח טריפה, וטריפה אינה חיה. ויש מי שכתב דהוא בדוק אצלו דניק' קרו' של מוח באדם אינו טריפה ומוליד ומשביח ואין כל י"ח טריפות שבבהמה באדם אלא יש מהן.

דף נח.

והא ד**אמר שמואל עד שיכתו' אחריות** לאו לטעמיה אזיל דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא אלא אף ע"ג דטעות סופר הוא בעלמא הכא ודאי שלא הי' סיקריקון כופהו לכתוב לו הוא אחריו' ומעצמו כתב ש"מ אחולי אחיל גביה ועוד דסיקריקון מזבן ואיהו מקבל עליה אחריות ורבי' גאון ז"ל כחב בס' המקח דכל שלא פי' בלא אחריות כותב מקרי, ולא מחוור.

דף נח:

(**גיבל**) [**גדול**] **בר רעינאי קביל ארעא מבי באגא בטסקא**. פירוש שהמלך נתן הבאגא לכולם ומאן דמשתכח מינייהו פרע מנתא דמלכ' ואכיל ארעא שהן אחראין זה לזה והלכו להם קצת' ומכרו הנשארים לגידל וכשחזרו הבורחי' אמרו אי מלכא תבע להו כלים מטסק' דתרתי שתא אנן פרעין ואנן אכלין דלא מפסדא ארעא אלא בטל שתא.
סבר ר"פ למכתב טרפא אבני באגא מכולא פירא דתרתין שנין א"נ ר"ה א"כ עשיתם לאלו בני הבגא שמכרו קרקע כאלו הם אנוסים ודינם כדין סיקריקון שאתה אומר שקנה קרקע דבעלי' אגב אונסייהו מחלי גביה ומ"ה כתבא ליה טרפא שאם לא קנה נהי דמעות יש

לו פירות אין לו וא"כ הבעלים היה להם לשלם מה שנתן בה כדין היה בידם ליקח ומאי דאזיל גביה דהיניה מותר שיש לפירו' על הטסקא ושלמו אלו הבעלי' פטורין מאותו מותר כדין נותן לבעלים רביע אלא א"ר הונא ודאי לא קנה קרקע דלאו סיקריקון הוא וליכא אונס' דליחול גביה וכיון שכן אף מה שהוציא הפסי' זה וה"ל כפורע חובתו של חבירו שהוא פטור אף אלו שפרעו מנת המלך בשבילו הפסידו ובעלי שדות פטורין מטסק' דתרתי שנין.

והיינו דאמרי' הניח מעותיו על קרן הצבי שזה הלשון שנינו בענין מה כדתנן מי שהלך למד"ה ועמד א' ופרנס את אשתו וכו' הניח מעותיו על קרן הצבי ומשם למדו לפורע חובתו של חבירו כדאיתא במס' נדרים ובירושל' בכתובות. ואע"פ שהמלך או בני הבאגא נטלו קרקע שלהן בשביל חוב שפרע זה אעפ"כ פטור שכך אמרו שם בירושל' משכן ביד מימר אמר מפייס הוינא ליה והוא מחזיר לי.

והראב"ד ז"ל כתב ונראה שהמלך שנה הגזברין שאלו לא שנה למה הניח מעותיו על קרן הצבי המס שהבעלי' רוצים לתת למלך יתנו לגידל זה במקום מעותיו שהמלך לא יבקש מעותיו ב"פ מגזבר א' ע"כ נ"ל שהגזברים הראשונים עברו והשנייי' בקשו המס מן הבעלי' כשחזרו כי המלך לא מנה אותם תחת הראשונים אלא כדי שיבקש המס בתחלה וגזרת המלך היתה. ואינו נכון כלל.

דף נט.

הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. אף זו מפני תיקון העולם כדאמרינן בגמרא משום כדי חייו ומשמע דכיון דתקון רבנן ולא פליג ואפילו מכר שוה מאה מנה ממכרן ממכר וכן מתנה נמי שאינה אלא משום כדי חייו כי היכי דליעבדו ליה מילי אמרינן דאפילו במתנה ואפי' במתנת שכיב מרע דליכא לעבדו ליה מילי מתנתו מתנה דלא פלוג רבנן דה"נ משמע בשלהי מציאת האשה אבל רבינו האי גאון ז"ל כתב בשער י"ג מס' המקח שלא ימכרו אלא כדי חייו.

דף ס:

אמר לה זילי וסליקו נפשייכו מהתם. פי' רש"י לבני חרמך קאמר וכן נראה הדין דלאו כל כמיניהו לאתקולי נהרא ור"ח ז"ל פי' לעילאי אמר לא תקבלו אריסות וחכירות באותו מקום וקי"ל דכל דאלים גבר ולישנא דגמרא הכי משמע דבהדי עילאי היה מדבר אבייי.

דף סא.

הא דמלקט רב כהנא ואכיל תמרי דמנתר ההוא גברא, ולא היה חושש מפני דרכי שלום משמע סבור היה שהוא כותי ואין בו משום דרכי שלום שלא גזרו אלא בגזלו ממש או שהיה סבור שאינו רואה ואלו רואה אותו היה אומר דלישקול דמי כמעשה דרב אשי דבפ' הגוזל ואותו האיש סבר שמא אינו חושש לדרכי שלום וא"ל גזל גמור הוא ושבחיה לרב יאשי' דאחכמינהו לכל בני אתריה.

[מתוה"א:] **מבקרין חולי ארמים עם חולי ישראל מפני דרכי שלום. וקוברין מתי ארמים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום.** ופרש"י ז"ל לא שיקברו בקבורת ישראל. אלא שקוברין קותן כשקוברין מתי ישראל אם מצאם הרוגים עם ישראל מפני דרכי שלום ובודאי ק"ו הדבר שאפילו רשעים וחייבי מיתות ב"ד. אין קוברין בקבורת שאר ישראל. כ"ש ארמים ועובדי ע"א שלא יתיחדו עם ישראל בקבורה.

ומדאמרינן מבקרין חולי ארמים עם חולי ישראל וביקור חולים יש בו רפואה גדולה לחולה. כדאמרינן לעיל. ש"מ מרפאין חולי ארמים עם ישראל מפני דרכי שלום. ואע"ג דהתם (ע"ז דכ"ו ע"א) אמרינן הארמים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין ואתמר התם סבר רב יוסף למימר אסוקי בשכר שרי משום איבה. א"ל אביי יכול למימר קאי ברי אאיגרא. אי נמי זימנא נקיטא לי' בי דואר. התם כדמצי נקיט לה עילה. אבל בעלמא ודאי שרי. ואביי למתלי בעילה כל דהוא אמר אבל היכא דאיכא ודאי איבה מותר. דהא תנן (שם ע"א) יהודית מילדת את הארמאית בשכר אבל לא בחנם. ואין לך הצלת נפשות יותר מן המילדת לולד וליולדת עצמה ואפילו הכי מותר.

ובחנם אסור דליכא איבה. דלא מחייבא להו למטרח בחנם. הא בשכר דאיכא איבה כיון דמילדת היה מותר ואע"פ שמילדת בן לע"א ברפואות נמי כך דינו של רופא. בחנם אסור ובשכר מותר. וכן כתב ר"ש שם. בפרק אין מעמידין דאסור לרפאות ארמי בחנם. והלכך כיון דהתירא משום איבה היא בין בשכר בין בחנם נקיט עילה כל היכא דמצי. וכד ליכא עילה כגון רופא שהוא מרפא חולי ישראל וארמי המכירו דאיכא איבה גדולה. מרפא ודאי חולי ארמים עם חולי ישראל בין בחנם בין בשכר מפני דרכי שלום. תדע דקתני סיפא. מפרנסין ענייי ארמים עם ענייי ישראל. ופרנסה להחיותו היא. אלמא מחיין אותן ומצילין אותן מפני דרכי שלום. ובפרק מי שאחזו (גיטין ד"ע ע"א) איתמר רב שימי בר אשי עבד לי' להההוא ארמי לדבר אחר ואיתסי. בתוספתא התם תניא עיר שיש בה ישראל וארמים. המפרנסין גובים מישראל ומארמים מפני דרכי שלום. וקוברין מתי ארמים מפני דרכי שלום.

מתניתין: **משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה וכו'**. מפורש בירושלמי בפ' זה (ה"י) ובפ"ד במס' שביעית, ר' זעירא בעי קומי ר' מונא מתני' בסתם הא במפרש לא א"ל וסתמו לאו כפירושו הוא אני אומר נפה לספור בה מעות כברה לכבור בה חול רחיים לטחון בה סמנים תנור לטמון בהם אונין של פשתן ולפי זה ל"ק הא דתני' בפ"ק דע"א לא ימכור לו פרה חורשת וב"ה מתירין מפני שיכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך אלמא אי ליכא למיתלי אסור.

וא"ת א"כ למה שנינו וכולן לא אמרו אלא משום דרכי שלום והא אף במכירה מותר בכל מקום שיש לתלות א"ל משום שאלמלא מפני דרכי שלום לא היה לו להכניס עצמו לבית הספק ולהשאיל לו שאינו נהנה בכך כלום אבל במכירה לצורך עצמו התירו והיינו דקתני סיפא אשת חבר משאלת לאשת ע"ה נפה וכברה ולא קתני רחיים ותנור משום דרישא קמ"ל משום דאיכא למיתלי בסמנין ואונין אבל סיפא לא איצטריך.

גמרא **רבא אמר בעם הארץ דר' מאיר**. פירש"י ז"ל לעולם במחצה על מחצה מספקינן להו ואסור לסייען הואיל ואסורה דאיסורא דאורייתא הוא ולא היא דכ"ע מודו דרוב ע"ה מעשרין הן והכא מתרץ רבא גופיה בפ' אע"פ בדמאי הקלו ואינו משום דרו' ע"ה מעשרין הן אלא בטעמא פליגי דרבא סבר אף ע"ג דרוב ע"ה מעשרין הן בשל תורה חוששין למיעוט מאחר שגזרו עליהן ואיו ליה הנאה בסיועין אלא הכא בעם הארץ דר"מ.

דף סא:

טוחנין ומפקידין אצל אוכלי שביעי' ואצל אוכלי פירותיהן בטומאה. כלומר שאין חשודין לא להחליף ולא ליגע והא דקתני אוכלי פירותיהן בטומאה ה"ה בסתם עם הארץ אלא משום דפריש אוכלי שביעית פריש אוכלי פירותיהן בטומאה ומהשתא הוה להו למפרך על הטוחנין ומפקידין ולא חשדי למנגע בהו והא תניא לקמן ולא בזמן שהיא טהורה משום שמא תגע ואמרינן נמי במס' ע"א המטהר פועליו וחמריו ואמר להם לכו ואני אלך אחריכם טמאים שאין עם הארץ מקפי' על מגע עם הארץ חבירו אלמא בחולין נמי חשודין הם ליגע ומטמאין הם במגע ומיהו מאי דאוקמוה בתרומה א"ל מזהר זהירי בה וכ"ש למסקנ' דאוקימנא בפירות שלא הוכשרו ולמאי דמתרץ מפקידין בצמיד פתיל טוחנין בנכנס ויוצא מפקידין בצמיד פתיל ומשום סיפ' נקיט לה ובתוספת' מתרץ למאי דס"ד דהכא בפירות שאינן מתוקנין ואין לבו גס בהן אבל רש"י ז"ל פי' טוחנין בתבואה מתוקנת ומפקידין אותה.

וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה. מקשי' בתוספ', ותיפוק לי' שמא יסיטם הוא עצמו שעמי הארץ כזבין הם לבל דבריהם כדאמרינן בפ' חומר בקודש כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקדש דגמרינהו מאן אילימא חבר אמאי צריכי טבילה אלא עם הארץ מי איכא נגמרין בטהרה לעולם דגמרינהו חבר ומשום צנורא דעם הארץ אלמא צנורא דעם הארץ מטמא והיינו משום משקה הזב וה"נ משמע בפ' בנות כותיים דעם הארץ הוא עצמו כזב וגזרו עליו.

ומתרצים בשם ר"ת ז"ל שע"ה הוא כזב לכל דבריו חוץ מהסטו שלא גזרו עליו שא"כ אין לך מעביר לחבירו חבית ממקום למקום והא דאמרינן בחולין בגדי ע"ה מדרס לפרושין בגדי פירושין מדרס לאוכלי תרומה בגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי קדש ומפורש טעמא משום שמא ישבה עליהן אשתו נדה לאו אבגדי עם הארץ קאמר שמחמת עצמו הן טמאין אלא אשל פרושין.

וי"מ אף לענין היסט הרי הוא כזב אבל הכא חששא היא ובטומאה דאורייתא חששו לטומאה דרבנן לא חששו. והתי' נכון אבל ק' לי דהא בהדיא אמרינן בסמוך וכשיבא עם הארץ ליטול נוטל את שתיהן ולמה אינו חושש להסיטו אלא שלא גזרו בהן בכך. וכך פי' רש"י ז"ל.

וה"נ משמע כדברי דר"ש ז"ל במשנת מסכת טהרות בפ"ז דתנן הגנבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא. מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאין האוכלין והמשקין וכלי חרס פתוחין אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס מקיפין צמיד פתיל טהורין אם יש עמהם כותי או אשה הכל טמא אלמא אינו מטמא בהיסט. והא דתנן לעיל מינה אם אינו רואה לא את הנכנסין ולא את היוצאין אפילו מובל ואפי' כפות הכל טמא משום דחוששין שמא נכנס שם כותי או אשה וטמאו הכל בהיסטן. ובפ' בנות כותיים בנדה (ל"ג ע"ב) אברר ענין זה בתשלום ראיותיו אם גומר השם עלי.

הא דתניא **אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ**. כבר כתבתי פי' בפ' הראשון של שחיטת חולין (ו' ע"ב) בס"ד.

דף סב.

אין עושין חלת עם הארץ בטהרה. פי' רש"י ז"ל משום שכבר נטמאת העיסה ביד עם הארץ והכהן סומך על הגבל. ואינו מחוור יישום דהיכי קאמר אין עושין בטהרה הרי א"א ועוד פשיטא ועוד דתרומת זיתיו וזיתי חולין תרוייהו בחד גוונא משכחת להו מ"ש דקתני הכא עושין והכא אין עושין ה"ל למיתני אין עושין תרומת זיתיו מן הסל בטהרה

אלא ה"פ ע"ה שאמר לגבל גלגל לי עיסה בטהרה והפריש ממנה חלה ועשה אותן בטהרה ושאר העיסה אעשנה לעצמי בטומאה אין שומעין לו והיינו דקאמר וטעמא מאי משום כדי חייו דגבל שיהא שכרו מרובה שנוטל שכר כל העיסה ותהא מלאכה מצויה לו. (וכך) [וכ"כ] בפי' ר"ח ז"ל. ואמרי' מ"ט אין עושין לע"ה חלה בלב' או תרומה בלבד עד שתהא כל העיסה וכל הזתים וא"ר יוחנן משום כדי חייו כדי שיטלו שכר הרבה ויהיו מוכני' לטהר טהרות בני אדם ואם לא ימצא כדי חייהם ילכו ויעסקו במלאכה אחרת.

דף סג.

בשלמא אי אתמר איפכא וכו'. אי ק"ל למה לי כולי האי לימא בשלמא אי איתמר כיון שהגיע גט לידה מגורשת ש"מ דאדיבורא דידה קא סמיך לאו קושיא היא חדא דכיון דאמרו ש"מ אדיבורא דידיה קא סמיך אמר רב אשי אי איתמר איפכא ש"מ הכי דאדיבור' דידה קא סמיך כדקאמרת ועו' דאה"נ דאי אמר רב נחמן שהגיע גט לידה מגורשת ש"מ דאדיבור' דידה סמיך אלא מיה' כיון שאפשר לרב נחמן לומר כן לא אמר רב אשי אי איתמר הכי בטעותא.

אלא אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה תגרש כל היכא דמגרשה הכא נמי וכו'. פירש"י ז"ל דלא לרב אשי פריך דלדידי' שפיר מתרצא בהכי כדתריצנא טעמא דמתניתין משום דהתקבל והולך קאמר ותחלה נעשה שלוחו ולא איצטרך למימר הכא טעי אלא אליבא דלישנא קמא דקס"ד דטעמא דרב משום דאדיבורא דידיה סמיך.

ואיכא לפרושי דהשתא קס"ד דלא לשון הולך הוא אלא לשון קבלה אלא שמתוך שנתן עיניו לגרשה אנו אומרים לא על דעת שליח קבלה בלבד נתן לו אלא על דעת שתתגרש בו מ"מ אע"פ שלא א"ל אלא לשון קבלה. נעשה שליח להולכה במסירת הגט לידו ואין חוששין שמא אף השליח לא נעשה שליח אלא לקבלה אבל לא לקבל עליו שליחות הולכה מעול' שאף הוא כיון שידע שנתן עיניו לגרש על דעת שתתגרש מ"מ קבל אף כאן נמי נימא כיון שנתן עיניו לגרשה תגרש מ"מ ולא אמ' כמה שאמרה אלא א"כ אמרה כ' ואלו לא אמרה כן יהא שליח להולכה והשליח שידע שעל דעת שתתגרש מ"מ נמסר לו סבר וקביל.

ומפרקינן התם שאני דאמרינן האי לשון קבלה לשון הולכה הוא שאדם יודע שאין שליחות לקבלה לבעל אבל הכא הוא טעי ושליח דאטעי כי בטל שליחותו מהולכה לגמרי ומימר אמר לא תתגרש מעולם.

דף סג:

הא דאמרי' **ספק ממונא לקולא**. ק"ל, מי דמי, דילמ' הולך בגיטין לאו כזכי דמי ובפקדון כזכי כדאשכחן נמי בו פלוגת' בין מתנה לפקדון דבמתנה לאו כזכי הוא בודאי כדאמרי' בפ"ק הלכה כר"ש הנשיא ולא מספקא לן כלל וה"נ משמע בההיא דריש פרק השולח ובפקדון קי"ל כרב דתניא כוותיה. וא"ל דסבירא להו בגמ' דגיטין נמי כיון שעשאתו האשה שליח קבל' וזה נותן לו סתם דמי לפקדון אבל מתנה שהוא עושה שליח מעצמו אין רצונו ליתן אלא במתון וחוזר ונמלך ולפיכך הן שקולין להקשות עוד מפקדון.

ויש עוד לומר דכיון דפלוגתא היא ואיכא תנאי טובא דסברי הולך כזכי בכל מקום ואפילו במתנה בשלהי פ"ק ולא שמעינן ליה לרב דמשוי להו חלוק תפיס גמר' דעתא דאמר כזכה כולהו ומתרץ לדרב לרווחא דמילתא אפילו להאי סברא ומיהו אנן כמסקנא דברייתא קי"ל ולא מספקא לן מידי דגט אלא דקי"ל דהולך לאו כזכה כאביי דהוא בתרא דאמר התם בפ' השולח נקטי' שליח מתנה כשליח הגט כלומר שליח מתנה הוא שדומה לשליח הגט לענין הולך לאו כזכה ואפילו עשאתו האשה שליח וכדמפרש התם ומינה דשליח הגט לשליח מתנה דמי ולא לשליח פקדון לאפוקי מהך סוגיא וכיון דקי"ל כר' נתן בהונך בתן נמי קי"ל כוותיה דודאי ר' נתן בתן נמי פליג והולך ותן לה קאמר והכי מתניא בתוס' ובירושלמי ואע"ג דאיתמר בפ"ק כל האומר תנו כזכו דמי ה"מ בשחרורי עבדים דמילתא דזכותא הוא ולא עביד דאמר הכי אלא לאחר גמר דעתו ופעמים שנותן דמי עצמו ויוצא וה"ל כחו' אבל תנו דחוב' כגון גיטי נשים אינו כאומר זכו ואע"פ שעשאתו שליח וה"ה לשליח מתנה כטעמא דפרישית דהולך ותן שוים נינהו'זהו דעת רבינו ז"ל בדברים הללו.

ודעת תלמידו הר"ם ז"ל דתן והולך שוין בגיטי נשים ודעת אחרת דהלכתא כרב דאמר חולצת וגבי מתנה ממונא בחזקת נותן הוא ומפקי מיניה והיינו דר"ש הנשיא ורב יוסף ודאביי לא דאיק לי דא"כ הולך בכל מקום ספק הוא ודינו שוה בממון לאוקומיה ממונא בחזקת מאריה וכן בגיטין להעמיד אשה בחזקת אסורא ולא הי' ליה למימר שליח מתנה כשליח הגט ולא למימר הולך לאו כזכה ועוד דכיון דממונא ביד שליח אי ספק הוא אדרבא יחלוקו או שודא כתנאי דהתם ולא פליג ר"ש הנשיא בהא ועוד דהולך מנה לפלוני שאני חייב לא מסיקי' בלא פלוגתא תניא כוותיה דרב ולא מייתי עלה אידך ברייתא דפליגי בה כמה תנאי ואמרי' בה דכ"ע הולך לאו כזכה.

ולישנא דברייתא הכי הוא הכא קתני שאני חייב לו והכא הולך מנה לפלוני סתם ועוד ר' יהודה הנשיא היינו ר' והתם קאמר הולך לאו כזכה והכא בגט קאמר הולך כזכה.

ועוד מצינו בתוספתא (א,יא) מפורש בהך דתניא כוותיה האומר תן לו מנה שאני חייב לו תן מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי הולך מנה לפלוני שאני חייב לו וכו' רצה לחזור לא יחזור וחייב באחריות עד שיקבל את שלו הולך מנה לפלוני תן מנה זו לפלוני אם רצה לחזור ומצאו שמת יחזיר לנותן אם מת יחזיר ליורשיו התקבל שטר מתנה זו לפלו' זכה במנה זכה בשטר מתנה זו ואם רצה לחזור לא יחזור ע"כ מפורש בתוס'.

וכן בירושלמי תני לה הכי, דקאמרינן התם א"ר אילא המעשר בחוב כלומר שאם אמר הולך מעשר לפלוני בן לוי זכה לו ושמעינן מינה בהדיא דמתנ' דינא לחוד ופקדון דינא לחוד הילכך נקטי' דרב בפקדון ודאביי ודרב יוסף במתנה ואינהו גופייהו כרב ס"ל בפקדון כדאמרינן שליח מתנה כשליח הגט וכדפרישית.

הוה עובדא ואצרכ' רב יצחק בר שמואל בר מרתא גט וחליצה. תמהני על הסכמת רבי' האי גאון ז"ל וריא"ף ז"ל שפסקו כר' חנינא מפני זה המעשה והא דרב נחמן במעשה דידיה אם איתת קאמר ולא איפשטא ליה דאיתא אלא איפשטא ליה דלא בעי' חזרה שליחות אצל הבעל ומאן דאצרכא גיטא וחליצה נמי לא איפשטא ליה דאיתא ליה לדר' חנינא וכ"ת א"כ תיפוק לי' משום דרב דילמא מעשה דרב יצחק הכי הוה דשוייא אשה לשליח לקבלה מעיקר' ושויה בעל בתר הכי שליח להולכה וא"ל הבוה ניהליה לשליח קבלה שלה דאי למ"ד משום חצר ליכא ואי למ"ד משום קפידא דבעל ליכא כדאמרי' בשלהי פ' כל הגט ור' נחמן כי שלחה לקמיה דר' אמי הכי שלחה התם נמי בעינן שתחזור שליחות אצל הבעל או לא. ואם איתא לדר' חנינא נפקא מיניה לדידיה וא"נ ליתא נפקא מינה כדאמרן.

ושמא מפני שאמרו כאן בגמרא מאי בינייהו ולא אמרו א"ב דבעל לא קפיד דסברי רבנן דלמ"ד משום בזיון אע"פ דלא קפיד נמי פסול גזירה זו מפני זו וההיא דאמרינן בשלהי פ' כל הגט בעל לא קפיד דחייה היא או לא קיימינן במסקנא.

ועדיין אני חוכך בזה להחמיר חדא דמילתא דטעמא היא דכיון דהוא לא קפיד אנן לא קפדינן ולא גזרו משום זו כשם שלא גזרו היכא דשווייה שליח מעיקרא אטו שויא שליח בסוף דהא שליח קבלה מיד בעל גופיה משום דלא קפיד הוא כדפרש"י ז"ל ועוד דאשכחן ליה בירושלמי נמי הכא א"ר אמי הלכה כרשב"ג דאמר טול לי שא לי יהא לי בידך חד בר נש שלח גיטא לאיתתיה אמרה ליה יהא לי בידך הוה עובדא קמיה דר' אמי אמר אם רצה להחזיר לא יחזיר נראה שלא גרסינן לא יחזיר אלא יחזיר גרסינן מה ופליג שנייא היא יהא לי בידך א"ר חזקיה אנא ידע רישא וסיפא אשה אחרת עשתה שליח לקבל גיטה משליח בעלה אתא עובדא קמי דר' אמי אמר אם רצה להחזיר לא יחזיר

מחלפא שטתיה דרב תמן אמר ר' הונא בשם רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטא משליח בעלה והכא הוא אמר הכין אני אומר אחר הדלת היה עומד ושמע את קולה כלומר ולא קפיד והא דלא אמרינן איכא נמי הא בינייהו וכן דרך התלמוד בכל מקום כאותה שאמרו בפ' המניח את הכד (דף נ"ג) מאי בינייהו הקדישו ניזק א"ב ובאותה שמועה עצמה מפורשים דברים אחרים דאיכא בינייהו ועוד דאכתי נפקא מינה לספיקא דאורייתא למיחש לולד משום ממזרות דלמ"ד לא בעינן שתחזיר שליחות אצל הבעל דאורייתא גיטא מעליא ופסול משום גזירה דרבנן ולמ"ד לא חזרה שליחות גט בטל הוא תצא והולד ממזר ומאן דאצרכה גט וחליצה ופי' דמספקא דאורייתא החלוץ ועושה הולד ספק ממזר ואם נשאת תצא הא לרבנן ודאי חלצה כרב ומיהו למ"ד משום בזיון דבעל אפשר דפיסולא דאורייתא הוא דמסתמא קפיד ואפשר דכולהו משום גזרה נסבו לה כלומר שמא יקפי' ויוציא לעז או שאם הקפיד קפידתו קפידא ומסתמא גזרו בכולן וכן נראה מדלא אמרו א"ב לחוש לפסול תורה דהא הוה להו לאשמועינן.

ור"ח ז"ל פסק נמי כר' חנינא ואמר משום דרב תלמי' לגבי ר' חנינא ומיהו סוגיין בשלהי פ' המביא כרב רהט.

ור"ה ז"ל כתב והלכה כרב משום דהוה ליה דבר שבערוה ודבר שבערוה חולצת הוה עובדא ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר מרתא גט וחליצה תרתי גט מחיים וחליצה לאחר מיתה. ורב שמואל בן חפני גאון ז"ל הכי כתב שלא תקבנו שלוחה מיד שליח הבעל כרב ובעל מתיבות הכי ס"ל וקאמר דכל רב ור' חנינא הלכה כרב ולא ידענא טעמיה.

ואיכא מאן דכתב דהכא ליכא משום בזיון דבעל ומשום דקא לישה לה הוא דלא קבליה ומשום חצרה הבאה לאחר מכן ומ"ה אמ"ר נחמן אם איתא לדר' חנינא אבל הכא דאיכא משום בזיון דבעל חיישינן וליתא להאי טעמא דהא סתמא קאמר ומ"ד מספקא דהא סתמא קאמרי' ומ"ד לא מספקא להשתא לקבל גיטא בזיון דבעל הוא.

וכתב הראב"ד ז"ל לפי הירושלמי שמפליג בין יהא בידך בין יהא לי בידך בין לחלוק בין טול לי גיטי ושא לי לטול ולפי הירושלמי הא דאמרינן בגמר' דילן בההוא מעשה דההיא איתתא דאמרה ליהוי בידך וחשבי ליה שליח קבלה כדאמר' ליהוי לי בידך הוה עובדא ולישנא דגמר' לאו דיקא כך כתב הרב ז"ל ומיהו מסקנא דירושלמי לא קיימא אלא משום דאשכחן בקדושין התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך אינה מקודשת שיקבלם לי מקודשת ותניא נמי בתוספתא הרי זה גיטך ואמרה תנהו לפלוני אינה מגורשת שיקבלו לי הרי זו מגורשת ומה לי תנהו לפלוני מה לי יהא בידך כל זמן שלא אמרה לי אינה מגורשת ועוד דהא אשכחן במתני' טול לי ובריית קתני בכולהו שא לי יהא לי טול לי

ואין לנו אלא לשון החכמים ומיהו התקבל סתם נמי משמע לשון קבלה.
ובהלכות רבי' ובפ' ר"ח ז"ל גרסינן בההוא עובדא דר' נחמן ליהוי פקדון בידך והאי לישנא כיהא לי בידך דמי דבעל לאו לפקדון מסריה ניהליה.
הא דתנן **ואפילו הן הראשונים והן האחרונים או א' מן הראשונים וכו'**. תימה הוא פשוט אדרבא הן הראשונים הן האחרונים עדיף אבל כשאינן הן מיחזי כחצי דבר אע"פ שאינו חצי דבר משום שמכיון שמינתו שליח נעשה ידו כידה מעתה ולשיתן לו תתגרש וי"א סד"א ליחוש שמא נוגעין בעידותן הן כדאיתמר בכתובות משחתמו אין מעידין עליו וחותם וזה אינו כלום אבל אין לשון אפילו בכאן לרבותא אלא למעט בעדים והכי קתני צריכין ב' כתי עדים ואם רצו והולכין למקום הבעל אינה צריכה אלא כת א'.

דף סד.

בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין. פי' רש"י ז"ל שהגט נתון ביד שליש והוא אומר שהיה שליח לקבלה ונתגרשה בקבלתו, ואין זה מחוור לי אלא בשהיה ודאי שליש לקבל כמו שיתבאר.
רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב לה.
איכא דק"ל אלא מעתה היכי שליח מביא גט ממדינת הים הא אי אתי בעל ואמר לפקדון מסרתי' ניהליה נאמן ואנו דאמרינן לעיל בפ"ק דאי אתי בעל ומערער לא משגיחנן ביה וכן נמי בארץ ישראל אי אמר מהני כדאמרינן הואיל ויצא הדבר להתיר יצא וזו אינה קושיא שאין טענה זו של רב הונא אלא כששניהם בעיר א', וכן פירש"י ז"ל.
ודאמרינן בפ"ק דאי מערסא לערסא משכונה לשכונה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לטעמיה דרבא דאין מצויין לקיימו אתי שפיר ואי כרב חסדא ס"ל א"נ משכונה לשכונה בשאמר הבעל כתבו ותנו והלך לו לעיר אחרת וי"ל דכ"ע כיון דתקון בכ"מ שאין עדים מצויין צ"ל כן ומיהו לא מהני בעיר א' לגמרי שאינו נאמן לומר בגירושין במקום שהבעל מערער אי ליכא עדים.
ואית דבעי מימר דשליח להולכה נאמן שלא רצה למסור לה שתתגרש מיד אבל שליח קבלה אינו נאמן שכיון שידו כידה לדיד' מסר ליה, ולא דאיק.
ויש לפרש שלא אמר רב הונא אינו נאמן אלא כל זמן שהגט ביד שליח אבל משהגיע גט לידה שוב אין הבעל נאמן אע"פ שאינה טוענת ברי ומודה בה רב הונא דהא הימניה ועבד איהו הימנותא אבל כל זמן שלא מסרו לה אע"פ שהאמינו מתחלה עכשיו כיון שלא עשה שליח שליחותו לרב הונא אינו נאמן ושמא זהו מ"ש רב הונא אם איתא דלגירושין

יהביה ניהליה בעל לשליח לדידה הוי יהיב לה השליש ולא היה מעכבו בידו וכיון שלא מסרו לה ש"מ לפקדון יהביה ניהליה ולצעורי מכיון א"נ עכשיו נתן עיניו בה וזה יותר מחוור לי מפי' רש"י ז"ל משום דבעל משום כיסופא לא יהיב לה לדידה כדאמרן בפ' הניזקין (נ"ה ע"א). (כאן חסר)

ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה. פי' לא משום מיגו דהא ליכא מיגו גמור שהאשה לא היתה מקבלתו מידו לומר שהיא מגורשת שאינה מקלקלת את עצמה, אלא מתוך שהיה בידו למסרו לה מתחלה ואם רצתה הולכת ונשאת בו הרי הוא כמו שאומר לו נאמן תהא עלי, כענין שאמרו באומר נאמנת עלי שלא פייסתי, הלכך אע"פ שאין כאן מיגו נאמן הוא כדין כל שליש דאע"ג דנית ביה מיגו נאמן כדאמרינן בסנהדרין בפ' זה בורר גבי ההיא סבתא דאפיקא שטרא מתותי ידה ואמרה ידענא ביה דפריעא הוא ולא הימנה רב נחמן משום דכיון דאתחזק שטרא בב"ד אי בעיא קלתה לא אמרינן, ואותבי' עליה מהא דתני' ושליש נאמן משניהם ואסיקנא בתיובתא, והא דאמרינן לקמן אי אמר' קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנה מיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה, ה"ק מיגו דאי בעי שקיל גיטא מיניה ואמרה לדידי יהבה מהימנה דכי אתו לב"ד הוו יכלו למעבד הכי, וכי האי גוונא הוי מיגו כדאמרינן מתוך שבידו לגרשה, ואי בעיא קלתה, וטובא בכי האי גוונא.

ובתשובה לרבינו יצחק ז"ל ראיתי שפרשה בשליח להולכה ובשהגט יוצא מתחת יד האשה וכן משמע כי ההוא דאתמר בשלהי שמעתא.

והביא ראיה מדאמרינן לקמן אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנה מיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה, ולזה הפי' כשהבעל ואשתו בעיר אחת עסקינן כמו שכתבתי למעלה ומש"ה אמר רב הונא לדידה הוה מסר לה ולא אמרינן משום כסופא הוא, אלא בשאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה שרגלים לדבר, אבל בשאין שניהם בעיר אחת שליש נאמן.

וה"נ משמע בשלהי המביא תניין דקאמרינן גבי נשים שאין נאמנות לומר מת בעלה, בארץ דאי אתי בעל ומערער משגחי' ביה, איכא למימר לקלקולה קא מיכוין, בחוצה לארץ דאי אתי בעל ומערער לא משגחי' ביה מהימנה ולא חיישינן דילמא בעל אפקדיה גבה, א"נ איהי שקלתיה מיניה ואיהו לא שויא שליח, אלמא איהי מהימנ' בדאמרה שליח הבעל אני לגירושין, אלא דאיכא לדחויי התם משום דלא חיישינן להכי דבעל לא מפקיד גבייהו משום דחשדינן לקלקולי אהדדי, אבל משום דילמא מזוייף הוא חיישינן, וזה דיחוי רחוק ואינו כלום, ועוד דכל השולח גט ממדינת הים שתקנו לומר בפני נכתב

מפני שאין עדים מצויין לקיימו וחששו שמא יבוא הבעל ויערער אי בשעשאו שליח בעדים מאי הרי עדים מצויין לקיימו דמי לאתיוה בי תרי כיון דהם צריכין ומזומנים לבוא עם הגט ולהעיד בו כדפרישי' בפ"ק ואלו בבא ביחיד וחששו לערעור הבעל בזיוף ובודאי דרך טענת זיוף לומר היא זייפתו ולא שלחתיו ואין חוששין לטענה זו במקוים או במקום שמצויין לקיימו ש"מ שליח נאמן ולא מפני התקנה אלא מן הדין לפיכך לא חששו לעירעור הבעל אלא לטענת מזוייף והוא מדבריהם ומשום עגונה אקולי בה להמוני עד אחד כדאיתא בריש פ"ק אלמא אי מערער לא שלחתיו לא מהימן כלל מן הדין.

וכן אמר ה"ר יעקב בתשובתו דכולה שמעתין בשליח ולא בשליח דשליח של מקום אחר נאמן הוא מהנך כולהו דאמרן, ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה ותלה הדבר ברשותו שאם רצה מוסרו לאשה והיא הולכת ונשאת על ידו וכיון שעשה כן נאמן.

תנן **האשה שאמרה וכו' ואמאי להימניה לשליש**. ולא יהא צריך עדים כלל. לרב חסדא דקס"ד צריכה שתי כתי עדים לעולם אע"פ שהגט יוצא מתחת ידה, וטעמא משום דבעל נאמן לומר לפקדון מסרתיו לשליח ולא בתורת שליחות קבלה נתתי לו.

ומפרקינן מי קא נפיק גיטא מתותיה ידיה כלומר מי מיירינן בשליח שבא להתיר בגט שבידו שיהא נאמן הא ודאי מתני' הכי קתני צריכה שתי כתי עדים בשדעתו לקרעו ושתתגרש מיד בקבלתו לאחר קריעת הגט.

ואקשינן תינח אמרה כלומר כיון דאמרת שדעתו להתירה בקבלה שלו קודם שיגיע גט לידה שהרי קרעו ודאי צריכה היא לשנים שיאמרו בפנינו אמרה לו, שאין לומר הא הימניה בשאין לו עדים שהוא שליח לקבלה כל זמן שהגט בידו, שהרי לא האמינו אלא שאם מסרו לה יהא נאמן עליו מאחד שאם רצה הרשות בידו למסרו לה הלכך צריכה כת אחת שיאמרו בפנינו אמרה לו, אבל משיש לו עדים שהוא שליח קבלה למה צריכה כת אחרת שיאמרו בפנינו קבל אפי' לא היו שם עדי קבלה אלא שנים שראו הגט בידו בדלא קרוע נאמן ומגורשת דהא הימניה אפי' כשהוא ברשותו שהרי ידו כידה של אשה וכשם שהאשה שהיה גט יוצא מתחת ידה אינה צריכה לעדים של קבלה, כך זה משנעשה שליח שלה והרי גט בידו אינו צריך עדי קבלה ואם רצה אחר כן לקרעו בפני עדים או בב"ד הרשות בידו כאשה עצמה אלא ש"מ דלא אמרינן הימניה וקשיא לרב חסדא.

ומכאן משמע שלא אמר רב חסדא שליח נאמן אלא או בשמסרו ליד האשה או שהיה ודאי שליח לקבלה כמו שכתבתי לעיל, וליכא לפרושי קבל למה לי הרי הקרעים בידו לפי שאין הקרעים ראיה שאפשר שנמלך בעל שלא לגרש וזרקו קרוע וזה מצאו באשפה, ואפי' באשה עצמה אינו ראיה דאמרי' בפ"ק דמציעא וכ"ת דקרעו לגיטא אמרה בעינא

לאנסובי ביה, ואיתא נמי בפ' הכותב.
וללשון שפרשתי דבהגיע גט לידה ד"ה עד נאמן נמי יכולתי ליישב פירכא דליהמניה לשליש בלא עדי קבלה קאמר ומתרץ ליה, ומקשי' תינח אמרה דעלה לא מקשינא לך כלום, אבל קבל למה לי, ואין לי להאריך.
ואקשינן תו לרב חסדא קרע למה לי, פי' מתני' קא מפרש ואזיל וכך פרש"י ז"ל למה ליה למקרעיה.
הא דאקשי' אדר' יוחנן **ולהימניה לשליש**. יש לפרש דאפי' לרב הונא פריך משים דהכא כיון דהבעל אמר לגירושין ומהימן לר' יוחנן ולא נסתפק לנו אלא אם הגיע הגט לידה ושליש אומר כן נאמן דהא איכא מיגו גמור שאם רצה מוסרו לאשה שהרי היא מקבלתו מידו, ולא דמיא להא דלעיל דהתם ליכא מיגו שהיא לא תקבל מידו שלא תהא מקלקלת לעצמה כמו שפרשתי, ועוד דהא ליכא טעמא דרב הונא דאמר אם איתא דלגירושין יהביה ניהלה, לדידה הוה יהיב לה, דהא בעל אמר דלדידיה יהביה ומהימן הלכך לר"י בין לרב הונא ובין לרב חסדא מהימן.
והרב ר' אפרים ז"ל כתב כיון דליכא הכחשה לכ"ע שליש נאמן ולא גמרינן מאי דאית ביה הכחשה ממאי דלית ביה הכחשה.
אבל רבינו הגדול ז"ל אמר דאליבא דרב חסד' מקש'נן וכיון דסוגיין הכי הלכתא כוותיה, ולא מחוור שאפי' כדבריו אין זו ראיה דהכי מקשי נימא ר' יוחנן כרב הונא ס"ל.
וראיתי בנוסחא ראשונה מכתיבת יד הקדוש ז"ל שהיה כתוב בה חזינן מאן דפסק כרב חסדא ואנן לא סבירא לן הכי דרב הונא רבו של רב חסדא היא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב הלכך הלכתא כרב הונא, ועוד כתוב בה ונהימניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה, ואי קשיא לך הא קמייתא דאמרינן שליש לא מהימן ואע"ג דקא נפיק גיטא מתותי ידיה, והכא אי נפיק לך גיטא מתותי ידיה נאמן, התם בעל קא מכחיש ליה אתרע ליה שליחותו, והכא בעל קא מהימן ליה ע"כ, והרב ר' אפרים תולה דינו בנימוקו של רבו ז"ל.
הא דאמרינן **אסור בכל הנשים שבעולם**. הקשו בתוספות וכל הנשים שבעולם יאסרו לינשא שמה השליח הזה קדשה לזה, וא"ת שהן נאמנות לומר לא נתקדשנו, א"כ יהא הוא מותר בכל הנשים האומרות קרובות שלהן לא נתקדשנו לו, ומתרצים נאמנות הן להתיר את עצמן ואין נאמנות להתיר לאחרים.
ועוד הקשו כל הקטנות שבעולם יאסרו לינשא שמא קדשה אביה לזה השליח עד שיאמרו לא קדשתיה לו אבל מת אביה או שהלך למדינת הים יאסרו עולמית, והם ז"ל

מעלים השמועה שהיא קנס משום שעשה שלא כהוגן ולדידיה קנסו ולא לאחרים, והא דתלו מלתא משום ששליח עושה שליחותו ולחומרא דאי לאו הך חזקה לא עבד איסורא. ואין דבריהם בכאן מתחוורים כלל דמ"מ הכניס עצמו לספק הזה, ועוד מה איסור בזה וכי היה לו לחוש שימות השליח, ועוד אי משום קנסא איך עלה בדעתם בגמ' לומר דאפי' לקולא נאמן כך כאן ובמ' חולין, ועוד דבמ' נזיר פ"ב ענין קן סתומה שפרח גוזל אחד מה לאויר יקח זוג שני, ומקשינן אלו שאר קינין דעלמא מתוקן ואמאי כל חדא וחדא נימא היינו היא שם הם נדחקין הרבה שהם נצרכין לפרש שלא הקשו אלא לאיסור קינין דעלמא לזה משום קנס שלא שמר קנו.

אלא כך ראוי לומר דכל הנשים מותרות לינשא ואפי' קטנות שמת אביהן לפי שבחזקת פנויות הן ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאין מחזקה, ועוד חזקה על האב שאינו מקדש בתו ושותק לקלקל עליה אלו קדשתן הוה מודיע לה ולאנשים הרבה, אבל הוא אסור בנשים שיש להן קרובות לפי שאין חזקה של קרובות שאינן באות לידון לפנינו מועלת לו, הא אלו באות קרובות ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהן דעד אחד נאמן באיסורין, וכל שכן הכא דלא אתחזק איסורא וחששא בעלמא היא, וכ"ש שמתוך שנאמנות על עצמן ונשאות לאחרים נאמנות הן לזה, כן נ"ל.

דף סד:

הא דתנן **נערה מאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה**. וכן זו ששנינו בסיפא כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש מפורשת במס' קידושין בפרק האיש (מ"ג ע"ב) בס"ד.

הא דאקשינן **אלא לאו דלא אתיא שתי שערות**. ק"ל, מאי קושיא ההיא בשיש לה דעת גדול מחפץ ומצניעו ומחזירו לאחר שעה, ולאו מלתא דשמואל לאו משום שאין לו דעת אלא משום שאין יד לקטן לזכות לאחרים לעולם עד שיביא שתי שערות, וכן כתב רבינו הגדול ז"ל.

דף סה.

והא דאותיב רב חסדא **מערימין על המעשר שני**, קשיא התם לזכות לעצמו הוא שהם זוכין במעות לעצמן, ושמא משום שהן פודין ומזכים אחרים בפירו' כגון שאמר להם בעל הבית פדו לי משלכם דלא אינהו זכו בפירות ויחזרו ויקנו לבעל הבית אלא מיד ההקדש הן זוכין לו וכן משמע בירושלמי בפ"ד דמעשר שני, א"נ י"ל דלשמואל כיון דאמר שאינו

זוכה לאחרים משמע דסבירא ליה שאין זכייה לקטן מן התורה ואע"פ שמתגרשת מידי דהוה אפקחת בעל כרחה דאמרינן גבי שוטה במסכת יבמות בפרק חרש (קי"ג ע"ב).

הגיעו לעונת נדרים נדריהם נדר. פירש"י ז"ל שנה אחת לפני גדולת' וחולצת אם הביאה סמנים ולא אמרינן שומא נינהו אבל קודם הזמן הזה קטנה היא ואינה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש ולא דאיק משום דרבא גופיה הוא דאמר בפ' יוצא דופן (נדה דף מ"ו) הלכתא תוך זמן כלפני זמן ואף ע"פ שהביאה סמנים שומא נינהו ורב שמואל בר זוטרא מתני לה לשמעתא דרבא בהא לישנא אמר רבא קטנה כל י"ב חדש ממאנת ואינה חולצת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת משום דחוששין שמא נשרו.

ור"ת ז"ל פירש בספר הישר שלו בשלא הביאה ב' שערות ורבא כר' יוסי ס"ל דאמר איש כתוב בפרשה ואשה בין גדולה בין קטנה דהכי אמרינן בהדיא בפ' מצות חליצה א"ר אמי מדבריו של ברבי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות רבא אמר עד שתגיע לעולת נדרים והלכתא עד שתביא ב' שערות.

ואי ק"ל הא דאמרו בפ' יוצא דופן מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת א"ל האי לישנא דמר שמואל היא ואיהו לא ס"ל להוא דרבא ומאן דמתני לישנא קמא הוא דקאמרינן בהאי ולפי הפי' הזה אין הלכה כרבא במדה זו. והגאונים כתבו סתם לפיכך יש לדחוק לדעתם דרבא אמדות שבקטן קאי ועולות הנדרים של קטן הוא מבן י"ב שנים ויום א' עד י"ג שנה ויום א' שבתוך הזמן הזה הוא שבודקין לזכר אם אמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהן נדר והקדשן הקדש ואפילו הביאו שערות נדריהם נבדקין וכנגדן בקטנה חולצת כלומר שהגיעה לימים הללו שהיא בת י"ב שנים ויום א' דלגבי קטנה גדולה היא והוא שהביאה סמנין שהאשה ממהרת לבא מפני האיש כמו שמפורש שם במשנת יוצא דופן ולאו עולת הנדרים של קטנה קאמר אלא עולת הנדרים של קטן ואל תתמה על לשון הגמר' שהוא קורא אותה קטנה והיא נערה שמתוך שאמרו ג' מדות בקטן אמרו כן ואמר וכנגדן באשה חולצת.

וזו שאמרו ביבמות רבא אמר עד שתגיע לעולת הנדרים דאלמא שכיון שהיא בת י"א שנה ויום א' שהיא עולת הנדרים לנקיבה חולצת ל"ק דההיא לדבריו דברבי קאמר [וליה] (ולמה) לא ס"ל ואפשר דרבא גופיה הוא דמסיים התם והלכתא עד שתביא כלומר לברבי עד שתגיע לעולת הנדרי' לדידן קי"ל עד שתביא אלא שיש רגלים לפר"ת ז"ל משום שכאן וכאן שיעור א' הזכירו.

דף סה:

גיטא לא ליהוי עד דמטית למתא מחסיא. וק"ל וכי מטי התם מיהא הוי גט והא לא חזרה שליחות אצל הבעל י"ל דהא משעה ראשונה לקבלה וידו כידה ולא הוא שליח להולכה כלל אלא שהתנה עמו שלא תתגרש אלא באותו מקום ואין צורך לכך אלא משעה ראשונה שליח להבאה וכי מטי למתא מחסיא הוא שליח לקבל הרי האשה נעשה שליח להבאה וקבלה והבעל להולכה בלבד.

רש"י ור"ח ז"ל סבורין שאין האשה עושה שליח להביא אלא לקבל מפירושיהן בפ' השוכ' את האומנים (ב"מ ע"ו ע"א). והר"ם הספרדי ז"ל כתב שהאשה עושה שליח בין בקבלה בין בהבאה ואין בידי להכריע אלא שדבריו נראין בטעם וכן הסוגיא מוכחת כפשט' ואין לי להאריך ובהלכות גדולות אמרו באשה ומשויה נמי שליח להולכה.

ול"ק כאן בשלו כאן בשל חבירו. פירש"י ז"ל דגבי עירוב אפילו לרבנן ליכא קפידא אלא שמערב לו בפירות חבירו וכן פי' איכא פירי דמגדל ואיכא פירי דשובך בשאמר ערב לי מפירות פלוני שיש לו במגדל ואינו מחוור אלא ה"פ בשלו איכא קפידא אבל א"ל חבירו אני אערו' לך משלי וא"ל ערב בתאנים וער' לו בתמרים ודאי ליכא קפידא שהרי משלו הוא נותן לו ומה שירצה מקבל ממנו ופירי דמגדל ופירי דשובך בשלו ואית בהו קפידא, וזה פי' יפה.

דף סו.

שלחו מתם מחמרא כדי ליפות כחו. פירש"י ז"ל שיהא כל היין לו לאחריות שאם א"ל תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היו היורשין אומרים לו שלך החמיץ ואם אמר דמי מחמרא ומכרו ממנו קצת ואבדו המעות אמרו לו אבדו מעותיך הילכך אמר מחמרא דמשמע יין לדמיו שהכל אחריות לו.

ובתוס' השיבו דודאי אינו מפסיד אלא לפי חשבון שהרי הוא והיורשין שותפין ועוד אמרו דאפילו לפי חשבון אינו בדין שיפסיד כל זמן שנשאר שם יין שוה ד' מאות שהרי נתן לו שוה ת' מן היין בין ירויחו בין בירושה שלהן ביין בין יפסידו.

ואני אומר אם אמר הכי כי נותן יין שוה ת' הרי הוא כאומר כך וכך חביות תנו לו מן האוצר של נהר פניא והרי זה דומה למי שאומר בית בביתי או שור בשורי אני מוכר לך ומת אחד מהם או נפל מראהו מת או נפל ואין לי לחלק בין שאמר מן האוצר אלא בשתיהן הקנה לו חביות שוות ת' מעתה ואם החמיץ מראהו חמוץ בין הוא בין יורשיו דמי עשאן שותפים לאלו נותן ומקבל.

אבל מצאתי דתניא בתו' דבתרא האומר מאתים זוז יש לי ביד פלוני וג' מאות ביד פלוני ות"ק ביד פלוני ופלוני יטול ר' דינר יצא עליהן כתובת אשה וב"ח גובה ואע"פ שלא נתכנסו כולם אבל אם אמר ואח"כ יטול פלוני מאתים אם נתכנסו כולם נוטל ואם לאו אינו נוטל אלא לפי חשבון פי' לפי שבכאן נתן לו מכולם לפיכך אם אבד אחד מן החובות מפסיד כל החלק שהיה לו באותו החוב סיים לו יטול ממנו אבד מקצת אבד חלקו לגמרי. ור"ח ז"ל פי' ליפות כחו דלא יכיל לדחויי ומיהו לא גבי משאר נכסי כדאמרינן בפר' הנודר מן הירק עללתא הכי מיקריא אלמא לא גבי משאר נכסי אלא יפוי כחו שאין דוחין אותו לשאר נכסים וגובה ממנו.

ולפי דעתי שהדין הוא שאם אמר חמרא כלומר היה לו ליקח יין ויטרח וימכור לעצמו והיה לו ליקח בשטר המתנה וכן נראה שאם החמיץ מקצת החמיץ לו כמו שכתבתי ואם אמר ת' מדמי חמרא היו הם מוכרים לו אבל לא היה נוטל אלא בשעת נתינה ואם הוזל פוחתין לו דמיו לפי אמר מחמרא שימכרו ממנו ויתנו הדמים עד ת' שלימים ומיהו אם הוקר אין לו אלא ת' כדאיתא בסוף נערה בכתובות ואם החמיץ מקצת לא הפסיד.

הא דתנן **מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו**. פירשו בגמר' בפ' המדיר דכיון דאמר כתוב שליחותא קא עביד. ואי דק"ל הא דתנן בנדרים בפ' אין בין המודר הנאה מחבירו תורם לו תרומתו ומוקמינן לה בגמ' דאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום וא"א שליחותא קא עביד א"כ נהנה ממנו ואינה קושיא דהתם כל הרוצה לתרום קאמר מדעתו ואינה אלא כנותן רשות לאו שליחותא הוא וגבי תרומה אפילו גילוי דעתא נמי מהני כדאמרינן בפ' אלו מציאות כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה.

ומסתברא במי שאמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי ושמעו ג' שא' כותב וב' חותמין ואינו צריך במעמד כולן אע"פ שאמר כל השומע שלא נתכוון זה לרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל ב' שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב.

וליחוש שמא שד הוא. פי' לפי שהן רגילין בבורות ומפורש בירושלמי א"ר חנינא ר' יונתן בני למדני והוא שראו בוביא של אדם ר' אחא אמר בשם ר' חנינא הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בוביא של בני אדם והא תניא מי שהיה מושלך בבור וא"ר יוחנן והוא שראו בובי' של אדם א"ר בין המזיקין מצויין בבורות כדרך שמצויות בשדות ומ"ה לא חיישינן לצרה וחיישינן לשד אע"פ שהוא שעת הסכנה.

וכן כתב ר"ח ז"ל, לשד לא חיישינן כיון דחזו ליה לאותו המושלך בבואה דבבואה ולצרה

נמי לא חיישינן כדתנא דבי ר' ישמעאל וכן כתב רבינו ז"ל בפ"ב דיבמות שלא תעלה על דעת דהא תנא דבי ר' ישמעאל למדחי לדרב יהודא אתא.

אם הוכיח סופו על תחלתו ה"ז גט. פי', רשב"ג לאו לטעמיה אזיל דאמר כותב נכסיו לאחרים ושתק ולבסוף הוכיח על תחלתו דהתם פליגי רבנן עליה והכא לא פליגי כלל דשאני הכא דאמר כתובו כדאמרינן במס' חולין פ' השוחט. ותניא בתוס' בריא שאמר כתובו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין לה כל זמן שיש בו נשמה רשב"ג אמר אם מעצמו נפל ה"ז גט ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו ואע"פ שנשנית משנתנו בלשון יחיד לא פליגי רבנן עלי' ויש כיוצא בה בתלמוד הרבה במסכ' שבת ובמס' ביצה רשבג"א לא כל הביברים שוים. ובפ' ואלו קשרים ר' אלעזר אומר קושרים לפני הבהמה ובכתובות רשבג"א הכל כמנהג המדינה וכן דעת רבינו ז"ל שפסק כרשב"ג.

אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי. פירוש כתבו לאו דוקא דאפי' אמר לשנים תנו נמי הן עצמן כותבין אלא אפילו במפרש כתבו איצטרכא להו דילמא כתב ידו הוא.

דף סו:

מאי הדבר צריך תלמוד אילימא מילי מימסרן לשליח או לא והא אמר שמואל הלכה כר' יוסי. ק"ל לר"מ נמי בשנים הן עצמם כותבין וראיתי בתוספות שמתרצים התם דילמא טעמא דר' מאיר התם משום בזיון דבעל כדמפרש אביי לעיל בפ' כל הגט ובכל לא קפיד אלא בחתימה שעל ידי העדים החתומים בגט מתפרסם הדבר שהוא אינו יודע לכתוב הי' הכא שהם חתמו כשר כאלו הם כתבוהו וחתמוהו ואע"ג דאמרינן התם מאי בינייהו א"ב שליח מתנה דלאביי מתנה אינה כגט ולרבא כגט וקאמרינן בפלוגתא רב אמר אינה כגט ושמואל אמר כגט דאלמא שמואל לא ס"ל כאביי דילמא שמואל לאו לר"מ קאמר אלא אליבא דר' יוסי נסב לה להא איהו פסק בשמעתי' כר' יוסי דמילי לא ממסרן לשליח כלל והילכך מתנה ודאי הרי הוא כגט כל זה אמרו בתוספ' ויפה פלפלו כמנהגם.

ואע"פ כן אינו מחוור דבסופר נמי יש בזיון דבעל שהוא היודע והמגלה ביותר שלא כתבו הבעל ביד שאלו העדים החתומים פעמים שאינם מכירים מי כתבו וכי כולם מכירים הם בכתב ידו של בעל ומיהו לכולם יש לחוש לבזיון שהוא אינו רוצה לגלות קלונו אלא לא' בלבד. אלא יש לתרץ במה שהקשי' שהשתא נעשה כמי שאומר לג' תנו ואורחי' דתלמודא למידק מעיקרא במאי דהדר מתרץ בסוף, כנ"ל ודבר ברור הוא.

ומי מודה ר' יוסי באומר אמרו והתנן וכו' ואמר ר' ירמיה חתם סופר שנינו. הקשו בתוספות מאי קושיא לשמואל והא איהו לית ליה לדר' ירמיה דאיהו סבר כתב סופר שנינו דקאמרינן התם ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר ומוקים לה בספרא דמובהק דתנשא לכתחלה ומתרצים דהכי מייתי לה ראיה כיון דלר' ירמיה ורב חסדא ודאי לא מודה ר' יוסי באומר אמרו מסתמא שמואל לא פליג עלייהו במילתיה דר' יוסי אע"ג דלדידיה לא שמעינן ליה לר' יוסי הכי וזה תירוץ רעוע. אלא י"ל דמתני' לשמואל כל כתב סופר ועד קתני בין בכתיבה הניכרת כגון ספרא דמובהק בין בחתימה מפיק שמואל חתים סופר ממתני', וגם זה אינו מחוור.

אבל נ"ל דאפילו בכתב סופר נמי מפיק מיניה חורבא דזימנין דאמר לב' אמרו לסופר ויכתוב ופלוני ופ' ויחתמו ומשום כיסופא דסופר חיישינן ולא מחתמי אלא חד ומכשרי ליה בכתב סופר מובהק ועד א' ולית ליה כסופא לסופר בהכי אלא יקרא נמי עבדי ליה ובעל לא אמר הכי דלא סמיך עליה בעד אלא על פ' ופ' דאמר והא דמייתי גמר' דר' ירמיה משום דעלה איתמר דרב חסדא ומייתי פירושא למתני' וה"ה לשמואל נמי הכי היא.

ואמר רב חסדא מתני' מני ר' יוסי היא דאמר מילי לא ממסרן לשליח. פירש"י ז"ל דאי ר' מאיר נפיק מיניה חורבא דמפרשינן בגמרא זימנין דאמר להו לב' אמרו וכו' ומתרץ כיון דאמר מר כשר ולא תעשה ולא שכיח הלכך לא גזרינן ולית ליה דרב חסדא וכתב סופר לשמואלדברי הכל היא ומיהו לרב חסדא לא מודה ר' יוסי באמרו.

ובתוספות מקשים א"כ הוה להם בגמרא גומר ואס"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו לר' יוסי נמי נפיק מיניה חורבא דר' מאיר ממה שפירשו אותה לר' יוסי ולא פירשוה לר' מאיר משמע שחורבא אחרת היא ועוד היכי מתרצי דשמואל לית לי' דרב חסדא והא כל עיקר קושיא דגמרא ליתא ממתני' לשמואל דאיהו לית ליה חתם סופר שנינו אלא דמייתי ראיה בגמ' דר' ירמיה ורב חסדא סברי דלא מודה ר' יוסי באומר אמרו ומסתמא לא פליג שמואל עלייהו בההיא דר' יוסי והיכי מתרץ השתא דפליג עלייהו ואינהו סברי לא מודה ר' יוסי באמרו ושמואל סבר מודה וזו הקושיא לפי שיטתם כתירוץ שלמעלה. ועוד הקשו, אם כפי' של רש"י ז"ל היכי הדר מקשי הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כשר ותעשה מא"ל דילמא שמואל ס"ל כמ"ד כשר ולא תעשה ומודה ר' יוסי באמרו ומ"ד כשר ותעשה סברי כרב חסדא ולא מודה ר' יוסי באמרו ופליגא דשמואל.

לפיכך פירשו בתוס' הא דאמר רב חסדא מתני' ר' יוסי היא דאמר מילי לא ממסרן לשליח משום דלר"מ נפיק מיניה נמי חורבא אחריתי דזימנין דאמר לג' תנו והם אמרו לסופר שיכתוב במעמד שלשתן והלך אחד מהם לשוק וסבורין הב' כיון שחברנו הסכים עמנו

על הסופר הזה שיכתוב רוצה הוא שיחתום ומחתמי ליה הנך תרי עם אחד מהם ובעל לא אמר הכי שלא נתן רשות אלא לשלשתן שעשאן ב"ד ומיהו ליכא למיחש שמא יחתמו הב' אחר שלא מדעת הג' דאם כן אפילו חתם סופר ועד פסול ליכא תקנתא אלא לסופר בלבד הוא דחיישינן שמא יחתמוהו עם אח' מהם דכיון שהסכים עמהם על כתיבתו סברי רוצה הוא בחתימתו ועוד דלא ליכסוף ומתרץ כיון דאמר מר כשר ולא תעשה לא שכיח הך חורבא כר' יוסי ולא גזרו ורב חסדא איתא משום דלר"מ נפיק מיניה חורבא דפרשו ז"ל. ולפום הכי מקשינן והדר מקשי אלא למ"ד כשר' ותעשה מא"ל דלא פליגי אמוראי כלל במימריה דר' יוסי אי מודה באמרו אי לא. זהו תורף פירושם ז"ל.

ולשון רש"י מחוור לי מזה, שאין אלו אלא דברי נביאות והיאך אפשר שלא יפרשו בגמרא חורבא זו כלל אבל לדברי רש"י ז"ל מתוך שהיו צריכים להזכיר החורבא לר' יוסי קצרו ואמרו מתני' ר' יוסי היא. ואס"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו הדר ס"ל לר' יוסי כר"מ ונפיק מינה לתרוייהו הך חורבא. ועוד דהא קיי"ל דהא נמי כשר ולא תעשה היא דכיון דחששא משום שמא תשכור עדים היא אף בג' שאמר להם תנו יש לחוש בכך שמא תשכור עדים ג' שיכולים אחרים לכתוב ולחתום וליתן על פיהם וכ"ש למ"ד אתם חתומו ולא תעשה. וכ"ח כיון שהם ב"ד כשר א"כ נפיק מיניה חורבא דזימנין דאמר לג' אמרו לסופר ויכתוב וכו' דלא עדיפי ג' לר"מ מלר' יוסי.

אבל לשון רש"י ז"ל הוא הנראה והנכון. ומה שהקשו מפני מה לא אמרו דמ"ד כשר ותעשה סבר לה כרב חסדא דלא מודה ר' יוסי באומר אמרו ושמואל סבר כשר ולא תעשה ומודה י"ל משום דשמואל משמיה דרב אמר הלכה כר' יוסי באמרו ורב גופיה הוא דאמר כשר ולא תעשה זאת בישראל ורב תנא הוא ואליבא דנפשיה קאמר כשר דאלמא מודה הוא ר' יוסי באמרו ומ"ד כשר ולא תעשה לר' קאמר לומר דאע"ג דבפלו' ופלו' אמר רב לא תעשה באתם חתמו עשה הלכך למ"ד כשר ולא תעשה ניחא דמודה ר' יוסי באמרו ומ"ה כשר כיון דלא תעשה ליכא חורבא בחתם סופר אלא למ"ד לר' יוסי ולר' כשר ותעשה אי כשר מודו באמרו ואי תעשה נפיק מיניה חורבא הי"ל לית ליה קיום אלא כדמתרץ גמרא דר' יוסי תרתי אמר ושמואל ור' דאמרי בשמיה סברי ליה כוותיה בחדא ופליגי עליה באמרו ומעיקרא הו"ל למפרך מתרי מילי דר' איפכא מי לא מודה ר' יוסי באמרו הא כר' יוסי ס"ל וקאמר כשר ולא תעשה אלא גמרא נקט שיטתא דלא מודה ודייק ואתי עד דמסיק הכי בודאי דלא מודה כנ"ל ודבר נכון ומחוור הוא.

וא"ק היכי אמרינן דכיון דכשר ולא תעשה לא שכיח ולא גזרינן אפילו לר"מ והא רב חסדא הוא דאמר לקמן בכולן לא תעשה וי"ל הך דאיתמר הכא אמר רב חסדא ר' יוסי

היא אליבא דמאן דאפיך להו איתמר ולישנא דגמרא תני הכא רבה אבל רש"י ז"ל פי' לקמן ואיכא דמפיך להו לרבה ורב יוסף וי"ל דרב חסדא סבר אע"פ שאמרו כשר ולא תעשה גזרינן לפרוקי' לשמואל היא ובמסקנא לשמואל גופי' לא צרכי' ליה וסוגיא דשמואל בכתב סופר ועד דמכשיר בספרא דמובהק אליבא דמתני' היא אלא דא"ל אע"ג דפירוקין אדחי ליה מ"מ מילתא דטעמא היא דכל לא תעשה לא שכיחא למגזר בה דבכל דוכתא אשכחן במילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן הלכך למ"ד לא תעשה לעולם לא גזרינן וחתום סופר דה' היא.

ועוד ראיתי בתוספות דמקשין כיון דחיישינן לחורבא דמשום כסופא דסופר מחתמי ליה הא דקתני מתני' לר' יוסי בג' הרי אלו ילמדו ויכתבו והיינו חתם ידם כדאמרינן מי איכא בי דינא דלא ידעי למיחתם אבל כתב הגט אומר לסופר ויכתוב לכתחלה היכי עבדי הכי והא נפיק מיניה חורבא דמשום כסופא דסופר הוא חיישינן ומחתמי ליה ונדחקין בתי' קושיא זו. וכן ראיתי מקשים אי ניודה באומר אמרו היכי אמרינן כתובו כתב ידן הוא כתב הגט כשר הוא והא נפיק מיניה חורבא דמשום כסופא דסופר הוא דחיישינן ומחתמי ליה ואני תמה על רבותינו הצרפתים ז"ל שהרי לא גזרו אלא כשחתם סופר דפסלי חתם סופר משום דזימנין מחתמי ליה בפסול אבל בשלא חתם אין כאן גזירה ואין כאן חשש.

ושאלו לר"ת ז"ל, לרב חסדא דאמר אמר לב' אמרו לסופר ויכתוב ואתם תחומו כשר ולא תעשה מתני' דקתני אמר לב' תנו וכו' הרי אלו יכתבו ויתנו במאי מוקמינן לה אי כתב סופר וחתם עד הא אמרת לר"מ פסול ואי נמי דאמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ואתם תנו לה שהוא כאומר להם חתומו הא אמרת לא תעשה. והשיב לו דילמא מתני' בדיעבד וליתא דמתני' יכתבו קתני ולכתחלה משמע וכן בתוספות נדחקין בזה בסברות שאין להם עיקר.

אלא י"ל כדאמרן דלמאן דתני משמיה דרב חסדא כשר ולא תעשה חתם סופר ועד כשר לכתחלה דלא גזרינן וכדשמואל ותני להו להא דאמרינן מתניתין ר' יוסי כרבה דהויא בר זוזי ומ"ד משמיה מתני' ר' יוסי סבר אמרו כשר ותעשה לסופר ויכתוב באתם חתמו והיינו מתני' ובר מן דין ה"ל לר"ת ז"ל למימר מתני' בשאמר הבעל עצמו לסופר כתובו ואמר לב' אחרים חנו זו לג' כתבו ותנו ומכתב ידן קאמר וזה עיקר דהא רבי יוסי לא מודה באומר אמרו וא"ל ברישא ליבא פלוגתא בהדיה אלו יכתבו ויתנו בחד גוונא הוא לר"מ ור' יוסי.

ק' לי לר' יוסי דאמר אפילו אומר אמרו לא מ"ט אי משום מילי מאי מילי קא מסר איהו

לשליח הרי לא מסר מילי אלא הרי זהו עושה שליח שלא בפניו וא"ת שלא חלק ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתיכם אבל לא בעושה אותו שליח בכל מקום שהוא הא לא משמע הכי דהא פי' בהדיא ולפלוני יפלוני ויחתמו וכן פי' לסופר פלוני שיכתוב ואין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו יכתוב ועוד דאס"ד מודה ר' יוסי בממנה אותו שליח בכל מקום שהוא נפיק מיניה חורבא. והכי נמי משמע בפרק דלקמן דקתני בדר' יוסי עד שישמע קולו שיאמר לסופר כתוב.

וא"ל שאני גט דבעינן לשמה ובעי' נמי וכתב הבעל ואין הסופר והעדים עומדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו אבל בדברים אחרים אדם עושה שליח שלא בפניו לפיכך יכול לומר אותה אשה פלונית שהיא במדינת הים הריני עושה שליח לקבל גיטי.

ומסתברא שאין שליח בקבלה עושה שליח דהוה להו מילי ומילי לעולם לא ממסרא לשליח אלא באומרת אמרו ומינתו היא שליח שלא בפניו שהתם טעמ' אחרינא הוא כדפרישית. וההיא דאמרינן במתנה הרי היא כגט לענין מילי ממסר לשליח איתמר אבל באומר אמרו לא שייך אלא בגיטי נשים תדע דהא שמואל אמרה ושמואל מודה באומר אמרו אפילו באמרו לסופר סתם כנ"ל שהדבר צריך תלמוד. ומצאתי בה"ג ועגונה דאתיא לב"ד ואמרה הוו עלי סהדי דפלניא דאיתיה במדינת הים שויתיה שליח לקבלה לקבולי גיטא מבעלי מי מגרשא היא עגונה וכו'.

והא דאמרי' כשר ולא תעשה גזירה שמא תשכור עדים קשה לי אי באומר לסופר ויכתוב ופלוני ופלוני ויחתמו ויתנו גט לבעל היאך תשכור עדים. ואו בשאמר להם אתם תנו הגט לאשה הא אמרת מעשה לא עבדי עד שאמר אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ויתנו. א"כ היכי מתרצי' לעיל חורבא דאמרוואתם תנו דכשר ותעשה. וי"ל פירכא דאתם חתומו דהיינו חתומו ותנו. מ"מ למדנו מכאן שיכולין עדים לכתוב ולחתום וליתן על פי העדים ואין בזה משום עד מפי עד וכפי הטעם שכתבתי בפרק כל הגט וכן ג' לר"מ יאמרו לאחרים יכתבו ויתנו וקתני מפני שעשאן ב"ד בנתינה שאמר להם תנו. וכן פירש רש"י ז"ל.

ותמהני על דברי ר"ה ז"ל שאמר הלכה כר' יוסי ופי' באומר אמרו משום דרב אשי דאמר לקמן בפרק מי שאחזו אי נמי אפילו אמר אמרו נמי לא וכי רב אשי למפסק הלכה אתי רב אשי לפרושי מתני' אתי דלית ליה אוקמתא אלא כדר' יוסי ולמימר נמי דלא מודה כר' יוסי באומר אמרו ושמואל נמי הכי ס"ל אלא דאיהו פליג עליה באומר אמרו וסבר דלית הלכתא כוותיה ולא חזי אמורא דפליג עליה וסוגיא דשמעתין נמי כשמואל רהטא באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים חתמו ולכ"ע כשר. ואע"פ שי"ל דאליבא דר"מ פליגי

מיהו סוגיין דהכי אי לאו דסברי לה לא הוו פליגי בלכתחילה דר"מ דמאי נפקא להו מינה כ"ש לפי מה שפירשנו דר' אליבא דנפשיה קאמר.
וראיתי לבעל הלכות ור"ח ז"ל שכתבו כדברי רבינו ז"ל, ואפשר משום דכיון שאוקמה רב אשי דהוא בתרא ותניא נמי כוותיה במתני' דבפרק מי שאחזו כר' יוסי הו"ל מחלוקתואח"כ סתם והלכה כסתם ובחדא מסכתא יש סדר דהתקבל ודאי מקמי פרקא דמי שאחזו הוא שכך הוא סידרן של פרקים הניזקין בתר השולח דתקון העולם קא מפרש ואזיל וכל עצמו לא נשנה במסכת זו אלא מפני כך ואח"כ חוזר לענין ראשון של שליחות ותני התקבל ואיידי דתני אמר לב' כתבו ותנא נמי מי שהיה מושלך לבור ואמר כתבו תני מי שתחזו קורדייקוס ואמר כתבו ותנו שסמכו ענין לו ואיידי דתנא בשילהי פירקא זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת תנא הזורק דתנן קרוב לו וכו' מגורשת ואינה מגורשת וכן סדורין בהלכות רבינו ז"ל ובספר הגאון ז"ל וכן סדרן רב שמואל מפני גאון ז"ל בספר המתיבות.
ואלו הייתי ראיי לחלוק הייתי מכשיר בו דשמואל עדיפא ור"ה נמי ס"ל כוותיה בחדא ופליג עליה באומר אמרו כדאמר רב הונא א"ר כשר ולא תעשה ולא פסקו כמותו אלא למילי ור' סתמינהו וכל סתמא דאיהו פסיק דלית' לא סמכי' עלה אנן מ"מ אני אומר שהיא ספיקא ונקטינן בה לחומרא ואם מת חולצת ולא מתייבמת שלא כדברי רבינו שאמר הרי זה גט בטל. והר"ם הספרדי תלמידו כתב כן הרי הוא גט פסול ומתיישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל ומיהו לד"ה כתב סופר ועד כשר שהרי מ"מ אפי' אתם חתומו ולא תעשה. וכן כתב הרב הנז' ז"ל.
ושוב מצאתי דעת בעל התוספות ז"ל שמכריע ור' באומר אמרו דכשר ולא תעשה דאפילו באתם חתומו פסול חתם סופר ועד ותע"ג דלא שכיחא גזרינן לרב חסדא בתרוייהו לפי הפ' שכתבנו למעלה וזהו דעת שראוי לסמוך עליו בחוור השמועה.

דף ע:

הא דאקשינן **ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר ר' יהודה וכו'**. ואיכא דאמרי שאין כותבין אלא בבדיקה חוששין שמא נטרפה דעתו לגמרי כשוטה כדאמרינן וליחוש דילמא שיחה דלאו נקטי' דאלמא כל נשתתק כשוטה מחזקינן ליה. אלא דאצ"נ התם בנשתתק מתוך בוריו אבל מתוך חליו כחישות הוא ומנקטא לחומרא טפי עדיף וכולהו בעי בדיקה וכי תניא בתוספות כל זמן שיש בו נשמה בבדיקה גם כן קאמר ונשתתק מתוך חליו נמי בעי בדיקה אלא שדיו פעם אח' והבי איתא בירושלמי. אבל שחט בו שנים שאני דקים להו

לרבנן דדעתא צילתא עד שעת נטילת נשמה כיון דלא הוכה מכות אחרות. והוא קרוב למות מיד ודעתו עליו.

דף עא:

אמר אביי אף אנן נמי תנינא נישטת לא יוציא וכו' מאי עולמית לאו אע"ג דיכול לדבר מתוך הכתב. קשה לי והא אביי גופיה אמר ביבמות פרק החרש (דף ק"י ע"ב) אהא דר' יצחק דאמר ד"ת שוטה מתגרשת דיקא נמי דקתני גבי דידה לא יוציא וגבי דידיה לא יוציא עולמית ש"מ הא דאורייתא הא דרבנן ושמא קבלה מיני' דרב פפא ומיהו דר' יוחנן נא מידחיא.

דף עב.

קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב וכו'. מפורש בתוספות דכיון דממעט מתוך הכתב דחרש והיינו משום דדעתא שגישתא היא אבל בריא ששלח כתבו ממדינת הים כתבו ותנו גט לאשתי כותבין ונותנין ולא בעי שמיעה מפיו ממש. ומ"מ קולו לאו דוקא דהא איכא הרכנת הראש דמתני' ובירושלמי אמרו היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש.

דף עב:

ולא ר' יוסי ס"ל כר' דקתני כזה גט. א"ק, ודילמא כזה לאפוקי מרישא דקתני אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש כתבו ותנו דמודה ר' יוסי דלא תימא טעמא משום דקסבר כתב גט על תנאי כשר ופליג בסיפא וה"ה ברישא קמ"ל כדאיתא בשילהי פרקין (ע"ז ע"א).
וי"א אה"נ דרב הונא סבר טעמא דר' יוסי משום דכותב גט על תנאי כשר וה"ה דפליג ברישא ומאי כזה למעוטי דר' ולאו מילתא היא אלא למעוטי רישא לא צריכא ליה מדקאפליג בסיפא ולא ברישא דאי ס"ד בתרוייהו פליג לפלוג ברישא וכל שכן בסיפא מדקא שתיק לרישא ש"מ מודה בה ר' יוסי ומאי כזה למעוטי דר'.
גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר. פירש"י ז"ל ולא מיבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מאית אנא אפי' יהב סתמא אם עמד חוזר. ונראה מלשון הזה דבלאו אומדנא דר"ה נמי ה"ז גיטיך אם מתי ועמ' חוזר מדין תנאי. וקשה א"כ היכי מקשינן עליה דר"ה מה"ז גיטיך אם מתי מחולי זה וא"א אם עמד חוזר אומדן למה ליה הרי עמד ולטעמיך מי לא מודינא באם מתי עמד בטל תנאי וכיון שכן אם מתי מחולי זה נמי ודאי אם עמד חוזר הוא דמחולי זה לגרועי אתא וכל שאלו עמד חוזר באם מתי

גריד' חוזר הוא ודאי באם מתי מחולי זה דהא נא מת.
אלא כך היא הצעה של שיט' זו: דר"ה אזיל בתר אומדנ' דגט כדאזלינן אנן במתנ' ולגבי מתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חזרה מתנתו אע"פ שמת מאותו חולי מ"ט דהא כיון שנתחז' סבור הוא בעצמו שניצל מאותו מית' של אותו חולי וכן הגט לר"ה בין בסתם בין במפרש אם מתי בין במפרש מחולי זה בכולן כיון שעמד בלא משענת בטל גיטו שאלו לדידן אף באומר אם מתי אינו מתבטל עד שיתרפא מאותו חולי לפיכך האומר ה"ז גיטך אם מתי ועמד והלך בשוק וחלה ומת אע"פ שלא מת מחולי הראשון הויא גט עד שיבריא מאותו חולי ראשון לגמרי כגון שהי' קודם שחלה ונפל ממנו למשכב הי' כשאמר מחולי זה אע"פ שעמ' אומדין אותו אם מת מחולי הראשון מפני תנאו הא לעמיד' לאו כלום היא עד שיתרפא ממנה לגמרי כמתחלה וכן מה שכתב רש"י ז"ל בסוף השמוע' רבה ורבא לא ס"ל דר"ה דהיכא דלא אמר לה אם מתי מחולי זה ס"ל אם עמד אינו חוזר לישנא דרווחא נקט לפרושי פלוגתייהו בחוזר ובאינו חוזר כלל אבל בודאי אפי' באומר אם מתי מחולי זה פליגי לענין עמידה כגון שהלך בשוק בלא משענת דלר"ה בטל הגט ולרבה ורבא אומדין אותו מפני תנאי שלו. ויש מכלכלין שיטה זו בלשונו' אחרות ואין בהם ממש.
וש"מ מכולהו מילי דש"מ שאמר ה"ז גיטיך אם מתי והברי' בטל גיטו דאם מתי מחולי זה קאמר ולא אמרי' תנאה דלעול' הוא ואפילו הבריא ואם מת נאחר ע' שנה נתגרשה למפרע תדע דהא אתקין שמו' בגיטין כפול אם מתי ואם לא מתי וא"א לזרעו של אדם וחוה שלא ימות וא"ת דילמא אם ימות בחיי' קאמר שיהא גט שלא תהא זקיקה ליבם ואם מתה בחייו אינו גט א"כ אפי' באומר אם מתי מחולי זה נימא אם מתי בחייך קאמר וברית' קתני יורשה ומטמא לה וחכ"א מגורש' לכל דבר ובלב' שימות ועוד דברים שבלב אינן דברים א"כ נימא מהיום אם מתי היום קאמר.
אלא לא מתני אלא בחולי אם מתי באותן ימי החולי ה"ז גט ואם נתרפ' אינו גט שאלו בבריא שאמר אם מתי תנאה דלעול' הוא וכשימו' לעולם ה"ז גט לגמרי לכל דבר דומה לע"מ שתצא תמה מנרתיקה שסוף תנאו מתקיי' שאין לך יום שאין החמה יוצאה מנרתיק' והוא מתנה בכך.
הא דאמר **רב הונא גיטו כמתנתו וכו'**. ק"ל למה לי למימר אף מתנתו אע"ג דלא קנו מיניה מכדי במצוה מחמת מיתה או במחלק כל נכסיו עסקינן מדקאמר אם עמד חוזר. וההיא פשיטא דלא צריך קנין כדמפורש בדוכתא וי"ל דה"ק גיטו דש"מ כמתנתו ומתנתו כגיטו כל מקום שמתנתו חוזרת גיטו חוזר והיינו מצוה מחמת מיתה ומחלק כל נכסיו

וכל מקום שבגיטו אין צריך לפ' אף מתנתו אינה צריכה קנין קא משמע לן דהיינו דתנן יוצא בקולר והמפרש ויוצא בשיירא והמסוכן דהיינו אומר מסוכן אני הני כולהו אע"ג דלא אמרי כלום כמצוה מחמת מיתה נינהו ומסוכן לגבי גט חדית ביה. אבל לענין מתנה פשיטא היינו מצוה מחמת מיתה וכנ"ל לפי גמרתנו שלא פי' מאי מסוכן והגאונים סמכו בזה על הירושלמי דמסוכן כל מי שקפץ עליו החולי ואלו בש"מ אחר עד דאמר וי דמיית ליה ההוא גברא כדאיתא בדוכתא והכי פי' ר"ה ז"ל בפירקין דהתקבל.

ומיהו אפילו בשכ"מ דלא קפצה עליו החולי מצוה הוא מחמת מיתה כגון שמחלק כל נכסיו או שאמר ווי דקא מאית אין צ"ל כתבו ותנו והבי מוכח בדוכתא בפ"ק דמכילתא מדלא מתוקמי לן ההיא מתני' בש"מ דלא מסוכן.

דף עג.

והא דאמרינן הכא בהולך על משענתו **דבעינן אומדנא**. משמע דוקא משום דאמר מחולי זה הא ש"מ דנתיק מחולי אל חולי מתנתו מתנה ולא בעי אומדנא כיון שלא עמד והלך בלא משענת דאי לא תימא הכי אלא מתני' לרב הונא למה לי למיתני אם מתי מחולי זה אפילו כל ש"מ שאמר תנו גט לאשתי כך הוא נדון אלא ש"מ דוקא משום דפריש מחולי זה. אבל אם מתי סתם לא בעי אומדנא. וכן נראין דברי ר"ח ורש"י ז"ל.

אבל ר"ה ז"ל סובר דכל ש"מ בעי אומדנא בין לענין מתנה בין לענין הגט בשאמר אם מתי ואפילו לא אמר מחולי זה ולדבריו קשה דהא מתני' קתני רישא תלת זה גיטך אם מתי וזה גיטך מחולי זה וזה גיטך לאחר מיתה וקתני דלא אמר כלום והדר מפרש תרתי מינייהו במהיום כדקתני מהיום אם מתי הרי זה גט ומהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. והדר מפרש דחולי זה במהיום דאומדין אותו דאלמא ליכא למימר אומד אלא במחולי זה לרב הונא בין בגט בין במתנה ולרבא ורבה במתנה ודברי רבינו ז"ל בכאן מתמיהין.

עוד חולקים אחרים במפרש ויוצא בשיירא לענין מתנה שלא תקנו אלא בש"מ שלא תטרף דעתו עליו וכן בהולך למות כגון יוצא בקולר דהא מאחיתופל גמרינן לה ויצו לביתו ויחנק בצוואה בעלמא אבל בבריא שאין מיתתו סמוכה אין לנו. ואע"פ שיש לזה פנים כדאי הוא רבינו לסמוך עליו בזה דמפרש במסוכן הוא ויוצא בשיירא כיוצא בקולר שהם קרובים למיתה ושלא לחזור כאן ומצוים לביתם.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. פרש"י ז"ל דאי אונסא דלא שכיחא אסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך חולי זה מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה.

שלחו מתם אכלו ארי אין לנו. על ידי מעשה שאלו בא' שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי והשיבו אין לנו שיהיה גט דאונסא דלא שכיחא הוא דלא אסיק אדעתיה וסיפא משבשתא היא. ואף ע"פ שאמרו אין אונס בגיטין אכלו ארי שאני דלא שכיח כלל תדע דלא עדיפי גיטין ממי שמתנה בפיו כל אונסא דמתיליד. ואעפ"כ אונסא דלא שכיח שאני. והטעם ניתן שלא אמרו אין אונס אלא משום צניעות ומשום פריצות ואונסא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן דאפילו צנועות לא מענגן עליה ועוד דבכל מילתא דלא שכיחא לא גזרי ביה רבנן, ותמהני למה השמיטה ר"ה ז"ל.

והא דאמרי' **משום דקשיא רישא אסיפא לא מותבינן תיובתא מינה**. ק"ל כיון דרישא משמע דאונסא דלא שכיח לא מסיק אינש אדעתי' היכי מותבינן תיובתא מסיפא לדרבא לסייעיה מרישא.

וי"ל דסיפא דמיא לעובדא דידן טפי דכיון דאמר אם לא יעמוד מתולי זה קביל עליה כל אונסא דמתייליד ביה. אבל רישא ס"ל לתנא דמשמע אם מתי מחולי זה מחמת החולי הוא. הלכך אע"ג דקשה מותבינן תיובתא מסיפא דהא שמעי' מינה מאן דקביל עליה אונסא אפילו אונסא דלא שליח מקבל עליה ורישא משום טעמא אחרינא נסיב לה תנא וא"ל כיון דלא מתרצה לן שפיר אימא משבשתא היא.

ואפשר לומר שלא הוקשה לבעלי הגמרא רישא דודאי משמעות מחולי זה מחמת החולי הוא ואם בא ארי ואכלו לא נתקיים תנאו שהרי לא מת מאותו חולי אלא סיפא קשיא דמשמעות אם לא אעמוד מחולי זה ה"נ אם לא אעמוד מחולי זה. כנ"ל.

ודיקא נמי ממתניתין דקתני אומדין אותו אם מתמת החולי ראשון מת אלמא מחולי זה מחמת החולי זה משמע דאי מתוך חולי זה כדפירש רש"י ז"ל היה לו לומר רואין אם מתוך חולי הראשון מת כלומר שלא פסק חולי הראשון אע"פ שלא מת מחמתו ועוד דאוקימנא דעומד על משענתו לאו עמידה היה וא"ה אומדין אותו אם מת ממש מאותו חולי ראשון דאלמא פי' מחמת חולי הוא וה"ה לאונסא דשכיח כגון שהיה במקום גדוד חיות וליסטים או שמת ודאי מחולי אחר.

א"נ הכי שלחו מתם אכלו ארי אין לנו בגיטין מ"ד אונס' דלא שכיח' בכלל סבר הכי קאמרינן אכיל' ארי אין לנו באם מתי מחולי זה ולא באם לא יעמוד מחולי זה כלומר דמשמעות שניהם שוה וסיפא שאמרו אכיל' ארי מסיק אינישׁ אדעתיה משבשתא ורישא דוקא היא ומ"ד אונס דלא שכיח ליתא בכלל ולהכי מקשינן עליה דרבא ממתני' ובין רישא בין סיפא אונסא דשכיח ולא שכיח שוין הן וטעמא דאמר משום דלא אמר אלא מחולי זה הא אם אמר אם מתי קודם שאצא לשוק ה"ז גט ומ"ה אדחיא ואמר כולה

שבשתא היא ולזה הפי' יפה השמיטה הרב ז"ל ושמעינן מינה דבין אם מתי מחולי זה בין אם לא אעמוד מחולי זה אומדין אותו פי' מ"ד אונס' דלא שכיחא לא מסיק איניש אדעת' דהיינו רבה סבר אכלו ארי אין לנו כלל בגיטין כלל ואפי' באם מתי סתמא דהוא לשון כולל וכ"ש במחולי זה דאונסא דלא שכיחא בין דאכילת ארי בין דשאר אונסין דלא שכיחי ליתיה בכלל ולא הויגט אבל אי שכיחי הוי בכלל והוי גט ולהכי מקשינן עלי' דרבאממתני' דבין רישא בין סיפא אונסא דשכיחי ולא שכיחי שוין הן דבתרווייהו מסיק אדעתיה והוי גט דטעמא משום דלא אמר אלא מחולי זה הוא דממעט מדין דאכילת ארי וכל שאר אונסין מגמ' אמר אם מתי סתם או אם מתי קודם שאצ' לשוק דהן לשונות כוללין הוי גט ואפי' אכלו ארי ואפי' שאר אונסין וק' לרבא דאמר דאפי' במתי סתם ואונסא דלא שכיח ליתיה בכלל ומ"ה דחיה רבא ואמר כולה משבשתא היא ועל זה השמיטה ר"ה ז"ל. ומדלא מתרץ רבא משום שאין אונס בגיטין ש"מ אונסא דלא שכיח אין לנו בין דקביל עליה בין דלא שכיח כדפרי'.

ור"ח ז"ל כתב אכלו ארי אין לנו כיון שאמר אם מתי מחולי זה אע"פ שבא ארי ואכנו ומת לא נתקיים תנאו שהרי לא מת מאותו חולי וה"ה נפל עליו בית או נשכו נחש אבל אם התנו אם לא יעמוד מחוליו ונשכו נחש הרי תנאו קיים כי לא עמד לפיכך זה גט וזה אינו גט ובתוס' נמי מפורש שכך שנויה שם אם מתי מחולי זה נפל עליו בית או נשכו נחש ה"ז גט שלא עמד מאותו חולי וכבר אמרו דלא איתמר במדרש' ומשבשתא היא.

מתני' **לא תתייחד עמו אלא בפני עדים**. פירש"י ז"ל משום שמא יבא עליה דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חייש נמי מ"מ פנויה היא ואסור להתיחד עם הפנויה. ואין כאן טעם משום גט ישן שכבר מסרו לה קודם לכן פיר' לפי' שכיון שאמר מהיום ואם מת למפרע מתגרש' ואין שם משום גט ישן ודמי למי שגירש את אשתו ולאחר זמן נתיחדה עמו ואין חוששין לגט ישן כלל ואפילו למ"ד שלא תנשא בו לכתחלה שהרי נתגרשה מהיום אם ימות.

וא"ק הא דאמרי' ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מפניך ל' יום והיה הולך ובא הולך ובא וכו' ולגט ישן אין חוששין הואיל ולא נתייחד עמה אלמא אם נתייחד עמה גט ישן הוי. י"ל שאני הכא כיון שאמר מהיום אם מתי נתגרשה למפרע אין חוששין לגט ישן אבל התם בדלא אמר מעכשיו וה"ל כאלו לא ניתן לה אלא נתייחד עמה בין כתיבה לנתינה.

והראב"ד ז"ל כתב כשמסרו ליד שליש אבל נתן לה אין לחוש לגט ישן ואין לשון ה"ז גיטך משמעו כן.

וא"ק הא דאמרי' במס' כתובות (דף כ"ז) רב אשי אמר שפחה דידה מיחזא חזיא ושתקה

התם דשתיקותה מתירתה לא מהימנא הכא מהימנא ואי משום יחוד משום קדושי לאו שתיקות' דיד' מתירת' ולא דיבור' אוסרה. וי"ל הכא במאי עסקי' דאיכא עידי יחוד וליכא עדי ביאה ואלמלא שפחה זו אמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וחוששין לה משום קידושין או משום יחוד אבל עכשיו יש שם עבד או שפחה אין זה יחוד חוץ משפחתה מפני ששותק' לפיכך חוששין לה אף אם לא תבא ותעיד שנתעסקו בדבר וכן פי' הראב"ד ז"ל ובידו מצאתי כן ועבד ושפחה הנאמנין יודעים הם עדים שבשעה שנתייחדה עמו היה שם עבד או שפחה בהדה ונתייחדה עמו בפני ב' צריכה ממנו גט וכו' אבל רש"י ז"ל פי' במס' כתובות משום גט ישן וי"ל כן כיון שאינו גט אם לא מת אסור להביא אותה שתתגרש בגט ישן.

דף עג:

גמרא **ראוה שנבעלה חוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין**. פירש"י ז"ל תולין בזנות וק"ל ריש' דקתני ראוה שנתיחדה עמו באפילה אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר דמשמע דאם נתעסקו חוששין מני לא ת"ק ולא ר' יוסי בר יהודה.

וי"ל הכי קתני ראוה שנתיחדה עמו אין חוששין ולא עוד אלא אפילו ראוה שנבעלה אין חוששין ור' יוסי הוא אומר אף בראשונה חוששין ולשון שכתבנו דהטעם משום גט ישן י"ל דה"ק אין חוששין שמא נתעסקו בדבר אחר ואין בו משום גט ישן דכיון שנתגרשה בו תנשא לכתחלה ואם ראוה שנבעלה חוששין משום זנות ולא תנשא לכתחלה שזהו גט ישן ממש וחוששין דודאי יאמרו גיטה קודם לבנה אע"פ שכבר נתגרשה בו ואין חוששין משום קדושין ואס נשאת לא תצא.

ולכי מיית הוי גיטא והא קי"ל אין גט לאחר מיתה. פי' דקס"ד דמהיום אם מתי לר' יהודה מהיום ולאתר מיתה משמע ליה וחזרה הוי לפיכך מהיום כאשת איש לכל דבריה ולר' יוסי נמי מספקא וא"כ קשה לכי מאית נמי להוי גיטא ואמר רבה באומ' מעת שאני בעולם ליהוי גיטא ואם זה הפי' אמת מתני' חסורי מחסר' ולא מחוור דא"כ ה"ל לפרושי בגמ' דמתני' חסורי מחסרא וה"ק ועוד דתניא בתו' מפו' זה גיטך אם מתי מחולי זה ימים שבנתיים זכאי במציאתה ובמעשה ידיה וכו' והיא ששנויה כאן בגמ' אלמא לאו באומרו מעת שאני בעולם היא אלא באומרו אם מתי.

ברם נראין דברי ר"ח ז"ל שכתב נעשה כאומר מעת שאני בעולם ואפשר דה"ג כאומר מעת שאני בעולם א"נ לישנא דגמר' הוא באומר ופי' נעשה כאומר וכיוצא בו בשלהי פ"ק דנדרי' באומר יאסר פי לדבורי שפי' נעשה כאומר כדמוכח שמעתא ופי' הדבר דס"ל

לר' יהודה דמהיום אם מתי ר"ל שמהיו' שמתי בו כלומר שעה א' קודם למיתתו ור' יוסי מספקא לי' דילמא מהיום ממש קאמר או שמא מהיום שמתי קאמר וכדר' יהודה ולפי' בעינ' ספק.

וה"ג בתוספתא: וחכ"א מתגרשת לכל דבר ובלבד שימות, וכן גרסתן של גאונים ורב יצחק ור"ח ז"ל. וה"ג: מאי איכא בין ר"מ לר' יוסי א"ר יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו דר' זירא לר"מ אית ליה ולרבנן לי' להו.

דף עה:

אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט. פי' ולאו משום שהלכה כר"מ דיחידאה הוא ורבנן פליגי עליה לקמן ובכל מקום ונא אשכחן דאיפסיק' הלכת' כר"מ בהדיא ועוד דעיקר תנאי בני גד ובני ראובן בממון הוא דכתוב ובממון הוא דאמר ר"מ דבעי תנאי כפול אבל לא באיסורא בגיטין וקידושין איסור' דאי' ביה ממונא הוא כדאי' במס' שבועות ואשכחן בד"מ דאפי' גילוי דעתא נמי מהני ביה כדאמר בקידושין בההוא גברא דבעי למיסק לא"י וזבין נכסי ואסתפקא לן התם בגמ' אי דברים שבלב הוו דברים דאלמא גילוי דעתא מילת' היא כ"ש מי שמתנ' אע"פ שאינו כופל תנאו קיים אלא ודאי לא קי"ל כר"מ וכן ההוא דזבן אדעתא דמיסק ולא אתרמי ליה וההוא ואמרר לי' אי בעי' סלקת וליכא למימר בההוא תנאי כפול ה"ל ומצינו אדעתא גבי תנאי גמור בפ' המגרש לקמן ואע"ג דאתני במיסק כתנאה דמי דמתדר לי' ממש הוא ומשום דאי אתני בפי' בתנאי גמור לא אמרינן ליה קום סליק ולא אי בעית סלקת שאין בעל התנאי חייב לקיים התנאי אלא אדרבא אם רצה הוא עצמו מבטלו כדי שיבטל מעשה כדאמרי' בעלמ' ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה וכדפרישי' בפ"ק דקידושין אלא בשלא התנה אלא אמר סתם כדי לעלו' לא"י אני מוכר ומ"ה אמרי' ליה עדיין דעתך עלה לשלו' ומ"מ תנאו קיים במקצ' דיבור ואינו צריך כפל כדברי ר"מ אלא שמואל לרווחא דמילתא אתקין לחומרא שחשש דילמא איכא דס"ל כר"מ ואתי לחיכשורי בגיטא ושרי אשת איש לשוק כההיא דאמרינן בבתרא ואע"ג דלא כתב לי' הכי קני ומיהו שופרא דשטר' הוא.

וכן כתב ה"ר שמואל רומרוגי ז"ל בפי' ב"ב שלו פ' יש נוחלין כלשון הזה, ואע"ג דגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמרי' בפ' מי שאחזו אתקין שמואל וכו' ה"מ לענין גיטין וקדושין הוא דבעי תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי דבני גד ובני ראובן ומיהו לגבי דיני ממונות לא בעי' תנאי כפול אלא גילויי מילתא בעלמא כתנאי הוי אפילו היכא דלא פי' כלום ואיכ' למימר באומדן דעתא כדאמרינן בפרקין דלעיל גבי

דינין הרבה כגון כותב כל נכסיו לאשתו ולקמן בפ' מי שמת בנו וכו', אלו דברי הרב ז"ל. ויפה כיון אע"פ שאין אלו ראיות דאומדן דעתא דכ"ע שאני ואפילו ר"מ מודה בהו כיון שכתבו כל נכסיהם ותנן נמי המוציא אשתו משום איילנות ר' יהודה אמר לא יחזיר וחכ"א יחזיר ואוקימנא מאן חכמים ר"מ היא דאמר בעינן תנאי כפול והב"ע בדלא כפל והתם כר' יהודה קי"ל וכן דעת ר"ה ז"ל דר' יהודה דאמר דשתיקותיך יפה מדיבוריך והוה משמע דנהי דלא בעינן תנאי כפול אבל הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר א' ומעשה בדבר א' בעינן דשאני כפילא שצריך היה הדבר לאומרו כדאי' בקדושין אבל לשאר מילי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן ובתשובה שלו מצאתי שכתב בלשון הזה ואלו התנאים אין צריכין אלא בגיטין וקדושין שהן איסורא.

ותמהני דהא בתנאי קודם למעשה קי"ל כר"מ אפילו בד"מ דתנן בשלהי הפועלים כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאי בטל ור"ה ז"ל עצמו כתב' בהלכותיו ור"ח ז"ל נמי כתב שם אע"ג דלא אשכחן לה אלו אליב' דר"מ הלכת' כוותי' דתני לה גבי הלכתא פסיקתא דהא מתני' סתמא היא וכולהו הלכת' נינהו וי"ל פלוגתא נינהו דבתנאי כפול ופלוגתא דר"ח ב"ג ואומר צריך הדבר לאומרו דאלמא אלו לא היה צריך הדבר לאומרו גמרינן מיניה הילכך מעשה קודם לתנאי גמרינן מיניה דסברא הוא וכן נמי לתנאי שאפשר לעשותו ע"י שליח גמרינן מיניה ומ"ה קי"ל דאין תנאי בחליצה ור' יוחנן הכי ס"ל בפ' מצות חליצה ובפ' המדיר אבל לתנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי בדבר א' ומעשה בדבר א' לא קי"ל כוותיה דלענין גיטין וקדושין חיישינן מתקנת שמואל בגיטין וליכא למימר מדקא גמרינן אידך נמי ליגמר שהרי ר"מ שגמר מינה למעשה קודם לתנאי אלא אליבא דאבא חלפתא איש כפר חנני' כדאיתא בפ' הפועלים ומשמע דתנאי אליבא דר"מ ובפ' ג' ביבמות אמר רבינא דכ"ע יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קאמפלגי וכו' אלמא אין כל הדברים תלוין זו בזו ויש ללמוד משום לד"א ולא לשאר הדברים ואף על פי שלא נתברר לנו מה טעם אפשר דבמדרש קראי פליגי.

ומיהו לענין תנאי קודם למעשה תנן אמר כתבו ותנו גט לאשתי אם באתי וכו' דאלמא תנאי קיים ואף על פי שיש בו מעשה בתחלתו והגאונים כתבוה וכן רבינו זכרונם לברכה אלא שי"א דבהד' שליח לא בעינן בפול ולא חד מהני דיני דתנאי דאהכי משו' ליה שליח ולאו אהכי ותנאי בני גד לאו שליחות הוא וליכא למיגמר מיניה אלא למאי דמי ליה דגזירת הכתוב הוא.

ועוד ראיתי באותה תשובה לר"ה ז"ל אבל ע"מ נוהג בין איסור' בין ממונא וכל האומר ע"מ מעכשיו ואין צריך לכל התנאים האלו. ובהלכות כתב מקצ' דאע"ג דבעינן תנאי

כפול ה"מ דאם תשמיש אם לא תשמיש כענין שנא' אם יעברו ב"ג וב"ר וכו' וכי אתקין שמואל בגיטין אבל בע"מ דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי.
ונרא' שהוא מפרש הא דאמר רב אשי הא מני רי היא דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו לומר שאע"פ שלא אמר כל התנאים הללו קיים ואעפ"כ מתגרשת ומקום נראה ואזלא וק"ל טובא דהא ר"מ בע"מ אמר וא"ת לית ליה מעכשיו א"כ היכי א"ר זירא משמיה דר' יוחנן הכל מודים שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו הא איכא ר"מ ורשב"ג דלית להו הכי מדבעו תנאי כפול.
ואפשר לדחוק ר' זירא לאו הכל מידים ממש קאמר אלא ר' ורבנן דפליגי עליה אבל לר"מ ורשב"ג לא חייש דיחידאי נינהו ועוד דאשכחן הכל מודים דלאו דוקא בפ' כלל גדול הכל מודים בשבועות ביטוי וכו' מפורש בגמ' הכל מודי' מאן ר"י ולא מונבז.
ובתוספתא (ה,ח) מצאתי בסיפא בההיא דתניא ע"מ שתשמשי וכו' ואע"פ שלא נתקיים התנאי ה"ז גט וכו' דתני עלה הכי אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ונקרע הגט או שנאבד בתוך ב' שנים ה"ז גט שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא פליג ר"מ דאלמא לדברי הכל היא ואשכחן בע"מ דבעינן תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח והיינו משום דגמרינן מתנאי דבני גד כדאמרי' חליצה מוטעת כשרה והיכי דמי כגון דאמר לחלוץ לה ע"מ שתתן לו מאתי' לדברי רבינו ז"ל שבע"מ תנאו קיים אע"פ שאינו כתנאי בני גד ועוד וכי עדיף ע"מ כאומר מעכשיו ממש והא תקנת שמואל בגיטין בשאמר מעכשיו היינו שאמר מהיום אם מתי או מעכשיו גרידא דהא משנה שלימ' שנינו הרי זה גיטך אם מתי לא אמר כלום אלא ודאי כדאמר מעכשיו היה מעשה וא"ה בעי' תנאי כפול ומ"ש ע"מ ולא ירדתי לדעתו אם הוא מחלק בין ע"מ למעכשיו לומר כשתלה מעשה בתנאי מעתה כגון שאמר ע"מ אלומי אלומי, ואינו מחוור, אלא הדין עלינו לדחוק לתקן דברי רבינו ז"ל ואף משום שאמרו שהגאון רבי' האיי ז"ל כתב כן בתשובות.
אבל מצאתי להרמב"ם ז"ל שהוא מבטל סברא זו וכתב בהלכות אישות בפ"ו כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אע"פ שהקדים המעשה לתנאי תנאו קיים. ושוב בגליוני הראשונים תשובה לרבי' הגאון בע"מ וכ"ש במעכשיו ומצאתי להראב"ד ז"ל שהוא נותן טעם לדבריהם ואומר בתנאי ע"מ או של מעכשיו כיון דמהשתא חייל מעשה בתנאי חייל דהשתא מתנה עמו אבל על תנאי דאם כיון שהתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול מעתה אין בו כח לבטל המעשה אא"כ כפל אותו ואפי' יהי' בטעם זה ממש או שנהי' טעם יפה ממנו מ"מ לפי דבריהם קשה תקנת שמואל בגיטין.

ושוב מצאתי בירושלמי בפר' האומר בקדושין (ה"ג) תמן תנינן מתנה אדם על עירובו א"ר מאן תנא אם בא ואם לא בא ר' מאיר היא ודן ר"מ חברי' מדן ר"מ דקידושין דתני' האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודש' עד ר' חנא בעי קומי ר' יוסי כהן אם לא כל א' הוא ושנייה א"ל שהיתה בארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידן הרי סבר' בני ארץ ישראל בהפך מדברי הגאונים שהם סוברים כל א' ואם לאו אינה צריכה תנאי כפול אלא בע"מ ושאני בני גד דמעכשיו הי' מפני שמיד החזיקו בארץ והר"ם הספרדי ז"ל אף מודה דלאחר שאינו צר'ך לכפול ומעכשיו מפור' נמי אמר שאינו צריך באם סתם צריך וצריך אני לעשות לי רב בזו.

דף עו.

א"ל בפני שני' ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי וחזר ואמר וכו'. פי' נתן לה בתחלה וחזר אח"כ ואמר לה בפני ב' אחרים אותו הגט שבידך הרי את מגורש' בו על תנאי אחר לא בטלו דבריו הראשונים את האחרונים וכו' שלא בא להוסיף מדלא אמר שתתנני מאתי' זוז מוסיף על תנאי הראשון לעקור נמי לא בא מדלא מבטל תנאו הראשון נמצא הגט לבעל ומתגרש' בתנאי שני מאמירה שנייה ואע"ג דתניא בתוספתא הרי זה גיטך ע"מ שתתני מאתים זוז וחזר ואמר ה"ז גיטך מעכשיו ליתא אלא אפילו אמר לה הרי הוא גיטך מעכשיו בלא שום תנאי הוי גט דקי"ל כר"מ דאמר בפ' הזור' עד שיאמר לה הי גיט' וההיא כרשב"ג דאמר שיטלנו הימנה ויחזור ויתנו לה וסיפא דקתני בטלו דברי' האחרונים את הראשונים ה"נ הוא דכיון דאמר לה הרי הוא גיטך ע"נו ליתן ג' מאות זוז וקבלה עליה הרי בטלו שניהן תנאן הראשונים ולעולם אינו מתקיים אחר בטלו ואע"פ שנותנ' לו מאתי' לא קיימ' התנאי שהרי בטלו לו הילכך מנתינה מתגרש' על תנאי זה השני ואי ס"ד להאי תנא שאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו אתיה מילת' כפשט' דאיהו מתני ומבטל אדנפשיה.

ורש"י ז"ל כתב לא מסרו לה בפניהם שאם מסרו לה איגרשה לה בהאי תנאי ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינ' אלא כך אמר בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו לה אלא ע"מ כן וחזר ואמר לה בפני ב' ומסרו לה ולשון הברייתי' שאומר גמ' דקתני ה"ז גיטך משמע כמו שפי'.

אבל לשון ששנו בתוס' (ד,ז) אינו שוה לכל והכי תניא התם אמר לב' תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין לי ב' שנים וחזר ואמ' לב' תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין לי ג"ש בטלו דבריו האחרונים ואין א' מן הראשונים ומן האחרונים מצטרפין לה לתת לה הגט, וזה קרו'

לדברי רש"י ז"ל.
ואעפ"כ נראה שאם אמר כשאתן גט לאשתי ע"מ אתננה לה ובשעת מעשה על תנאי אחר שדבריו הראשונים אינם כלום שהרי לא התנה עמה ואפי' אמר מתחלה בפני ב' ע"מ אתן לה גט ובשעת מעשה התנה תנאי אחר בטלו דבריו הראשונים ולא דמיא להההיא דתני' בתוספת' בקדושין זה אמר במנה וזה אמר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואח"כ תבעו זה את זה וקדשו אם האיש תבע את האשה יעשה דבר האשה וכו' דאלמ' ע"מ דעת הראשון גמרו מעשה שאני התם דסתם הוא אבל התנה תנאי אחר אין לנו.
אבל לפי דרכו של רש"י ז"ל כך יש לאומרה שאמר לה בפני ב' הראשונים עמ"כ אתן ולח מסר לו וכשמסר לה לאחר מכן מסרו לה בפני כלו' סתם ועל התנאים הראשונים מסר.
והאי דקתני ה"ז גיטך לאו דאמר הכי בפירו' אלא דהוא כמאן דפריש ורב אחא משבחא ז"ל מוקי לה נמי בלא מטא גיטא לידה מתנאה קמא.

דף עו:

למימרא דעכו במדינת הים קיימא. ק"ל אם אמת הדבר דעכו חציה בא"י וחציה בח"ל כדאי' בירושלמי וכדפרישי' בפ"ק מאי קושיא דילמ' בשנכנס בחצי שבמדינ' הים וה"ל מדקתני והגיע לעכו משמע שהגיע למצר עכו שהוא כנגד ארץ ישראל שמי שבא מא"י בא לשם. והוו רבנן מיפטרי מהדדי שם בתוך העי' ואפשר שהיה לו לאביי לתרצה כגון שהגיע לחציה שבח"ל אלא משום דריש' מתרצה בתרי תנאי אוקי לסיפא בתרי תנאי ולא מוקי לה בתרי טעמי ומיהו האי דמסתפק' להו כלל הוו צריכי למימרא דרב ספרא משמע דכבוש שני הוא אבל בשל יהושע קרא כתיב לא הורישו את יושבי עכו.
וליחוש שמא פייס. כתבתי (לעיל י"ח ע"ב) שר"ח ז"ל מפרש שמא פייס ובטל הגט ור"ה ז"ל כתב בתשובותיו שמא פייס בדברים ומחלה לו התנאי ובטל הגט אבל זה ניחא אם גורסין ה"ז גיטך כל זמן שאעבור ומקצת נוסחאות גרסי בבריית' ע"מ והכי משמע מדקתני ולאתר לא תנשא עד שיעברו ל' יום ואי בדלא אמר מעכשיו למה לי למיתני הכי וי"ל דבריית' לפרושי ה"ז גט דמתני' את' ולהכי קתני ה"ז גט ולא תנשא עד שיתקיים התנאי דל' יום כלומר דכי מלאו ל' יום הוא דהוי גיטא ולעולם כל זמן גרסינן ולפי גרסא ע"מ למדנו בפי' שהנותן גט לאשתו אע"פ שאמר לה מעכשיו אם התנה עליה תנאי וביטלוהו שניהם בטל הגט שאין התנאי כלום מאחר שבטלוהו ואינם רוצים שיהיה תנאי ולפיכך האומר לאשה ע"מ שתתני מאתים זוז אם רצו שניהם ובטלו התנאי הגט בטל אע"פ שנתנה לה לאחר מכאן שכל זמן שלא קיימתו התנאי אפשר לבטלו מדע'

שניהם וכשמתקיים החנאי אח"כ כאלו לא נתקיים הוא וכן דעת הר"ם הספרדי ז"ל.
וי"מ שמא נתפייס הוא ובטלו, ואע"פ ששנינו משהגי' געי לידה אינו יכול לבטלו הכא כיון שעתה נתן ולא נתקיים עדיין התנאי יכול הוא לבטלו ואינו נכון כמו שאמר ר"ה ז"ל בתשובותיו דכיון שנתקרע הגט או שאבד ה"ז גט ואין משגיחין עליו כשאומר בטלו וכן נמי אמר רב אתא משבחא גאון ז"ל בשאלתות דראשי המטו' ואין בו מיחוש.
ואם תשאל לדברי' והרי אמרו בראוה שנתיחדה עמו באפיל' חוששין משום קדושין ולמה אין חוששין לביטול הגט דהא מתני' דמעכשיו אם מתי קיימא מה זו השאלה התם תנאי מתקיים בעל כרחו הוא היאך יבטלו אותו אבל ע"מ שתתני לי ב' מאות זוז אם קבלה עליה שלא תקיים התנאי ולא תתגרש באותה נתינה בטל הגט מעתה ואין צ"ל אם לא נתנה לשם תנאי ונתנה לו לשם מתנה דגט בטל אלא אומרה אח"כ נותנ' אני ומתקיימ' תנאי כבר נתבטל שכיון שבידם ליטול התנאי שלא תתן מכיון שבטלוהו בטל לגמרי ושוב אין לו קיום.
מודים לכשתצא חמה מנרתיקה לכי נפקא קאמר. ואי מיית בליליא לא הוי גט. וליכא למיסמך אזמנו של שטר מוכיח עליו דהא בהדיא אמר לכשלא אבא לאחר י"ב חדש ליהוי גט אבל לא מעכשיו.
ואי ק"ל והא אמרן לעיל גבי מתני' דתנן ה"ז גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום וא"ר הונא לדברי ר' יוסי חולצ' אלמא בהא נמי סמכינן אזמנו של שטר והוי כמהיום ולאחר מיתה ואין הכל שוין בו אלא למר חולצ' ולמר מתיבמ'.
וי"ל פלוגתא היא דאביי סבר היכא דפריש ואמר לאחר מיתה לא סמכינן אזמנו של שטר ופליג' אלישנ' בתר' דרב הונא אלא סבר לה כמאן דמתני לה אריש ולא אסיפא ואע"ג דכי איתמר דלר' יוסי בלאחר מיתה איתמר שאני גבי ממון שאפשר לקיים את שתיהן גופא מזמנו של שטר ופירא לאחר מיתה אבל הכא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח שהרי אמר לאחר מיתה ומשמע ולא מהיום אבל כשאמר מהיום ולאחר מיתה מתוך שאין אדם עשוי לחזור בו בתר כדי דבור חוששין דילמ' מתנה הוא ומהיום מגורש' והא דאמרינן לעיל אמר רבה כשאמו' ולאחר מיתה אין זה גט כלל קאמר וכדאביי דלא אמרינן ביה זמנו של שטר מוכיח.
וי"ל הכל מודים כל היכא דאמר לכשתצא שאינו גט גמור ואין מתירין אותה לינשא ולא בא אביי לומר שאין בזו מחלוק' כלל אבל בא לומר שאפי' רבותינו לא התירוה לינשא בזו וכך פירש"י ז"ל במס' ע"א וסיוע לזה מה שהקשו בגמ' לעיל גבי ההיא דאמר רב הונא חולצ' פשיטא אלמ' ליכ' מאן דפליג ודאמר רבא אינו גט לאו לגמרי בטל אלא לומר

שאין גט זה מתירה לינשא ולעול' חולצ' תדע דהא כי קא סלקא דעתך לאוקומה כדאמר מהיום ורבנן על כרחך אינו גט אלא לאו דוקא אלא חולצ' השתא נמי חולצ'.
ולפי לשון רש"י שהעמידה במתנה עם אשתו בליליא ומת באותו ליליא ור' יוסי זמנו של שטר מכשירו שמעינן מינה שאמר מהיום אם מתי ומת בו ביום ה"ז גט דמהיום כמעכשיו שהרי זמנו של שטר יום הוא שהרי אין כותבין שעות ומכשירין אותו נר' יוסי.
ור"ת ז"ל כתב בסידור הגט שלו ניחא לי מעכשיו ומהיום דאי מאית בההוא יומא לא ידענא מה אדון בה. ואני תמה אם כדבריו לתקנת דרב בגיטין פטר ותריך ית פנוניתא אינתתיה מן יומא דנן ולעלם כל יומא דא יכול לחזור בו ואינה מגורשת לכל דברוגרע מגט סתם דהא נמי משמע מיום זה ואילך תהא מגורשת ולא ביום זה. ועוד רב דעביד תקנתא משום ש"מ אמאי לא התקין מן מעכשיו ולעולם משום ש"מ דמיית ביומא. דהא רובא כי תקיף להו עלמא טובא יהבי גיטא אלא אותו היום עצמו בכלל מהיום הוא וכיון שהגיע גט לידה כרת לה זמן, וכן בשטרות.

דף עז.

אלמא לית הלכת' כוותי' דרבי. כתב ר"ח ז"ל אפילו לא עברו עליו אלא ט"ו יום דיו. ואיני יודע מנין לו, ואפשר שכשם בשבת מחצה לאחר ומחצה לפני אף כאן חצי חדש הוא ט"ו לאחר. ואינו מחוור.
ת"ל ונתן בידה מ"מ. פירש רש"י ז"ל מדלא כתיב בידה יתנהו. ואינו נכון שאין בונתן בידה לשון מיותר יותר מבידה יתנהו. אלא תרי ונתן בידה כתיבי בפרשה והב' מיותר לדרשא.
בכותב לה דין ודברים אין בנכסייך. פי' לישנא קיטא נקט והכי כתב לה אין לי בנכסיך ובפירותיהן דאי לא הוה אוכל פירות בחייה ומיהו לא צריך למיכתב ובפירי פירותיהן שאע"פ שאוכל פירי פירותיהן כיון שאם לא הותירה ולקחה בפירות קרקע אין מחייבין אותה. כדמוכח בפרק הכותב לאו מה שקנתה אשה קנה בעלה ואף ע"פ שלא כתב לה נמי בחייך ובמותיך קונה לה ואף ע"פ שיורשה לא גרעה ממשאיל ומשכיר דקני לה בפ' חזקת הבתים ביוצא בזו גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו פשיטא ביון דאית ליה בפירי הוא דקת אכיל בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיך וצ"ל ובפירותיהן.
והא דאקשינן **כי כתב לה מאי הוי וכו'**. בדין הוא דה"ל לאוקמה כגון שנתן לה הבעל במתנה דאמרינן בחזקת הבתים מתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ולר' אלעזר גופיה מתוקמא אפילו במוכר דאיהו אמר סתם א' מכר וא' מתנה קנתה ואין הבעל אוכל

פירות. א"נ כגון שנתן לה אחר ע"מ שאין לבעל רשות בה. כדאיתא בקידושין ובנדרים. אי נמי כשקנו מידו דקי"ל מגופיה של קרקע קנו מידו אלא אגב דמוקמינן הכי במתניתין דהכותב שבמקומות אחרים מתני נמי האי מתני' בהכי וחד מתרי ותלת וארבע טעמי נקט.

דף עז:

ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח וכו'. כתב ר"ח ז"ל: ואע"ג דקי"ל דברי ש"מ. ככתובין וכמסורין דמי הא קי"ל דמתנת ש"מ לא קני אלא לאחר מיתה ואנן בעינן שיגיע גט לידה או ברשותה מחיים לפיכך אמר לה שתחזיק מחיים אלו דברי הרב ז"ל. פי' לפירושו דהא ודאי מצוה מחמת מיתה הוה דהא תקף ליה עלמא טובא ומצוה מחמת מיתה אפילו במקצת לא בעי קנין.

והא דאמרי ותפתח בשבת, פירש"י ז"ל שאסור לטלטל הגט בשבת ולמוסרו לה ואע"ג דהשתא הו"ל קונה קנין בשבת ואסור וכן הגירושין עצמן אסורין כדקתני בתוספתא בפרק בתרא דביצה דאין מקדשין ואין מגרשין ולא חולצין בשבת וכך שנויה בת"כ בפ' י"ה שביתת מצוה מנין שלא יקדש ולא יגרש ולא חולץ ולא ימאן ולא מייבם וכולה מתני' התם אלה כאן משום שהוא ש"מ התירו כדי שלא תטרף דעתו עליו. שהרי כל דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי והוה בדין לאסור דכתיב ודבר דבר כ"ש האי דיבורא דאית ביה מעשה ואפילו הכי מותר ואפילו לקנות מידו כדי שלא תטרפה דעתו עליו. והאי נמי אע"ג דמתנת בריא קא יהיב לגבי איסורא אמירתו מותרת כמו ביבמתו דכל כה"ג לא גזור ביה רבנן בדיבור. ומיהו לקנות מידו במתנת בריא לא שרי דשאני תיזול ותפתח שאינו נראה אלא כנועל ביתו לשומרו.

ומצאתי בשם ר' שמואל ז"ל שהתיר לקנות מידו במתנת ש"מ במקצת שאם עמד אינו חוזר. וא"כ למה לא נתן הגט מידו לידה. ואם היה מונח במקום שהיה רשות הרבים מפסקת יתננו לה ע"י שליח.

והא דאקשי ליה רב עילישׁ לרבא ממה שקנתה אשה קנה בעלה תימה הוא והא קי"ל במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ורבא גופיה משמע דס"ל הכי בפר' חזקת דליכא מאן דפליג. וזו קושיא חמורה על המפרש ודעתם כתובה לי שם בפרק חזקת אבל יש לומר שזה שכיב מרע מערב שבת אמר להם כתבו וכיון שהיה מסוכן היו שלוחים להולכה ולא הספיקו ליתן עד שקידש היום ונשאר הגט בבית הסופר. ולפיכך אמר רבא שיקנה בעל הבית שהוא שליח להלכה חצרו לאשה זו ותתגרש כמיד הבעל דאמרינן

קנאתו ומתגרשת בו דודאי חצרו של שליח כידו הוא ולפיכך הקשה לו שמה שקנתה אשה קנה בעלה דמתנת אחרים היא ואעפ"כ שזה מתנת בריא התירו לו דיבור ומעשה נראה כדי שלא תטרף דעתו עליו של שכ"מ.

ומה שכתב רש"י ז"ל ותיזול איהי ותיחוד ותפתח שאין המוכר יכול לחזור בו דהשתא קא יהיב לה חצר וגיטה בתוכה ותנן נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה אין זה נכון שאין בתורת אגב הוא שאם כן למה לי ההיא דוכתא דמותיב ביה גיטא והא לא בעינן צרורין אלא שאין אשה מתגרשת מדין אגב אלא משום חשדא נגעו בה.

דף עח.

מתני': **אמר לה כנסי שטר חוב וכו'**. פירוש לפי שכיון שלא אמר לעדים בתורת גירושין אני נותנו לה לא על מנת לגרש נתן אלא רצה לשחק בה ובטולי בטליה להך נתינה שתהא לה כשטר חוב. ומיהו גיטא גופיה לא מבטל דלא אמר כלום בגט אלא לדידה קאמר כנסי וישנה נמי לאו בת איתגרושי היא שאין לה יד לזכות בגט ולא דמיא לחרש' דהתם יודעת לשמור גיטה ויש לה יד.

והרמב"ם ז"ל בחיבורו כתב כלשון הזה ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותה בתורת ספר כריתות אבל אם נותנו לה בתורת שטר חוב וכו'. ובריייתא היא שנויה בספרי בלשון הזה ונתן בידה ושלחה מביתו. מכאן אמרו כתב גט לאשתו ואמר לה כנסי שטר חוב זה וכו'. וכן הוא מוכח בתוספתא (ו,ט).

וא"ת ותיפוק לי' משום דילמא בטוליה בטליה ל"ק דאי איתא דבטלי' לעדים הוא אמר להו בפירוש בינו לבינם דהאי דאמר הכי בפניה משום כסופא דידה הוא לעולם אינו בטל עד דמפרש ביטול.

ויש לומר דטעמא דרישא משום ביטול נתינה ומשום סיפא נקיט ליה קרא בספרי ושלחה ומתניתין תרתי קא משמע לן רישא דחוזר ומגרש בו וסיפא דאע"ג דערק ליה חרציה והוי נתינה כיון דלא אמר לה כלום אינו גט וצריך לפרש וכדתניא פרק קמא דקידושין (דף ו') נתן לה גיטה וקדושיה וכו'.

והלכתא בכפות. פירוש דכי קאמר רבא ישן ומשמרתו בכפות שאינו יכול להלך. אבל ישן שאינו כפות לא משום שכיון שהוא מעצמו יעור משנתו וילך כיושב דמי וכל אלו מהלך לא קני אבל כפות אינו יכול לילך שהרי מחוסר היתר ודכוותה ניעור לא קנה אף על פי שהוא כפות דחצר המשתמרת שלא לדעתה ובפר' המביא תנין דאמרינן כתב לה

גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואוקימנא בכפות ולא מסיימין בה בישן משמע דלא בעי' ישן.

ובה"ג ז"ל כתב ובכפות נמי ה"מ דניים ויחבא היא וקא מנטרא ליה אבל היכא דתיר לא ולפי דבריו הא דלא מסיים התם בפרק המביא בישן דמאי דפרכינן חצר מהלכת מתרץ אבל משתמרת לדעתא שמעתא דרבא בהדיא היא דבעינן ישן וכן עיקר.

ויש מפרשים דה"ק: והלכתא דישן לא קני אלא בכפות קנה ואימא הכי כפות ומשמרתו הרי זה גט בין ניעור בין ישן אם אינו כפות אינו גט. וכן כתב הר"ם הספרדי ז"ל בחיבוריו וק"ל דהאי ודאי משתמרת לדעתא בעינן כדאמרינן לעיל וניעור אפילו כפות משתמרת לדעתו הוא דאטו אשה כפותה מי לא מגרשה בין בידה בין בחצרה שאינה משתמרת אלא משום שעומדת בצד חצרה ועוד דהא משום חצרה המשתמרת שלא לדעתה נסיב לה טעמא ולא משמע דסתיר לכולה שמעתא דרבא ומשבש לה לגמרי.

ארבע אמות שלה זהו קרוב לה. איכא דקשה ליה והא ארבע אמות של אדם אינם קונות לו ברשות הרבים ולאו קושיא היא דהתם פלוגתא היא ודילמא סבר רב קונות לו בכל מקום ומ"ד התם לא קני מוקי לה למתניתין כר' יוחנן אי נמי מוקי לה בסימטא ואמאי קרי לה רשות הרבים מפני שאינה רשות היחיד כדמתרץ בכמה דוכתי' וטעמא דמתניתי' בין לרב בין לר' יוחנן משום דמאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דהא ארבע אמות גופייהו בכל מקום דבר תורה אינן קונות ואין צריך לומר כל שיכולה לשמור דאינה קונה לה אלא מדבריהם ותקנת עגונות היתר להם וכדאמרי' לגיטין אמרו ולא לדבר אחר אלמא תקנתא דרבנן הוא בגיטין ומשום לית' דידהו חקינו בקידושין משום ויצאה והיתה ומ"ה קאמר ליה שמואל לרב יהודה דלא ליעבד עובדא משום דלא תקון לאפקועי קידושין אלא במקום יש לחוש לקלקל ושמא משנתנו הוראת שעה היתה או משום שעת הגזירה נשנית.

וכתב רבינו חננאל ז"ל, ואת לא תעבד עובדא ותורה ושתהא מגורשת לגמרי עד דמטא גיטא לידה לגמרי וכו' ואנו קבלנו מרבותינו שאפילו זרקו לה לחצרה לא משתריא ליה לעלמא עד דמטי גיטא לידה וכו' דגרסינן בירושלמי מחוור מכולם עד שיתנו לידה אלו דברי ר"ח ז"ל ודברי קבלה הן וראוין לחוש אבל ודאי רבא עבד עובדא בההוא גיטא דש"מ בריש פרקין דאי צריכה חליצה מה הועילו בתקנתם ושמא לפוסלה על האחין שיהו כופין אותו לחלוץ ולא דאיק ור"ה ז"ל כתב הלכות הללו ולמעשה כתבן. ואעפ"כ הוא מקפץ ומדלג בהם שלא לפרסם בהם קולא כמנהגו בכל מקום הראוי להחמיר.

הא דאמרינן **והא א"א לצמצם**. ק"ל דילמא דלא חזי' מאן קדים א"נ חזיון אפשר דלא קים לן בהו שאע"פ שא"א להם לצמצם אם באים כאחד אין אנו יכולין לכוין. וי"ל דאי לא ידעי ה"ל ספיקא דרבנן ומוקמינן איתתא אחזקתה. ולא אמרינן מגורשת ואינה מגורשת. ואם צרתה דערוה חולצת דגזרינן אם אתה אומר חולצת מתייבמת. ולפיכך אוקי בב' כיתי עדים דהויא להם ספק דאורייתא כדאיתא בפ' ד' אחים (יבמות דף כ"ח).

ולהך סברא דרב יוסף ההיא דתניא לעיל באידך פירקין ואי אינו יודע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת ה"נ מתוקמא בב' כיתי עדים כנ"ל. וי"ל דמתני' קשיתיה דקתני מחצה על מחצה דה"ל למיתני ספק. זו היא שאמרו מגורשת.

דף עח:

(מ)**שניהן אין יכולין לשומרו**. תימא הוא, כיון שאין היא יכולה לשומרו אמאי מתגרשת. ובתוס' מפרש שניהן אין יכולין לשומרו כ"א בפני עצמו אבל שניהם ביחד יכולין לשמרו ואינו מחוור לי שכיון שהדבר תלוי בשמירה כל מקום שצריך הבעל אגיד בה והיא אינה מגורשת ואפשר לפרש שניהם אינן יכולין לשמרו והוא בתוך ד' אמות שלה ולפיכך מגורשת וכיון שאינה יכולה לשמור אינה מגורשת גם זה אינו כלום.

היתה ידה עשויה קטפרס וכו'. אי' דקשה ליה, וההוא מתגלגל הוא. ואמרי' בפרק ב' אוחזין מתגלגל קאמרת שאני מתגלגל דכמונח דמי. ולאו קושיא היא דשאני מתגלגל דהתם כגון צבי שבור שאפשר שינוח שם. אבל הכא אין מקום לנוח בידה.

והא דאקשינן הכא **וכי לא נח מאי הוי תתגרש מאוירא דד' אמות**. איכא למידק בה והא אויר שאין סופו לנוח הוא ואויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי. וא"ל משום דבעיא ולא איפשטא. וה"ק תפשוט דלאו כמונח דמי או תפשוט דבעי ר' אלעזר. ואף ע"ג דמכל חדא יכול למידחייא ניחא ליה לאוקמא בעומדת ע"ג הנהר. וי"ל דהכא בסופו לנוח הוא משעה ראשונה. אלא דלא נח שבא הרוח ונטלתו וכיון דמעיקרא למינח קאי וכחו דזורק היא דמפיקא ליה תפיס ליה לשון ראשון.

והא דאמרינן נמי הכא אבל קדמה דליקה לגט לא דמעיקרא לאו למינח קאי לא דמי לאויר שאין סופו לנוח דהתם איכא אויר אבל הכא אויר דליקה הוא והכי אמרינן בהדיא בפרק השואל התם לא מפסיק מידי הכא מפסיק כלי כ"ש הכא דמפסקא דליקה וי"ל דאפי' לא מפסקא דליקה כגון שזרק לאויר חצר והיתה דליקה בראש החצר השני אינו גט דמאבדו לדעת הוא דמעיקרא לאבוד זרק.

דף עט.

והא דתנן **כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת**. ולא קתני נמחק או נשרף כדקתני סיפא משום דאורחא דמילתא נקט למעלה שכיח רוח מצויה ושאינה מצויה ואם נטלתו הרוח בהא קתני מתני' דמגורשת מיד ובחצר שכיחי מים ואש ומ"ה קתני נמחק או נשרף. ותימה הוא מן הרמב"ם ז"ל שכתב כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות מג' סמוך לגג נתגרשה ובלבד שינוח. אבל אם נמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט. וזה א"א שנאמר הרי זו מגורשת ואם נמחק הגט או נשרף אינה מגורשת אלא אם היה שם משעה ראשונה רוח שנטלתו דה"ל אויר שאין סופו לנוח ילא מינטר ביה ודאי אינה מגורשת.

דף עט:

לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים וכו'. א"ל מאי קמ"ל היינו מתני' דתנן כל גנות העיר רשות א' ובלבד שלא יהא גג נמוך י' או גבוה י' וחכ"א כל אחד ואחד רשות לעצמו. ויש לומר שמואל בשוין קמ"ל. א"נ לקלוט מאויר קמ"ל וא"ת אמאי לא אייתי הכא ממתני' משום דאמר כך דיורין חלוקין ומשמע לכל דבר, קא משמע לן.

כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת. פי' והוא שהיה כנגד החצר הפנימית דאי נפיל לתוך פנימית נפיל דה"ל אויר חצרה מה שאין כן בקופות אוקי' בקופה שאין לה שולים. ופירש רש"י ז"ל דהא לא נח ואין מחיצות אלו עשויות לאוירן לשמור דאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו וכן פירש שהיא מונחת בקרקע שלה. ואינו מחוור לי שכיון שאין שולים לחיצונה ופנימית שלה הוא בדין הוא שלא תפסיק ויקנה לה אויר חצרה.

ויש לפרש שמונחת בסימטא או בחצר שאינה של שניהם או בכל מקום שקונה לה כגון דאכלה בה תמרי ולא קפיד בעל ודקאמר שאין אויר כלי קונה נמי קשה הא דאמרינן בפרק בתרא דע"א מכי מטי לאוירא דמנא קנייה יין נסך לא הוי עד דמטי לארעתא דמנא. וא"ל התם בדנקיט ליה כותי בידיה. ומש"ה קני לה אפילו מאוירו ולא מחוור ובמסכ' מנחות אמרינן נמי דאויר כלי ככלי דמי. אבל הכא מש"ה לא קני דאויר דחיצונה הוא. שהרי בתוך מחיצות של חיצונה הוא עומד. וכיון דפנימית לאו כחיצונה דחיצונה מנטרא דלא להכי עבידי והא גיטא דמינטר אף במחיצות אינה מגורשת. והיינו מה שאין כן בקופות. ואינו צריך לפנים.

מתניתין: **כתב לשם מלכות שאינה הוגנת**. בזמן שהאומות מונין למלכיהם ומלכיות מקפידין בדבר. וי"מ בשם אלו דוקא שהם שם מלכות כגון הבית חשיבותא דידן מלכות שלמה וחורבן נמי תורף מלכות נבוכדנצר וחשיבותא דידן היא שמונין להפסק מלכות שלנו אבל ליצירה בכבוד שמים אין אדם מקפיד ולא תקנו תדע מדלא קתני ליצירה דרבותא הוא טפי מחורבן הבית.

וצריכה גט מזה וכו'. פי' רש"י ז"ל ואע"פ שקידושי שני אינן קידושין. וביבמות מפרש טעמא גזירה שמא יאמרו גרש זה ונשא זה ואין צריך כאן משום שגט זה גט גמור הוא מן התורה וקידושי שני קדושין גמורין וצריכא גט מן הראשון משום תקנתא דרבנן דפסלי להאי גיטא.

ולא בפירות. פרש"י ז"ל פירקונה, ודין פירות קאמר. ובירוש' מפרש שאינה יכולה להוציא ממנו פירות שאכל.

ולא בלאות. פירש"י ז"ל הקיימים מבגדים שהכניסה לו ואינו שכל כליה הקיימים אינה מפסדת מהם כלום כדאמרינן בכתובות אם היא זנתה כליה מי זנו וכן כתב ר"ה ז"ל ביבמות.

והולד ממזר מזה ומזה. פירש"י ז"ל אם החזירה הראשון וילדה הוי ממזר מדרבנן ולא היא דמראשון הוי ממזר דאורייתא דקדושי שני קידושין גמורים הם כדפרי' החזירה לאחר הגט כשר גמור הוא ומשני הוי ממזר מדרבנן ואסור בממזרת.

דף פ:

גמרא **אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכ"א הולד כשר**. פי' אשלום מלכות נמי קאי דעליה קיימא סוגיא ופליגא דשמואל דאמר הרי זו מגורשת ומשמע דתנשא לכתחילה. ור"ת ז"ל פירש דלא פליגא ואהיה במזרת וכתב במערב קאי אבל שלום מלכות לרבנן לית להו כלל כדשמואל ותקון פי' שנאמר דרב לא נחית לאיפלוגי אדשמואל ולא לאורויי בה כלל אבל קאמר כולה מתני' לר"מ אבל לחכמי' הולד כשר בכולן חוץ משינה שמו ושמה שהן מודין שהולד נמי ממזר והא דאמרינן בפרק המגרש והא איכא שלום מלכות וכו' רישא דמתני' נקט לה. ומקשינן מכולה מתני' לר"מ וכי משני ליה התם הולד ממזר הכא הולד כשר אקשי הניחא לר"מ אלא לרבנן מא"ל דמ"מ קשיא סיפא דמתני' ואפילו לשמואל דלית ליה שלום מלכות לרבנן ואנו נסמוך על הפירוש הראשון שהוא להחמיר והוא מחוור.

וא"ד נשאו וה"ה לזינו. ק"ל מאי משמע דמסייעת ליה לרב המנונא מינה ולאו מילתא היא. דכיון דלא ס"ד טעמא דמשום דמחלפא ע"כ אינה אסורה לראשון אלא משום שזנתה תחתיו.

ומפרקינן **לא נישאו דוקא משום דמיחלפא**. פירש"י ז"ל דדמיא לה, דכי היכי דגזרינן התם משום שמא יאמרו גרש זה ונשא זה אבל זנות לית לה קלא. ומידע ידיע דפריצותא בעלמא הוי ולא דאיק לישנא והוא עצמו ז"ל פירש ביבמות משום גזירה דאתו למימר הכי באשה שהלך בעלה למדינת הים.

אלא י"ל דכיון דאיכא עדות מידע ידיע דמשום ערוה נשא ולא אתו למימר חלץ זה ונשא זה ועוד כיון דחליצה בב"ד הוא קלא אית ליה וליכא למיחש. והתם נמי לא אמרו שמא יאמרו גרש זה ונשא זה אלא משום שהיא צריכה גט משני. וכל עיקר לא הצריכוה גט ממנו אלא מפני שרצו לאוסרה על הראשון משום טעמא דאיתמר עלה התם מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה. וכל זה לא שייך ביבמות הי' בדין היה להוציא' בגט למ"ד אין קדושין תופסין ביבמה ולמ"ד תופסין ביבמה נמי דין הוא שנא' יוציא זה וקיים זה אלא משום דמוחלפה באשה שהלך בעלה למדינת הים גזרו בה.

ומיהו ק"ל, כיון דמתני' ר' עקיבא כדמוקי לה ביבמות. וכדכתב רש"י ז"ל היכי מסתייעא רב המנונא מינה ואמר הכי יכילנא למימר נשאו דוקא דהא לר"ע יבמה שזנתה ודאי אסורה ליבמה דכאשת איש דמיא כדאמרינן במס' סוטה אלא הא דקתני שומרת יבם וכנוסה אלמא מיתסרא עליה ודאי הא מני ר"ע אלמא לר"ע פשיטא היא שאסורה ליבמה וכבר פירשתי ביבמות דלאו מדר"ע מקשינן ומסייען אלא משום דודאי קי"ל דלא פליגי רבנן בכולה מתני' אלא בהולד ממזר אבל בכל הדברים האלו מודין הם. ומש"ה קתני נשאו שכל הדברים שנמצא לדברי הכל לא רצה לשנותם במחלוקת וסמכי' נהו בגמרין אהא דתני' בתוס' דברי ר"מ שאמר משום ר"ע אבל חכמים אומרים אין ממזרים ביבמה. אלמא לא פליגי אשארא ועוד דלישנא קמא דמשמע זינו לא ע"כ משום רבנן קתני הכי. ולישנא בתרא לא בעינן לתרוצי ממתני' ר"ע הא לרבנן לא תצא דקס"ד טעמא דמחלפא בהלך בעלה טעמא הוא וקושטא קאמר.

דף פא.

דילמא נתן קאמרי תצא. מפורש בתו' מפני שקול זה לא לחנם יצא אלא לאוסרה על בעלה וכיון שכתיבה אינה כלום אלא לדברי ב"ש ודאי משום נתינה יצא הקול.

הא דאמרינן **א"ר יוחנן משום ר' יהודה בר אלעאי בא וראה מה בין דורות ראשונים וכו'**. אי' דק"ל מכדי ר' יהודה סתמא מאן ניהו ר' יהודה בר אלעאי. והא אמרינן פרק אלו נערות א"ר יוחנן ר' יהודה ור' דוסא חמרו דבר א' וי"ל דה"ק בא וראה מה בין דורותינו לדורות ראשונים שהן מחמירין ואנו מקילין דכוותא שאמרו אם ראשונים מלאכי' אנו נביאים ואעפ"כ כיון שהיה נראה לו להקל לא הי' מכניס דבריו מפני איש.

דף פב.

הא דאמרי' **חוץ הוא או ע"מ הוא**. ואסיקנ' דחוץ הוא ש"מ ודאי משמע מינה הא בע"מ מודו ליה רבנן לרבי אליעזר דהכי הוא בעין מעיקר' ולא אמרינן דבין בזו ובין בזו מחלוקת והכא נמי משמע מלישנ' דגמ' דאתמר לקמן ומתניתין דקתני כתבו ואוקימנ' בחוץ אבל בע"מ לא פסיל אלמ' לפום אוקמתין ע"מ לא פסיל ואפי' בשלא תנשא לפלוני דלאו שיורא הוא.

ומיהו ק"ל דהא ד' זקנים השיבו על דבריו של ר"א בחוץ וע"מ ור"ע דהלכה כמותו מחבירו השיב בחוץ ובע"מ הוה לן למימר דבתרתי פליגי והא דקתני במתני' חוץ להודיעך כחו דר' אליעזר וכח דהתיר' עדיף ליה. ואפשר נמי לומר כן דהא לא אמרי' בפשטיה דרבינ' ש"מ חוץ אבל בע"מ מודה ליה ש"מ אלא סתם קאמרינן דחוץ הוא לומר דבחוץ נמי פליגי ר"א ודלא כר' יוסי בר יהודה ועלה קאמרינן מתניתין דלא כי האי תנא, והא דאמרי' לקמן מתני' דקתני כתבו ואוקימנ' בחוץ, אבל בע"מ לא פסיל לא ע"מ שלא תנשא לפלוני קאמר דההוא א"ל כחוץ דמי.

אלא ה"ק: והא מתני' דקתני כתבו ע"כ שיורא קתני חוץ או ע"מ דומי' דחוץ אבל מ"מ דעלמ' דלאו שיורא כגון דלא תשתי יין לא פסיל ואוקי' לאו דוק' אלא לרווח' דמילת' אייתי אוקמתי' לומר דמתני' שיורא קתני א"נ דאי ע"מ קתני ה"ה דע"מ דעלמ' אבל השת' דקתני בחוץ משמע הא בע"מ דלאו שיורא לא וכן זה ששנינו בברייתי' חוץ שפוסל ע"פ וע"מ שאינו פוסל בע"מ דמאתים זוז קתני דלא מטייל תנא נפשיה בפלוגת' התם וכן שנויה.

ואינו מחוור כל הצורך. ועוד שראינו לר"ה דפשיט דבע"מ מודה ליה ולמדנו דתנאי בתרתי פליגי תנא דמתני' סבר בחוץ פליגי אבל בע"מ כשר לדברי הכל וה"נ סבריה דר' יוסי הגלילי ור' יוסי בר יהודה סבר בע"מ פליגי אבל בחוץ הכל מודים דאינו גט וה"נ סבריה דר' טרפון ור' עקיבא נמי סבר דאפילו בע"מ אינה מגורשת וכ"ש בחוץ ומשום דשמעי' ליה מתני' אותיב נמי חוץ וד' הזקנים שהשיבו על ר' אליעזר הן עצמן

נחלקו ולא נתכנסו אלא להושיב על חוץ ואנן השת' כיון דסתם מתני' בחוץ ולא קתני כלל בע"מ כוותיה קי"ל דסתם לן כר' יוסי הגלילי וה"ל סתם במתני' ומחלוק' בבריית' והלכה כסתם. ויש לחוש עדיין דלא מסתבר לאחזוקי פלוגת' דתנאי בכדי ולמדחייה לדר"ע ור' טרפון ור' יוסי בר יהודה דכולהו פסלי בע"מ ור' אלעזר ב"ע דלית ליה פירכא נטיא לדידהו ולא אשכחן בהדי' מ"ד כשר כלל ועוד א"כ ד' זקנים הללו מאן דמותיב ע"מ לר' אלעזר לותיב לחבריה דמכשר ולא ישיב את הארי לאחר מיתה והיכי דחי דאשלי רברבי בלא כלום ועוד אשכחן כי הא מילת' דאיתמר לקמן ומתני' דאוקימנ' בחוץ דלאו דוק' משום אוקמת' דאוקימנ' אנן אלא מתני' גופיה סיועא כדפרישית ואין דרך להעמיד דרכו של רבינו ז"ל והגאונים שכתבו כן אלא שנא' דאמוראי בתראי סברי דע"מ כשר והם תולים סברא זו במשנתנו וסברי דר' יוסי הגלילי הוא דמכשר בה ומסבר' דנפשייהו אמרי הכי.

והאי ע"מ דכשר אפי' ע"מ שלא תנשא לפלוני ולא תבעלי לו קאמר דכשר מדקתני חוץ וחוץ בין בזנות בין בנשואין אסרה לו כדמפורש לקמן בשמעתין ומינה הוא חוץ דפסול הא ע"מ כה"ג לא פסיל כלומר דלאו שיורא הוא אלא הרי היא מגורשת אצלו כשם שמגורשת אצל כל אדם אלא משום תנאי היא אסור בה כדמפו' הכא מידי דהוה אבל תנאין דעלמ'.

ודאמרינן לקמן בשמעתין במאי אילימ' בע"מ הרי גרושה אצלו בזנות ולא מוקמי' לה בע"מ שלא תנשאי ושלא תבעלי אפילו בזנות לאיש פלוני ההיא נמי גרושה היא אצלו ואצל שאר כל אדם כדפרישית והאי דפרכינן בזנות התירה נסיב לה אפילו לרבנן דאמרינן שיורא בגט הוי דלא ס"ד לאוקמי בשני תנאין ואי דאמר ע"מ שלא תבעלי הרי הותר אצלו להתקשט וניח' ליה לאוקומה בחוץ משום דאידך תנא אמר בחוץ נמי.

ומאי דפרכינן נמי בדר"ע במאי אילימ' בחוץ משרא שרי ר' אליעזר אומר משום סרכא דאידך קאמר הכי דהא בלאו הכי טעמ' נמי דר"ע א"א לפרושי בחוץ דבני ראשון לא הוו ממזרים וגט אינו בטל אלא ע"מ ומה דפרכי' תו אי ר"ע חוץ ס"ל ליתיב חוץ אי ע"מ ליתיב ע"מ וק"ל והא ר"ע בין בחוץ בין בע"מ פליג ודאי ואית ליה חד תשובה לע"מ וכ"ש נחוץ וחדא תשובה לחוץ לחודיה ולמה לא ישיב כל מה דאית ליה. וא"ל דהכי פריך אס"ל דבחוץ איתמר דר' אלעזר דילמ' בע"מ מודה דגט בטל הוא מפירכא דר"ע בתריית' דקשה לע"מ ולא לחוץ ואס"ל ט"מ כלחוץ פליג ר' אלעזר כר' יוסי בר יהודה ליפרוך ע"מ דהא חוץ מודה ופריק ר"ע שמיע ליה דאיכ' דתני כר' אלעזר בחוץ ואיכ' דתני ע"מ והיינו פלוגת' דמתני' ור' יוסי בר יהודה ואיהו פליג אתרווייהו ולא סביר' להו

דמודו רבנן בחדא מינייהו ומ"ה לחוץ תרי פירכי ואפי' לדעת ר' יוסי בר יהודה איכ' חדא א"נ הכי קאמרינן אי בחוץ ס"ל דפליגי כמתני' דקתני חוץ לותיב חוץ ולא ע"מ דקס"ד דע"מ מודו רבנן ואי בע"מ ס"ל דפלוגי הא מודה ר' אלעזר בחוץ ופריק דר' אליעזר תנאי היא וה"ה דהיל"ל דר"ע סבר כמאן דמכשר לר' אליעזר אפילו חוץ אלא משום דמאן דתני חוץ לא מפרש פסול בע"מ לרבנן וממאן דתני ליה בע"מ שמעינן ליה קאמרי' הכי ועוד יש לתרץ דאורח' דגמר' הוא לאקשויי מאי ד"א כלומר שדי לו בטעמ' קמיית' כדאמרי' בהניזקין מאי ד"א ועוד בפ' אלו דברים בברכות ועוד במקומות אחרים ולדברי רבי' ז"ל הדבר בא בפשיטות ביותר.

דף פג.

א"ה בכולהו תנאין דעלמא לא תנסוב. י"מ הדבר כמשמעו לומר שבכל תנאי דעלמ' מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא לא נתקיים התנאי ונמצ' גט בטל ומקשינן מהא דפ' מי שאחזו ע"מ שתתני לי ב' מאות זוז אע"פ שנתקרע הגט הוי זו מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן ואמרי' נמי לקמן ע"מ שתבעלי לפנוני נתקיים התנאי הרי זה גט ע"מ שלא תבעל לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להן כלומר שמא תבעל להם ומותרת לינשא מיד אלמ' ריש' עד שיתקיים התנאי אין מתירין אותה לינשא וגדולה מכולן אמרו בפ' מי שאחזו גבי מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכו' דלא שרי' לה עד לבתר י"ב חדש דמקיים תנאי ואע"ג דליכ' למיחש לבטל התנאי ומתרץ אינו דומה תנאי שהוא שב ואל תעשה לתנאי שיש בו קום עשה שכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה כגון שלא תנשאי לפלוני ולא תשתי יין מתירין אותה לינשא מיד והיא תחוש לעצמה אבל תנאי שיש בו קום עשה כגון שתתני לי מאתים זוז ושתבעלי או שתנשאי לפלוני או שתשתי יין חוששין שמא לא תתקיים התנאי וכל תנאי שהוא ברשות אחרים בין שהוא בקיום בין שהוא בביטול חוששין כגון אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש חוששין שמא יבא, ואפילו מת נמי גזרינן.

ויש להקל ולומר שבכל תנאי שבידה בין בקיום בין בביטול לעולם מותרת לינשא מיד כגון ע"מ שתשתי יין וע"מ שלא תשתי כדאמרי' לקמן הא לאחר תנשא והא בעי' לקיומה תנאה וכ"ח אפשר דמיגרש' ומקיימ' ליה אטו בידה קיימ' למגרשה ואמרי' נמי התם בדידיה קיימי דאי בעי מבריז נפשיה וכו' אלא כל שבידה בין לעשות מעשה בין שלא לעשות מעשה מותרת לינש' מיד ואין חוששין שמא לא תתקיים תנאה וההיא דאמרינן ע"מ שתתני לי מאתים זוז היינו טעמ' שלא תנש' עד שתתן שמא לא ירצה הבעל לקבל

שהוא חשוד לקלקל בב"ד או ילך לו למדינת הים ונתינה בע"כ שלא בפניו אינה נתינה וכן הדין בע"מ שתתני לאיש פלוני וע"מ שתבעלי לו שחוששין הואיל וברשות אחרים הדבר תלוי. וא"ת היכי אמרי' לקמן וכ"ת אפשר דמגרשה וכו' הא אפילו דמגרשה אכתי איכ' למיחש דילמ' לא נסיב לה לאו מילת' היא דאנן דעדיפ' מינה אקשינן דהא אפי' גירושין של זה אין בידה ומ"ה אסורה ואפילו לא תחוש לנשואין של שני כ"ש שלא לאחר הגירושין יש לחוש שמא לא ישאנה שני ואצ"ל באם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש שכיון שאין התנאי שלה ומעיקר' לקיומיה תנאיה קא בעי שחוששין, ואפילו מת גזרינן. ויש מחמירים בה ואומרים שבכל התנאים אסור לינשא עד שיתקיים התנאי ואפילו הוא שב ואל תעשה ובידה כגון ע"מ שלא תשתי יין עד ל' יום שאין מתירים אותה לינש' עד שיעבור עליה ל' יום ואם נשאת לא תצא. והא דאמרי' א"ה בכל התנאים דעלמ' נמי לא תנסוב בקיום התנאי קאמר כלומר אינה ראויה לינשא כלל וכיון שכן אינה מגורשת שאינו בתורת כריתות משום שמא לא יתקיים התנאי בין שהוא תנאי שראוי לחוש לביטולו בין שאינו כגון לא תבעלי לאבא ולאביך דמ"מ לאו גיטא דומי' שלא תנשאי לאיש פלוני דאמרת אינו גט והא דקתני בסיפ' במקצת נוסחאות ועברה ונשאת לאו משום דרישׁ' בהתר נשאת אלא עברה על תנאה קאמר אבל אפי' בנשואי ראשון עברה על דת שאסור לינש' עד שתתקיים התנאי כגון שימות אותו פלוני בעל התנאי. וכן דעת רש"י ז"ל שכתב לקמן דע"מ שלא תבעלי לאיש פלוני אינו גט שמא תבעל לו כלומר שאין מתירין אותה לינשא עד שתתקיים התנאי שא"א שיתבטל כדבעינן למכתב קמן בס"ד.

וי"ל שאין חוששין כאן שמא ישאנה אותו שבתנאי שאם ישאנה גט בטל למפרע ונמצ' בא על אשת איש וה"ל כאבא ואביך ואין חוששין שמא יעשו אחרים אסור בה וא"ת שמא תבעל לו לאחר מיתה דבעל אין אוסרין איתה מתחלה לינש' לאחר בשביל כך דהא איכ' כמה מי יימר והא דקתני לקמן ע"מ שלא תבעלי לאבא ה"ה לפ' שאין חוששין שמא תבעל לו אלא הא קמ"ל דע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך מפליגה בדברים הוא. וא"ת ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי מאי מהני ליה אי הוי כריתות הא אסורה לינש' לעולם לאו מילת' היא דכי אמרינן שאסורה לינש' שמא לא תתקיים התנאי איסור דרבנן הוא ואם נשאת לא תנא וקמ"ל רבא דלא הוי גט ואם נשאת תצא. ונמצ' בתשובת הגאונים שנחלקו בה ב' ישיבות גאוני מתא מחסי' וגאוני פומבדית' ורבו המתירים והתירו.

ומצאתי כתוב [בתוספתא ה,יב] ע"מ שלא תלכי לבית אביך ושלא תשתי מכאן ועד ל' יום הרי זה גט ואינו חושש שמא תלך ושמא תשתה למדנו שכל תנאי שברשותה והוא שב ואל תעשה אין חוששין שמא תעבור עליו ובסיוע לזה שלא פי' בגמר' לא תנש'

אלא בקיום התנאי אלא בההיא דתני' ולאחר לא תנש' עד שתתן ואפי' אתני בע"כ נמי לא תנש' אלא שהוקשה לי בדבר דקא מפליג פליגי בה רב נחמן ור' יהודה דרב נחמן סבר אין חוששין ור' יהודה סבר חוששין כדקאמר אל יישן היום שמא יישן למחר וכ"ת ההוא כתנאי שבקום עשה דמי משום דבעי מבריז נפשיה דשינה ממיל' אתי' הא מוכח התם בפ' אלו נדרים דאפילו בשב ואל תעשה חייש ר' יהודה כגון שאי את נהנת לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח שאף ע"פ שלא הלכה אסו' בהנאתו שמא תלך ומשמע דהלכת' כר' יהודה לחומר' דבשל תורה הלך אחר המחמיר ומסתבר' דשאני איסור דאשת איש מתוך חומר שהחמר' עליה בסיפ' הקלת עליה בתחלתה דהא אמרינן התם ומודה ר' יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שישן היום ואין חוששין שמא יישן למחר כי לא זהיר בתנאיה אבל שבאיסוריה מזהר והכ' כיון שאם עברה גט בטל ותצא מזה ומזה ובניה ממזרים מזהר זהירא ביה אבל תנאי בקום עשה חוששין לה לעולם ואצ"ל בכל תנאי שברשות אחרים.

והא דאקשינן לפירכ' דר"ע במאי אילימ' בחוץ ואוקימנ' בע"מ היינו ע"מ שלא תנשאי. וא"ק כיון שהותרה אצלו בזנות אם עברה ונשאת לזה שנאסרה עליו כיון דלאו נישואין הוו דנמצ' גט בטל אשתכח דזנות בעלמ' הוא ולא בטיל גיטא. וראיתי בתוספ' שמפרש כשנשאת לו לאחר מיתת הבעל ונמצ' גט בטל ובניה מן השני שבחיי הבעל ממזרים ולי לא נראה כן אלא כל שנשאת לו דרך נשואין בטל הגט דהכי משמע תנאה. ועוד ממה נפשך כשהיא נשאת לזה שנאסרה עליו א"ת עברה על התנאי אין כאן נשואין א"ת לא עברה על התנאי א"כ הגט אינו בטל ומגורשת היא אף לזה וא"א לבטל נשואין של זה יותר משל אחרים וש"מ שהאומר לחבירו שדי נתונה לך ע"מ שלא תתנהו לפלוני ונתן לו בדרך קנין בטלה מתנה ושדה חוזרת לבעלים הראשונים.

דף פג:

כל ימי חיי וחיי פלוני הרי זה כריתות. ואע"פ שאפשר שיחיו יותר ממנה כיון שאפשר בכריתות הוא. ומינה שמעינן להא דאמרינן ע"מ שלא תנשאי לאיש פלוני שאפי' שאמר שלא תנשאי לו לעולם מגורשת ודומי' דחוץ דכשר בע"מ וחוץ לעולם הוא.

ורש"י ז"ל כתב לקמן [פ"ד ע"א] שע"מ שלא תבעלי לפלוני שאינו גט שמא תבעל לו דומי' שלא תלך לבית אביך לעולם ומשמע דה"ק כיון שכל ימיה בתנאה היא עומדת וי"ל שעדיין יבטל הגט אם תבעל לו אינו גט כלל וזהו טעם שלא תלכי שזה קשה דכיון שאם מת נתקיים התנאי הוה ליה כע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייך. והר"ם הספרדי ז"ל

כך כתב בחיבורו הרי זה גט ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינו הא למה זה דומה לאומר לה ע"מ שלא תשתי יין לעולם או ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייך אדרב' אין זה דומה אלא לכל ימי חיי פלוני.
ונראה שדעתו לומר שכיון שלא תנשא לו כל ימי חייו ונשואין לאחר מיתה א"א כתנאי שלעולם הוא.
וקשה לי לדברי רש"י ז"ל א"כ ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך נמי אמאי הוי גט הא אינו כריתות וליכ' למימר משום דלא עבדי איסור' דמ"מ בתנאה קיימים לעולם למה זה דומה לאומר לאשתו ע"מ שלא תשתי יין נסך שאין זה כריתות. אבל הר"ם ז"ל פי' ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך עד זמן פלוני ואפשר שיש בלשון רש"י ז"ל טעות ידי הסופר במה שכתב לעולם אלא דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך הוא ופי' לפי' שע"מ שלא תבעלי לפלוני אין מתירין אותה לינש' עד שיעברו עליה שלשים יום כדאמרי' לענין נדרים וזהו דעת הרב ז"ל כמו שכתבנו למעלה. ומעתה לא מצינו חבר לדר"מ ז"ל ואין דבריו מחוורים לפי שאין התנאי אלא כל ימי חייו של אותו פלוני אבל לאחר מיתה יצתה מיד תנאי ועוד דחוק לר' אליעזר וע"מ דרבנן דהו דומי' דחוק קשה ליה כדפרישית.

דף פד.

ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להן. כבר פירשתי שרש"י ז"ל מפרש שאין חוששין שמא תבעל להם, ואין הלשון מחוור.
ולי נראה פירושו כמשמעו ריש' קתני נתקיים התנאי בפני עדים מגורשת ואם לאו אינה מגורשת והדר קתני ע"מ שלא תבעלי לאבא ואביך אין חוששין שמא נבעלה להם כלומר אע"פ שאבא ואביך מתיחדים עמה אינה צריכה להביא עדים שלא עברה על תנאה אלא נאמנת היא לומר שלא עברתי על התנאי ואע"פ שהבעל מכחישה ואומר לה בהדיא שעברה.
וכן הדין בכל תנאי גיטין שהן בבטול מעשה כגון ע"מ שלא תשתי יין עד יום פלוני שאע"פ שהוא טוען שעברה על תנאה נאמנת שאין חוששין שמא עברה דה"ל כמי שאמר תחלה נאמנת עלי ואע"פ שאמרו חוששין שמא פייס שאני התם משום דשכיחא דמפייס ויש רגלים לדבר שלא גרשה מיד כמו שפירשתי במקומו ושמא בהא נמי חוששין משום תנאי שבידו והוא שב ואל תעשה אין חוששין לו דומיא דשלא תבעלי לאבא ולאביך.
וה"ה דהיל"נ שלא תבעלי לאיש פלוני אלא לאשמועינן דע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אינה אלא כמפליגה בדברים א"נ דשלא תבעלי לפלוני לרבנן אינו גט דשיורא הוי.

דף פד:

ת"ר כל התנאין פוסלין בגט. פירו' אם נכתב בתוכו בין שנתקיימו התנאים בין שחזרו ובטלו וכלל הוא דהא כל קתני. ועוד דאמרינן טעמא משום דגזרי אטו חוץ וחוץ לעולם פוסל בין שנתקיים בין שחזר ובטלו. וכן פי' רש"י ז"ל.
וחכ"א כל שפוסל ע"פ פוסל בכתב. פי' כל שפוסל בשעת נתינה כגון חוץ פוסל בכתב אע"פ שחזר ובטלו או שנתקיים כל שאינו פוסל בשעת נתינה כגון ע"מ אינו פוסל בכתב ומקיימה תנאה ואזלא ואם חזר ובטלו בטל.
וי"מ כל שפוסל ע"פ בשעת בתיבה אע"פ שחזר ובטלו ולאו מילתא הוא משום דא"כ קשה ברייתא לרב ספרא דאמר על פה אינו פוסל לעול' אפילו חוץ ועוד דהא מתני' דקתני כתבו בתוכו אבל על פה לא פסיל, ואוקמא ר' זירא בלפני התורף ורבנן והא דקתני ברייתא חוץ פוסל על פה אלא בשעת נתינה קאמר כדפרישי', ואוקמא רב' לפלוגתייהו בלאחר התורף אבל לפני התורף ע"מ פוסל בכתב דגזרינן אטו חוץ אבל על פה לא מצינו שפוסל ואע"ג דאיכא למיגזר נמי אטו חוץ שהרי חוץ פוסל לפני התורף לר' כולי האי לא גזרינן דחוץ נמי גזירה הוא אטו בכתב ואשכחן נמי לאתר התורף דחוץ פוסל בכתב ולא גזרי רבנן ע"מ אטו חוץ משום דחוץ לאחר התורף עצמו גזירה היא והא דאמר רבא שתקו שתוקו לבעל עד דכתביתו לתורפי' דגיטא משום שמא יזכיר חוץ הוא.
ויש טועים ומקשים מדתני' בתוספת' זה הכלל כל תנאי המתקיים בפה מתקיים בשטר וכל תנאי שאינו מתקיים בפה אינו מתקיים בשטר ולא דייקי דהכי תני ברישא ע"מ שתעלי לרקיע אינו אלא כמפליגה בדברים בין שאמר בפה בין שאמר בכתב זה הכלל וכו' כלומר אע"פ שכתב ע"מ שתעלי לרקיע בגט אינו אלא כמפליגה בדברים ואפילו לפני התורף דלא תנאי הוא כלל וליכא למיגזר ביה אטו חוץ.
וי"מ שמועה זו כך: כל התנאים פוסלין בגט אם הזכיר התנאי קודם כתיבת התורף ואע"פ שלא נכתב בתוכו וחכ"א בל מה שפוסל על פה בשעת נתינה פוסל בכתב כלומר בשעת כתיבת התורף ואע"פ שלא נכתב התנאי בתוכו. וא"ר זירא מחלוק' לפני התורף דר' סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ וחוץ פוסל על פה כרבא ודלא כרב ספרא ומתני' דקתני כתובו ואוקימנ' בחוץ אבל על מנת לא פסיל אף על פי שכתבו בתוכו ואנן פסלין אפילו על פה לפני התורף. איבעית אימא רבנן ולפני התורף וכתבו בחובו וה"ה לשלא כתבו הואיל וקודם כתיבה אמר כן זה כללו של דבר התנאי לפני התורף כמו שכתבנו לתוכו בין בחוץ בין בע"מ גם זה הפי' משובש שא"כ קשה ברייתי' לרב ספרא בין לרבא דוקא כתבו אבל ע"פ לא פוסל ע"פ ומתני' דקתני כתובו בתוכו בין לרב ספרא בין לרבא דוקא כתבו אבל ע"פ לא

וכדאקשינן נמי בהדיא פשיט' כתבו בתוכו תנן.
ופסק ר"ה ז"ל כרבא בתרווייהו בין בחוץ שפוסל על פה לפני התורף דלא כרב ספרא בין בע"מ דכתב לפני התורף. ואית דק"ל דהא ר' זירא ורב ספרא אמרו דבר א' ואין דבריו של רבא במקום ב', ולאו מילתא היא דר' זירא לא אכרע בפלוגתא דרב ספרא אי כמר דהא אוקי למתני' בלאחר התורף ודברי הכל ומיהו רב ספרא דאוקי מתני' לפני התורף ואוקי בחוץ אבל ע"מ לא פסיל כר' זירא ס"ל אלא שיש לנו לפרש דרב ספרא לא מוקי מתני' דוקא לפני התורף אלא ה"ק סד"א כי פסיל חוץ בכתב לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה פוסל קמ"ל דמתני' ה"ק בכתב פוסל לעולם ואפילו לאחר התורף והא לא מכרעא כר' זירא משום דלאחר התורף קתני חוץ וברייתי' דתני אבוה דר' אבין כפשטא מסייע ליה לרבא ולא סמכינן אשנויי דר' זירא.
אישתכח כללא דשמעתא, דחוץ פוסל לפני התורף בין בכתב בין ע"פ אע"פ שחזר ומחקו בעל פה אינו פוסל אם חזר ובטלו קודם נתינה וע"מ בכתב לפני התורף כחוץ דמי אבל לאחר התורף כשר אם חזר ומחקו או שנתקיים וע"פ בין לפני התורף בין לאחר התורף כשר לעולם אם נתקיים או שחזר ובטל שלא מצינו פסול בע"מ על פה לעולם ואפילו לפני התורף. ויש פוסלין מדאמר רבא שתקו שתוקו לבעל משמע לגמרי שלא יזכיר אפי' על מלת.
והראב"ד ז"ל מביא ראי' להכשיר מדתנן בפר' מי שאחזו כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכתבו בתוך י"ב חדש אינו גט ר' יוסי אומר כזה גט. ומפרש התם טעמ' דרבי יוסי משום דה"ק להו כתובו מעכשיו ותנו לאחר י"ב חדש אלמ' אם אמר להו הכי כשר ואע"פ שנכתב על תנאי ליתנו לה אחר י"ב חדש. וזו אינה ראיה דהתם אין נתינה תנאי בכתיבה אלא לעדים הוא שלא עשאן שלוחים להולכה אלא לאחר י"ב חדש אבל הגט לא על מנת נכתב כלל. ומיהו נראין הדברים שאין ע"מ פוסל ע"פ לעולם. והר"ם הספרדי ז"ל מחמיר ולמה להם חומרא זו כסבורים לומר דתנאי דלפני התורף ע"פ פסול תורה היא בחוץ וגזרינן בע"מ ולא היא מדמכשר רב ספרא ש"מ פסול גזירה בעלמ' הוא.. ודייקא לי מילת' מדקאמרינן לרב' ומתני' דקתני כתבו ואוקי בחוץ אבל ע"מ לא פסיל לאחר התורף ואי ע"מ דע"פ לפני התורף פסול לא הוה לן למימר ומתני' וכו' דהא לפני התורף בין כתבו בין לא כתבו קשה דע"מ נמי פוסל ועוד דהא דתני אבוה דר' אבין קמי ר' זירא כתב גט על תנאי ודאי בשכתבו בתוכו קאמר דבהכי מוקי לה ר' זירא ואי ע"פ קשה לרב ספרא ולרבא ליכא לתרוץ אלא כדקתני דברי הכל פסול ולפני התורף וש"מ דוקא כתב.

דף פה.

הא דקתני מתני' **הרי את מותרת לכל אדם. אלא אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט**. סרכא נקט, דבכולה תלמודא קתני הכי אבל הכא משום גירושין הללו עצמן היא נאסר' על כהן וה"ל למיתני אלא לכ"ג או לכהן הדיוט. א"נ רבות' היא דאפי' נאסרה בגירושין גמורים או אלמנה לא הוי שיור.

דף פה:

הא דאיבעי' לן **בעינן ודן או לא**. לא איפשט' ובעינן דקי"ל ידים שאינן מוכיחות לא הוויין ידים דשמואל ס"ל הכי בפ"ק דקדושין (דף ה' ע"ב) ובפ"ק דנדרים (דף ה') והתם נמי פליגי בה אביי ורבא דאביי סבר הויין ידים ורבא סבר לא הויין ידים וקי"ל כרבא ואע"ג דהתם אמר רבה אנא דאמרי אפילו לרבנן לא סמכינן עליה שאין איתו הטעם שוה לזה שמפורש כאן.

ולפי שמועה זו שפירש טעמיה דר' יוחנן משום ידים שאינן מוכיחות הויין ידים ע"כ רבא כרבי יהודה וי"ל דהא דאיבעי' לן הכא בעינן ודן או לא, היינו לומר אם הוו ידים מוכיחות בלא ודן כתירוצא דרבא והלכתא כרבנן, או דילמ' טעמייהו דרבנן משום דלא בעינן מוכיחות והלכתא כר' יהודה דודאי אי לא משום פלוגתייהו דהתם פשיטא דיחיד ורבים ואין פי' זה משמע הסוגיא ומיהו ודאי משום ידים מוכיחו' פלוגת' היא בשאר דוכתא בעי לה ולא פשיט.

וא"ק היכי אמר אביי הכא האי מאן דכתיב גיטא לא ליכתוב ודין אלא ודן דאלמא בעינן והא איהו אמר ידים שאין מוכיחו' הויין ידים לאו קושיא היא דנהי שאין זה גופו של גט מ"מ טופס הגט הוי וכך נהגו. ועוד דלמ"ד דכתיב ליה הוא דמזהיר דלא ליתא לפסולי גיטא דאי כתב ודין אתי בעל ומערער פסול ולא תנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא וכך שמעתי בשם גאון ז"ל בכל הנך דיוקי דאביי שאינן אלא כשהבעל מערער.

וצריך למיכתב והרי את מותר' ואע"פ שכתב למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין דאי לא כתב לה הכי לא התירה אלא להינשא אבל לא בזנות וחוץ מזנותך פסול.

וי"א שאינו צריך ותולין עצמן בהא דתנן בפ' האשה רבה (יבמות דף צ"ב) הורוה ב"ד לינשא ואמרינן מאי קלקלה אלמנה לכ"ג שלא התירוה אלא בנשואי היתר אבל לא בנשואי איסור אבל זנתה חייבת אלמ' כשמתירין אשה לינשא זנות בכלל א"כ למה כותבין הרי את מותרת לכל אדם בולמהך וכו' משום שופרא דשטרא ורש"י ז"ל לא כתבו וכן בנוסח ההלכות של רבי' ז"ל אין שם מותר' לכל אדם ואין זו ראיה, דהתם משום

דא"ל אתון שויתון פנויה הוא שאין הורא' ב"ד למחצה אלא של אלמנה לכ"ג לא עלה על דעת ב"ד שישאנה ולא התירוה בנשואי איסור, אבל המגרש את אשתו כל שאפשר לטעון טוענין בה שמא שייר בגט, ועוד שאם באנו לדמותה להורוה ב"ד נימא ששייר בה אלמנה לכ"ג ואע"פ שכתב לה לכל גבר די תיצביין, התם נמי הרי התירוה לינשא לכל מי שתרצה, וסוגיין בעלמ' דכותבין בגיטין הרי את מותר' לכל אדם כדאמרינן, וצריך להניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם , ואיתמר בפירקין כגון דכתב הרי את למטה ומותרת למעלה.

ומ"מ אני דן אם יש במשמע להנסבא ולא בזנות מה הועיל לר' יהודה ודן אמרי בגט זה התירוה בנשואין ובדבורא לכל אדם ואם נאמר שהרי את מותרת לכל אדם בגיט' דן משמע דכתבינן ליה בתר ודן, מ"מ למה כותבין למהך. וי"ל דלישנ' דגיטא הוא אגרת שבוקין וגט פטורין ולמהוי שריא לכ"ע, וכיון דכתבו והרי את מותרת לכל אדם לא חששו לדקדק בין להנסבא בין למישרי, ועוד דלשון מותרת לכל אדם משמע שתהא פנויה ומותר' לכל, לא שתנשא לאחר ותאסר לכולם ולהוציא מערעור זה כותבין שניהם, אבל אם נאמר דלר' יהודה אין כותבין אלא למהך להתנסבא למה לא אמרו לאישתרויי לכל גבר די תיצביין, אבל ודאי צריך למיכתב והרי את מותרת ואם לאו אסורה וקרוב אני לומר שאם נשא' תצא שזהו גופו של גט.

וראיתי בטופס הגט של ראשונים דכתב הכי אנא פב"פ דממתא פלוני וכל שום אחרן וחניכא דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתריהון דאבהתי אלמ' ס"ל דצריך למיכתב וכל שום בשמוה דאבוה כשם שצריך למיכתב בשמו על הדרכים שפירשנו במקומו וכן בשם עירו ושם עיר אבותיו צריך למיכתב וכל שום לפיכך היה הוא מיהודה ואביו מגליל צריך לכתוב אנא פ' דמיהודה בר פלוני וכל שום דאית לי דממתא פ' לביתי ברעו' נפשי בשם שלה.

וחזי נמי דכתב רבים דהות אינתתי מן קדמת דנא וכדו תריכית יתיכי ליכי אנת פ' בת פלוני וכל שום דאית ליכי דממתא פ' ולא מחוור לי לחזור ולכפול. ועוד לנוסח הראשון שאם בא לחזור לא היה צריך לכתוב נמי כמו שכותב למעלה וכל שום לאבהתי ולאתריהון דאבהתי אלא הכי כתבו וכדו תריכי' יתיכי די תהויין ואין צריך לכפול.

דף פו.

מתניתין: **ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר**. איכא דמוקי בגמר', כר"מ וקשה בהא לר"מ עידי חתימה כרתי מדאורייתא כדאמר בפרק המביא וכתב לה לשמה מאי לאו

כתיבת הגט לא חתימת העדים אלמ' מדאורייתא כרתי ואומר רש"י ז"ל דלמאן דמוקי לה כר"מ סבירא ליה דכתב ידו כעדים דמי וכדתנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים משום דלית ליה קלא אבל שטרא מעליא הוא. ויש בו זמן ואין בו אלא עד א' נמי מוקי לה כרב דאמר כתב ידו ועד ולמ"ד נמי כתב סופר סבר דכתב סופר נמי כעד א' דמי כדקא ס"ד לקמן לאכשורי כתיבה חתנים בטופסא דשטרא וחד סהדא וא"ק אין בו זמן לר"מ אמאי הולד כשר והא איכ' משום שלום מלכות.

ומיהו בכולם קשה שהרי משנה ממטבע שטבעו בגיטין הוא וכל המשנה לר"מ תצא והולד ממזר.

והראב"ד ז"ל כתב כולהו תלת גיטין בדאיכא עידי מסירה קא מיירי דזמן מיהא ידע ידיע ועיקר הזמן היא הנתינה וליכא נא משום פירות ולא משום בת אחותו מיהו כיון דלא כתיב זמן בגט פסלין ליה מדרבנן אליב' דר"מ ואין זה מספיק שעדיין לא יצא ידי משנה וה"נ אמרינן בפ' המביא אלא דתנן ג' גיטין פסולין מה הועילו חכמים בתקנתם אלמא אין בהם זמן יש לחוש בהן לפירות ולבת אחותו ועוד אין עליו עדים מאי ודאי משנה הוא אלא י"ל מטבע חכמים בשאר שטרות כך הוא שיהא כתב ידו כשר ולא פסלוהו דיעבד בגיטין וזמן נמי כך הוא לפי שאין כותבין זמן ככתב ידו שאינו גובה אלא מבני חורין ועוד כיון שאם רצה כותב שבוע או שנה אם רצה גייס ליה לזמן וא"א למיעבד תקנתא לרמאי לא אלמוה רבנן למטבע של זמן בדיעבד לפיכך אם נשאת הולד כשר..

וכתב ר"ה ז"ל דכי אמר רבי אלעזר עידי מסירה כרתי אפילו עידי מסירה קאמר אבל מודה ר' אלעזר כשהיו עדים החתומים עליו שהוא כשר ואע"פ שלא מסרו לה בפני עדים ומיהו לכתחלה בעינן עידי מסירה שהן עיקר שלא תצטרך לשמור גיטה מן העכברים ולקיומו בב"ד.

והר"ר אפרים תלמידו השיב, א"כ אף עידי מסירה כרתי מבעי ליה, אלא לעולם לא סגיא בלא עידי מסירה ,והא דא"ר אלעזר אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם דאי מייתי עידי מסירה משתריא בעידי חתימה משום דהיכא דהוציאה גט ונתקיים בחותמיו כיון דמעיקר' צריך עידי מסירה ודאי בעידי מסירה אתא לידה. ומיהו כשאין שם עידי חתימה או שהוא מזוייף מתוכו דילמ' איהי זייפתיה ולא מסריה בעל ניהלה, זהו מחלוקתו של ר' אפרים שחלק על רבינו.

וכמה נתרחקו דבריו מן הדע', שא"כ כל הנשים לא ינשאו אלא על החזק' ועל מה נסמך בכך אם על העדים החתומים בו הרי הם כותבין גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו וכל דמגרש לאו בב"ד מגרש כדאמרינן במציעא ועוד אם בא הבעל וערער למה אין משגיחין

בו והא אפילו משום לשמה דסתם ספרי דדייני גמירי חיישינן הכא שאין הדבר מסור אלא לבעל לכ"ש ועוד דא"כ אפילו כתב סופר בפנינו ונותנו לבעל ויוצא מתחת ידה כשר בלא עידי חתימה ובלא עידי מסירה דליכא למימר איהי זייפתיה וכ"ש כתב בכתב ידו ועוד דא"כ היכי לא משתמיט תנא ותנא יש עליו עדים ר' אליעזר פוסל וחכמים מכשירין ועוד מגופה דמתני' דממשמע דמודה ר' אליעזר בג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר אם לא נתנו בפני עדים ולדברינו הנ"ל ה"ל לאפלוגי נמי אריש' וליתני הכי ר' אליעזר אומר אם נתנו לה בפני עדים כשר ואם לאו פסול ואם נשאת הולד ממזר ועוד דאמרינן בפ"ק דמציע' ולשמואל עדיו בחתומיו זכין לו והיינו ודאי משום דעידי חתימה כרתי ושמעינן ליה בשמעתין דאמר הלכתא כר' אליעזר אף בשטרות דעידי מסירה כרתי משום דהוא משמע שיהו כולם עידי חתימה ועידי מסירה ועוד מפני שהם עיקר לכתחילה כמו שאמר רבינו ז"ל.

גמרא מדאקשינן **והא איכ' גט קרח**, ואמרינן לרבנן התם תצא ש"מ דכל פסולי הגט שאמרו במס' גיטין פסול סתם אע"פ שהוא פסול מדבריהם כך דינו שלא תנשא ואם נשא' תצא אלא שאין הולד ממזר לדברי חכמים וק"ל כוותייהו שהרי גט קרח לדברי חכמים לא הזכירו בו אלא שהוא פסול סתם ומפרש הכא שלא תנשא ואם נשא' תצא ואע"ג דליתי' אלא משום גזירה הי' ש"מ לכתב על עלה של עציץ נקוב דפסול גזרה שמא יקטום ולשאר כל האמור בהם במ' גיטין במשנה ובגמ' פסול כגון כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה בפ' כל הגט. וכן הכותב טופסי גיטין דגזר ר' אלעזר התם טופס אטו תורף וכן כיוצא בהן וכולן לא תנשא ואם נשא' תצא. ועוד מדאמרינן גבי גט ישן ללישנא קמא ואם נשא' לא תצא ש"מ דבכל פסולי דעלמ' אם נשא' תצא שאלו בא ללמד שלא תנשא לכתחלה לאפוקי מלישנא בתרא היל"ל לא תישא ואע"ג דקי"ל כלישנא בתרא דאמר אם נתגרשה תנשא לכתחלה שאני התם דקתני וב"ה אוסרין ולא קתני פוסלין.

ומסתברא היו לה בנים לא תצא שאם אתה אומר תצא אתה מוציא לעז על הבנים כדאמרינן בפ' הזורק. ושמעתין נמי דייקא דקאמרינן התם תצא הכא לא תצא ואקשינן אלא למ"ד תצא מא"ל ומ"ד תצא רב דאמר אין לה בנים תצא יש לה בני' לא תצא ואי ס"ד בשאר גיטין פסולין לעולם תצא לימא התם יש לה בנים נמי תצא הכא יש לה בנים לא תצא ש"מ כל שהולד כשר אם יש לה בנים לא תצא שלא להוציי' לעז על בניה.

וזהו דעתי בדבר זה, עד שנמצא בתשובות לרבינו האי גאון ז"ל לענין היה סופר במזרח וכתב במערב לא תנשא ואם נשא' לא תצא ואפשר שכל שאמרו בה הולד כשר לעולם לא

תצא ואפילו אין לה עכשיו בנים דהא מתני' לא קתני מ"ה ואם נשא' הולד כשר ומסיק דלעולם לא תצא אבל בכלל הולד כשר הוא שלא תצא ודאמרינן בגמר' הכא גבי גט קרח ושלום מלכו' תצא מקמי דתיקום מתני' כר"מ אבל השת' אמרינן מתני' ר"מ היא אבל לרבנן כולהו גיטין דפסולין משום תקנתא דרבנן וגזירה דידהו כך דינן ואע"ג דלא אוקי מתני' כר"מ אלא מ"ד הכא תצא ולית הלכה כוותיה ואשכחן מ"ד בפ"ק לרבה לאחר שלמדו פסול גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו ואם נשא' לא תצא אלא דהתם פירשו טעמא משום דהשתא בעל מערער ואנן ניקום ונערער ואע"פ שאינו מחוור בטלה דעתנו אצל הגאון וכן מצינו להר"ם הספרדי ז"ל בדבריו.

אבל ר"ה ז"ל כתב בתשובתו והנך דקתני בהו פסול כגון דריש פ"ק אם נשא' תצא והוולד ספק ממזר ואסור בבת ישראל. וליכא גט פסול והולד כשר בר מהלין דמני גבי גט פסולין ומקשינן ותו ליכא והא איכא גט ישן התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד ש"מ דליכא גט פסול והולד כשר אלא הני דמנינן וש"מ תו דכל דתני פסול אם נשאת תצא בר מהני לאו למימר דהנך דקתני בהו פסול כולהו ממזרין הוו אלא דלא הוו כשרין ואיכ' מינייהו ספק ממזרים ואין דברי תשובה זו מכוונים ושמא סופרים שבשוה ולא אמרינן דכתב כן אלא כגון אותו שבריש פ"ק שיש לחוש לזיוף ולא נתקיים אבל שאר הפסולין משום גזר' חכמים דמו להנך דשלום מלכו' וחביריו והרי אמרו הולד כשר וכן כל כיוצא בהן דהא תלמיד כל שהזכירו חכמים בפסולי גיטין של דבריהם בכולן הכשירו הולד ובקלים שבהם לא תצא.

ושמא ר"ה ז"ל סובר דדוקא הקשו ותרצו שלום מלכו' וחביריו מפני שפירש רב בכל אותה המשנה אבל חכמים אומרים הולד כשר אבל בשאר מקומות שלא נתפרש לא אע"פ כן אינו נכון מן הטעם שאמרתי שהרי מ"מ כל הנזכרים בתלמוד הולד כשר להם היאך יניח מפורשים וילמוד מן הסתומים ואדרבא רב בההיא משנה פריש משום דידע דכל פסולי גיטין לחכמים הולד כשר והתם לא איתמר מנינא למעוטי כלום כי הכא.

כתב ידו שנינו. כתב רש"י ז"ל וכ"ת מרישא שמעינן לה דאפי' בלא שום עד הולד כשר אי לאו סיפ' ה"א היכא דאיכ' עד א' וכתב ידו תנשא לכתחלה ורב מי דמי התם תנשא לכתחלה משמע דחתם סופר עם עד שנינו כדמתרץ לה ר' ירמי' עכ"ל ז"ל ומשמע מהא דכתב ידו בלא ע"א כשר בדיני ממונות וגובה מנכסי בני חורין שלא כדברי מי שכתב שזו ששנינו הוציא עליו כתב ידו חתם ידו הוא אלא חתם ידו מהני כדאמרינן במס' כתובות אבל אמגילתא לא ואתמר למי בבתרא וכתב ידו נמי מהני שהרי הוא כשר בגיטין מפני שהוא כתב א' כמו שפירש"י ז"ל במשנתנו ובירושלמי מפרש בגיטין הללו גובין מנכסים

בני חורין וא"א לפרש כתב בכתב ידו חתם ידו דכתב ידו דומי' דכתב סופ' קאמרינן ועוד מדקמיפלגי בטופסא דספרא ש"מ טופסא דידיה בלא חתימה נמי כשר.

דף פו:

סוגיא דשמעתין סלקא **הלכה כר' אלעזר בגיטין**. אבל לא בשטרות ור' אלעזר תרתי קאמר מדקתני וגובה מנכסים משועבדים.

וק"ל הא דאמרינן בשלהי גט פשוט (דף קט"ו) הוחזק כחב ידו בב"ד מהו אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ורמינן עלה מהא דתנן אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים ומפרקינן שאני התם דכיון דאיכ' שטר כתיבה שעבודו שעבד נפשיה וכך היא הגרסא בנוסחאות ישנו' וכן פי' ר"ח ז"ל אלמ' לא אמר ר' אלעזר אלא בגיטין והכא משמע דבשאר שטרו' תנן ותו דבפ' המביא תנין (דף כ"ב) נמי הכי משמע דאמר ר' יוחנן אפילו בשאר שטרות וההיא דכתיב ונתתם בכלי חרס ההיא עצה טובה קמ"ל.

וי"א מכשיר היה ר"א אף בשאר שטרו' אלא שאינו גובה מנכסים משועבדים אלא בגט דמשום כתובה איכ' קלא ושעבד נפשיה כההיא סוגיא דגט פשוט ומיהו רב ושמואל דפליגו דס"ל דמתני' דקתני וגובה מנכסים משועבדים בשאר שטרו' קאמר והא דאקשינן בפ"ק (דף י"א) גבי שטרא פרסאה דמסרי ניהליה באפי סהדי ישראל מגבי' ביה מבני חרי ואקשינן א"ה ממשעבדי נמי ומפרקינן לית ליה קלא דאלמ' בכתב של ישראל אית ליה קלא אע"פ שאין עליו עידי חתימה. א"ל דה"ק לית ליה קלא משום דאין עליו עידי חתימה וה"ה לשל ישראל.

ולא דאיק לן משום דאי ס"ד לא אמר ר"א אלא בגט משום דאיכ' שטר כתיבה דשעבודי שעבד נפשיה א"כ למה לי למיתני וגובה מנכסים משועבדים פשיטא כיון דגט כשר הוא ודאי גובה שאפילו בעידי גירושין הוא גובה שהרי לא מזמן הגט הוא גובה אלא מזמן הכתיבה. אלא שאין הגרסא שכתבנו נכונה ועיקרה כך היא שאני הכא דמשע' כתיבה שעבד נפשיה וכך היא במקצ' נוסחאות וכן פי' ר"ח ז"ל אע"פ שלא פירשה כהוגן וזו גרסתו של ר' יוסף הלוי בן מיגש ז"ל ופי' כיון שמשעה ראשונה כתוב למוסרו לה בפני ב' שיהיו עליו עדים שעבודא שעבד נפשיה אבל הוחזק כתב ידו בב"ד לא על דעת כן נכתב שיהיו ב"ד עליו עדים שלוה ולא נשתעבד בו משעה ראשונה שלא באו ב"ד אלא להעד על חתם ידו, וכן עיקר.

ולענין פסק אסקה רבינו דהלכת' כר"א בגיטין במסקנא דשמעתין ומשמע אבל לא

בשטרו'. וק"ל הא דגרסינן בפ' זה בורר (סנהדרין דף כ"ח ע"ב) נבי ההיא מתנתא דחתימי עליה תרי גיסי א"ל ר' יוסף זיל קנייה בעידי מסירה וכר' אלעזר ואקשי ליה אביי והאמר ר' אבא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול א"ל זיל וכו'. אלמ' הלכת' כר"א אף בשטרו'. וא"ל דרב יוסף בלחוד הוא דסבר הכי ולא עדיף מרבותינו הבקיאים בדבר הלכה ועוד דמסקנא דשמעת' עדיפא דאיתמר גבי הלכת' דהאי דינא ועיקר' ועוד דהתם משום דסבר ר' יוסף הלכת' כר' יוסי דבריית' דמכשר בגיסי אע"ג דפליג עליו אביי אמר' למיסמך חדרי אלעזר דכדי הוא למיסמך עליו בשע' הדחק ולא גמרינן מיניה אנן ולא סמכינן עליה כלל אע"ג דכתבה ר"ה ז"ל בפ"ק דמכו' לא ללמד על עצמה כתבה אלא ללמד על דין מזויף מתוכו.

ומיהו אכתי קשה הא דאמרינן בפ"ק בשטרא פרסאה דמגבי ביה מבני חרי אלמ' כשר והיינו כר' אלעזר אלמא דהלכה כר"א אף בשטרות דרבא בתראה הוא וודאי הלכת' כוותיה. והרי ר"ה ז"ל כתב בהלכותיו.

ויש לי לפרש דשטר' פרסאה הוא גופיה כשר דמדיהי' זוזי קמייהו קנה ושטר' ראיה בעלמ' הוא אלא משום דחיישינן דילמא לא יהיב זוזי ושקרא חתים וכיון דמסר שטרא באפי סהדי ישראל הא אודי ליה קמייהו דקושטא חתום פרסאי וזוזי שקיל מיניה ומ"ה כשר דה"ל כשל ערכאות.

וזו קשה מן הראשון דגרסינן בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ב) ב' שטרות היוצאין ביום א' רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני, ואוקי רב כר"מ ושמואל כר"א, והתם קי"ל כשמואל דרב נחמן הכי ס"ל ועבד עובדא התם כוותיה, וקי"ל הלכת' כר"נ בדיני והכי פסקו כולהו רבותי' ז"ל התם כשמואל דאמר שודא דדייני והכא פסק כר"מ בשטרו' וקשה הלכתא אהלכת' ומשמע דסבר' דרבוות' דאפילו לר"מ נמי א"ל שודא דאע"ג דאיכא עידי חתימה לא קני אלא מזמן דמטא שטרא לידיה ואילך דמזמן מסירה ואילך כרתי עידי חתימה ולא מקמי הכי אפילו לר"מ כדמפורש בפ"ק דמציעא אע"ג דלפום חתימה דשטרא כולהו בחד שעתא דמי אי מסרה ניהליה בצפרא מההיא שעתא קניא דהא חתימי סהדי ומסירה היא גמר שיעבודא דשטר' דהא תלמוד דאם נמסר אחר אותו יום לא קנה אלא משע' מסירה ונהי ודאי דחד יומא באתר' דלא כחבינן שעות כחד שעתא דמי אי כתב לראשון ולא מסר לשני ומסר ודאי שני קנה ואם חזר ומסר לראשון אין אותה מסירה כלום שכבר זכה שני וזה שכתב לו לא זכה כלום דחתימה אינה זוכה לו וכי אצטריך לאוקמוה דשמואל כר"א משום דקס"ד שמואל סבר עדיו בחתומיו זכין וכי מטי שטרא לידיה בתר יומין משע' חתימה קנה ואע"ג דכתב ומסר לשני תחלה כל

הקודם בכתוב זכה דה"נ בפ"ק דמציעא הוא אי' כר"מ ס"ל דאמר עידי חתימה כרתי ולא עידי מסירה ע"כ בשני שטרו' היוצאין ביום א' תרווייהו בהדי הדדי קנו דהא משע' חתימה זכו כיון דלא כתבי שעו' גלי אדעתייהו דלא קפדי בהו היו כולהו בחד שעתא דמו וכיון דמשע' חתימה זוכה אע"פ שמסר וחזר ומס' אלו שנכתבו כא' שניהם זוכין כא' כי אתו שטרי לידייהו ומיהו א כתב ומסר וחזר וכתב לשני ודאי ראשון קנה אלא דלא שכיח ודינא דחלוקה שבית טפי ור' אלעזר נמי לא אמרינן בבת א' נמסרו ושודא עבדינן דשודא עדיפא לכך הוצרכו לומר בגמר' דשמואל כר"א דלר"מ ליכ' למיעבד שודא.

ומיהו אנן דלא קי"ל עדיו בחתימיו זכין לו עבדינן שודא דאע"ג דלא ס"ל כר"א ודאי מיחש דילמא מסר לזה היום ולזה למחר לדיין אליבא דהלכתא א"א דאין כותבין שטר למוכר ולנותן אא"כ לוקח עמו אלא בשטרי הקנאה והכא לאו בשטרי הקנאה עסקינן כדפירש רבינו ז"ל בכתובות יהי' כ"ש בבורא שכיח לן ומיהו שמואל אליב' דר"א לא חייש להכי דשודא עדיפא ליה ושכיחא ליה דביום א' נמסרו ומסירה קונה לו ביום דהא לא קדמה חתימה למסירה.

ומדינא הא אלו מסר לשני ימים בזה אחר זה אפילו לר"א כיון דעדיו בחתומיו זכין לו שניהם שוין דהא מיום חתימה הן זוכין אלא דמ"מ עבדי' שודא כיון דיכלי למימר הכי ושכיח' לן טפי וע"כ אתה אומר כן דאי לא תיקשי לך אמאי צריך לומר דשמואל כר"א דהא אפילו לר"מ לא קני אלא מכי מטי שטרא לידיה כדמוכח התם במציעא ואע"ג דבחד יומא חתמי מיהו אין לומר שהכותב ומוסר שטר מתנה לחבירו שיהא יכול לחזור בו בכל אותו היום הא ודאי לא וכיון שאין הלה יכול לחזור בו היאך הלה זוכה במסיר' שטר לידו והלה משע' כתיבה לא קנה כלום אלא ודאי דקדים במסירה קנה הי' אפילו לר"מ עבדינן שודא דאמרינן זה היה אוהב לו ולו הקנה ולשני הטעה.

ויש מי שאומר דכי לא קי"ל כר"א בשטרו' ה"מ בשטרי שעבוד ואע"ג דמסר בעדים ליכ' להו קלא ולא הוו כמלוה בשטר אבל בשטרי מתנה אפילו כתבו על הנייר או על החרס שדה פלוני נתון לך ומסור לו בפני עדים קנה דכגיטין וקדושין דמו והתם בשטרי מתנות ומכירות של קרקע הוא דקי"ל כשמואל אבל בשטרי הודאות והלוואו' לטרוף מן המשועבדים לא וזה דעת הראב"ד ז"ל ואינו נכון כלל דכיון דפלוגת' דתנאי בכולהו דהארב בגיטין פסק כר"א ולאו בשטרו' אפילו בשטרי מתנות היכי מחלקינן אנן השתא בינייהו. והר"ם ז"ל פסק כר"א אפילו בשטרו' ולגבות מן המשועבדים.

דאי ר' אלעזר כיון דאמר עידי מסירה כרתי הא לא ידיע בהי מנייהו מגרשה. פי' דקס"ד כי היכי דר"מ בעי חתימה לשמה משום דעידי חתימה כרתי ה"נ בעי ר' אלעזר נתינה

לשמה משום דעידי מסירה כרתי הי' לדידיה הא דאמר רחמנ' לשמה אוכתב בלחוד קאי דהוא כתיבת הגט שהרי אין כריתות הגט בכתיבה בלבד אלא אף בעידי מסירה אלא אוכתב ונתן לה קאי וכשם שצריך כתיבה לשמה לר' אלעזר אף כשיש שם עידי חתימה משום דוכתב לאו אחתימה קאי בלחוד דא"כ מצינו חתימת עדים כורתת מן התורה אלא רחמנ' אמר כל כתיבתו לשמה תהא כך צריך נתינה לשמ' מפני שפעמים שהוא נמסר בעידי מסירה וצריך שיהא כריתות לשמה היה אפילו יש שם עידי חתימה נמי דהאי לה לשמה אוכתב ונתן קאי ומ"ה לא מוקי לה אפילו כר"א וכשיש עליו עידי חתימה וא"ל אבייי דנתינה לשמה לא בעי לעול' דכי כתיב לה לשמה אוכתב קאי ולא אונתן.

והא דתנן **ה' שכתבו**. טופס לכל א' וב' גיטין וכתבו העדים בראש הדף. כתב הר"מ ז"ל דכולן בעידי מסירה כשרים ושפתים ישק משיב דברים נכוחים דודאי מזוייף מתוכו אין לחשבו דהא ידיע מילת' לכל מאן דמטי שטר' לידי' ולא אתי למסמך עליה דהכא לאו עלי' תתימי סהדי ואין צ"ל בראש הדף ומאחוריו ומן הצד דלא הוי אלא כגט שאין עליו עדים ואם נתנו לה בפני עדים כשר.

ומעתה מצינו ראיה גדולה לדברי ר"ה ז"ל דאי מתני' דקתני בכולהו דלא כר' אלעזר ר' ירמיה דמהדר אסתמיה דמתינתין הי נינהו דלא כר' אלעזר נימא מהכי ועוד הדבר ק' דא"כ הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם דהלכת' כסתם אלא ודאי מתני' בעידי חתימה ודברי הכל ואם רצה ומסר בפני עדים כבר שנו שר' אליעזר מכשיר וש"מ דעידי חתימה לחודה נמי כשר [נ"א – דעדי חתימה אפי' לר"א כרתי].

דף פז.

זו ששנינו **עד א' עברי ועד א' יווני שניהם פסולים**. אין פירושו של רש"י ז"ל בה נכון אלא בחתומין כדרכן בשטות סמוכות עסקינן דומיא דרישא, ואקשינן עלה ולתכשר האי בעד א' עברי ועד א' יווני. ולא גרסינן תו והאי בעד א' עברי ועד א' יוני.

והכי פי': נהי נמי דחייש תנא דידן ביונית דילמא גונדלית חתום לתכשר האי שהצד ימין בעד א' עברי ועד א' יוני, ואי כדרכן חתום ימין כשר בשני עברים, של שמאל בשני יונים, אלא לטעמיה אקשיה ליה דשל ימין ממה נפשך כשר אבל שבצד שמאל פסול, ומפרקינן דלמא גונדלית חתום תלתא אחד, וחד אחד, כלומר דלמא עברי האחרון חתם גונדלית והיונים כדרכן נמצא בשל צד ימין אין בו אלא עברי הא' שהוא הראשון שאין לחוש בו דראשון לעולם כדרכו הוא חתום, והיינו טעמא דרישא דלא חיישינן דלמא עברי חתום גונדלית ופסלינן שניהם, דכיון דשני עברים ראשונים הם אין לחוש דקמאי

לעולם כי אורחייהו חתימו, אבל דבתר יוני, או יון בתר עברי איכא למיחש לגונדלית חתום משום דלמא אורחא דקמאי נקט כדפר"ת ז"ל.
ויש לגרוס נמי כדכתי' בנוסחאי דילן ולתכשר האי בעד א' עברי ועד א' יוני, והאי בעד א' עברי ועד א' יוני, והכי קאמר ממה נפשך שניהם כשרין, אי דרכו חתום ימיני כשר בשני עברים ושמאל כשר בשני יונים, ואי שלא כדרכן חתום, שנים על זה ושנים על זה ודאי חתום ולתכשר כל חד בשני עדים בעברי ויוני דקס"ד שכל שנים מהם דרך א' מהם ואלומי קושיא, ומפרקינן דלמא עברי שני שאחר היוני חתם כדרך היוני והוה להו תלתא אשל שמאל וחד אימין, א"נ יוני שתחת עברי נהג מנהג עברי נמצאו שלשתן אשל ימין, ובדין הוא דלימא כלהו גונדלית חתום ואיכא למימר האי חתום אי אהאי אלא שאין דרך ראשון לשנות מנהגו שהוא סבור להחתים אחריו כמותו, אבל לשון ר"ת ז"ל יותר נכון וכך הגרסא שנו כתובה בנוסחאות מדוקדקות.
הא דאקשינן **ולתכשר האי בראובן ולתכשר האי בבן יעקב עד**. משמע דקס"ד דהא דתנן איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד, ה"ה לאיש פלוני בלחוד ולא זו אף זו קתני, עד דמתרץ ליה דלא כתבינן עד, כלומר ואינו כשר עד שיכתיב עד, א"נ י"ל דמעיקר' קס"ד דהאי עד דכתיב בשני קאי אראובן ואבן יעקב והוה ליה כראובן עד וכבן יעקב עד, ומפרקינן דכתיב ראובן בן אקמא ויעקב בן אבתרא, ואקשינן ולתכשר האי בראובן בן, דמשמע אני בנו של ראובן בדרך פי' חתימת היונים, ומפרקינן דלא כתיב ביה עד, הלכך האי דיעקב פסול שאין כתיב בו רק שמו בלא עד, וזה שכתוב בו ראובן בן כשר שכיון שחתם עליו שם אביו וכתיבתו לא בעי עדים, דהוה ליה כפלוני בן פלוני שאע"פ שלא כתב עד כשר שכתיבתו כמו שפירש שמו היא, כדתניא בראשונה היה כותב אני עד, ואם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר, ואין פי' זה מחוור שחם היו מכירין בו שהי' חתימת ראובן עצמו אי אפשר לפרש ראובן בן, בנו של ראובן.

דף פח.

הא דאקשינן **ודלמא אמלוכי אמליך**. ה"פ: שמא מתחלה אמר לסופר כתוב גט לאשתי וכתב חציו ונמלך בעל וחזר בו ומנעו מלהשלים הגט ונתבטל שליחותו וכשחזר אח"כ ואמר לו השלים אותו הגט לא עשאו שליח אלא לחצי גט ולא נתן לגירושין, ובין למ"ד אינו חוזר ומגרש בו ובין למ"ד חוזר ומגרש בו הכא בטל לגמרי כנ"ל, ובתוספות מפרשים נמלך מאדם א' שהתחיל לשמו.

דף פח:

ואסרינן לה אגברא והא אמר רב אשי. קשיא לן ודלמא בשהיתה בחזקת אלמנה ויצא עליה קול שהיא גרושה ואוסרין אותה לינשא, וא"ל א"כ פשיטא היינו רישא אלא הא קמ"ל דאפי' על בעלה אוסרין אותה וכיון שכן קשיא לרב אשי, ולפי' לא תירץ רב אשי גופיה הכי, ואמר דהכי קתני מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ומותרת לעלמא וקמ"ל דסמכינן אקלא ואפי' להתירה הואיל ולא נאסרה אלא משום קול דטוט אסר טוט שרי ואפי' יצא קול שני של גירושין מכאן ועד עשרה ימים, אבל הראב"ד ז"ל כתב שלא נראה לו אלא כשבאו באחת ששוברה עמו, והפריז.

והא דקתני סיפא ובלבד שלא תהא שם אמתלא איזו היא אמתלא גרש פלוני וכו' איכא למימר דאוקימתא דרב אשי לאו אירישא קאי דאפי' יצא קול מקודשת ומגורשת על התנאי קול ושוברו עמו הוא, דהא חזינא לקמן בשמעתין דלא חשו רבנן לספוקי דקלא כלל, בלא שום שובר חששו שמא יוציאו לעז על המשפחות, אף כאן תולין שמא נתקיים התנאי והוי שובר לקול דקדושין, אלא מתני' ה"ק מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חששו לקול במקום שיש שם אמתלא, אבל בקול שאין שם אמתלא כגון שהוציאו קול על האשה שנתגרשה על תנאי ואח"כ מת בעלה או בקדושין אין חוששין לאותו קול.

דף פט.

מה להלן דבר ברור אף כאן דבר ברור. קשיא לי' לר"ת הנז' ז"ל לר' יוחנן כו' לית ליה הא דתנן ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ולאו קו' היא כלל שאע"פ שיוצאת שלא בכתובה שלא נהגו כמנהג הצנועות אינה אסור' לך בשביל כך אלא מצוה עליו לבעל לגרשה כדרנ'ר לקמן זו מדת אדם רשע וכו' וצריכא התראה לה להפסיד כתובה ואפילו בתר התראה אינה אסורה לו דקי"ל עוברת על דת שרצה בעלה לקיימה מקיימה חוץ ממי שקנא לה בעלה ונסתרה דקי"ל אע"פ שמחל על קנוייו לאחר סתירה אינו מחול ואפילו לר"מ אינה נאסרת בדת יהודי' שאם יצתה בקלתה לשוק אינה נאסרת ואע"פ שהיא עוברת על דת יהודית.

דף פט:

ורב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא. פי' מיפליג פליג עליה דרבא לומר שאין תולין באמתלא שמכאן ועד י' ימים אלא שאם היה במקום אמתלא כגון שאמרו

משעה ראשונה זרק לה קדושין חוששין שמא קרוב לו היה לפיכך רואין אם יצתה אמתלא מכאן ועד י' ימים ואמרו כן היה תולין בה ומתירין אותה לינשא ואם לא יצאת שם אמתלא לעולם אם נשאת לא תצא אלא שלכתחלה אין מתירין אותה לינשא והא דתנן נתקדשה מותר' לחזור לו מפני שהיא אשתו לא תצא כיון דבמקום אמתלא הוא אבל לא להתירה לינשא לכתחלה משום מקום אמתלא והיינו לשון חוששין, כן נ"ל.

וכן נראה מדברי ר"ה ז"ל דרב זביד באמתלא שיוצאת מכאן ועד י' ימים אמר שתולין במקום אמתלא שכך כתב ומסתברא דהלכתא כוותיה דהא דרבא כבר דחאה ר"י לעיל, והוא פי' נכון.

קלא דלא אתחזק בב"ד. כל שלא בדקו ב"ד אחריו אם הוא קול גמור בשמיעת פלוני ופ' שהלכו להם או בנרות דולקו' עד שבאו אותן עדים והעידו בביטו' שלו דכל קלא שהוחזקו אין מבטלין איתו וכן אם לא בדקו עליו בזמנו ולאחר זמן לא מצאו ולא ידע מי שמעיד להם בדבר הבירור אין חוששין לו כך דרך פרש"י ז"ל ועיקר הוא וא"ת כל שלא הוחזק ממש יחזיקו אותו עכשיו ויבדקו עליו ושמא אם נשאת קודם בדיקה אין בודקין אחר נישואין והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני ומהן אומרים אנו שמענו מפלוני ופלוני שהלכו למדינת הים, ואלו באים לב"ד ויחקרו ויאמרו לא שמענו ולא ראינו.

סליקא לה מס' גיטין